

P.4
1/2

PL ISSN 0033-202X

WZNIK WYDAWNICTWA WYDZIAŁU BIBLIOTEKARZY POLSKICH

przeгляд biblioteczny

Rok założenia 1927

ROCZNIK	82
<hr/>	
zeszyt	4

Warszawa 2014

RADA REDAKCYJNA

Jerzy Franke – przewodniczący (IINiSB UW), Mariola Antczak (KBiIN UŁ),
Shifra Baruchson-Arbib (Bar Ilan University, Israel), Ewa Głowacka (IINiB UMK),
Elżbieta Gondek (IBIN UŚ), Artur Jazdon (BUAM), Maria Juda (IBiIN UMCS),
Dariusz Kuźmina (IINiSB UW), Krystyna Matusiak (University of Denver, USA),
Maria Próchnicka (IINiB UJ), Marta Skalska-Zlat (IINiB UW),
Barbara Sosińska-Kalata (IINiSB UW), Elżbieta Stefańczyk (SBP),
Jolanta Stępnia (Biblioteka PW), Katalin Varga (National Educational Library
and Museum, Hungary), Maja Žumer (University of Ljubljana, Slovenia).

Dofinansowano ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego

REDAKCJA

Elżbieta Barbara ZYBERT – redaktor naczelna

Dorota GRABOWSKA – sekretarz redakcji

Dariusz GRYGROWSKI – redaktor tematyczny

Anna WOŁODKO – redaktor językowy

Anna LIS – redakcja techniczna i korekta

Agnieszka KASPRZYK – tłumaczenie na język angielski

Adres redakcji i wydawcy:

Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich

00-335 Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7

tel.: (+48 22) 827-52-96

e-mail: przeglad.biblioteczny.iinsb@uw.edu.pl

Niniejsza wersja papierowa jest pierwotną wersją czasopisma

*Zawartość „Przeglądu Bibliotecznego” jest cytowana w czasopiśmie
abstraktowym „Library and Information Science Abstracts”
oraz w dostępnej w Internecie bibliografii „The Central European
Journal of Social Sciences and Humanities”*

Pełne teksty roczników 1927-2010 dostępne są
w Archiwum Cyfrowym SBP: www.sbp.pl/archiwumcyfrowe oraz
w Bibliologicznej Bibliotece Cyfrowej: www.bbc.uw.edu.pl/dlibra

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

LIBRARY REVIEW

Rocznik 82

2014

zeszyt 4

ARTYKUŁY

- KATARZYNA ŚLASKA: „ACADEMICA” jako nowa jakość w systemie wypożyczeń międzybibliotecznych. 501
- BARTŁOMIEJ WŁODARCZYK: Deskryptory formalne w Bibliotece Kongresu a tematy formalne w języku haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej i w języku KABA 518
- VICTOR N. NWACHUKWU, TONY I. OBASEKI: Perception of Librarians on the Use of Mobile Technologies in Meeting Information Needs of University Library Patrons. 537
- DIANA PIETRUCH-REIZES: Digitalizacja i rozpowszechnianie utworów osieroczonych w świetle Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/28/UE z 25 października 2012 roku. 550
- MAGDALENA WÓJCIK: Rozszerzona rzeczywistość – potencjał badawczy z perspektywy bibliologii i informatologii. 565

POLEMIKI

- VIOLETTA PERZYŃSKA: W odpowiedzi na komentarze do artykułu: *Biblioteki Akademii Wychowania Fizycznego w Polsce – realia funkcjonowania*. „Przeegląd Biblioteczny” 2014, z. 1, s. 25-39. 583

SPRAWOZDANIA

- „Czytelnictwo w dobie informacji cyfrowej. Rozwój, bariery, technologie”. VIII Bałtycka Konferencja Zarządzanie i Organizacja Bibliotek (Gdańsk, 15-16 maja 2014 r.) (Joanna Kamińska) 591
- Konferencja Międzynarodowego Stowarzyszenia Muzycznych Bibliotek, Archiwów i Centrów Informacji (IAML) (Antwerpia, 13-18 lipca 2014 r.) (Hanna Bias) 596
- „Biblioteki, obywatele, społeczeństwa: łączenie się dla wiedzy”. Światowy Kongres Bibliotek i Informacji i 80. Konferencja Generalna IFLA (Francja, Lyon, 16-22 sierpnia 2014 r.) (Elżbieta Barbara Zybort) 599
- Jubileusz 50-lecia Sekcji Bibliotek Muzycznych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich – Konferencja „Muzyczna informacja jutra”. Warszawa, 23-24 września 2014 r., Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, Narodowy Instytut Fryderyka Chopina) (Stanisław Hrabia) 611

RECENZJE I PRZEGLĄDY PIŚMIENNICTWA

- Dorothy Williams, Caroline Wavell and Katie Morrison: *Impact of School Libraries on Learning. Critical review of published evidence to inform the Scottish*

<i>education community</i> . Robert Gordon University Institute for Management, Governance & Society (IMaGeS), October 2013 (<i>Bogumiła Staniów</i>).....	619
<i>Czas przemian – czas wyzwań. Rola bibliotek i ośrodków informacji w procesie kształtowania kompetencji współczesnego człowieka</i> . Red. Justyna Jasiewicz i Elżbieta Barbara Zybert. Warszawa 2014 (<i>Mirosław Filiciak</i>).....	623
Przegląd piśmiennictwa krajowego (<i>Barbara Koryś</i>)	625
Z lektur zagranicznych (<i>Jacek Wojciechowski</i>)	629
Z ŻYCIA SBP	645
KRONIKA ŻYCIA NAUKOWEGO BIBLIOTEK (<i>Dorota Grabowska</i>)	653
WSKAZÓWKI DLA AUTORÓW	692

TABLE OF CONTENTS

ARTICLES

- KATARZYNA ŚLASKA: „ACADEMICA” – a New Quality in the Interlibrary Loans System. 501
- BARTŁOMIEJ WŁODARCZYK: The Library of Congress Genre/Form Terms for Library and Archival Materials and Genre/Form Headings in the National Library of Poland Subject Headings and KABA Subject Headings 518
- VICTOR N. NWACHUKWU, TONY I. OBASEKI: Perception of Librarians on the Use of Mobile Technologies in Meeting Information Needs of University Library Patrons. 537
- DIANA PIETRUCH-REIZES: Digitization and Distribution of Orphan Works under 2012/28/UE Directive of the European Parliament and of the Council of 25 October, 2012. 550
- MAGDALENA WÓJCIK: The Research Potential of Augmented Reality from the Perspective of Book and Information Studies 565

POLEMICS

- VIOLETTA PERZYŃSKA: A response to the comments on the article: *Biblioteki Akademii Wychowania Fizycznego w Polsce – realia funkcjonowania*. „Przeegląd Biblioteczny” 2014, issue 1, pp. 25-39. 583

REPORTS

- „Reading in the Age of Digital Information. Evolution, Barriers, Technologies”. 8th Baltic Conference for the Management and Organization of Libraries (Gdańsk, May 15-16, 2014) (*Joanna Kamińska*). 591
- The Conference of International Association of Music Libraries, Archives and Information Centers (IAML) (Antwerp, July 13-18, 2014) (*Hanna Bias*). 596
- „Libraries, Citizens, Societies: Confluence for Knowledge”. IFLA World Library and Information Congress and 80th IFLA General Conference and Assembly (France, Lyon, August 16-22, 2014) (*Elżbieta Barbara Zybort*). 599
- 50th Anniversary of Music Libraries Section of Polish Librarians Association (SBP) – Conference „Music Information of Tomorrow”. Warszawa, September 23-24, 2014, The University of Warsaw Library, Fryderyk Chopin National Institute) (*Stanisław Hrabia*) 611

REVIEWS AND LITERATURE SURVEYS

Dorothy Williams, Caroline Wavell and Katie Morrison: <i>Impact of School Libraries on Learning. Critical review of published evidence to inform the Scottish education community</i> . Robert Gordon University Institute for Management, Governance & Society (IMaGeS), October 2013 (Bogumiła Staniów).....	619
Czas przemian – czas wyzwań. <i>Rola bibliotek i ośrodków informacji w procesie kształtowania kompetencji współczesnego człowieka (Time for Transformations, Time for Challenges: the Role of Libraries and Information Centers in Shaping Skills of Contemporary Man)</i> . Eds. Justyna Jasiewicz and Elżbieta Barbara Zybert. Warszawa 2014 (Mirostaw Filiciak).....	623
Polish literature survey (Barbara Koryś).....	625
Foreign publications (Jacek Wojciechowski).....	629
NEWS FROM SBP (POLISH LIBRARIANS ASSOCIATION).....	645
CHRONICLE OF LIBRARY RESEARCH ACTIVITIES (Dorota Grabowska).....	653
GUIDELINES FOR AUTHORS.....	696

Katarzyna Ślaska
Biblioteka Narodowa
e-mail: k.slaska@bn.org.pl

„ACADEMICA” JAKO NOWA JAKOŚĆ W SYSTEMIE WYPOŻYCZEŃ MIĘDZYBIBLIOTECZNYCH

Katarzyna Ślaska ukończyła studia bibliotekoznawcze na Uniwersytecie Warszawskim i w 1988 r. rozpoczęła pracę w Zakładzie Starych Druków Biblioteki Narodowej. Zajmowała się m.in. automatyzacją oraz współpracowała przy tworzeniu pierwszych wersji formatu MARC dla zbiorów specjalnych. Pracowała również w firmach komercyjnych, zajmujących się tworzeniem i dystrybucją baz danych. W latach 2000-2006 była kierownikiem biblioteki Instytutu Anglistyki Uniwersytetu Warszawskiego. Od września 2006 r. pracowała jako bibliotekarz cyfrowy zbiorów specjalnych i kierownik Zakładu Cyfrowej Biblioteki Narodowej Polona, a w 2007 r. objęła stanowisko

zastępcy dyrektora Biblioteki Narodowej. Zajmuje się problemami digitalizacji, archiwizacji i udostępniania zasobów cyfrowych, dokumentów elektronicznych i cyfrowego egzemplarza obowiązkowego oraz szkoleniami bibliotekarzy, jak również współpracą międzynarodową BN.

SŁOWA KLUCZOWE: Wypożyczenia międzybiblioteczne. Prawo autorskie. Biblioteka Narodowa. Academica. Publikacje elektroniczne.

Teza/cel artykułu – Celem artykułu jest przedstawienie Cyfrowej Wypożyczalni Publikacji Naukowych „Academica”. **Metoda badań** – zastosowano analizę dokumentacji projektu i analizę piśmiennictwa światowego dotyczącego systemów wypożyczeń międzybibliotecznych. **Wyniki i wnioski** – Cyfrowa Wypożyczalnia Publikacji Naukowych „Academica” jest innowacyjnym projektem Biblioteki Narodowej, polegającym na udostępnianiu cyfrowych wersji książek i czasopism naukowych ze zbiorów BN na terminalach bibliotek naukowych i publicznych na terenie całego kraju. Ze względu na ograniczenia prawne oraz zachowanie zasad wypożyczeń międzybibliotecznych „Academica” umożliwia dostęp do publikacji tylko jednemu użytkownikowi na

terenie Polski w tym samym czasie, dając jednocześnie możliwość dokonania rezerwacji we wskazanej bibliotece. System nie umożliwia drukowania ani kopiowania udostępnianych publikacji.

Wypożyczanie międzybiblioteczne, polegające na udostępnianiu czytelnikom materiałów bibliotecznych niedostępnych w bibliotece macierzystej i sprowadzanych z innych placówek, od lat umożliwia bibliotekom, zarówno publicznym, jak i naukowym, pełną realizację jednego z podstawowych celów, dla którego zostały one powołane – dostarczania możliwie pełnej i zgodnej z oczekiwaniami użytkownika informacji.

Przed rewolucją technologiczną i wkroczeniem bibliotek wraz ze swoimi katalogami elektronicznymi i bibliotekami cyfrowymi do świata Internetu, tradycyjnym sposobem realizacji wypożyczeń międzybibliotecznych były przesyłane pocztą między bibliotekami rewersy okrężne, które – często dopiero po wielu miesiącach – pozwalały czytelnikowi na otrzymanie poszukiwanej publikacji. Dużym ułatwieniem obsługi wypożyczeń międzybibliotecznych stały się tworzone niemal w każdym kraju kartkowe katalogi centralne, które pozwalały na szybsze uzyskanie informacji o bibliotece przechowującej zamówiony tytuł, aczkolwiek ich wadą była niekompletność i opóźnienia w aktualizacji. Potrzeba informacji o zasobach bibliotecznych, przede wszystkim o publikacjach naukowych, będących najczęściej zamawianymi drogą wypożyczeń międzybibliotecznych pozycjami, była jedną z przyczyn szybkiego udostępniania przez biblioteki w Internecie swoich katalogów oraz budowy internetowych katalogów centralnych, które do dziś są najlepszym źródłem informacji o zasobach bibliotek całego świata, aczkolwiek obciążone są często takimi samymi wadami, jak katalogi tradycyjne – mogą być niekompletne i przynajmniej częściowo nieaktualne. Wiele bibliotek, przede wszystkim akademickich i naukowych, podjęło współpracę w zakresie współkatalogowania, co nie tylko przyspiesza pracę nad opracowaniem nowych rekordów, lecz również pozwala na dostarczanie aktualizowanej na bieżąco informacji o zasobach poszczególnych bibliotek.

Atutem wielu elektronicznych katalogów centralnych jest wzbogacanie ich o moduły ułatwiające współpracę w zakresie wypożyczeń międzybibliotecznych. Takie rozwiązania zostały wprowadzone m.in. w Australii, gdzie od ponad 10 lat działa program Libraries Australia Document Delivery grupujący ponad 700 bibliotek (Hannington, 2010), w Stanach Zjednoczonych, gdzie rozwijane są takie inicjatywy jak Committee on Institutional Cooperation i jego system UBorrow (Reciprocal Library Borrowing, 2014), czy oparte na rozwiązaniach WorldCat i Primo konsorcjum Orbis Cascade Alliance. Jedną z największych baz danych bibliograficznych na świecie od 1967 r. buduje OCLC, organizacja zrzeszająca biblioteki, archiwa i muzea. Jej celem jest utrzymywanie i wzbogacanie elektronicznej bazy zasobów katalogowych instytucji kultury, dzięki której bibliotekarze i czytelnicy

zyskują ułatwiony dostęp do informacji o zasobach bibliotecznych. Dzięki współpracy bibliotek zrzeszonych w OCLC zbudowana została baza danych (WorldCat), zawierająca obecnie 303 mln rekordów bibliograficznych z ponad 78 tys. bibliotek z całego świata (OCLC Report, 2012-2013). Od 2012 r. OCLC, w oparciu o zasoby bazy WorldCat, uruchomiło platformę wypożyczeń międzybibliotecznych WorldShare, z której korzysta obecnie kilkaset bibliotek, głównie z USA i Kanady. Katalogi centralne są również ważnym źródłem informacji dla bibliotekarzy zajmujących się wypożyczeniami międzybibliotecznymi w krajach europejskich np. w Niemczech, Wielkiej Brytanii czy Polsce.

Wprowadzenie powszechnego dostępu do elektronicznych katalogów centralnych skutkowało od lat 80. wzrostem liczby wypożyczeń międzybibliotecznych. Jako przykład można podać 5% wzrost wypożyczeń międzybibliotecznych w bibliotekach stanu Illinois w 1986 r. będący skutkiem wprowadzenia wypożyczeń międzybibliotecznych automatycznie uruchamianych przez czytelnika (Potter, 1986). Powszechny dostęp do Internetu oraz systemy wspierające wypożyczenia międzybiblioteczne, zarówno tradycyjne, jak i elektroniczne, również wpłynęły pozytywnie na zwiększenie aktywności czytelników i bibliotekarzy w tym zakresie. Stwierdzono to w badaniach przeprowadzonych w bibliotekach University of Washington oraz University of Delaware (Deardorff, Nance, 2009), które dowiodły, że wprowadzenie systemu WorldCat Local w amerykańskich bibliotekach uniwersyteckich skutkuje znaczącym wzrostem wypożyczeń międzybibliotecznych (Gaffney, 2012). Wydaje się jednak, że z czasem dominować zacznie tendencja spadkowa spowodowana ograniczeniami licencyjnymi w udostępnianiu międzybibliotecznym dokumentów born-digital oraz lawinowym wzrostem zasobów informacji dostępnych w Internecie (Birch & Goldner & Parson, 2013), w tym komercyjnych pełnotekstowych baz danych, z których coraz chętniej korzystają użytkownicy bibliotek. Taki właśnie trend można zaobserwować we Francji, gdzie w latach 1997-2007 w bibliotekach akademickich zaobserwowano spadek wypożyczeń międzybibliotecznych realizowanych drogą tradycyjną o 58%, co tłumaczy się właśnie wzrostem wykorzystania źródeł elektronicznych, przede wszystkim nabywanych przez biblioteki pełnotekstowych komercyjnych baz książek i czasopism (Schöpfel & Gillet, 2009). Podkreślić należy jednak, że znacząca część materiałów wykorzystywanych przez uczniów i studentów pochodzi z serwisów bezpłatnych, które nie zawsze charakteryzują się rzetelnością i wiarygodnością.

Tradycyjnym sposobem realizacji wypożyczeń międzybibliotecznych jest dostarczanie ich pocztą, co wiąże się nie tylko z opłatami za usługi pocztowe czy kurierskie, jakie ponoszą biblioteki, lecz również z ryzykiem zaginięcia lub uszkodzenia przesyłki. Jednym ze sposobów radzenia sobie z wysokimi kosztami przesyłek jest współpraca bibliotek mająca na celu

redukcję kosztów. W stanie Kolorado (USA) powstało Colorado Library Consortium, które po nawiązaniu współpracy z bibliotekami akademickimi w Kansas i Missouri uruchomiło system COKAMO. Wynegocjowano znaczne zniżki na usługi kurierskie, co pozwoliło już w ciągu pierwszego roku funkcjonowania konsorcjum na zaoszczędzenie 215 tys. dolarów przy przesyłce niemal 58 tys. obiektów bibliotecznych (Horton & Burton & Rosen & Priebe, 2010). Także biblioteki skandynawskie – w Danii, Norwegii i Szwecji – wynegocjowały z firmami kurierskimi korzystne warunki, płacąc poniżej 1 dolara za przesyłkę materiałów bibliotecznych bez względu na odległość (Erlandsen, 2012). Obniżenie kosztów pocztowych nie likwiduje jednak innego problemu, z którym zmierzyć się muszą bibliotekarze zajmujący się realizacją zamówień międzybibliotecznych – oczekiwaniem użytkownika przyzwyczajonego do natychmiastowego dostępu do zasobów sieciowych, że każda informacja biblioteczna będzie dostępna natychmiast i za darmo.

Podkreślić należy, że oczekiwanie to, charakterystyczne dla współczesnych użytkowników Internetu, generuje dodatkowe koszty i nie idzie w parze z sytuacją finansową bibliotek na przestrzeni ostatnich kilku lat. W ciągu ostatnich 10 lat większość bibliotek europejskich i północnoamerykańskich doświadczyła redukcji budżetów, a wiele z nich również redukcji personelu. Dlatego też, by utrzymać oczekiwany przez czytelników standard usług, biblioteki zmuszone są w możliwie jak największym stopniu reorganizować, automatyzować i racjonalizować swoje działania. Jednym z zadań stojących przed bibliotekami jest rozwijanie nowego, kreatywnego i efektywnego podejścia do wypożyczeń międzybibliotecznych, w szczególności w odniesieniu do niskonakładowych i trudniej dostępnych publikacji naukowych.

Obserwacja sposobu realizacji wypożyczeń międzybibliotecznych we współczesnym świecie pozwala na wyróżnienie dwóch kategorii dokumentów podlegających wypożyczeniom:

- dokumentów w postaci tradycyjnej lub ich reprodukcji (kserokopie, mikrofilmy, reprodukcje cyfrowe),
- dokumentów born-digital, nie posiadających swoich analogowych odpowiedników.

Kategorie te są inaczej traktowane zarówno przez bibliotekarzy, jak i prawodawców.

Wysyłka pocztą egzemplarza papierowego, mikrofilmu lub wersji cyfrowej publikacji na nośniku zewnętrznym, takim jak płyta CD lub DVD, który następnie jest udostępniany w czytelni biblioteki składającej zamówienie z oczywistymi ograniczeniami dotyczącymi wykonywania kopii publikacji pozostającej pod ochroną prawa autorskiego, jest zwyczajowym sposobem realizacji zamówień międzybibliotecznych. Wypożyczony egzemplarz jest odsyłany po wykorzystaniu przez czytelnika do biblioteki macierzystej. Przyjmuje się, że tak realizowane wypożyczenie międzybiblioteczne nie

narusza wynikającego z art. 35 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych słusznego interesu twórcy, ponieważ nie powoduje zwiększenia liczby egzemplarzy bibliotecznych danej publikacji na rynku.

Ciekawą analizę, mającą na celu porównanie wypożyczeń międzybibliotecznych w postaci tradycyjnej i elektronicznej przeprowadzili pracownicy Texas Tech University (Litsey & Ketner, 2014). Stwierdzili, że idea i praktyka obu typów wypożyczeń jest tożsama, a przewagą wypożyczeń publikacji w postaci elektronicznej jest nie tylko redukcja kosztów pocztowych, lecz również bezpieczeństwo wypożyczanych zbiorów, ponieważ publikacje cyfrowe podczas udostępniania poprzez sieć internetową nie giną i mogą być uszkodzone przez czytelnika.

Istnieje wiele modeli wypożyczania międzybibliotecznego reprodukcji utworów chronionych prawem autorskim. Internet Archive, poza liczącą ponad milion tytułów biblioteką cyfrową udostępniającą utwory z domeny publicznej, daje możliwość bezpłatnego dostępu do 100 tys. książek pozostających pod ochroną prawa poprzez program In-Library Loans, w którym uczestniczy ponad tysiąc bibliotek. Są to głównie utwory zdigitalizowane z egzemplarzy papierowych należących do amerykańskich bibliotek, a skala wykorzystania tego zbioru wynosi między 500 a 700 wypożyczeń cyfrowych dziennie (Xu & Moreno, 2014).

Bawarska Biblioteka Państwowa opracowała we współpracy z ImageWare program MyBib eL®, który umożliwi bibliotekom partnerskim składanie zamówień międzybibliotecznych drogą elektroniczną. Reprodukcje cyfrowe zamawianych publikacji są umieszczane na serwerze, pobierane przez biblioteki zamawiające i następnie drukowane w pojedynczej kopii dla użytkownika końcowego (*New option...*, 2013). Na zbliżonej zasadzie działa system doc@med, zbudowany przez polskie uniwersytety medyczne. Digitalizowane na żądanie artykuły z polskich oraz zagranicznych czasopism medycznych są odpłatnie przekazywane zamawiającym pocztą elektroniczną.

Interesujący model wypożyczeń międzybibliotecznych wdrożono w Turcji. Anatolijskie Konsorcjum Bibliotek Uniwersyteckich ANKOS opracowało system wypożyczeń międzybibliotecznych KITS, udostępniający zarówno wersje papierowe, jak i elektroniczne publikacji naukowych i prac dyplomowych. Biblioteka składająca zamówienie może je otrzymać w postaci tradycyjnej drogą pocztową lub cyfrowej przez Internet, w zależności od decyzji bibliotekarza w bibliotece otrzymującej zamówienie. Istnieje również możliwość odrzucenia zamówienia. Biblioteki kontaktują się ze sobą poprzez platformę KITS i tam też są zamieszczane pliki cyfrowe zamawianych książek w formatach epub, PDF, docx oraz tiff. Plany twórców obejmują wprowadzenie systemu KITS do krajów bałkańskich, Afryki północnej, zachodniej Azji i Bliskiego Wschodu (Cimen & Celikbas & Tuglu, 2014)

Wiele emocji w środowisku bibliotekarzy i wydawców europejskich wywołała sprawa C 117/13, prowadzona przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej, dotycząca kwestii związanych z wypożyczaniem wersji elektronicznych materiałów bibliotecznych. Niemieckie wydawnictwo Eugen Ulmer KG zakwestionowało dopuszczalność udostępniania w bibliotece Uniwersytetu Technicznego w Darmstadt reprodukcji cyfrowych publikacji naukowych, udostępnianych na terminalach komputerowych jednocześnie wielu czytelnikom, jak również dopuszczalność wykonywania wydruków papierowych i kopii elektronicznych (np. na nośnikach USB) publikacji pozostających pod ochroną prawa autorskiego. W dniu 11 września 2014 r. Trybunał wydał wyrok w tej sprawie stwierdzający, że biblioteki na terenie Unii Europejskiej mają prawo digitalizować książki i udostępniać je wielu czytelnikom jednocześnie za pomocą dedykowanych terminali komputerowych, natomiast wydruk publikacji elektronicznych oraz ich kopiowanie na nośniki pamięci, takie jak klucz USB nie wchodzi w zakres dozwolonego użytku publicznego, na podstawie którego biblioteki udostępniają swoje zasoby; jest natomiast dozwolonym użytkowaniem prywatnym regulowanym przez odpowiednie akty prawne obowiązujące w poszczególnych państwach Unii (*Case C-177...*, 2014). Jest to rozstrzygnięcie bardzo korzystne dla bibliotek i użytkowników informacji.

Inaczej traktowane są publikacje born-digital: e-książki i e-czasopisma. Ze względu na fakt, że trudno w ich przypadku mówić o nakładzie czy też dostępnej w bibliotekach liczbie egzemplarzy, udostępnianie e-boo-ków między bibliotekami wiąże się z opłatą licencyjną, która pozwala na swobodne korzystanie z określonych tytułów przez czytelników wielu bibliotek, zazwyczaj zorganizowanych w konsorcjum, które kupują dostęp do określonego zasobu. Mówi się w tym przypadku o dzieleniu się zasobami elektronicznymi przez biblioteki (ang. *electronic resource sharing*). Biblioteki naukowe korzystają często z zasobów cyfrowych przygotowywanych przez dostawców książek i czasopism elektronicznych (m.in. ebrary, EBSCO, JSTORE, EBL, MyiLibrary, Emerald), a licencje zazwyczaj pozwalają wszystkim czytelnikom biblioteki na nieograniczony czasem i miejscem dostęp do zasobów elektronicznych. Istnieje wiele typów licencji komercyjnych, a niektóre z nich pozwalają nie tylko na zapoznanie się z tekstem na ekranie terminala w bibliotece, lecz również na jego wydruk lub dostęp z własnego komputera z możliwością skopiowania go na dysk. Coraz większą popularność zyskuje program WorldShare, opracowany przez OCLC, który udostępnia bibliotekom książki elektroniczne poprzez platformę MyiLibrary, pobierając za wypożyczenie opłaty. Z realizowanych tą drogą wypożyczeń międzybibliotecznych korzysta ponad 2800 bibliotek, głównie z kontynentu północnoamerykańskiego, a liczba transakcji w ciągu roku wynosi ok. 9 mln udostępnień materiałów bibliotecznych.

Niektóre biblioteki lub ich konsorcja decydują się na zakup publikacji elektronicznych i opracowują własne systemy ich udostępniania międzybibliotecznego. Jako przykłady można wskazać amerykański system Occam's Reader, który umożliwia wypożyczenia międzybiblieczne w grupie bibliotek partnerskich (Anderson, 2014) lub konsorcjum Douglas County Libraries w Kolorado (LaRue, 2013).

We Francji ustawa o prawie autorskim z 2006 r. daje możliwość pewnych ułatwień w udostępnianiu oraz reprodukcji publikacji edukacyjnych i naukowych, pozwalając na wykonywanie ich kopii „w celach ilustracyjnych” na niekomercyjny użytek studentów, nauczycieli i naukowców. Zapis ten nie obejmuje jednak nieograniczonej reprodukcji cyfrowych publikacji drukowanych. W 2010 r. Centre Français d'exploitation du droit de Copie podpisało z francuskimi uniwersytetami pięcioletnią umowę pozwalającą na uruchomienie systemu udostępniania reprodukcji cyfrowych na uniwersytetach, jednak dyskusja nad prawnymi ramami udostępniania zasobów dla celów naukowych wciąż trwa. We Francji funkcjonują obecnie systemy komercyjne, umożliwiające nie tyle wypożyczenia międzybiblieczne, co zakup online publikacji naukowych, takie jak ABES czy Refdoc, a sieć wypożyczeń międzybibliecznych bibliotek akademickich PEB notuje, jak zostało to wspomniane powyżej, coroczny spadek zamówień o ok. 8%.

W 2013 r. IFLA opublikowała dokument *IFLA Principles for Library eLending*, w którym podkreśla, że biblioteki muszą mieć prawo zakupu i udostępniania książek elektronicznych za rozsądną cenę i bez embargo, w uniwersalnych formatach i z możliwością ich długookresowej archiwizacji. Postuluje również uwzględnienie wyjątków od zasad prawa autorskiego przy udostępnianiu książek przez biblioteki. Zbliżone postulaty wysunęła również EBLIDA (European Bureau of Library Information and Documentation Association) w dokumencie *The Right to e-Read* opublikowanym w czerwcu 2013 r.

W Polsce jednak, w szczególności w odniesieniu do publikacji naukowych, problem udostępniania książek born-digital jest nadal marginalny. Część czasopism naukowych zaczęła udostępnianie wersji elektronicznych, zazwyczaj nie rezygnując z wydawania tytułów w postaci papierowej. Zgodnie z informacjami dostępnymi w bazie Arianta – Naukowe i Branżowe Polskie Czasopisma Elektroniczne, tworzonej na Uniwersytecie Śląskim, która rejestruje 3847 tytułów czasopism, tylko 146 tytułów ukazuje się wyłącznie w wersji online, a 2396 czasopism (68% całości zbioru) udostępnia na swych stronach pełne teksty artykułów. W tej liczbie teksty z 1891 tytułów czasopism są dostępne w Internecie za darmo (Drabek, 2013). Najczęściej dostępne są tylko nowsze zeszyty czasopism, ponieważ udostępnianie w sieci starszych numerów jest w wielu przypadkach trudne bądź wręcz niemożliwe ze względów prawnych. Umowy autorskie zawierane jeszcze kilka lat temu przez wydawców nie uwzględniały pola eksploatacji, jakim

jest Internet, a zatem ich udostępnienie online wymaga wyrażenia zgody autorów, co w przypadku czasopism współpracujących z wieloma naukowcami z kraju i z zagranicy jest procesem trudnym i czasochłonnym.

Warto wspomnieć, że zasób publikacji naukowych dostępnych online powiększa się również stopniowo o publikacje przekazywane przez naukowców do repozytoriów uczelnianych, a wiele bibliotek i ośrodków akademickich propaguje idee Open Access, które z każdym rokiem wzbudzają coraz więcej zainteresowania pracowników naukowych. Jednak nadal znakomita większość publikacji polskich, niezbędnych w procesie kształcenia akademickiego oraz w pracy naukowej jest dostępna wyłącznie w postaci drukowanej. Ze względu na fakt, że nakłady książek i czasopism naukowych są zazwyczaj niewielkie i rzadko przekraczają 200 lub 300 egz., a ponadto wznawianie wielu nadal wykorzystywanych podręczników akademickich jest nieopłacalne dla wydawców uczelnianych, większość pracowników akademickich ma pełną świadomość, że proces dydaktyczny opiera się w znacznej mierze na kserokopiach książek i artykułów z czasopism lub pozyskiwanych nielegalnie kopiach cyfrowych, zazwyczaj bardzo niskiej jakości. Jest to sytuacja niepokojąca, krzywdząca dla autorów i wydawców, niekomfortowa dla użytkowników informacji i sprawiająca, że część bibliotek uczelnianych przekształca się w punkty wypożyczania książek i czasopism w celu wykonywania ich kserokopii. Jednocześnie powszechna dostępność w bibliotekach akademickich anglojęzycznych komercyjnych baz czasopism i książek elektronicznych sprawia, że rozdzźwięk między możliwością dostępu do elektronicznych wersji polskiego i zagranicznego piśmiennictwa pogłębia się i może dawać złudzenie, że polska twórczość naukowa nie istnieje w szerokim obiegu.

CYFROWA WYPOŻYCZALNIA PUBLIKACJI NAUKOWYCH „ACADEMICA”

Dlatego też Biblioteka Narodowa, będąca depozytariuszem egzemplarza obowiązkowego wszystkich polskich publikacji, zarówno drukowanych, jak i elektronicznych, postanowiła opracować na podstawie swoich zbiorów Cyfrową Wypożyczalnię Publikacji Naukowych „Academica”, której celem jest wprowadzenie nowej jakości w systemie wypożyczeń międzybibliotecznych poprzez zastąpienie ich tradycyjnej formy, polegającej na przesyłaniu pocztą egzemplarzy papierowych, wypożyczalnią publikacji w postaci cyfrowej. Projekt powstał pod auspicjami Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej i był finansowany w latach 2010-2014 w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, Działanie 2.3: Inwestycje związane z rozwojem infrastruktury informatycznej nauki. Partnerem projektu była Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa, która zrealizowała część informatyczną projektu.

Istotą Cyfrowej Wypożyczalni Publikacji Naukowych „Academica” jest udostępnianie publikacji przydatnych w pracy naukowej lub kształceniu akademickim wyłącznie w dostępie terminalowym na terenie bibliotek, które podpisały umowę przystąpienia do systemu, w godzinach ustalonych przez bibliotekarza i bez możliwości drukowania lub kopiowania większych fragmentów tekstu. Twórcy systemu chcą w ten sposób umożliwić szerszy dostęp do materiałów naukowych o niskich nakładach, w szczególności tych, które są niedostępne w handlu oraz do zeszytów czasopism naukowych tym bibliotekom, które nie posiadają ich w swoich zasobach. W wypożyczalni międzybibliotecznej „Academica” udostępniane są przede wszystkim publikacje z lat 1990-2012: podręczniki akademickie, prace naukowe, wybrane czasopisma naukowe z listy MNiSW z wszystkich dziedzin wiedzy. Użytkownicy wypożyczalni „Academica” mogą korzystać z elektronicznych publikacji naukowych za pomocą dedykowanych terminali zlokalizowanych w bibliotekach naukowych i publicznych w całej Polsce. Rejestracja czytelników korzystających z systemu „Academica” dokonywana jest za pomocą kart bibliotecznych. Publikacje udostępniane w ramach systemu nie mogą być kopiowane ani drukowane. Ze względu na ograniczenia prawne system „Academica” umożliwia dostęp do publikacji wyłącznie jednemu użytkownikowi na terenie Polski w tym samym czasie, podobnie jak ma to miejsce w systemie tradycyjnych wypożyczeń międzybibliotecznych, ponieważ BN nie wysyła do innych bibliotek egzemplarzy archiwalnych. Dzięki temu nie zwiększa się liczba egzemplarzy dostępna na rynku. Więcej niż jeden egzemplarz jest udostępniany w systemie tylko wtedy, gdy w zbiorach BN znajduje się co najmniej 3 egz. danej publikacji. Z tego powodu w wypożyczalni „Academica” zaimplementowano system rezerwacji, umożliwiający zaplanowanie przez czytelnika terminu pracy na terminalu w wybranej bibliotece. Publikacje należące do domeny publicznej, kategorii open access oraz pozyskane w ramach licencji będą dostępne bez żadnych ograniczeń. W ramach projektu prowadzono prace mające na celu pozyskanie licencji na udostępnianie publikacji naukowych w otwartym dostępie. Dzięki temu ponad 100 tytułów czasopism naukowych oraz wiele publikacji książkowych jest dostępnych w wypożyczalni „Academica” w interfejsie publicznym, bez ograniczeń wynikających z ochrony prawno-autorskiej.

PODSTAWY PRAWNE SYSTEMU ACADEMICA

Podstawę prawną udostępniania zasobów cyfrowych w systemie „Academica” stanowią zapisy dotyczące dozwolonego użytku publicznego w zakresie związanym z wykorzystaniem utworów w działalności bibliotek, zawarte w art. 28 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim

i prawach pokrewnych (Dz. U. 2004, Nr 91, poz. 869). Przepis w jego obecnym brzmieniu został ustalony w 2004 r. w drodze nowelizacji wynikającej z konieczności implementacji postanowień dyrektywy Parlamentu Europejskiego nr 2001/29/WE z 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów prawa autorskiego i praw pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Directive 2001/29/WE).

Obecnie art. 28 ustawy o prawie autorskim ma następujące brzmienie:
„Biblioteki, archiwa i szkoły mogą:

- 1) udostępniać nieodpłatnie, w zakresie swoich zadań statutowych, egzemplarze utworów rozpowszechnionych;
- 2) sporządzać lub zlecać sporządzanie egzemplarzy rozpowszechnionych utworów w celu uzupełnienia, zachowania lub ochrony własnych zbiorów;
- 3) udostępniać zbiory dla celów badawczych lub poznawczych za pośrednictwem końcówek systemu informatycznego (terminali) znajdujących się na terenie tych jednostek”.

Podkreślić należy, że obowiązujące obecnie zapisy realizują myśl Janusza Barty i Ryszarda Markiewicza, że „racjonalnym, generalnym postulatem, także pod adresem ustawodawcy, było zapewnienie swobody dostępu czytelników (użytkowników końcowych) do zgromadzonych dzieł na poziomie nie niższym niż gwarantowany obecnie bibliotekom tradycyjnym przez przepisy o dozwolonym użytku” (Barta & Markiewicz, 2004, s. 116). Pozostają również w zgodności ze wspomnianymi powyżej postulatami organizacji IFLA oraz EBLIDA dotyczącymi wypożyczeń międzybibliotecznych w cyfrowym świecie.

Niepobieranie opłat za korzystanie z systemu „Academica” jest konsekwencją zapisu zawartego w ust. 1 cytowanego powyżej artykułu. Ustawa o bibliotekach z 27 czerwca 1997 r. (Dz.U. 2004, Nr 238, poz. 2390) w art. 14 ust. 2 dopuszcza pobieranie opłat m.in. za wypożyczenia międzybiblioteczne i wypożyczenia materiałów audiowizualnych, jednak twórcy systemu „Academica” zdecydowali się na udostępnianie jej zasobów za darmo, realizując w ten sposób zapis art. 5 (2) lit. c dyrektywy 2001/29/WE mówiący, że biblioteki, archiwa, muzea i szkoły w działalności statutowej nie powinny być ukierunkowane na osiągnięcie bezpośredniej lub choćby pośredniej korzyści majątkowej.

Zgodnie z obowiązującym prawem biblioteki mogą wykonywać kopie analogowe lub cyfrowe materiałów bibliotecznych. Kwestią niejasno określoną jest liczba egzemplarzy, jaka może być dodatkowo wprowadzana do zbiorów bibliotecznych. Zazwyczaj biblioteki wykonują pojedyncze kopie utworów, co można tłumaczyć nie tylko względami ekonomicznymi, lecz również troską o nienaruszanie zasad normalnej eksploatacji utworu lub słuszych interesów twórcy, o czym mówi art. 35 ustawy o prawie autorskim. W przypadku kopii cyfrowych jeden „egzemplarz” może poprzez bibliotekę cyfrową być udostępniany jednocześnie wielu użytkownikom, co

jest dopuszczalne wyłącznie w odniesieniu do obiektów z domeny publicznej lub licencjonowanych. Zasoby chronione prawem autorskim, stanowiące najcenniejszą, z punktu widzenia użytkownika, część systemu wypożyczeń międzybibliotecznych „Academica”, nie mogą być w ten sposób udostępniane. Zasoby BN, które zostały zdigitalizowane, nie są udostępniane w postaci papierowej ani na miejscu w czytelnich, ani w systemie wypożyczeń międzybibliotecznych. Biblioteka realizuje w ten sposób statutowy obowiązek wieczystej ochrony swoich zasobów, którego jednym z elementów jest wykonywanie reprodukcji cyfrowych.

Udostępnianie zasobów „Academiki” jest realizowane na podstawie art. 28 ust. 3 ustawy o prawie autorskim. Znaczenie terminu „udostępniać” w tym przypadku różni się zasadniczo od tegoż terminu użytego w ust. 1 cytowanego artykułu. W ust. 1 istotą udostępnienia jest przekazanie czytelnikowi czasowego władztwa nad materialnym nośnikiem lub egzemplarzem utworu, polegające na wypożyczeniu do domu lub udostępnieniu na miejscu w czytelni, natomiast w ust. 3 zakres licencji obejmuje korzystanie z utworu bez pośrednictwa nośnika i w przypadku utworu chronionego prawem autorskim może być on jedynie wyświetlony na terminalu, znajdującym się na terenie biblioteki.

W ustawie użyto sformułowania, że zasoby mogą być udostępniane na końcówkach systemu informatycznego (terminalach). Jest to pojęcie nie mające definicji prawnej, natomiast zazwyczaj przyjmuje się, że terminal jest to urządzenie, które poprzez nałożenie ograniczeń funkcjonalnych nie posiada pełni możliwości standardowego systemu komputerowego połączonego z siecią Internet. Zazwyczaj na terminalach dla czytelników nie są dostępne określone typy programów, np. edytory tekstu czy poczta elektroniczna, może być blokowany dostęp do części stron internetowych lub – zwłaszcza w większych bibliotekach – terminale służą udostępnianiu konkretnego typu usług np. katalogu elektronicznego, komercyjnych baz danych lub zasobów cyfrowych. By zwiększyć bezpieczeństwo chronionych prawem zasobów udostępnionych w ramach systemu „Academica”, zaplanowano udostępnianie serwisu wyłącznie na komputerach dedykowanych dla tego celu, na których użytkownicy nie będą mieli dostępu do usług internetowych, klienta poczty elektronicznej oraz systemu operacyjnego, a zatem nie będą mieli możliwości skopiowania utworów chronionych prawem autorskim i ich dalszego rozpowszechniania.

Wypożyczenia międzybiblioteczne, będące statutowym obowiązkiem bibliotek, w swej tradycyjnej formie są realizowane na podstawie art. 28 ust. 1 ustawy o prawie autorskim, jak również na podstawie art. 4 ust. 1 pkt 2 ustawy o bibliotekach i polegają na przekazaniu między uprawnionymi instytucjami egzemplarza dokumentu bibliotecznego w formie papierowej lub cyfrowej na nośniku danych, a następnie na czasowym udostępnieniu egzemplarza w czytelni użytkownikowi, który złożył zamówienie na wy-

pożyczenie międzybiblioteczne. Udostępnienie w czytelni zamówionego dokumentu stanowiącego własność innej biblioteki odbywa się na podstawie porozumienia zawieranego między bibliotekami na mocy art. 28 ust. 1 ustawy o prawie autorskim. Sporządzanie kopii dokumentu bibliotecznego i przysyłanie jej na nośniku cyfrowym do biblioteki zamawiającej jest kosztowne i czasochłonne, choć biblioteki chętnie wykorzystywałyby tę możliwość ze względu na ochronę egzemplarzy papierowych. Problem ten rozwiązuje skutecznie wypożyczalnia „Academica”.

FUNKCJONALNOŚĆ SYSTEMU

Z założenia system „Academica” miał być prosty, intuicyjny, bezpieczny i możliwy do instalacji również na starszych urządzeniach komputerowych, które zostaną skonfigurowane jako dedykowane terminale systemu. „Academica” udostępnia trzy interfejsy:

- publiczny, przeznaczony dla wszystkich użytkowników Internetu,
- terminalowy, dostępny wyłącznie w bibliotekach,
- administracyjny, przeznaczony dla bibliotekarza w bibliotece partnerskiej systemu.

INTERFEJS PUBLICZNY

Interfejs publiczny „Academiki”, dostępny pod adresem <http://www.academica.edu.pl>, oferuje dwie najważniejsze funkcjonalności systemu: wyszukiwarkę pozycji dostępnych w wypożyczalni „Academica” oraz wyszukiwarkę bibliotek partnerskich systemu. Wyszukiwarka publikacji daje możliwość prowadzenia wyszukiwania prostego lub zaawansowanego, ograniczania wyników za pomocą zestawu inteligentnych filtrów, jak również sortowania wyników według daty wydania publikacji lub alfabetycznie według tytułów. Na liście wyników wyszukiwania prezentowane są podstawowe metadane obiektu oraz jego kategoria, reprezentowana za pomocą ikony. Przewidziano również możliwość wyszukiwania z wyświetlaniem na liście wyników szukanej frazy w kontekście, co pozwala na szybką orientację w charakterze publikacji. Dla publikacji należących do domeny publicznej użytkownicy z poziomu interfejsu publicznego mają pełny dostęp do metadanych i treści publikacji. W przypadku pozycji pozostających pod ochroną prawa autorskiego, użytkownik ma dostęp tylko do metadanych publikacji oraz do systemu rezerwacji, który jest dostępny wyłącznie dla użytkowników zalogowanych. Do uzyskania loginu i hasła niezbędna jest wizyta w bibliotece partnerskiej systemu, w której czytelnicy są rejestrowani jako użytkownicy „Academiki”. Zalogowany do sy-

stemu czytelnik może w interfejsie publicznym zarezerwować potrzebną pozycję w wybranej przez siebie bibliotece na określony dzień i godzinę, o ile dana publikacja nie jest w tym czasie zarezerwowana przez innego czytelnika. Rezerwacje dokonywane są w modułach jednogodzinnych. Przewidziano możliwość jednoczesnej rezerwacji 5 publikacji, na okres nie dłuższy niż trzy dni. Rezerwacji można dokonywać maksymalnie na 2 tygodnie naprzód. Biblioteki należące do systemu „Academica” można wyszukać nie tylko przez województwo, miejscowość i nazwę, lecz również za pomocą mapy pokazującej lokalizację biblioteki, co ułatwia czytelnikowi orientację w możliwościach dostępu do „Academiki” na interesującym go terenie. Twórcy systemu założyli, że istnieje grupa użytkowników, którzy będą korzystać z systemu w więcej niż jednej bibliotece. Dotyczyć to może na przykład studentów zaocznych, uczących się zarówno w lokalnej bibliotece publicznej, jak i w bibliotece akademickiej. W dostępie publicznym możliwe jest również wprowadzenie informacji o poszukiwanej publikacji której użytkownik nie odnalazł w systemie. Funkcjonalność ta nie jest odpowiednikiem digitalizacji na żądanie, a ma na celu jedynie zorientowanie się w preferencjach użytkowników „Academiki”.

INTERFEJS TERMINALOWY

Interfejs terminalowy daje dostęp do całości zasobów systemu „Academica”, również tych, które chronione są prawem autorskim. Publikacje są udostępniane wyłącznie na dedykowanych terminalach, co oznacza, że nie istnieje możliwość dostępu z nich do zasobów internetowych, do wydruku publikacji oraz przekazywania ich poza terminal.

Użytkownicy mają w bibliotece dostęp zarówno do publikacji wcześniej zarezerwowanych, jak i innych publikacji, o ile żaden inny czytelnik z nich nie korzysta. Rezerwacja nie otwarta w ciągu 15 min ulega anulowaniu. Na kwadrans przed zakończeniem terminu rezerwacji pojawia się komunikat ostrzegawczy oraz informacja o możliwości przedłużenia terminu na kolejną godzinę, ewentualnie o braku takiej możliwości, o ile pozycja jest zarezerwowana przez innego użytkownika.

Interfejs terminalowy daje takie same możliwości wyszukiwania i prezentacji wyników jak interfejs publiczny, przy czym użytkownik ma dostęp do wszystkich publikacji. Dzięki zastosowaniu narzędzia Seadragon, wzbogaconego o obsługę formatu DZI (Deep Zoom Image), sposób wyświetlania dokumentów jest możliwie prosty i obejmuje wyświetlanie całych stron z możliwością ich powiększania w celu poprawy czytelności. Podczas przeglądania użytkownik ma możliwość podglądu pełnych metadanych obiektu oraz widok miniatur poszczególnych stron, jak również pełnej nawigacji po dokumencie obejmującej przejście do wskazanej strony, do strony tytułowej lub

spisu treści. Podczas czytania istnieje również możliwość rezerwacji bieżącej publikacji na inny termin. Przewidziano ponadto możliwość sporządzania notatek, ewentualnie kopiowania do pliku tekstowego niewielkich fragmentów tekstu o rozmiarze całkowitym nie przekraczającym 3600 znaków. Plik tekstowy z notatkami dostępny jest w interfejsie publicznym po zalogowaniu się czytelnika do systemu. Czytelnik może jednocześnie korzystać z 5 publikacji. System został tak zaprojektowany, by można było korzystać z niego również na starszych typach komputerów, ponieważ wymaganie przeznaczenia dla „Academiki” dedykowanego terminala oznacza, że wiele bibliotek będzie chciało wykorzystać w tym celu starszy i nie używany sprzęt komputerowy.

INTERFEJS BIBLIOTEKARZA

Interfejs bibliotekarza służy do zarządzania systemem w bibliotece partnerskiej. Bibliotekarze ustalają godziny dostępności wypożyczalni „Academica” w swojej placówce, mając zarówno możliwość ustalenia terminarza tygodniowego, jak i określenia pojedynczych dni lub godzin, w których system będzie niedostępny. Rolą bibliotekarza jest również rejestracja czytelników zgłaszających chęć korzystania z systemu i przydzielanie im haseł. System daje możliwość przygotowywania statystyk wykorzystania poszczególnych publikacji, terminali oraz aktywności poszczególnych użytkowników. W systemie przechowywane są wyłącznie numery kart bibliotecznycy, które stanowią podstawę rejestracji użytkownika w systemie, zatem ich baza nie podlega ochronie z mocy ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. 1997, Nr 133, poz. 883 z późn. zm.). Bibliotekarz może także odebrać użytkownikowi prawo korzystania z systemu „Academica” na czas określony lub na zawsze.

W czerwcu 2014 r., przed zakończeniem prac nad wypożyczalnią „Academica”, Biblioteka Narodowa zorganizowała trzy spotkania konsultacyjne w Warszawie, Krakowie oraz Toruniu, na które zaproszono bibliotekarzy potencjalnie zainteresowanych korzystaniem z systemu. Celem spotkań była nie tylko prezentacja programu „Academica”, lecz również pozyskanie opinii na temat jego funkcjonalności i preferowanych kierunków rozwoju. Część pomysłów zgłoszonych przez uczestników spotkań została zrealizowana jeszcze przed oficjalnym otwarciem systemu w końcu października 2014 r., a część będzie wdrażana w kolejnych fazach projektu. Pomysł elektronicznej wypożyczalni międzybibliotecznej spotkał się z ogromnym zainteresowaniem pracowników bibliotek naukowych i publicznych. W sesjach pytań i odpowiedzi oraz dyskusjach w grupach tematycznych jako plusey systemu wskazano obniżenie kosztów działalności wypożyczalni międzybibliotecznych, skrócenie czasu oczekiwania czytelnika na książkę oraz ułatwienie dostępu do wartościowej literatury naukowej, dzięki czemu mniej

uczniów i studentów będzie sięgać do darmowych zasobów sieciowych lub kopiować pliki rozpowszechniane nielegalnie. Oceniono również, że „Academica” przyczyni się do popularyzacji polskiego piśmiennictwa naukowego. Wiele osób podkreślało, że implementacja wypożyczalni „Academica” może wpłynąć pozytywnie nie tylko na zwiększenie liczby odwiedzin czytelników w bibliotekach, lecz również – ze względu na ograniczenia w zakresie dostępu i możliwości wykonywania kopii zasobów „Academiki” – na zwiększenie zainteresowania zakupem publikacji naukowych, szczególnie przydatnych w procesie dydaktycznym i pracy naukowej.

Kontynuacją prac nad wypożyczalnią „Academica” jest prowadzony obecnie przez Bibliotekę Narodową oraz Bibliotekę Główną Politechniki Warszawskiej projekt Zintegrowana Platforma Polskich Czasopism Naukowych „Merkuriusz”, którego celem jest digitalizacja i udostępnienie w systemie „Academica” ponad 700 tys. artykułów z niemal 2 tys. polskich czasopism naukowych z lat 2002-2012 oraz rozbudowa funkcjonalności systemu. Dzięki realizacji tego projektu użytkownicy bibliotek będą mieli zintegrowany dostęp do ponad miliona polskich tekstów naukowych, a wiele publikacji, w szczególności niskonakładowych i trudno dostępnych, zyska nowe życie.

BIBLIOGRAFIA

- Anderson, Rick (2014). Occam’s Reader: an interview. *The scholarly kitchen* [online]. [dostęp: 9.09.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://scholarlykitchen.sspnet.org/2014/03/10/occams-reader-an-interview/>>.
- Barta, Janusz; Markiewicz, Ryszard (2004). Wirtualne biblioteki a prawo autorskie. W: Kocójowa, M. (red.) *Przestrzeń informacji i komunikacji społecznej. Księga pamiątkowa ku czci prof. Wandy Pindlowej*. ZN UJ PzBiIN, z. 10. Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
- Birch, Katie J.; Goldner, Matt; Parson, Kendra N. (2013). Seven degrees of interlibrary lending. *Interlending and Document Supply*, vol. 41, no. 1, pp. 12-17.
- Breeding, Marshall (2013). The Orbis Cascade Alliance: strategic collaboration among diverse academic institutions. *Library Technology Report*, vol. 49, no. 1, pp. 30-31.
- Case C-117/13, *Technische Universität Darmstadt – introducing modern EU copyright law* [online]. [dostęp: 11.09.2014]. Dostępny w World Wide Web : <<http://eulawradar.com/case-c-11713-technische-universitat-darmstadt-introducing-modern-eu-copyright-law/>>.
- Cimen, Ertugrul; Celikbas, Sema; Tuglu, Ayhan; Celikbas Zeki (2014). *New module for secure electronic resource sharing in Turkey* (referat wygłoszony na konferencji IFLA 2014 w Lyonie) [online]. [dostęp: 9.09.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://library.ifla.org/943/1/212-cimen-en.pdf>>.
- Deardorff, Thomas; Nance, Heidi (2009). WorldCat Local implementation: the impact on interlibrary loan. *Interlending and Document Supply*, vol. 40, no. 4, pp. 177-180.
- Directive 2001/29/WE of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society [online]. [dostęp: 27.08.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32001L0029&from=EN>>.

- Drabek, Aneta (2013). Arianta – wszechstronne źródło informacji o polskich czasopismach elektronicznych. W: *Informacja w świecie cyfrowym, Dąbrowa Górnicza, 7-8 marca 2013 r.* [online]. [dostęp: 10.09.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://informacjacyfrowa.wsb.edu.pl/pdfs/Arianta-A-Drabek.pdf>>.
- Eblida (2013). *The right to e-read: an e-book policy for libraries in Europe.* [online]. [dostęp: 9.09.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.eblida.org/News/The%20right%20to%20e-read.pdf>>.
- Erlandsen, Poul (2012). *Global resource sharing: recent findings from an international ILL study* [online]. [dostęp: 30.08.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.upplysing.is/FileLib/skjalasafn/Nordill2012/Erlandsen_Poul%20-%20Global%20Resource%20Sharing%20_%20Recent%20Findings%20from%20an%20International%20ILL%20study.pdf>.
- Gaffney, Megan (2012). Interlibrary loan requested for locally available materials: WorldCat Local's impact. *College and Research Libraries*, vol. 73, no. 1, pp. 68-77.
- Hannington, Debbie (2010). *Libraries Australia Document Delivery: a System for Variety of Users* [online]. [dostęp: 30.08.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.nla.gov.au/openpublish/index.php/nlasp/article/viewFile/1788/2482>>.
- Horton, Valerie; Burton, Susan; Rosen, Franca; Priebe, Lisa (2010). COKAMO: a model for fast, inexpensive interstate delivery. *Collaborative Librarianship*, vol. 2, no. 4, pp. 218-224.
- IFLA principles for library e-lending* (2013). [online]. [dostęp: 9.09.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/e-lending/principles-for-library-elending-rev-aug-2013.pdf>>.
- LaRue, James (2013). *The last one standing* [online]. Public Libraries Online, Jan./Feb. [dostęp: 9.09.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://publiclibrariesonline.org/2013/04/the-last-one-standing/>>.
- Litsey, Ryan; Ketner, Kenny (2014). Oh the possibilities: ebook lending and interlibrary loan. *Interlending and Document Supply*, vol. 41, no. 4, pp. 120-121.
- Loi no. 2006-961 du 1er août relative au droit d'auteur et aux droits voisins dans la société de l'information.* [online]. [dostęp: 9.09.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000266350>>.
- New option: Document delivery from the Bavarian State Library (GEBAY)* (2013). [online]. [dostęp: 8.09.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<https://oclc.org/news/announcements/2013/doc-delivery-from-gebay.en.html>>.
- OCLC Annual Report 2012-2013.* [online]. [dostęp: 8.09.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.oclc.org/content/dam/oclc/publications/AnnualReports/2013/2013.pdf>>.
- Potter, William (1986). Creative automation boosts ILL rates. *American Libraries*, vol. 17, no. 4, pp. 244-246.
- Reciprocal Library Borrowing* (2014). [online]. [dostęp: 07.09.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.cic.net/projects/library/reciprocal-borrowing/uborrow>>.
- Schöpfel, Joachim; Gillet, Jacqueline (2009). A review of interlending and document supply in France: 2010. *Interlending and Document Supply*, vol. 39, no. 2, pp. 76-83.
- Xu, Anna; Moreno, Margarita (2014). Journey of discovery: challenges of e-book lending in a digital world. *Interlending and Document Supply*, vol. 42, no. 2/3, pp. 51-56.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 29 października 2014 r.

KATARZYNA ŚLASKA
National Library of Poland
e-mail: k.slaska@bn.org.pl

„ACADEMICA” – A NEW QUALITY IN THE INTERLIBRARY LOANS SYSTEM

KEYWORDS: Interlibrary loans. Copyright. National Library of Poland. Academica. Electronic publications.

ABSTRACT: **Thesis/objective** – The article is to present „Academica” Digital Loans System for Research Publications. **Research method** – The author analyzes the documentation of the project and current literature on the interlibrary loan systems. **Results and conclusions** – „Academica” Digital Loans System for Research Publications is an innovative project implemented by the National Library of Poland which provides online access to digital copies of research books and journals from the Library collections via dedicated workstations in research and public libraries throughout Poland. Due to legal limitations and principles governing interlibrary loans “Academica” offers access to each copy to only one user located in Poland at a time, enabling others to make reservations. The system does not allow its users to print or copy the publications.

BARTŁOMIEJ WŁODARCZYK
Biblioteka Narodowa
b.wlodarczyk@bn.org.pl

DESKRYPTORY FORMALNE W BIBLIOTECE KONGRESU A TEMATY FORMALNE W JĘZYKU HASEŁ PRZEDMIOTOWYCH BIBLIOTEKI NARODOWEJ I W JĘZYKU KABA

Bartłomiej Włodarczyk – bibliotekarz pracujący w Pracowni Języka Haseł Przedmiotowych Biblioteki Narodowej. Najważniejsze publikacje: *Topic Map as a Method for the Development of Subject Headings Vocabulary: An Introduction to the Project of the National Library of Poland. Cataloging & Classification Quarterly* 2013, vol. 51, iss. 7, s. 816-829; *Mapy tematów i RDF/OWL. W: Bibliografi@: źródła, standardy, zasoby.* Praca zbior. pod red. J. Franke. Warszawa 2013, s. 39-63.

SŁOWA KLUCZOWE: LCGFT. LCSH. JHP BN. KABA. Tematy formalne. Deskryptory formalne. Języki haseł przedmiotowych.

ABSTRAKT: Teza/cel artykułu – Celem artykułu jest przedstawienie, porównanie oraz wskazanie zalet i wad trzech rozwiązań w zakresie poszerzenia zasobu i lepszego wyodrębnienia jednostek leksykalnych identyfikujących formy dokumentów w trzech językach informacyjnych – Biblioteki Kongresu (LCSH), NUKAT (jhp KABA) i Biblioteki Narodowej (JHP BN). **Metody badań** – Na podstawie analizy dokumentacji dostępnej na stronach trzech instytucji porównano założenia i przebieg prac. **Wyniki** – Najprostsze i najbardziej konsekwentne zasady dotyczące sposobu zapisywania i stosowania jednostek leksykalnych identyfikujących formę dokumentów przyjęto w Bibliotece Kongresu. Zasadne wydaje się wprowadzenie uproszczeń i zmian w sposobie budowy i użycia tematów formalnych w języku KABA i w JHP BN. Zmiany mogą dotyczyć przede wszystkim złożonych zasad stosowania określników po tematach formalnych w języku KABA i kodowania tematów formalnych w formacie MARC 21 w wypadku JHP BN. Uproszczenia zdaje się wymagać także forma zapisu tematów formalnych w obu językach.

WSTĘP

Temat formalny to „temat wskazujący cechy pozat treściowe dokumentu uznane w danym języku haseł przedmiotowych za relewantne dla użytkownika informacji. Typowymi cechami dokumentów odwzorowywanymi w postaci tematów formalnych są forma wydawnicza i forma piśmiennicza” (Bojar, 2002, s. 273). Jednostki leksykalne identyfikujące formę lub gatunek dokumentu są od dawna integralną częścią leksyki języków haseł przedmiotowych (jhp). W Polsce tę kategorię tematów wyróżnił Adam Łysakowski, twórca polskich zasad katalogu przedmiotowego. Łysakowski wskazał, że tematy formalne należy stosować, jeśli dokument opisuje wiele różnorodnych przedmiotów, które nie stanowią jedności tematowej czy ujęciowej, a charakteryzuje się jednolitą formą lub jeśli dokument „charakteryzuje się najdosadniej samodzielnie znaną i poszukiwaną formą” (Łysakowski, 1946, s. 81). Według Łysakowskiego tematy formalne należy stosować również w opisie utworów literackich i dokumentów niepiśmienniczych. W przypadku dokumentów o określonym przedmiocie, forma powinna być, jego zdaniem, denotowana przez określnik formalny (Łysakowski, 1946, s. 82). Ten sposób opisu formy dokumentów obowiązywał w Języku Haseł Przedmiotowych Biblioteki Narodowej (JHP BN) od momentu jego powstania. Podobnie identyfikowano formę dokumentu w Library of Congress Subject Headings (LCSH) i języku haseł przedmiotowych Katalogi Automatyczne Bibliotek Akademickich (KABA), wzorowanym na francuskim Répertoire d'autorité-matière encyclopédique et alphabétique unifié (RAMEAU), tzn. obok tematów formalnych funkcjonowały określniki formalne. W formacie MARC 21 tematy formalne były zapisywane w polach 150 i 650, a więc tych samych, co w przypadku tematów rzeczowych wskazujących treść dokumentu. Tematy rzeczowe i formalne nie były w żaden sposób rozróżniane na poziomie formatu.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie i porównanie projektów poszerzenia zasobu i lepszego wyodrębnienia jednostek leksykalnych identyfikujących formy dokumentów w Bibliotece Kongresu (BK), Centrum NUKAT (NUKAT) i Bibliotece Narodowej (BN). Wskażę różnice pomiędzy tymi podejściami oraz zalety i wady każdego rozwiązania. Należy podkreślić, że dwa pierwsze projekty jeszcze się nie zakończyły i trwają prace nad opracowaniem szczegółowych zasad stosowania jednostek leksykalnych. W polskiej literaturze przedmiotu brak jest analizy budowy i zasad stosowania w językach informacyjnych jednostek leksykalnych identyfikujących formę. Dostępne opracowania opisujące problematykę wyrażania gatunku i formy w jhp nie uwzględniają najnowszych zmian w tym zakresie (zob. Serafin, 2013). Opis i przykłady wymienione w artykule są oparte na dokumentacji zamieszczonej na stronach WWW instytucji tworzących poszczególne języki.

PRZEBIEG I ZASIĘG PROJEKTÓW

Najwcześniej zmiany w tematach formalnych zaczęto wprowadzać w BK. Prace te zostały rozpoczęte w 2007 r. Projekt opiera się na szeroko zakrojonej współpracy pomiędzy twórcami języka LCSH a bibliotekarzami – specjalistami w różnych dziedzinach, pracującymi zarówno w BK, jak i poza tą biblioteką. W tworzenie słownictwa są zaangażowane także różne organizacje bibliotekarskie (zob. Young & Mandelstam, 2013). Inicjatorami projektu byli amerykańscy bibliotekarze. W BK podjęto decyzję, że terminy z zakresu różnych dziedzin powinny być tworzone w ramach oddzielnych części projektu. Umożliwiło to stopniowe rozwiązywanie kolejnych problemów i modyfikację zasad, publikację całych grup słownictwa oraz współpracę ze środowiskiem bibliotekarskim. Do maja 2011 r. terminy identyfikujące formy dokumentów były wprowadzane do zasobu LCSH. Zdecydowano się wówczas na wyodrębnienie słownictwa i stworzenie odrębnego tezaury nazwanego *Library of Congress Genre/Form Terms for Library and Archival Materials (LCGFT)*¹. Przyczyną wydzielenia słownictwa był zupełnie inny jego zakres i odmienne zasady stosowania w opisie dokumentów. Powstały zbiór słownictwa ma mieć charakter uniwersalny (LC, n. d., p. i-ii). Źródłem terminów użytych jako deskryptory formalne są zarówno tematy LCSH, jak i inne zbiory słownictwa wykorzystywane w BK, opisujące formę i gatunek różnych rodzajów dokumentów, m.in. *Moving Image Genre-Form Guide* i *Radio Form-Genre Guide*. Do połowy 2014 r. ukończono prace nad terminami z dziedziny prawa, także identyfikującymi filmy i programy telewizyjne, nagrania dźwiękowe oraz dokumenty kartograficzne. Na początku 2013 r. rozpoczęto kolejne projekty obejmujące deskryptory z dziedziny muzyki, religii, literatury oraz terminy ogólne, nie mieszczące się w zakresie żadnej konkretnej dyscypliny (LC, n. d., p. i-ii). Ich włączenie do LCGFT jest planowane na lata 2014-2015 (LC, 2014, p. 26).

W październiku 2008 r., rok po rozpoczęciu prac przez BK, podobny projekt zaczęto realizować w NUKAT. Postanowiono, że tematy formalne nadal będą integralną częścią języka KABA. Podstawą poszerzonej grupy tematów formalnych były tematy rzeczowe KABA identyfikujące formę, istniejące już w kartotece wzorcowej. NUKAT nie dysponował jednak żadnymi innymi gotowymi zbiorami słownictwa, mogącymi stanowić podstawę tworzenia nowego zasobu tematów. Pierwszą grupę tematów formalnych stworzonych w NUKAT stanowiły tematy nazywające literatury oraz formy i gatunki literackie. W języku KABA jednostki te od początku istnienia

¹ Zmiany obserwowane w BK są wyrazem stopniowych przemian jhp, które upodabniają się do języków deskryptorowych wykorzystując dotychczasowy zasób leksykalny. Towarzyszą temu zmiany terminologiczne. W projekcie realizowanym w BK są tworzone nie nowe tematy formalne czy hasła przedmiotowe, ale deskryptory formalne.

opisywały formę lub gatunek dokumentu. W związku z tym zasady opracowania dokumentów z użyciem tych haseł nie zmieniły się (NUKAT, 2008, s. 1). Oprócz tematów z zakresu literatury dotychczas opracowano zasady stosowania tematów z zakresu kartografii, tematów identyfikujących dokumenty życia społecznego, filmy, wydawnictwa ciągłe i informacyjne oraz różne rodzaje dokumentów muzycznych.

Projekt modyfikacji i zwiększenia liczby tematów formalnych najpóźniej rozpoczęto w BN. Tematy formalne, jako osobną kategorię jednostek leksykalnych zapisywanych w specjalnym polu formatu MARC 21, zaczęto wprowadzać do kartoteki wzorcowej JHP BN w 2010 r. Podobnie jak w Centrum NUKAT, tematy formalne stanowią w BN jedną z kategorii leksykalnych słownictwa jhp. Podstawowe rozwiązania i zasady projektu zostały opracowane na posiedzeniach Zespołu ds. Rozwoju JHP BN². Członkowie Zespołu konsultowali się także z bibliotekarzami zajmującymi się opracowaniem zbiorów specjalnych w BN. Konsultacje dotyczyły dokumentów życia społecznego, dokumentów kartograficznych i ikonograficznych. Oprócz współpracy wewnątrz ksiąźnicy narodowej, współpracowano także m.in. z bibliotekarzami z bibliotek pedagogicznych³. Projekt był realizowany znacznie szybciej, niż dwa opisane powyżej, a jego twórcy tylko częściowo korzystali z doświadczeń BK i NUKAT. Od początku objął on wszystkie dziedziny reprezentowane w JHP BN. Podstawowe prace zostały zakończone w 2012 r.

ZAPIS DESKRYPTORÓW I TEMATÓW FORMALNYCH W FORMACIE MARC 21

Stworzenie w BK zbioru słownictwa odrębnego w stosunku do LCSH wymusiło wskazanie, czy terminy pochodzą z LCSH, czy też z LCGFT. Zdecydowano, że deskryptory formalne będą zapisywane w kartotece wzorcowej w polu 155 formatu MARC 21, natomiast tematy rzeczowe w polu 150. Analogicznie postanowiono, że deskryptory formalne będą zapisywane w rekordach bibliograficznych w polu 655, a hasła przedmiotowe z tematami rzeczowymi w polu 650 (LC, 2011, p. 6). Podobne rozwiązanie postanowiono przyjąć w NUKAT, odróżniając tematy rzeczowe od formalnych na poziomie etykiet formatu MARC 21. W obu instytucjach tworzone są więc osobne rekordy wzorcowe dla terminów służących opisowi treści dokumentu i dla równokształtnych terminów identyfikujących formę bądź gatunek. W BN, po konsultacjach z przedstawicielami bibliotek stosujących

² W pracach tych uczestniczyli: Anna Stolarczyk, Wanda Klenczon, Joanna Kędzielska, Małgorzata Witkowska, Justyna Wilk-Żmigrodzka, Iwona Laskowska, Aldona Borowska, Alina Grochowska, Maria Bereśniewicz, Szymon Kiełpiński, Kacper Trzaska oraz Bartłomiej Włodarczyk.

³ Pośrednikiem w tych kontaktach była Aldona Borowska.

JHP BN, przyjęto odmienne rozwiązanie i zdecydowano, że nie będzie się tworzyć równokształtnych tematów rzeczowych i formalnych. Temat z jednego rekordu miał pełnić w opisie przedmiotowym dwie funkcje: identyfikować gatunek lub formę dokumentu oraz miał być stosowany do opisu prac na ten temat. W JHP BN wprowadza się jeden temat formalny w polu 155, który w opisie przedmiotowym dokumentu zapisywany jest w polu 655. W opisie materiałów o określonej formie stosuje się sam temat formalny. W przypadku dokumentów, których treścią jest określony gatunek lub forma, do tematu formalnego zapisywanego w polu 655 dodaje się określniki rzeczowe. Przyjęcie tego rozwiązania wynikało ze względów praktycznych. JHP BN jest wykorzystywany nie tylko przez Bibliotekę Narodową, ale również przez biblioteki publiczne, dysponujące systemami bibliotecznymi o bardzo zróżnicowanym poziomie zaawansowania, nie zawsze pozwalającymi na sprawną prezentację dwóch zasobów słownictwa z odmiennymi etykietami.

W celu odróżnienia rekordów wzorcowych LCSH od rekordów LCFGFT, w BK przyjęto jeszcze jedno rozwiązanie, niezastosowane ani w NUKAT, ani w BN. Decyzja ta wiązała się z chęcią umożliwienia automatycznej walidacji opisów przedmiotowych. Ze względu na odmienne reguły stosowania deskryptorów formalnych i tematów rzeczowych w opisie przedmiotowym konieczne było oznaczenie w jednolity sposób zarówno rekordów dla tematów i deskryptorów w kartotece wzorcowej, jak i haseł przedmiotowych oraz formalnych przyporządkowanych do rekordów bibliograficznych. W rekordach wzorcowych tematów źródło pochodzenia słownictwa jest kodowane w polu 008 formatu MARC 21 na pozycji jedenastej, oznaczającej język deskryptorowy lub jhp. Dla tematów formalnych stosuje się oznaczenie „z” wskazujące na inny, nieokreślony w ramach dokumentacji formatu, system organizacji wiedzy. Do wskazania, że dany termin pochodzi z LCGFT stosuje się także podpole f pola 040, używane dla uściślenia danych zapisywanych w polu 008, w przypadku zastosowania oznaczenia „z”. Tematy ogólne z LCSH nie wymagają wypełnienia drugiego pola, ponieważ w polu 008 istnieje specjalne oznaczenie, jednoznacznie identyfikujące ten język. Przy zapisie tematów formalnych w polach 655 stosuje się drugi wskaźnik „7”, służący do zakodowania informacji o zbiorach słownictwa, nieuwzględnionych w podstawowym wykazie. Oznaczenie konkretnego języka jest zapisywane w podpolu 12. W tym przypadku jest to zapis „lcfgft” (LC, 2011, p. 6).

Zarówno w NUKAT, jak i w BN, tematy formalne stanowią część leksyki używanych tam jhp. Świadczy o tym m.in. zapis w polu 008, identyczny jak w przypadku tematów rzeczowych. Może to utrudnić automatyczną walidację i przetwarzanie oznaczonych w ten sposób danych. Ostatecznie skala i stopień trudności zależy od stosowanego w danej bibliotece zintegrowanego systemu bibliotecznego.

W katalogu BK na poziomie indeksu deskryptory formalne są odróżniane od haseł LCSH za pomocą notki zamieszczonej po prawej stronie hasła („LC genre/form terms for lib & archival materials” lub „Library of Congress subject headings”). W katalogu tym wyświetlane są również noty stosowania, które pomagają użytkownikowi wybrać odpowiednie hasło. Są one jednak dostępne tylko po wybraniu opcji przeglądania. W opisie konkretnego dokumentu hasła przedmiotowe są oddzielone od deskryptorów formalnych. Obie kategorie jednostek leksykalnych mają specjalne oznaczenia („Subjects” i „Form/Genre”).

W katalogu NUKAT kwestię tę rozwiązano na poziomie indeksu nieco odmiennie, chociaż również za pomocą napisu z prawej strony hasła. Przy tematach formalnych pojawia się notka: [gatunek/forma]. Przykład podobnego rozwiązania znajduje się w dokumentacji BK (zob. LC, 2011, p. 5). W katalogu NUKAT nie są wyświetlane noty stosowania. Przy opisach konkretnych dokumentów hasła przedmiotowe są oznaczone odmiennie niż tematy formalne („Przedmiot – KABA” i „Gatunek/forma – KABA”). W katalogu BN nie wykorzystuje się natomiast dodatkowych, jawnych wskazówek dla użytkowników pokazujących, czy hasło opisuje treść, czy identyfikuje formę dokumentu.

Wyraźna różnica w zapisie deskryptorów i tematów formalnych zachodzi pomiędzy LCFGFT i KABA a JHP BN. Różnice te wpływają nie tylko na możliwość prezentacji i zarządzania tymi zbiorami słownictwa, ale także na pragmatykę opracowania zbiorów z ich zastosowaniem. W dwóch pierwszych językach, terminy identyfikujące formy są oddzielone na poziomie formatu MARC 21 od równobrzmiących tematów rzeczowych.

ZAPIS JEDNOSTEK LEKSYKALNYCH IDENTYFIKUJĄCYCH FORMĘ I OPACOWANIE DOKUMENTÓW Z ICH WYKORZYSTANIEM

W LCGFT i KABA postać językowa jednostek leksykalnych nazywających formy bądź gatunki jest równoznaczna z formą tematów rzeczowych. Deskryptory w LCGFT, jeżeli to możliwe, przyjmują identyczną formę jak tematy rzeczowe LCSH. Jeśli w LCSH występuje termin „Western films”, to taką formę przyjmuje się także w LCGFT (LC, 2011, p. 12-13). W JHP BN do opisu dokumentów o określonej formie i dokumentów na temat tej formy stosuje się ten sam temat.

Wyszukiwanie w katalogu, w którym wykorzystywany jest LCGFT, ma ułatwić użytkownikom zastosowanie jednolitych sformułowań oraz powszechnie używanej terminologii (LC, 2011, p. 3). W dokumencie opisuującym zasady tworzenia i stosowania deskryptorów formalnych identyfikujących materiały filmowe podkreślono np., że preferowane przy konstruowaniu nowych tematów sformułowania to: „Film [...]”, „Televi-

sion [...]” lub „[...] film”, „[...] television programs”. W przypadku, gdy nie jest możliwe zastosowanie tej konstrukcji, np. ze względu na obyczaj językowy, należy koniecznie zastosować dopowiedzenie: (Motion Pictures) lub (Television Programs) (LC, 2013, June, p. 3). Podobne zasady obowiązują w języku KABA i JHP BN, w których tematy z poszczególnych dziedzin są budowane na zasadzie analogii z innymi jednostkami leksykalnymi.

W BK zdecydowano, że deskryptory formalne nie będą zawierały informacji na temat języka (tekstu, ścieżki dźwiękowej itp.). Związane jest to z chęcią uniknięcia dublowania informacji, ponieważ do zapisu tych informacji, niezależnie czy chodzi o oryginał czy też tłumaczenie, używa się pól 008, 040 oraz 130 i 240 formatu MARC 21 dla opisu bibliograficznego (LC, 2011, p. 17). Ponadto w LCGFT nie wskazuje się narodowości twórcy dokumentu, przeznaczenia dokumentu, czasu jego powstania, a w przypadku terminów z zakresu muzyki także obsady wykonawczej (LC, n. d., p. 2). Do opisu twórców, współtwórców i przeznaczenia czytelniczego dokumentów będzie służył osobny zbiór słownictwa nazwany Library of Congress Medium of Performance Thesaurus for Music, natomiast do wskazania obsady wykonawczej zbiór nazwany Library of Congress Demographic Group Terms (LC, 2014, p. 26). W formacie MARC 21 brakuje możliwości zakodowania narodowości twórcy dokumentu.

W NUKAT, w odróżnieniu od BK, zdecydowano, że elementem niektórych tematów formalnych będzie przymiotnik pochodzący od nazwy języka, narodowości, grupy etnicznej lub religii. Rozwiązanie to nie jest jednorodnie stosowane w odniesieniu do różnych grup tematów. W przypadku tematów denotujących rodzaje oraz gatunki literackie, oznacza cechy twórcy takie jak narodowość, język, grupa etniczna i wyznawana religia lub okres historyczny, w którym powstało dzieło (NUKAT, 2009, s. 4, 11). Jeżeli chodzi o przymiotniki używane przy tematach identyfikujących czasopisma, to stosuje się je dla oznaczenia „nazwy narodowości, obszaru geograficznego lub języka” (NUKAT, 2010a, s. 5), a w tematach identyfikujących różne rodzaje wydawnictw informacyjnych, wskazują one język dokumentu (NUKAT, 2013, s. [1]). W przypadku filmów przymiotniki oznaczają narodowość producenta (NUKAT, 2011c, s. 1).

W JHP BN przymiotniki językowo-etniczne są elementem tematów formalnych z zakresu literatury i sztuki. Cecha etniczna jest również zapisywana w przypadku innych tematów formalnych, np. tematu „Bibliografia narodowa polska” lub „Czasopisma polityczne amerykańskie”. Przymiotnik w tematach formalnych w JHP BN wskazuje na narodowość twórcy dokumentu bądź język, którym się posługiwał. W przypadku filmów za twórcę uznaje się ich reżysera.

Dopuszczenie stosowania przymiotnika językowego jako elementu tematów formalnych w języku KABA i JHP BN, powoduje dublowanie informacji zapisanych w przeznaczonych do tego celu polach formatu MARC 21

rekordu bibliograficznego. Należy jednak podkreślić, że w części katalogów polskich bibliotek opcja zawężania wyszukiwania do określonego języka, zgodnie z przeznaczonymi do tego polami formatu jest ukryta w wyszukiwaniu zaawansowanym, wykorzystywanym rzadziej. W związku z tym dodanie cechy językowej do tematów formalnych wydaje się obecnie dobrym rozwiązaniem, ułatwiającym użytkownikom wyszukiwanie informacji w katalogach.

Istotnym elementem projektu BK jest „fasetyzacja”, rozumiana jako „Kodowanie pojedynczych terminów lub wyrażeń reprezentujących indywidualne pojęcia oddzielnie w rekordzie bibliograficznym” (LC, 2011, p. 2). Ma to ułatwić użytkownikom wyszukiwanie informacji w katalogach, w których stosuje się tematy formalne. W jednym deskrytorze nie wolno łączyć kilku gatunków bądź gatunku i formy. Dzięki temu, zdaniem twórców, na początku każdego tematu znajdzie się słowo istotne dla wyszukiwania. Zamiast wyrażeń typu „fantasy sports films” lub „sports fantasy films”, mogących sprawiać trudność w odnalezieniu, należy stosować indywidualne tematy „sports films” oraz „fantasy films” (LC, 2011, p. 3). Zasada przyjęta w BK jest zbieżna z zaleceniami normy ISO 25964-1, dotyczącej tworzenia tezauryusa. Zaleca się w niej, aby rozdzielać wyrażenia wielowyrazowe, w skład których wchodzi dwie przydawki (ISO/IEC, 2011, p. 41). Stosowanie pojedynczych terminów zapobiega, zdaniem twórców LCGFT, rozproszaniu dokumentów w katalogu oraz dublowaniu danych zapisywanych w innych miejscach rekordu bibliograficznego (LC, 2011, p. 3).

Inne rozwiązanie przyjęto w NUKAT i BN. W języku KABA istnieje np. temat „Powieść kryminalna polska”, będący, z punktu widzenia wspomnianej zasady, połączeniem dwóch tematów: „Powieść kryminalna” i „Powieść polska”. Wydaje się, że może to utrudniać przeglądanie indeksu haseł przedmiotowych i uniemożliwić odnalezienie wszystkich dokumentów o określonej formie. W podanym wyżej przykładzie, użytkownik przeglądający indeks nie odnajdzie wszystkich powieści polskich, ponieważ niektóre z nich znajdują się w innej części indeksu. W przypadku jednak zastosowania opcji wyszukiwawczej „słowa z haseł przedmiotowych”, odnalezienie wszystkich dokumentów będzie możliwe. Podobną budowę jak w języku KABA, mają tematy formalne w JHP BN. W języku tym występują m.in. takie tematy, jak „Malarstwo monumentalne cypryjskie”, „Grafika użytkowa polska” czy też „Pieśń ludowa macedońska”.

W LCGFT w obrębie każdej dyscypliny istnieją deskryptory główne. Obecnie jest ich pięć: „Cartographic materials” (dokumenty kartograficzne), „Law materials” (dokumenty prawnicze), „Motion pictures” (filmy), „Television programs” (programy telewizyjne) i „Sound recordings” (nagrania dźwiękowe). W języku tym każdy deskryptor, oprócz wymienionych wyżej, ma przynajmniej jeden deskryptor szerszy. LCGFT jest językiem polihierarchicznym, w którym termin może być powiązany z kilkoma ter-

minami szerszymi. Przyjęcie ścisłych zasad organizacji drzew hierarchicznych pozwala na odnalezienie wszystkich terminów należących do danej dyscypliny poprzez eksplorację drzew dziedzinowych (LC, n. d., p. iii-iv). Deskryptory LCGFT nie są powiązane relacjami z tematami LCSH.

W KABA i w JHP BN relacje hierarchiczne łączące tematy formalne są budowane w odmienny sposób. Wynika to m.in. z różnic w budowie języków deskryptorowych i jhp. Nie istnieją tematy główne, które byłyby najwyższym stopniem hierarchii dla poszczególnych dyscyplin. W obu językach występują tematy niepowiązane z żadnym tematem szerszym. W KABA są to np. tematy: „Jednodniówki” i „Atlasy”, a w JHP BN np. tematy: „Poe-miks” oraz „Statuty”. W przypadku tematów formalnych w KABA i w JHP BN występuje istotna różnica co do kategorii tematów, z którymi są powiązane relacjami. W JHP BN ustanawiane są relacje pomiędzy tematami formalnymi a rzeczowymi. Wiążą one ściśle te dwie kategorie tematów. Na przykład temat: „Statuty” nie jest powiązany z żadnym tematem formalnym, natomiast łączy go relacja skojarzeniowa z tematami ogólnymi: „Organizacje” i „Przedsiębiorstwo”. Temat: „Rozkłady jazdy” jest powiązany relacją hierarchiczną z tematem ogólnym: „Dokumenty życia społecznego”. W związku z tym dochodzi do przemieszania dwóch porządków: treści i formy. Może to mieć znaczenie np. przy poszerzaniu zapytania w oparciu o dane drzewo hierarchiczne. Tematy formalne KABA nie są wiązane relacjami z tematami rzeczowymi, stanowiąc w ten sposób osobny podzbiór słownictwa tego języka.

Oprócz zasad dotyczących budowy słownika, istotne są także zasady stosowania jednostek leksykalnych identyfikujących formę w opisach dokumentów. W opisywanych bibliotekach przyjęto odmiennie reguły dotyczące możliwości stosowania określników po jednostkach leksykalnych. W BK po deskryptorach formalnych nie stosuje się żadnych określników. W odniesieniu do określników geograficznych wynikało to z chęci uniknięcia wieloznaczności. Określniki takie mogłyby mieć różne znaczenie zależnie od kategorii jednostek leksykalnych. Na przykład w przypadku dokumentów kartograficznych określnik geograficzny mógłby oznaczać miejsce produkcji mapy lub przedstawiony obszar, natomiast w przypadku filmów mógłby wyrażać kraj produkcji, narodowość reżysera, producenta lub lokalizację akcji filmu. Informacje te są zapisywane w jednoznaczny sposób w innych miejscach rekordu bibliograficznego. Systemy fasetowe, aby działały sprawnie, wymagają jednoznacznego zapisu informacji (LC, 2011, p. 16). Przytoczone przykłady wskazują, że nawet w obrębie jednej dyscypliny trudno niekiedy określić obszar odniesienia określników geograficznych. W dokumentacji zapisano jednak, że w bibliotekach, które zezwoliły na stosowanie określników geograficznych po jednostkach identyfikujących formę, zaobserwowano, że są one pomocne dla użytkowników podczas wyszukiwania informacji. Zdaniem twórców LCGFT wpływa na to obecny stopień

rozwoju zintegrowanych systemów bibliotecznych, a projekt tezaury zawierającego terminy opisujące gatunek i formę, ma na celu stworzenie rozwiązania przydatnego dla użytkowników bibliotek także w przyszłości. Twórcy projektu podkreślają, że przetwarzanie danych w systemach fasetowych rządzi się innymi zasadami, niż w tradycyjnych zintegrowanych systemach bibliotecznych, posługujących się indeksem (LC, 2011, pp. 16-17).

Zupełnie odmienne zasady odnośnie do stosowania określników po tematach formalnych przyjęto w NUKAT. Można po nich stosować określniki geograficzne, chronologiczne oraz formalne. W języku KABA określniki geograficzne stosuje się po tematach formalnych, w celu określenia miejsca „powstania dzieła lub treści dokumentu” (NUKAT, 2009, s. 3). W przypadku tematów identyfikujących literatury oraz formy i gatunki literackie można określić dokładne miejsce powstania utworów w granicach określonego państwa lub ich powstanie w kraju, w którym obowiązuje inny język urzędowy, niż język utworów (NUKAT, 2009, s. 12). Występują pewne niekonsekwencje w stosowaniu przymiotnika od nazwy języka oraz określnika geograficznego. Dwa poniższe hasła są zbudowane zgodnie z regułami obowiązującymi w katalogu NUKAT.

Powieść kryminalna francuska – 20 w.

Literatura eksperymentalna – Francja – 20 w.

Na oznaczenie tej samej cechy, w pierwszym przypadku stosuje się przymiotnik będący integralnym elementem tematu, w drugim zaś określnik geograficzny. Wydaje się, że drugie hasło mogłoby wyglądać również następująco:

Literatura eksperymentalna francuska – 20 w.

W przypadku wydawnictw ciągłych, określnik geograficzny oznacza obszar ukazywania się dokumentu. Jego stosowanie jest jednak ograniczone kilkoma zasadami. Stosuje się go wyłącznie po tematach identyfikujących dokumenty ukazujące się poza granicami kraju, lub które ukazują się na obszarze mniejszym niż państwo. Określnik geograficzny jest używany także po wszystkich tematach, których częścią nie jest przymiotnik utworzony od „nazwy narodowości, obszaru geograficznego lub języka” (NUKAT, 2010a, s. 7). W JHP BN określniki geograficzne pojawiają się po tematach formalnych w związku z niezakończonymi jeszcze poprawkami w katalogu BN. Zostaną one jednak usunięte, aby zapewnić konsekwencję w opracowaniu dokumentów.

Po tematach formalnych w języku KABA, można stosować także określniki chronologiczne. Używane są one do określenia czasu „powstania dzieła lub treści dokumentu” (NUKAT, 2009, s. 3). W tej funkcji stosuje się zarów-

no określniki chronologiczne związane, np. w przypadku tematów identyfikujących literatury i filmy, jak i określniki swobodne, np. w przypadku dokumentów informacyjnych i muzycznych. Przy określaniu czasu powstania dzieł literackich i wydawnictw ciągłych obowiązuje zasada, że w opisie przedmiotowym jednego dokumentu stosuje się najwyżej dwa hasła rozwinięte, zbudowane z identycznego tematu formalnego i odmiennych określników chronologicznych. W przypadku kiedy dokument wymaga zastosowania większej liczby haseł o takiej konstrukcji, należy stworzyć jedno hasło z uogólnionym określnikiem chronologicznym (NUKAT, 2009, s. 8; NUKAT, 2010a, s. 10.). Zasada ta skutkuje brakiem skupienia w katalogu wszystkich dokumentów o danej formie, powstałych w konkretnym czasie, np. hasło formalne: „Powieść polska – 19 w.” nie gromadzi wszystkich XIX-wiecznych powieści. Część z nich wykazana jest pod hasłem: „Powieść polska – 1870-1914”. Jest to wspólny problem związany ze stosowaniem określników chronologicznych po wszystkich rodzajach tematów.

W JHP BN określniki chronologiczne są stosowane po tematach z zakresu literatury, muzyki i sztuk pięknych. W większości przypadków określnik chronologiczny przy temacie formalnym dublowałby informację na temat daty wydania, zapisaną w polu 260 formatu MARC 21. W przypadku wyżej wymienionej grupy tematów określniki chronologiczne są używane do opisu dokumentów, w których data wydania często nie jest tożsama z datą powstania treści, zapisu nutowego lub przedstawienia graficznego.

Ostatnim rodzajem określnika, używanym w języku KABA po tematach formalnych identyfikujących literatury oraz dokumenty muzyczne, są określniki formalne. W zamierzeniu autorów języka mają one określać „dodatkowe cechy formalne dzieła lub treści dokumentu” (NUKAT, 2009, s. 3). W przypadku opisu tekstów literackich temat formalny może zostać uzupełniony określnikiem formalnym wskazującym dodatkowe cechy autora dzieła takie jak język, którym się posługuje, grupa etniczna, do której należy, religia, wyznanie lub sekta, z którą się utożsamia oraz płeć (NUKAT, 2009, s. 7). Za pomocą określnika formalnego wskazuje się na takie cechy dokumentu, jak język tłumaczenia oraz to, że jest on antologią. Wydaje się, że forma językowa określników formalnych nie ułatwia odszukania dokumentów, ponieważ znacznie odbiega od postaci tematów formalnych. Zamiast literatury kobiecej w języku KABA mamy określnik formalny: „– pisarki”, a zamiast literatury afro-amerykańskiej określnik: „– autorzy czarni amerykańscy”. Dodatkowym problemem jest zastosowanie, jako tematu formalnego, konstrukcji: „Pisarstwo [kategoria osób]”. Tego rodzaju tematy służą do opisu tekstów literackich, napisanych przez osoby nie będące profesjonalnymi pisarzami (NUKAT, 2009, s. 7), np. „Pisarstwo chłopów polskich” czy też „Pisarstwo dzieci”. Rozwiązania te są kopią zasad obowiązujących w RAMEAU. Przeznaczenie dokumentów jest również opisywane za pomocą oddzielnych tematów formalnych, a nie określników

formalnych. Dotyczy to zarówno przeznaczenia czytelniczego dzieł literackich, w opisie których są stosowane tematy typu: „Literatura angielska dla młodzieży” (NUKAT, 2009, s. 13), jak i dokumentów muzycznych, do opisu których są używane takie tematy, jak „Etiudy i ćwiczenia dla młodzieży (gitara)” (Burchard & Nasiłowska, 2012, s. 18). Zasady te są na tyle zawiłe, że użytkownicy bibliotek mogą mieć poważne problemy z ich zrozumieniem, a tym samym z dotarciem do poszukiwanych dokumentów.

Brak konsekwencji w stosowaniu określników po tematach formalnych i obowiązywanie wielu zasad szczegółowych może stanowić problem dla osób poszukujących dokumentów w katalogu bibliotecznym, a tym samym utrudniać dotarcie do nich.

W BK i w NUKAT zdecydowano, że w hasłach rozwiniętych LCSH i KABA formę będą wskazywać określniki formalne, w BN natomiast zdecydowano o ich likwidacji. Decyzja ta pozwoliła na skrócenie haseł rozwiniętych, które wskazują obecnie tylko na treść dokumentu. Założono, że krótsze hasła będą bardziej zrozumiałe dla użytkowników, a ponadto likwidacja określników formalnych przyczyni się do usprawnienia procesu opracowania przedmiotowego poprzez zmniejszenie liczby tworzonych haseł rozwiniętych. Podjęta decyzja istotnie ułatwiła i przyspieszyła opracowanie przedmiotowe.

W bibliotekach oprócz dokumentów o określonej formie występują także opracowania, których przedmiotem jest forma lub gatunek. W przypadku tych drugich w BK stosuje się odpowiedni temat rzeczowy identyfikujący formę lub gatunek uzupełniony o określnik rzeczowy (LC, 2011, p. 18). Jest to konsekwentnie przestrzegana zasada. W języku KABA brak jest już takiej konsekwencji. W przypadku dokumentów na temat wydawnictw informacyjnych stosuje się odpowiedni temat rzeczowy uzupełniony określnikiem rzeczowym lub formalnym (NUKAT, 2011a). Podobnie postępuje się opracowując dokumenty dotyczące filmów (NUKAT, 2011b, s. 1). Inaczej opracowuje się książki dotyczące wydawnictw ciągłych. Używa się tematu rzeczowego uzupełnionego ewentualnie o określnik geograficzny i chronologiczny, a więc konstrukcji analogicznej jak w przypadku tematów formalnych identyfikujących wydawnictwa ciągłe (NUKAT, 2010b, s. [1]).

W JHP BN występują inne problemy związane z wykorzystywaniem jednego rekordu wzorcowego dla tematu stosowanego zarówno do opisu treści, jak i formy. W opracowaniu dokumentów, których przedmiotem jest forma lub gatunek, po temacie formalnym dodaje się obowiązkowo określnik rzeczowy. W wielu przypadkach trudno dobrać taki określnik, który dookreśli temat formalny wskazując na omówienie, opracowanie na temat czy też analizę danej formy, rodzaju lub gatunku. Często określnik: „– historia” używany po temacie formalnym wskazuje opracowanie dotyczące formy, a nie pracę historyczną. Problemy z zastosowaniem tego samego rekordu wzorcowego są szczególnie widoczne przy opisie dokumentów iko-

nograficznych i prac na ich temat. Zasady opisu są tutaj niekonsekwentne. W JHP BN temat: „Grafika polska – 19 w.” zostanie użyty zarówno w opisie pojedynczej odbitki graficznej, jak i zaproszenia na wystawę, na której pokazywano dziewiętnastowieczną grafikę polską. W rzeczywistości zaproszenie jest dokumentem dotyczącym grafiki. Należałoby więc dodać określnik rzeczowy, np. „– historia”, który przez część użytkowników może z kolei zostać zinterpretowany jako wskazujący na pracę historyczną. Problemy dotyczą też opracowania katalogów wystaw i albumów. Sprawę komplikuje ponadto stosowanie określników rzeczowych po tematach formalnych jako elementów wskazujących cechę formy. Na przykład temat: „Modlitewniki” uzupełniony określnikiem rzeczowym „– katolicyzm” oznacza modlitewniki katolickie, a nie opracowanie na temat katolickiego spojrzenia na modlitewniki. Problemy ujawniły się także przy prezentacji JHP BN w katalogu z nawigacją fasetową. Pierwszą instytucją, która zastosowała taką nawigację z wykorzystaniem haseł przedmiotowych JHP BN była Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES w Elektronicznej Bibliografii Nauk Teologicznych. W związku z zastosowaniem pola 655 do opisu dokumentów o określonej formie i na jej temat, nie udało się wyodrębnić osobnej fasety formalnej. Istnieje jedna fasetka: Temat / Forma (FBK FIDES, n. d.)⁴.

Na podstawie dotychczasowych rozważań możemy przedstawić schematy opracowania dokumentów o określonej formie stosowane we wszystkich trzech instytucjach. Ogólny schemat opracowania dokumentów w BK będzie wyglądał następująco:

```
65X## | a [hasło przedmiotowe] | v [określnik formy]
655#7 | a [deskryptor formalny] | 2 lcgft
```

W przypadku języka KABA zastosowanie określników jako uzupełnienia tematów formalnych, znacznie komplikuje schemat opracowania dokumentów. W odróżnieniu od Biblioteki Kongresu, trudno w tym języku wskazać jeden dominujący wzorzec. Może on być identyczny jak w LCGFT, może jednak również wyglądać następująco:

```
65X## | a [hasło przedmiotowe] | v [określnik formy]
655## | a [temat formalny] | y [określnik chronologiczny] | v [określnik formy]
```

Istnieje wiele wariantów opisu z zastosowaniem tematów formalnych, które są dokładnie omówione w dokumentacji języka KABA dostępnej na stronie NUKAT. Wspomniałem o problemach, jakie mogą mieć czytelnicy z odszukaniem dokumentów z powodu braku jednolitych zasad. Należy

⁴Pierwszy zwrócił na to uwagę ks. Jerzy Witczak, dyrektor Biblioteki Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu (komunikacja osobista, 12 lipca 2013).

też dodać, że przyjęte w KABA zasady, wydają się obciążeniem także dla katalogujących. Zwiększają ilość koniecznych do zapamiętania informacji dotyczących reguł stosowania różnych tematów, ponadto mogą się przekładać na wydłużenie czasu opracowania dokumentów.

Ogólny schemat opracowania większości dokumentów o określonej formie w JHP BN, wygląda następująco:

65X## | a [hasło przedmiotowe]

655## | a [temat formalny]

W przypadku dokumentów z zakresu literatury lub sztuki drugie hasło może przyjmować również następującą formę:

655## | a [temat formalny] | y [określnik chronologiczny]

W JHP BN występują także pojedyncze odstępstwa od tych schematów. Na przykład po temacie formalnym: „Portrety” zezwolono na stosowanie określników geograficznych, a określniki rzeczowe identyfikujące wyznania, używane po tematach formalnych, wskazują na formę dzieła, a nie opracowanie dotyczące formy. W części poradnika JHP BN poświęconej tematowi formalnemu, znajdują się schematy opracowania poszczególnych rodzajów dokumentów. Są one znacznie rozbudowane i wskazują na liczbę haseł niezbędnych w opracowaniu przedmiotowym (zob. Włodarczyk, n. d.).

PODSUMOWANIE

W trzech instytucjach przyjęto odmienne rozwiązania odnośnie jednostek leksykalnych identyfikujących formę. Poniższa tabela podsumowuje główne różnice i punkty zbieżne wszystkich projektów, zarówno jeśli chodzi o postać tematów, jak i zakres zastosowania prekoordynacji.

Spośród omawianych projektów najbardziej przejrzyste zasady przyjęto w LCGFT. Najprostszy jest schemat opracowania z zastosowaniem tego słownictwa. Wielką zaletą tego projektu jest ponadto zakrojona na szeroką skalę współpraca ze środowiskiem bibliotekarskim, zarówno bibliotekami, jak i z organizacjami zawodowymi. Kwestią budzącą pewne wątpliwości jest rezygnacja z przymiotników językowo-etnicznych jako elementu deskryptorów formalnych. Informacja ta jest zapisywana w formacie MARC 21 w innym miejscu, jednak nie wszystkie systemy dają możliwość jej łatwego wykorzystania. Często opcja zawężania wyników wyszukiwania do dokumentów napisanych w określonym języku jest dostępna w wyszukiwaniu zaawansowanym.

Wydaje się, że przyjęta w BK zasada „fasetyzacji” słownictwa zmniejsza rozproszenie zbiorów w porównaniu z rozwiązaniami przyjętymi w BN

Tabela 1

Porównanie zasad dotyczących tworzenia i stosowania deskryptorów LCGFT oraz tematów formalnych w KABA i JHP BN. Źródło: opracowanie własne⁵.

	Deskryptory formalne LCGFT	Tematy formalne KABA	Tematy formalne JHP BN
Zakres dziedzinowy słownictwa	Filmy, audycje radiowe, dokumenty kartograficzne i z dziedziny prawa; trwają prace nad deskryptorami identyfikującymi dokumenty muzyczne religijne, literaturę oraz terminami ogólnymi	Literatura, filmy, wydawnictwa ciągłe, dokumenty: kartograficzne, życia społecznego, muzyczne, informacyjne	Wszystkie rodzaje dokumentów
Odrębność słownictwa identyfikującego formę od słownictwa identyfikującego treść	Tak	Nie, ale tematy formalne nie są połączone żadnymi relacjami z tematami rzeczowymi	Nie
Występowanie jednostek równokształtnych w polach 150 / 155	Nie, równokształtne tematy rzeczowe wchodzą w skład leksyki LCSH	Tak	Nie
„Fasetyzacja” słownictwa ⁵	Tak	Nie	Nie
Stosowanie okreśników geograficznych po jednostkach identyfikujących formę	Nie	Tak	Nie, występują jednak wyjątki.
Stosowanie okreśników chronologicznych po jednostkach identyfikujących formę	Nie	Tak	Tak, po tematach formalnych z dziedziny literatury, muzyki i sztuk plastycznych.
Stosowanie okreśników formalnych po jednostkach identyfikujących formę	Nie	Tak	Nie

⁵ Rozumiana w sposób, w jaki termin ten jest stosowany w BK odnośnie do LCGFT.

i NUKAT. Zmiany postaci tematów formalnych w JHP BN powinny zmierzać w kierunku zaproponowanym w BK. Pozwoli to na lepsze skupienie dokumentów w katalogu. Pierwsze takie zmiany w JHP BN dotyczyły zastosowania tematów formalnych z dziedziny fotografii (zob. Włodarczyk, 2014). Przymiotniki językowo-etniczne pozostaną jednak na razie elementem tematów z zakresu literatury i sztuki. W formacie MARC 21 brak możliwości zakodowania narodowości twórcy dokumentu.

Wydaje się, że stosowanie określników po tematach formalnych nie jest dobrym rozwiązaniem. Komplikuje to strukturę haseł i trudno jest ustalić konsekwentne zasady dla różnych kategorii tematów formalnych. W JHP BN w celu określenia czasu powstania dzieł literackich, plastycznych i muzycznych, zamiast określników chronologicznych, można zastosować w opisie przedmiotowym pole 648 formatu MARC 21, zapisując w pierwszym wskaźniku wartość „1”, która identyfikuje zawartość pola jako datę powstania dzieła. W przypadku języka KABA być może zasadną byłaby decyzja o rezygnacji ze stosowania określników po tematach formalnych, pożądane byłoby jednak przeprowadzenie obserwacji zachowań użytkowników. Policy and Standards Division, oddział BK odpowiedzialny za rozwój LCGFT, zachęca do dzielenia się informacjami dotyczącymi zalet używania określników geograficznych po deskryptorach formalnych (LC, 2011, p. 17).

Podział słownictwa na równokształtne tematy rzeczowe i formalne, identyfikujące formę bądź gatunek, jest rozwiązaniem ułatwiającym wykorzystanie w katalogach bibliotecznych nawigacji fasetowej. Pozwoli on na lepsze odróżnienie tematów formalnych od haseł rzeczowych i ich bardziej efektywną prezentację na poziomie katalogu. Przegląd badań dotyczących wykorzystania nawigacji fasetowej w katalogach bibliotecznych przeprowadzony przez Jody Condit Fagan wskazuje na duży potencjał tego sposobu prezentacji informacji (Fagan, 2010, p. 65). Dobrym rozwiązaniem wydaje się zapewnienie użytkownikom zarówno możliwości przeglądania indeksu haseł przedmiotowych, jak i nawigacji fasetowej. Podział słownictwa może ponadto przyczynić się do uproszczenia zasad opisu dokumentów, w przypadku których występują wątpliwości, czy należy zastosować sam temat formalny JHP BN, czy też uzupełnić go określnikiem rzeczowym. Należy mieć nadzieję, że rozwój oprogramowania bibliotecznego pozwoli na zastosowanie tego rozwiązania także w bibliotekach publicznych. Oprócz podziału słownictwa kwestią wymagającą przemyślenia jest także sposób ustanawiania relacji hierarchicznych w JHP BN.

BIBLIOGRAFIA

Bojar, Bożenna, red. (2002). *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*. Warszawa: Wydaw. SBP.

- Burchard, Maria; Nasiłowska, Maria (2012). *Zasady stosowania haseł jhp KABA w funkcji tematu formalnego w opracowaniu dokumentów muzycznych* [online]. Centrum NUKAT; [dostęp: 17.07.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://centrum.nukat.edu.pl/images/stories/file/ustalenia/jhp_KABA/015_kaba_muzyczne_temat_formalny_2012.pdf>.
- Fagan, Jody C. (2010). Usability studies of faceted browsing: a literature review. *Information Technology and Libraries* [online], vol. 29, no. 2, pp. 58-66 [dostęp: 17.07.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://ejournals.bc.edu/ojs/index.php/ital/article/view/3144/275>>.
- FBK Fides (n. d.). *Elektroniczna Bibliografia Nauk Teologicznych FIDES* [online]. Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES; [dostęp: 17.07.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://biblio.fides.org.pl/>>.
- ISO/IEC (2011). *ISO/IEC 25964-1:2011 Information and documentation – Thesauri and interoperability with other vocabularies – Part 1: Thesauri for information retrieval*. Geneva, Switzerland: ISO/IEC.
- LC (2011). *Frequently Asked Questions about Library of Congress Genre/Form Terms for Library and Archival Materials (LCGFT)* [online]. Library of Congress; [dostęp: 17.07.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.loc.gov/catdir/cpso/genre_form_faq.pdf>.
- LC (2013). *Moving Image Genre/Form Terms H 1913* [online]. Library of Congress; [dostęp: 17.07.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.loc.gov/aba/publications/FreeSHM/H1913.pdf>>.
- LC (2014). Library of Congress Liaison Report. *OLAC Newsletter* [online], vol. 34, no. 1, pp. 23-26. [dostęp: 17.07.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://olacinc.org/drupal/newsletters/2014March.pdf>>.
- LC (n. d.). *Introduction to Library of Congress Genre/Form Terms for Library and Archival Materials* [online]. Library of Congress; [dostęp: 17.07.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.loc.gov/aba/publications/FreeLCSH/gftintro.pdf>>.
- Łysakowski, Adam (1946). *Katalog przedmiotowy. Podręcznik*. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- NUKAT (2008). *Tematy formalne w jhp KABA* [online]. Centrum NUKAT; [dostęp: 17.07.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://centrum.nukat.edu.pl/images/stories/file/ustalenia/jhp_KABA/004_kaba_temat_formalny_2008.pdf>.
- NUKAT (2009). *Zasady opracowania dokumentów w jhp KABA z wykorzystaniem haseł w funkcji tematu formalnego* [online]. Centrum NUKAT; [dostęp: 17.07.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://centrum.nukat.edu.pl/images/stories/file/ustalenia/jhp_KABA/006_kaba_temat_formalny_2009.pdf>.
- NUKAT (2010a). *Zasady opracowania wydawnictw ciągłych w jhp KABA* [online]. Centrum NUKAT; [dostęp: 17.07.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://centrum.nukat.edu.pl/images/stories/file/ustalenia/jhp_KABA/010_wydawciaglezasadyoprac_2010.pdf>.
- NUKAT (2010b). *Ustalenie dotyczące opracowania dokumentów na temat wydawnictw ciągłych* [online]. Centrum NUKAT; [dostęp: 17.07.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://centrum.nukat.edu.pl/images/stories/file/ustalenia/jhp_KABA/009_wydawciaglenatemat_2010.pdf>.
- NUKAT (2011a). *Prace na temat dokumentów informacyjnych w jhp KABA* [online]. Centrum NUKAT; [dostęp: 17.07.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://centrum.nukat.edu.pl/images/stories/file/ustalenia/jhp_KABA/011_dokinfnatemat_2011.pdf>.
- NUKAT (2011b). *Zasady opracowania dokumentów na temat filmów* [online]. Centrum NUKAT; [dostęp: 17.07.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://centrum.nukat.edu.pl/images/stories/file/ustalenia/jhp_KABA/013_filmynatemat_2011.pdf>.

- NUKAT (2011c). *Zasady opracowania filmów w jhp KABA z wykorzystaniem haseł w funkcji tematu formalnego* [online]. Centrum NUKAT; [dostęp: 17.07.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://centrum.nukat.edu.pl/images/stories/file/ustalenia/jhp_KABA/014_filmy_2011.pdf>.
- NUKAT (2013). *Zasady opracowania w jhp KABA dokumentów informacyjnych z wykorzystaniem haseł w funkcji tematu formalnego* [online]. Centrum NUKAT; [dostęp: 17.07.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://centrum.nukat.edu.pl/images/stories/file/instrukcje_procedury/jhp_KABA/informacyjne.pdf>.
- Serafin, Małgorzata (2013). Zagadnienie określników formy w językach haseł przedmiotowych KABA i Biblioteki Narodowej. *Biuletyn EBIB* [online], nr 8 (144); [dostęp: 17.07.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/110>>.
- Włodarczyk, Bartłomiej (2014, lipiec 16). *Fotografia w JHP BN* [blog post]. [dostęp: 17.07.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://fabryka-jezyka.bn.org.pl/?p=2121>>.
- Włodarczyk, Bartłomiej (n. d.). *Tematy formalne* [online]. Biblioteka Narodowa; [dostęp: 17.07.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://fabryka-jezyka.bn.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/VIII.Tematy-formalne.10.01.pdf>>.
- Young, Janis L.; Mandelstam, Yael (2013). It Takes a Village: Developing Library of Congress Genre/Form Terms. *Cataloging & Classification Quarterly*, vol. 51, no. 1-3, pp. 6-24.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 24 września 2014 r.

BARTŁOMIEJ WŁODARCZYK
National Library of Poland
e-mail: b.wlodarczyk@bn.org.pl

**THE LIBRARY OF CONGRESS GENRE/FORM TERMS
FOR LIBRARY AND ARCHIVAL MATERIALS AND GENRE/FORM
HEADINGS IN THE NATIONAL LIBRARY OF POLAND SUBJECT
HEADINGS AND KABA SUBJECT HEADINGS**

KEYWORDS: LCGFT. LCSH. JHP BN (National Library of Poland Subject Headings). KABA (KABA Subject Headings). Genre/form headings. Genre/form terms. Subject headings systems.

ABSTRACT: Thesis/objective – The article is aimed at the discussion, comparison and identification of advantages and disadvantages of three solutions for the expansion and better separation of lexical units describing genres/forms of documents in three information and

retrieval systems – LCSH used by the Library of Congress, KABA Subject Headings used by Polish union catalog NUKAT and National Library of Poland Subject Headings. **Research methods** – The author analyzes appropriate documents found on the websites of three afore-mentioned institutions and compares the principles and workflow applied in each case. **Results** – The simplest and most coherent principles for recording and using lexical units identifying genre/form of the document are followed by the Library of Congress. It is highly justified to introduce simplifications and changes to the process of building and applying genre/form headings in KABA and National Library of Poland subject heading systems. Most of all, those changes should cover overcomplicated principles for the use of subdivisions after genre/form headings in KABA system and coding genre/form headings in National Library of Poland system. The method of recording genre/form headings in both systems should also be simplified.

Victor N. NWACHUKWU
School of Library and Information Science
University of Nigeria, Nsukka
Nigeria
e-mail: victor.nwachukwu@unn.edu.ng.

TONY I. OBASEKI
Ambrose Alli University Library
Ekpoma
Nigeria
e-mail: aligaji4@yahoo.com

PERCEPTION OF LIBRARIANS ON THE USE OF MOBILE TECHNOLOGIES IN MEETING INFORMATION NEEDS OF UNIVERSITY LIBRARY PATRONS

Dr. Victor N. Nwachukwu is a Senior Lecturer and presently the Ag. Head of the Department of Library and Information Science, University of Nigeria, Nsukka. He holds BA, MLS and Ph.D degrees (Nigeria). Dr. Nwachukwu is a chartered librarian. He has published many articles in professional journals and has contributed many chapters in books. He is the editor-in-chief of the "African Library Sentinel Journal". He is an experienced administrator and has served as the coordinator of Postgraduate Programme and has supervised many works both at undergraduate and postgraduate

levels. He has served as a resource person in a number of workshops and conferences. His areas of specialization include: Information and Communication Technologies and Reference Services.

Dr. Tony I. Obaseki, is a librarian in the Ambrose Alli University. He holds certificates and degrees such as a Diploma, BLS (DELSU) MLS (BUK), Ph.D (Nigeria) in library and information science. He is a chartered librarian. Presently he is a systems librarian at the University Library. He has published many journal articles and chapters in books and attended numerous conferences on librarianship both in Nigeria and

abroad. Apart from being a practicing librarian, he also teaches various courses such as Computer Application to Library Process; Introduction to Library and Information Science; Introduction to Information and Communication Technologies; Introduction to Software Application and Use in Information Systems in the Department of Library and Information Science, Ambrose Alli University, Ekpoma. He specializes in Information and Communication Technology in Library Process and Information Science.

KEY WORDS: Information age. Globalization. Technological advancement. Information and Communication Technologies. Information Transactions. International collaboration. Marketing. Librarians.

ABSTRACT: Objective – This paper is an in-depth analysis of the theoretical view of librarians with regard to the use of new technologies (such as mobile technologies) for service rendering in libraries in the era of information age and globalization. It also posits that libraries and librarians in the developing states have a lot to contribute to the socio-economic and infrastructural development of their states. **Research method** – The paper refers to the changes in the types of Information and Communication Technologies (ICT) available in libraries, and asserts that there is a gradual technological advancement from visible to invisible and from unmovable to movable ICTs. Mobile technologies e.g. iPads, iPods, iPhones, the paper stated have become a part of ordinary life and their common use is overshadowing the existence of computer desktops, and laptops. Mobile technology use is increasing as not only the literate academics use mobile technologies, but also the literate artisans use it for online social networking. The trend this paper asserts is in both societies of the developed and developing states, but buttresses that mobile technologies are judiciously used for information transactions and access to information store-houses in developed states. Thus, the call for librarians to rise up to the task by using mobile technologies for information transaction. Problems of inadequate technical skills, limited bandwidth subscriptions, shortage of technical manpower in libraries, dearth in collaboration, nonchalant attitude of librarians towards novel innovations in libraries, inadequate library marketing programme, under development of library internal online network etc, are mitigation towards the use of mobile technologies in library service rendering. **Results and conclusions** – The paper states that collaboration between libraries in the form of an exchange programme between library professionals in developed and developing states, adequate funding of libraries and librarians training, adequate marketing of library facilities and services, and increased lobbying of the government by library heads for better packages for libraries are steps towards ameliorating the problems identified in this paper.

INTRODUCTION

In modern societies libraries are recognized as instruments responsible for managing information resources. This function has over the years been carried out effectively and efficiently. With the dawn of information in the

information age with its attendant information explosion, it has become challenging for libraries to continue providing services and functions efficiently manually. This template according to this paper has changed, as the library is no longer a "place" but an institution or organization where information resources in all forms are made readily available to users to satisfy their hunger for knowledge. In the words of Allen (1984) the library is an organized collection of information resources made accessible to a defined community for reference or borrowing and provide physical or digital access to materials, and may be a physical building or room, or a virtual space or both. This is an indication that the libraries as it were, have gradually been visited by acute metamorphosis. Furthermore, that the library as an institution is the home of information and because information is key to healthy society, the library then is sine-qua-non to the world social and economic existence, especially at this era that being referred to as information age and aptly buttressed as globalization.

This paper is of the view that globalization has led to an abrupt upsurge in:

1. Global financial decay,
2. Terrorism scourge-insecurity,
3. Food scarcity – food insecurity,
4. Politics and its negative whirlwind of electoral malpractices,
5. Infrastructural neglect-government insensitivity,
6. Threat to existence of formal educational training e.g. higher education,

Thus only the library can exonerate the world society. Hence, this paper is of the view that the above mentioned trends will be expunged with an adequate provision of information to the public by libraries by bringing information to the door steps of the initial ignorant masses thereby helping to correct the ills occasioned by mis-information and non-access to information especially in the developing states of the world. Developing and developed states are terms which this paper uses to differentiate between the more technologically and economically balanced states of the world and the less technological and economically balanced states of the world. The developing states include states like Brazil, Nigeria, Ghana, Niger, Iran, Turkey etc. while the developed states are Great Britain, Japan, USA, France, South Korea to mention but a few.

Interestingly, for a developing state as Nigeria, a practice similar to librarianship started in the early 1900s with the establishment of reading rooms during the second world war by the British colonial masters, in a bid of keeping their colonial enclave alive with information of happenings at war fronts. These reading rooms later transformed into pockets of city-public libraries such as the Lagos Book Club in 1920s. Nigeria as a state actually tasted library practice with the establishment of the Yaba College of Technology and the University College Ibadan in 1930 and 1940 respectively. Ho-

wever, the establishment of these institutions with libraries in Nigeria did little to spur the government into recognizing the library profession; hence the profession (librarianship) was left to survive by itself till the mid 1960s, when the Nigerian government enacted the national library act of 1964, and again almost thirty (30) years later in 1995 with the enactment of the Librarians' Registration Council of Nigeria (LRCN) act no 12 of 1995 (LRCN annual report, 2013). It is worthy to mention in this paper that librarians in Nigeria prior to these laws never relented in agitating for government official recognition of the profession, as they embarked on a series of educational conferences and workshops that laid the intellectual basis for the creation of a network of libraries especially in universities funded by the government and private bodies to provide accessibility to educational materials by academic institutions. Today, the network of libraries in Nigeria vis-à-vis those academic institutions such as the universities have become so large. This is so as Obaseki (2014), reported in a study that the number of Universities in Nigeria is one hundred and twenty-six (126), with thirty-six (36) owned by state government, forty (40) owned by federal government, while fifty (50) owned by private individuals or organizations.

The paper is optimistic that the observable explosions in the growth of Universities in Nigeria vis-à-vis university libraries, which have also witnessed a corresponding increase in student enrolment over the years, but on the other hand is in conflict with the student adequate access and use of physical library resources. Buttressing this assertion above, Shu'ara (2010) reported the obnoxious annual increase of new students into Nigerian Universities which is not matched with a corresponding increase in available facilities in these universities.

Table 1

Population Index of New students in Nigerian Universities from 2007-2010

S/N	YEAR	POPULATION INDEX
1	2007	971,679
2	2008	1,192,050
3	2009	1,184,651
4	2010	1,330,531

culled from Shu'ara Jamila (2010).

Interestingly, the writers observe that the increase in the number of university libraries vis-à-vis the reported increase of student population does not positively correlate with the available number of professional librarians in Nigerian universities, this is because most university libraries have very

few practicing librarians as staff. This observation is aptly corroborated by Librarians Registration Council of Nigeria (LRCN) annual report of 2013. This trend of inadequate staff strength in libraries is inimical to the ability of universities vis-à-vis its' library to provide the necessary enabling information resources to satisfy academic information needs of the Nigerian university library users', how to make it possible is the big Q, because tenaciously providing the needed information resources by librarians could be better achieved with the adequate implementation and use of Information and Communication Technologies (ICTs) and its components such as mobile technologies in libraries for the essence of information processing, retrieval and dissemination.

MOBILE TECHNOLOGIES (ICTS): THEIR TENETS AND TRENDS IN LIBRARIES

Mobile technology introduction and use in libraries all over the world is no longer novel. The novelty being experienced these days are methods of application and accessibility to information store houses (libraries). Importantly this paper is of the view that mobile technology emanated from the tenets of Information and Communication Technology (ICTs), which involves the coming together of series of technologies joined together by physical cables or virtual programs for the purpose of information resources selection, acquisition, processing, storage, retrieval and dissemination. In his paper Blurton (1999) sees ICTs as a set of technological tools and resources used to communicate and create, disseminate, store and manage information.

In the same vein, Eyitayo (2012), was of the view that such buzz words such as cloud computing, web 2.0, library 2.0, social media, blogging, web chats, integrated library systems, digital libraries, and institutional libraries heralded the un-imaginary ICTs. *Mobile technologies are tools and facilities that are handy and less bulky that facilitate the easy access to any stored virtual information regardless on the location, size, position of use etc. This paper is of the position that mobile technologies include i-pads, i-pods, smart-phone such as i-phones, blackberry, mobile applications such as App Brain, Appolicious, app store, Getjar, mimvi, Lap tops, Palm tops, Mobile phones etc.* These technologies have not only revolutionized the manner in which information is handled by both librarians and information seekers but it has also transformed the status of the librarian into super-stars especially in developing states such as Nigeria were libraries and librarians are still struggling to gain relevance. The onus therefore, is that libraries and librarians in Nigeria should expedite measures that will make them better information handlers and providers, as the writers have observed that:

1. More library users of recent frequent the library premises because of the presence of Internet,
2. Library users now ask or request for absolute difficult query,
3. Library is becoming a relevant tool in societies were hitherto, they were looked upon as centers that houses books only,
4. Library users now disregard the stand alone desk top computers available in libraries, preferring to use personal hand held technologies; hence requesting for internet network connectivity.

Based on the observations above, sacrosanct in this paper is the call for the use of mobile technological devices by librarians and libraries for information services to patrons. In the word of Griffey (2011) today students and professionals live in a 24/7/365 digital world, they conduct their lives in an integrated, mobile, just-in-time and point-of-need fashion. This assertion is obvious and a truth as observation has shown that school life and hours is not as separated from non-school life. This is as both the literate school attendees and the literate artisans on the road side now use mobile technologies on a daily basis for their livelihood.

Thus the nascent urgent call for libraries all over, especially in developing states of the world to embrace the use of mobile technology. Buttressing this fact, Barile (2011) opined that the International Telecommunication Union (ITU) estimated that more than 5 billion mobile subscriptions would exist worldwide by the end of 2010, which more than triple home internet access. This is not surprising as there is an increase in smart-phone use and people are getting connected were ever they are.

CASE STUDIES IN USING MOBILE TECHNOLOGIES FOR SERVICE RENDERING IN LIBRARIES

Going by the available statistics of available university libraries in Nigeria, vis-à-vis the non complimentary ratio of practicing librarians when compared to the ever increasing population of university students in Nigeria as earlier stated in this paper, a critical philosophical question will be posed. How will librarians' render information services to satisfy the information needs of the Nigerian university students?

Interestingly, observations of literatures have shown that using novel technologies in libraries will not only enhance the scope of information resources that will be provided to users but that it will also motivate library users to access library resources. In support of this position above, Amuni, et al (2014) discovered from a study titled "the use of mobile technology and information service provision. Perception of library users in selected universities" that the inability of most university libraries in Nigeria to provide information to users via mobile technologies even with the presence of in-

ternet connectivity and internet capable mobile device being used by users to search for information through various means. The study further revealed that library users have preference for mobile device in information search and want library services to be performed through website technology.

Similarly, an earlier study by Iwhiwhu & Ruteyan & Eghwubare (2010) titled *Mobile Phones for Library Services: Prospects for Delta State University, Abraka*, revealed that the majority of respondents believes that GSM can be applied to reference and readers services and will encourage the use of library facilities. These findings from above studies have further espoused the fact that mobile technology use is becoming ubiquitous, hence the technology is everywhere and handy. In line with this assertion Thomas (2011) was of the opinion that mobile computing is transforming how people search, receive and interact with information on a daily basis.

THEORETICAL FRAMEWORK FOR MOBILE TECHNOLOGIES IN LIBRARIES IN DEVELOPING STATES

The philosophy behind the present agitation of this paper towards librarians use of mobile technology especially in developing states such as Nigeria is based on the premise that Government in these countries no longer build or erect libraries hence, the need to involve mobile technologies by librarians in order to get information to those communities where there are no libraries as observation have shown non-educationally literate masses surfing the Google in search of news through the use of blackberry phones. Information accessed passively using mobile technologies passive information is flat or static in nature, hence it requires no further interaction between the librarian and the user. Similarly, mobile technologies guarantees ease of accessing the library information store as understanding becomes crucial under mobile conditions. Library users while engaging in physical activity such as walking or interacting may focus for as little as four seconds continuously on mobile information retrieval task. Again, many more persons will get educated, informed and civilized through adequate on-time access to information stored in libraries even without visiting the library building. This will eradicate extremist violent tendencies found often in non educated persons. Hence, citizens will often dialogue and negotiate and refrain from violence and unrest due to high level of access to information through the use of mobile technologies. Furthermore, industrialization especially in the initial non-performing sector of agriculture in Nigeria and developing state will be on the increase, as farmers can directly access needed information through their mobile device. Hence, recent observations have shown farmers in Nigeria communicating either verbally or through texts with families or business associates in cities far from their farms.

Based on the above theoretical overview, the paper is of the opinion that libraries in developing states should be exploring mobile devices as a way to connect with patrons. This is by creating institutional library application (app) or library mobile web site that allows patrons to access library hours; view their library account or even search databases domiciled in the library. This is because the mobile web live up to its name; in that people often access information while actively walking or engaging in multiple tasks. Karen Mills admitted in Aldrich (2010) that users of the University of Cambridge seem to want access to information just as if they were using a full web-capable desktop or laptop computer.

Interestingly, this paper is of the position that novel introduction in libraries such as mobile technology is sacrosanct, but its introduction is being marred by an array of indices that are internal and external to the library. This was aptly deduced from the write up of Prof. M.G. Ochogwu in (2007) that:

Libraries and librarians are guilty of the service of inadequacies that "have befallen their constituencies in recent times. Instead of taking the bold steps required of them by the actors and communities of patrons whom they serve in purging or purifying themselves first; they are seen pursuing the unseen adversaries".

From the above, it is quite explicit that libraries and librarians can point out significant areas of short-comings as espoused in the opinion paper below. In view of the paper, the following are hindrances to mobile technology use in libraries.

1. Inadequate Technical Skills:

It is agreeable that mobile technology presence in all society is huge, as this paper is of the position and has earlier stated that both the literate academicians and illiterate artisans are seen as carrying them about and at same time using them, but the area of application of these mobile technologies in information business is passive and not in-depth. This is because observations have revealed that high number of mobile technology owners uses them for image capture, oral calls, and in most social interactions, this position is also attributed to librarians. The basic technicalities are not available to these carriers of mobile technologies (MT) on how to use the apps available in them for web surfing, library surfing, library information storage, retrieval and dissemination. The stark reality is that MT are purchased by many in developing state for ego cure.

2. Limited Bandwidth Subscription:

Librarians and their institutions still battle for limited bandwidth subscriptions and directly stifle any attempt to opening up the internet channels as it will adversely affect the speed of online communication. This apt hindrance is serious in developing states of the world public and private sectors. This unwritten policy is endemic to the institutionalizing off-mobile library "app" networks in most libraries and information centers.

3. Shortage of Technical Manpower in Libraries:

It is an observation that most libraries especially in developing states till date still rely on the structure of the early centuries in employing library personnel's, for instance, "only an individual who reads library studies" is employable in libraries. This trend coupled with the in-ability of most library professionals and intending librarians to marry both trends of librarianship and ICT-MT have left a tremendous huge gap of inadequate technical manpower in libraries. This, incidentally, has occasioned the excessive level of lackadaisical attitude towards novel innovations by librarians and non-creativity and initiatives on the part of major actor in librarianship.

4. Lackadaisical Attitude of Information Professionals to Novel Introduction:

This paper again states the recalcitrant nature of practicing librarians towards new ideas and introductions in their area of work especially in developing states. Painstakingly, they are trained through formal and informal workshops, conferences; ICTs are provided but not used for information purposes but rather there is this sit-down-look (wait and see) syndrome.

5. Non-Adequate marketing of Library Services and Facilities

Little or nothing is being done by libraries and information centers in their area of library mass sensitization. As was earlier noted on page number 3 (first paragraph) above, librarians are waiting on library users to personally come to the library for information use; this is quite alarming and yet an impossible arrangement, as the intended patrons may not be aware of the service and facilities available in the library owing to the introduction of ICT and its appendices at this era of globalization.

6. Death of Collaboration amongst Libraries

Exchange of physical staff, ideas and resources in libraries have collapsed over the years. Interestingly, donation of books and sometimes physical facilities such as computers (Pentium 3 and 4) seems the most important aspect of collaboration with no attention paid to the human and financial aspect of collaboration amongst libraries in the states of the world.

7. Lack of Library Internal Online Network and Mobile

This technology (MT) app, consist of building or institutionalizing a domestic library online system called the Internet. Majority of libraries in the developing states have difficulty in hosting such systems which is a leeway to mobile technology (MT) application and use. Also libraries and most librarians in developed states still grope in the sea of ideas occasioned by globalization and industrialization and they have not yet noticed the nascent trend of mobile application and websites, hence they (librarians & libraries) have not put plans on ground to evolve mobile app websites such as, M-libraries-library services best practice, Library in your pocket, Classic, Dropbox, Evernote, Meebo mobile, Planets, App brain, Appolicious, Mimvi, Getjaretc.

STRATEGIES TOWARD AMELIORATING IDENTIFIED HINDRANCES

No nation, organization nor library is an island to itself, meaning that there is no state of sufficiency that is achievable by any library. It is before glaring that some libraries in the world are richer than their contemporaries in terms of finance and technical and developed human resources. This paper is of the position that an enhanced continuous collaboration between libraries in developed (USA, Great Britain, Finland, Greece, Canada etc) states and developing (Nigeria, Kenya, Brazil, Iran, and Turkey etc) states is necessary. This should be in the form of an exchange program of professional library staffs and finance. This collaboration will help to bequest of technical ideas and skills on libraries and Librarians in this era of information globalization. Furthermore, librarians should vigorously sensitize their user community as regards the services they have in the libraries for them (users), Increase Marketing of Library Services and Facilities: If and when they are aware, using these services and facilities will be enhanced, improved and tremendous, thus making the society richly informed. In the case of mobile technology web applications, the entire public can use it/access information from their homes and distant offices. Thus furthering/ entrenching a literate and informed society. Interestingly, armed with novel ideas such as the need to apply mobile technology in library functions and its positive effects when applied to libraries and information centers library heads and managements should prioritize the sensitization of government by lobbying for their attention to libraries. This will further bring about enactment of policies that relate to the utmost library needs, such as increased funding, independence in recruitment, right to participate in exchange programs, to mention but a few. However, a continuous training program should be organized for library professionals, especially in the novel library areas such as Library web management, Library networking, and Library web design to mention but a few. This trainings when put in place in libraries and information centers will ensure that information professionals are adequately prepared to face challenges that may reveal itself during applications of ICTs to library and information services.

Conclusively, this paper calls for an increased funding of university libraries by the government, its agencies and non-governmental agencies. This is so because the present state of funding of university libraries in Nigeria, where 10 percent of the entire university is supposed to be for library use, is left at the mercy of the university management, which is not in tune with the internationally accepted standard. It is however the position of the paper that non-governmental organizations should sincerely join in funding of libraries worldwide. This is because governments of the world are not sincere towards actualizing the vision 2020 information for all agenda.

CONCLUSION

An informed society is a healthy society, to make societies in developing states healthy; libraries have to play a significant role that requires them to establish and take proactive steps such as using novel trends that include mobile technologies. Using mobile technology for information transactions by libraries in no small measure will bring back the feelings of mobile library services that existed long ago in states such as Nigeria, India, Ghana, South-Africa, United States of America, United Kingdom, Ivory Coast, to mention but a few, that prompted the zeal to get educated by great men such as Kwame Nkrumah, Nelson Mandela, Obafemi Awolowo, Nnamdi Azikiwe, Thabo Mbeki¹, to mention but a few. The assertion above brings to the fore the importance and uniqueness of the mobile technology (MT) when adequately used by libraries and information centers especially in the developing states of the world. Hence, we librarians can proudly say we are informing the masses not some selected privileged few.

REFERENCES:

- Aldrich, Alan (2010). *Universities and Libraries move to the mobile web*. *Education Review Online* [online]. [accessed: 10.03.2013]. Available on WWW: <<http://www.educause.edu/ero/article/universities-and-libraries-move-mobile-web>>.
- Allen, R.E (1984). *The Pocket Oxford Dictionary of Current English Oxford*. Clarendon Press, p. 421.
- Amuna, S.A; Niran, A.; Sule, O.E (2014). Mobile Technology and Information Service Provision: Perception of Library Users in Selected Universities. *Global Educational Journal of Library and Information Science*, vol. 2 (2).
- Barile, Lori (2011). Mobile technologies for libraries: A list of mobile applications and resources for development. *College and Research Libraries News* [online], vol.72 (4), pp. 222-228 [accessed: 10.03.2013]. Available on WWW: <<http://www.crln.acrl.org/contents/72/41222.full.html>>.
- Blurton, C. (1999). Chapter 2: New Directions in Education. In: *UNESCO's World Communication and Information 1999-2000*. Paris: UNESCO, pp. 46-61.
- Eyitayo, Samuel. A. (2012) Developing a New Generation of Technology Savvy and Future-ready Librarians in Nigeria: Today Resources, Dimensions. In: *Trends in library and information science in Nigeria*. Festschrifts in honor of Prof. Sam E. Ifidon. James O. Daniel et al (eds). Lagos, Elis Associates, pp. 149-182.

¹ Kwame Nkrumah was a foremost African freedom fighter, first indigenously elected president of Republic of Ghana. Nelson Mandela was a foremost African freedom fighter, first indigenously elected president of Republic of South Africa. Obafemi Awolowo was at the fore front for Nigerian independence. Leader of Opposition Federal House of Parliament, during Nigeria first republic. Nnamdi Azikiwe is a foremost African freedom fighter, first indigenously elected president of Republic of Nigeria. Thabo Mbeki is a foremost African freedom fighter, presently the elected president of Republic of South Africa.

- Griffey, Jason (2011). *Mobile Technology and Libraries Journal of Medical library Association* [online], 99 (2), p. 172 [accessed: 11.01.2013]. Available on WWW: <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3066583/>>.
- Iwhiwhu, Basil, E.; Ruteyan, Josiah, O.; Eghwubare, Aroghene, (2010). Mobile Phones for Library Service: Prospects for Delta State University Library, Abraka. *Library Philosophy and Practice*, vol. 12, no. 1, pp. 1-8.
- LRCN Annual Report (2013). *Lists of Certified Librarians in Nigeria* [online]; [accessed: 11.06.2014] LRCN: Nigeria. Available on WWW: <<http://www.LRCN.gov.ng/bulletin.html>>.
- Obaseki, Tony I. (2014). *Availability and Use of Electronic Information Resources and Service Rendering in University Libraries in South-south, Nigeria*. A Ph.D thesis submitted to the department of Library and Information Science, University of Nigeria, Nsukka.
- Ochogwu, M. G (2007). The internalities and externalities of library and information delivery services in Nigeria by the year 2015. *Nigeria Libraries, Journal of the Nigerian Library Association*, vol. 40, pp. 15-27.
- Thomas, L.C. (2011). Libraries, Librarians and Mobile Services. *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*, vol. 38 (1).

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 3 listopada 2014 r.

V. N. NWACHUKWU
School of Library and Information Science
University of Nigeria, Nsukka
Nigeria
e-mail: victor.nwachukwu@unn.edu.ng

TONY I. OBASEKI
Ambrose Alli University Library
Ekpoma
Nigeria
e-mail: aligaji4@yahoo.com

**TECNOLOGIE MOBILNE W ZASPOKAJANIU POTRZEB
INFORMACYJNYCH UŻYTKOWNIKÓW BIBLIOTEK
AKADEMICKICH Z PUNKTU WIDZENIA BIBLIOTEKARZA**

SŁOWA KLUCZOWE: Era informacji. Globalizacja. Postęp technologiczny. Technologie informacyjne i komunikacyjne. Transakcje informacyjne. Piśmienni rzemieślnicy. Współpraca międzynarodowa. Marketing.

ABSTRAKT: Teza/cel artykułu – Niniejszy artykuł stanowi dogłębną analizę poglądów bibliotekarzy w związku z zastosowaniem nowych technologii, takich jak technologie mobilne, do realizacji usług bibliotecznych w erze informacji i globalizacji. Autorzy podkreślają, że biblioteki i bibliotekarze w krajach rozwijających się mogą znacznie przyczynić się do społecznego, ekonomicznego i infrastrukturalnego rozwoju ich państw. **Metoda badań** – W artykule odnotowano zmiany w technologiach informacyjnych i komunikacyjnych dostępnych w bibliotekach oraz potwierdzono stopniowy postęp technologiczny i przejście od technologii widzialnych do niewidzialnych, a także od stacjonarnych do mobilnych. Technologie mobilne (iPady, iPody, iPhone'y) stały się częścią codziennego życia, a ich powszechne użycie odsuwa w niepamięć fakt istnienia komputerowych stacji roboczych i laptopów. Zastosowanie technologii mobilnych poszerza się nie tylko dzięki ich wykorzystaniu przez piśmiennych naukowców, lecz także ich używaniu przez piśmiennych rzemieślników do komunikacji społecznościowej online. Trend ukazany w artykule pojawia się zarówno w krajach rozwiniętych, jak i rozwijających się, wskazano jednak, że technologie mobilne są o wiele skuteczniej wykorzystywane do transakcji informacyjnych i dostępu do zasobów informacyjnych w krajach rozwiniętych. Powstaje zatem wyzwanie dla bibliotekarzy związane z zadaniem wdrażania technologii mobilnych w realizacji transakcji informacyjnych. Problemy wynikające z niedostatecznych umiejętności technicznych, ograniczonych pasm dostępu do Internetu, braku odpowiednio wykształconych pracowników w bibliotekach, braku współpracy, nonszalanckiego stosunku bibliotekarzy do innowacji w bibliotekach, niedostatecznie rozwiniętego marketingu bibliotecznego, przestarzałych sieci komputerowych w bibliotekach, znacząco upośledzają zastosowanie technologii mobilnych w realizacji usług bibliotecznych. **Wyniki i wnioski** – Uznano, że krokami ku rozwiązaniu problemów zidentyfikowanych w artykule są: współpraca bibliotek w formie wyjazdów szkoleniowych dla pracowników (szczególnie pomiędzy krajami rozwiniętymi i rozwijającymi się), odpowiednie finansowanie bibliotek i szkoleń dla bibliotekarzy, właściwy marketing bibliotecznych zasobów i usług oraz poszerzające się lobbowanie rządów państw przez zwierzchników bibliotek, w sprawie lepszych ofert dla bibliotek.

Diana Pietruch-Reizes
Uniwersytet Jagielloński
e-mail: diana.pietruch-reizes@uj.edu.pl

DIGITALIZACJA I ROZPOWSZECHNIANIE UTWORÓW OSIEROCONYCH W ŚWIETLE DYREKTYWY PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY 2012/28/UE Z 25 PAŹDZIERNIKA 2012 ROKU

Dr hab. Diana Pietruch-Reizes – nauczyciel akademicki w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego, doktor nauk prawnych Uniwersytetu Warszawskiego, doktor habilitowany nauk humanistycznych Uniwersytetu Wrocławskiego. Prezes Polskiego Towarzystwa Informacji Naukowej (PTIN), od 2001 r. przewodnicząca Komitetów Programowych konferencji z cyklu Krajowe FORUM Informacji Naukowej i Technicznej organizowanych przez PTIN. Prowadzi badania w zakresie nauki o informacji jako dziedziny interdyscyplinarnej, informacji prawnej i informacji parlamentarnej w aspekcie historycznym i współ-

arnej, in

czesnym, zarządzania informacją w nauce. Autorka kilkudziesięciu publikacji, w tym książek: *Biblioteka i informacja w systemie parlamentarnym Unii Europejskiej i Rady Europy* (2005), *Rozwój środków przekazu informacji o prawie* (1992). Redaktor naukowy i współredaktor wielu publikacji z zakresu współczesnej informatologii, m.in. *Zarządzanie informacją w nauce* (2008, red.), *Studia z informacji naukowej i dyscyplin pokrewnych* (2007, red.), *Informacja i język. Księga pamiątkowa poświęcona pamięci Profesora Eugeniusza Ścibora* (2013, współred.). Członek Komitetu Problematycznego przy Prezydium PAN – Rady Towarzystw Naukowych. Od 2009 r. uczestniczy w International Scientific Committee – International Conference on Qualitative and Quantitative Methods in Libraries (QQML).

SŁOWA KLUCZOWE: Biblioteka wirtualna. Digitalizacja. Dyrektywa. Prawo autorskie. Utwór osierocony.

ABSTRAKT: Teza/cel artykułu – Celem artykułu jest przybliżenie działań podejmowanych na poziomie Unii Europejskiej w kierunku ułatwienia digitalizacji i rozpowszechniania tzw. utworów osieroconych, m.in. przez publicznie dostępne biblioteki, placówki oświa-

towe, muzea czy archiwa. Jest to kategoria utworów, w odniesieniu do których podmioty uprawnione nie są znane lub jeśli są znane, odnalezienie ich jest niemożliwe pomimo starannego ich poszukiwania. **Metody badań** – Główną metodę badań stanowi analiza i krytyka piśmiennictwa. Podstawowym źródłem była *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z 25 października 2012 r. w sprawie niektórych dozwolonych sposobów korzystania z utworów osieroconych*. **Wyniki i wnioski** – Digitalizacja i rozpowszechnianie utworów osieroconych stanowią szczególne wyzwanie kulturalne i ekonomiczne. Przyjęta Dyrektywa ustanawia wspólne dla wszystkich państw członkowskich ramy prawne w odniesieniu do postępowania z tego rodzaju utworami oraz ułatwia realizację projektów na rzecz digitalizacji europejskiego dziedzictwa kulturowego.

WPROWADZENIE

Od lat 80. XX wieku można zaobserwować działania Komisji Wspólnot Europejskich na rzecz rozwoju inicjatyw, których celem było wzmocnienie konkurencyjności przemysłu technologii informatycznych i komunikacyjnych w Europie oraz rozwój zastosowań tych technologii. W dokumencie sprzed ponad 20 lat zatytułowanym *Europa technologii informatycznych i komunikacyjnych* przewidywano wzrost liczby nowych usług i urządzeń komunikacyjnych oraz informatycznych (*Europa...*, 1991, s. 5). Specjalny program rozwoju systemów telematycznych ogólnego zastosowania obejmował także działania umożliwiające dostęp do dziedzictwa wiedzy zgromadzonego w bibliotekach europejskich, niezależnie od różnic w zakresie infrastruktury. Program przewidywał – oprócz promocji zastosowań nowych technologii w bibliotekach – następujące działania: 1) wspieranie tworzenia bibliografii i skomputeryzowanych katalogów; 2) ułatwienie wzajemnych połączeń międzynarodowych systemów zarządzania danymi oraz sprzyjanie opracowaniu i zastosowaniu norm międzynarodowych lub europejskich; 3) stymulowanie świadczenia nowych usług małym bibliotekom oraz rozwój szerokiej gamy usług innowacyjnych i eksperymentalnych; 4) rozwój usług telematycznych odpowiadających specyficznemu zapotrzebowaniu bibliotek (*Europa...*, 1991, s. 57).

Rozwijająca się na przestrzeni ostatnich dwóch dekad gospodarka cyfrowa stanowiła jeden z głównych czynników wzrostu gospodarczego. Według prognoz będzie ona wzrastać siedem razy szybciej niż PKB całej Unii Europejskiej (*Komunikat...*, 2012). Przestrzeń Internetu wypełniają coraz to nowe sposoby dostarczania, tworzenia i rozpowszechniania treści. Widoczne na rynku nowe modele biznesowe wykorzystujące potencjał Internetu i technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) do powiększania i wykorzystywania zasobów (dostarczania treści) wpływają na sektor kreatywny, twórców i artystów, jak również na inne podmioty w gospodarce cyfrowej. Z tym wiążą się działania Unii Europejskiej mające na celu „zapewnienie, aby prawa autorskie i pokrewne prawu autorskiemu prak-

tyki, takie jak licencjonowanie, dobrze służyły tym nowym cyfrowym treściom” (*Komunikat...*, 2012). W tym kontekście podjęto już szereg kroków, począwszy od ram strategicznych zaproponowanych w 2005 r. przez Komisję pod nazwą *i2010 – Europejskie społeczeństwo informacyjne do 2010 r.* (*Komunikat...*, 2005b) prezentujących rozwiązania mające na celu wspieranie otwartej i konkurencyjnej gospodarki cyfrowej oraz podkreślających rolę ICT jako czynnika w procesie integracji społecznej i podnoszącego jakość życia obywateli Europy, poprzez inicjatywę dotyczącą bibliotek cyfrowych, uwzględniającą najważniejsze ich elementy – digitalizację, udostępnienie online oraz konserwację w formie cyfrowej europejskiego dziedzictwa kulturowego (*Komunikat...*, 2005a), aż po działania – podejmowane na poziomie krajów członkowskich – o charakterze organizacyjnym, finansowym, technicznym i prawnym, mające kluczowe znaczenie dla udostępnienia dorobku kulturowego w Internecie (*Komunikat...*, 2008).

Starania o otwarcie i rozwój europejskiej biblioteki cyfrowej, muzeum i archiwum nazwanych Europeana (*Europeana...*, 2010) wymagały pilnych rozwiązań kwestii ochrony i rozpowszechniania dzieł osieroconych. Problem ten poruszono m.in. w dokumencie na temat praw autorskich w gospodarce opartej na wiedzy – „Kwestią, która wysuwa się na pierwszy plan w przypadku szeroko zakrojonych projektów digitalizacji, jest zjawisko tzw. utworów osieroconych. Utwory osierocone są to utwory, które są nadal objęte prawami autorskimi, ale nie można ustalić tożsamości właścicieli tych praw lub ich miejsca pobytu. [...] Oprócz książek, w bibliotekach, muzeach i archiwach znajdują się obecnie tysiące utworów osieroconych takich jak fotografie i utwory audiowizualne. Brak danych na temat właścicieli praw autorskich do tych utworów może stanowić przeszkodę w podawaniu ich do publicznej wiadomości online i może zahamować działania mające na celu ich ochronę poprzez digitalizację. [...] Problem utworów osieroconych wiąże się głównie z kwestią wyjaśnienia praw, tzn. zagwarantowaniem, że użytkownicy udostępniający utwory osierocone nie będą winni naruszenia praw autorskich w sytuacji, gdy wcześniej nieznanym podmiotem praw autorskich zgłosi się, aby dochodzić swoich praw do utworu” (*Zielona księga...*, 2008).

UTWORY OSIEROCONE W BIBLIOTEKACH EUROPEJSKICH

W zbiorach europejskich instytucji kulturalnych dzieła osierocone stanowią niemałą część zasobów. Przykładem jest British Library, ocenia się, że 40 proc. jej kolekcji chronionej prawami autorskimi to utwory osierocone (*Opinia...*, 2011). Polskie dzieła osierocone przechowywane w instytucjach publicznych mogą być liczone w setki tysięcy. Według danych Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego Biblioteka Narodowa w Warszawie

posiada około 300 tys. takich utworów¹. Digitalizacja i rozpowszechnianie tego typu utworów niosą ze sobą złożone problemy natury prawnej (Staniśawska-Kloc, 2013) – niemożliwe jest wskazanie lub odszukanie właściciela praw autorskich, niemożliwe jest uzyskanie koniecznych zezwoleń w celu udostępnienia utworów w Internecie. W tym kontekście priorytetowe okazały się działania na szczeblu Unii Europejskiej w kierunku opracowania ram prawnych określających zasady korzystania z utworów osieroconych, zapewniających legalny, transgraniczny dostęp w przestrzeni internetowej do takich utworów przechowywanych w bibliotekach cyfrowych lub archiwach różnych instytucji. Wypracowanie ogólnoeuropejskiego rozwiązania miało na celu ułatwienie procesu digitalizacji i rozpowszechniania utworów osieroconych oraz przyjęcie wspólnych norm należytej staranności w procedurze uznawania statusu tego typu utworów w całej Unii Europejskiej.

Wzrastające zapotrzebowanie na dostęp do informacji o posiadaczach praw w zakresie własności intelektualnej spowodowało podjęcie w 2008 r. prac nad projektem Arrow² oraz uruchomienie w 2011 r. Arrow Plus. Pozytywne wyniki projektu już są widoczne: integracja bibliotek narodowych, organizacji zbiorowego zarządzania oraz wydawców, ich współdziałanie w zakresie identyfikacji właścicieli praw i wyjaśniania statusu prawnego utworów, ustanowienie rejestru dzieł osieroconych w ramach infrastruktury „Arrow-ROW” (*Registry of Orphan Works*).

„Wzywamy biblioteki narodowe, organizacje zbiorowego zarządzania i wydawców do wykorzystania tego dobrego początku i do współpracy z Komisją w celu opracowania pro-konkurencyjnego, ogólnoeuropejskiego systemu rejestrów książek, który pozwoli na transgraniczne wydawanie licencji w ramach przejrzystego systemu, po przystępnych cenach, przy jednoczesnym zapewnieniu godziwego wynagrodzenia dla autorów” (*Komisja Europejska...*, 2009) – apelowali komisarze Viviane Reding i Charlie McCreevy.

DYREKTYWA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY W SPRAWIE NIEKTÓRYCH DOZWOLONÝCH SPOSOBÓW KORZYSTANIA Z UTWORÓW OSIEROCONYCH

Na przestrzeni ostatnich lat można zaobserwować masową digitalizację zbiorów bibliotek, archiwów, muzeów, także instytucji oświatowych, instytucji odpowiedzialnych za dziedzictwo filmowe lub dźwiękowe, nadawców

¹ Podaję za: *Prawo autorskie i medialne. Dzieła osierocone zostaną udostępnione publiczności* [online]. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego [dostęp: 16.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.prawoautorskie.gov.pl/pages/posts/dziela-osierocone-zostana-udostepnione-publicznosci-141.php?searchresult=1&string=utwory+osierocone>>.

² Projekt finansowany w ramach środków programu eContentplus – w wysokości 2,55 mln euro. Realizację projektu zaplanowano do lutego 2011 r. Jego kontynuację stanowi projekt Arrow Plus.

publicznych w celu utworzenia bibliotek cyfrowych. Działania wymienionych instytucji wpisują się w ciąg zadań służących ochronie i rozpowszechnianiu europejskiego dziedzictwa kulturowego, co jest szczególnie ważne w kontekście tworzenia takiej biblioteki, jak Europeana. Dzięki zaawansowanym technologiom masowej digitalizacji materiałów drukowanych, nowoczesnym systemom wyszukiwania informacji i indeksowania powstają duże biblioteki internetowe stanowiące nieocenione źródło wiedzy, nie tylko dla naukowców i badaczy, oraz będące ważnym elementem systemu swobodnego obiegu wiedzy i innowacji na rynku wewnętrznym, o czym traktuje strategia *Europa 2020*. Jedną z inicjatyw strategii jest Europejska Agenda Cyfrowa (*Komunikat...*, 2010), w której przewidziano jako jedno z kluczowych działań „stworzenie ram prawnych mających na celu ułatwienie digitalizacji i rozpowszechniania utworów oraz innych przedmiotów podlegających ochronie prawem autorskim lub prawami pokrewnymi, co do których podmioty uprawnione nie są znane, lub nawet jeśli są znane, których odnalezienie jest niemożliwe – tzw. utworów osieroconych” (*Komunikat...*, 2010).

W 2012 r. przyjęto dyrektywę 2012/28/UE dotyczącą niektórych dozwolonych sposobów korzystania z utworów osieroconych (*Dyrektywa...*, 2012). Wyrażony w dyrektywie cel odnosi się do rozwiązania „konkretnego problemu prawnego dotyczącego określenia statusu utworu osieroconego oraz jego konsekwencji w kontekście upoważnionych użytkowników i dozwolonych sposobów korzystania z utworów lub fonogramów, które uznano za utwory osierocone” (*Dyrektywa...*, 2012). Dyrektywa nie narusza zasad szczególnych przyjętych w państwach członkowskich w odniesieniu do rozwiązania szerszych problemów masowej digitalizacji, np. tak zwanych utworów niedostępnych w obrocie handlowym³.

W świetle regulacji prawnych, w tym dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym, podmioty uprawnione posiadają wyłączne prawa do zwielokrotniania i publicznego udostępniania swoich utworów i innych przedmiotów objętych ochroną, dlatego konieczne jest uzyskanie wcześniejszej zgody podmiotów uprawnionych na digitalizację i publiczne udostępnienie danego utworu lub innego przedmiotu objętego ochroną. Jeśli chodzi o utwory osierocone, uzyskanie wcześniejszej zgody na zwielokrotnianie lub publiczne udostępnianie jest niemożliwe. Ze względu na fakt, że poszczególne państwa Unii Euro-

³ Np. *Porozumienie w sprawie kluczowych zasad dotyczących digitalizacji i udostępniania utworów niedostępnych w obrocie handlowym* podpisane w dniu 20 września 2011 r. przez przedstawicieli europejskich bibliotek, autorów, wydawców i organizacji zbiorowego zarządzania, w obecności Komisji. „Niniejsza dyrektywa pozostaje bez uszczerbku dla powyższego porozumienia, w którym wzywa się państwa członkowskie i Komisję do zapewnienia, aby dobrowolne porozumienia zawierane pomiędzy użytkownikami, podmiotami uprawnionymi i organizacjami zbiorowego zarządzania, dotyczące udzielania licencji na korzystanie z utworów niedostępnych w obrocie handlowym w oparciu o zawarte w nim zasady, korzystały z niezbędnej pewności prawnej w kontekście krajowym i transgranicznym”.

pejskiej reprezentują różne podejścia w odniesieniu do uznawania statusu utworów osieroconych, co może wpływać negatywnie na funkcjonowanie rynku wewnętrznego (zachwianie pewności prawa na rynku wewnętrznym w zakresie korzystania z utworów osieroconych), na korzystanie z utworów osieroconych i transgraniczny dostęp do nich, „należy zapewnić wzajemne uznawanie takiego statusu, ponieważ umożliwi to dostęp do utworów osieroconych we wszystkich państwach członkowskich” (*Dyrektywa...*, 2012).

W dyrektywie 2012/28/UE zwrócono uwagę – ze względu na wzajemne poszanowanie praw na szczeblu międzynarodowym, że jej zastosowanie powinno odnosić się wyłącznie do utworów i fonogramów po raz pierwszy opublikowanych na terytorium państwa członkowskiego lub „w przypadku braku publikacji, które zostały po raz pierwszy nadane na terytorium państwa członkowskiego, lub – w przypadku braku publikacji lub nadania – które zostały udostępnione publicznie przez beneficjentów [...] dyrektywy za zgodą podmiotów uprawnionych. [...] jeśli można rozsądnie założyć, że podmioty uprawnione nie sprzeciwiłyby się korzystaniu dozwolonemu przez niniejszą dyrektywę” (*Dyrektywa...*, 2012).

PRZEDMIOT DYREKTYWY

Przedmiotem dyrektywy są niektóre sposoby korzystania z utworów osieroconych przez publicznie dostępne biblioteki, placówki oświatowe oraz muzea, a także przez archiwa, instytucje odpowiedzialne za dziedzictwo filmowe lub dźwiękowe oraz nadawców publicznych, których siedziba znajduje się w państwach członkowskich, w celu realizacji ich zadań leżących w interesie publicznym (art. 1 ust. 1). Jej zastosowanie odnosi się do określonych kategorii utworów: książek, czasopism, gazet, magazynów oraz „innych tekstów pisanych” (art. 1 ust. 2a), utworów audiowizualnych i fonogramów znajdujących się w zbiorach publicznie dostępnych bibliotek, placówek oświatowych lub muzeów, a także w zbiorach archiwów lub instytucji odpowiedzialnych za dziedzictwo filmowe lub dźwiękowe (art. 1 ust. 2b), utworów audiowizualnych i fonogramów wyprodukowanych przez nadawców publicznych do dnia 31 grudnia 2002 r. włącznie i znajdujących się w ich archiwach.

Przepisy dyrektywy mają również zastosowanie do wymienionych utworów i fonogramów, które nigdy nie zostały opublikowane ani nadane, natomiast zostały publicznie udostępnione przez wskazane w dyrektywie organizacje (art. 1 ust. 2), za zgodą podmiotów uprawnionych, „wyłącznie, jeśli można rozsądnie założyć, że podmioty uprawnione nie sprzeciwiłyby się korzystaniu, o którym mowa w art. 6” (art. 1 ust. 3)⁴.

⁴ Państwa członkowskie mogą ograniczyć stosowanie niniejszego ustępu do utworów i fonogramów, które zostały powierzone tym organizacjom przed dniem 29 października 2014 r. Przepisy dy-

ROZUMIENIE POJĘCIA „UTWÓR OSIEROCONY” W DYREKTYWIE

Utwór osierocony, o którym mowa w art. 2 ust. 1 dyrektywy 2012/28/UE to utwór lub fonogram, w odniesieniu do którego „żaden z podmiotów uprawnionych do niego nie jest znany lub, nawet jeżeli chociaż jeden z nich jest znany, żaden nie został odnaleziony pomimo starannego poszukiwania podmiotów uprawnionych”. W sytuacji, w której występuje więcej niż jeden podmiot uprawniony, przy czym nie wszystkie podmioty są znane lub nawet jeżeli są znane, nie zostały odnalezione w wyniku starannego poszukiwania, utwór lub fonogram może być wykorzystany zgodnie z zapisami dyrektywy, „pod warunkiem że znane i odnalezione podmioty uprawnione udzieliły, w odniesieniu do posiadanych przez nie praw, zgody organizacjom (...) na dokonywanie czynności zwielokrotniania i publicznego udostępniania (...)”⁵ (art. 2 ust. 2).

Przepisy dyrektywy nie naruszają regulacji krajowych w zakresie utworów anonimowych lub powstałych pod pseudonimem.

STARANNE POSZUKIWANIE

Wprowadzone do dyrektywy 2012/28/UE określenie *staranne poszukiwanie* (art. 3) służy ustaleniu czy dany utwór lub fonogram jest utworem osieroconym. To proces sprawdzania informacji na podstawie źródeł właściwych dla poszczególnych kategorii utworów oraz innych przedmiotów objętych ochroną. Publicznie dostępne biblioteki, muzea, archiwa itp. „zapewniają przeprowadzenie w dobrej wierze w odniesieniu do każdego utworu lub innego przedmiotu objętego ochroną starannego poszukiwania [...] przed rozpoczęciem korzystania z utworu lub fonogramu”. Dyrektywa wymienia w załączniku źródła odpowiednie dla każdej kategorii utworów (przy poszanowaniu prawa każdego państwa członkowskiego w porozumieniu z podmiotami uprawnionymi i użytkownikami do określania źródeł odpowiednich dla każdej kategorii utworów), (art. 3 ust. 2). Sugeruje się również sprawdzanie źródeł informacji dostępnych w innych państwach.

Staranne poszukiwanie podejmowane jest w państwie członkowskim, w którym utwór po raz pierwszy został opublikowany lub po raz pierwszy nadany. Wyjątek stanowią utwory filmowe lub audiowizualne, jeżeli

rektywy dotyczą również utworów i innych przedmiotów chronionych, które są zawarte w utworach lub fonogramach, włączonych do nich lub stanowiących ich integralną część (art. 1 ust. 4).

⁵ Art. 2 (Prawo do zwielokrotniania utworu) i Art. 3 (Prawo do publicznego udostępniania utworów i prawo podawania do publicznej wiadomości innych przedmiotów objętych ochroną) Dyrektywy 2001/29/WE z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym [online], [dostęp: 16.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32001L0029&rid=1>>.

Tabela 1

Staranne poszukiwanie. Źródła odpowiednie dla poszczególnych kategorii utworów oraz innych przedmiotów objętych ochroną.

1. Źródła informacji na temat opublikowanych książek
egzemplarz obowiązkowy, katalogi biblioteczne i dokumentacje władz przechowywane przez biblioteki i inne instytucje
stowarzyszenia wydawców i autorów w danym kraju
istniejące bazy danych i rejestry, WATCH (Writers, Artists and Their Copyright Holders), ISBN (International Standard Book Number) oraz bazy danych zawierające wykaz książek wydanych drukiem
bazy danych odpowiednich organizacji zbiorowego zarządzania, w szczególności organizacji zajmujących się prawami do zwielokrotniania
źródła zawierające wiele baz danych i rejestrów, w tym VIAF (Virtual International Authority Files) i ARROW (Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works)
2. Źródła informacji na temat czasopism, gazet, magazynów i periodyków
ISSN (International Standard Serial Number) dla periodyków
karty indeksowe i katalogi ze zbiorów i kolekcji bibliotecznych
egzemplarz obowiązkowy
stowarzyszenia wydawców oraz stowarzyszenia autorów i dziennikarzy w danym kraju
bazy danych odpowiednich organizacji zbiorowego zarządzania, w tym organizacji zajmujących się prawami do zwielokrotniania
3. Źródła informacji na temat utworów wizualnych obejmujących sztuki piękne, fotografie, ilustracje, projekty, architekturę, szkice do powyższych utworów i inne tego rodzaju utwory zawarte w książkach, czasopismach, gazetach i magazynach lub innych utworach
źródła wymienione w 1. i 2.
bazy danych odpowiednich organizacji zbiorowego zarządzania, w szczególności zajmujących się sztuką wizualną, w tym organizacji zajmujących się prawami do zwielokrotniania
bazy danych agencji materiałów wizualnych, w stosownych przypadkach
4. Źródła informacji na temat utworów audiowizualnych i fonogramów
egzemplarz obowiązkowy
stowarzyszenia producentów w danym państwie
bazy danych instytucji odpowiedzialnych za dziedzictwo filmowe lub dźwiękowe i bibliotek narodowych
bazy danych utworów objętych odpowiednimi normami i identyfikatorami, takie jak ISAN (International Standard Audiovisual Number) dla materiałów audiowizualnych, ISWC (International Standard Music Work Code) dla utworów muzycznych oraz ISRC (International Standard Recording Code) dla fonogramów

bazy danych odpowiednich organizacji zbiorowego zarządzania, zwłaszcza obsługujących autorów, wykonawców, producentów fonogramów oraz producentów audiowizualnych

wykazy twórców i inne informacje pojawiające się na opakowaniu utworu

bazy danych lub inne stosowne stowarzyszenia reprezentujące szczególną kategorię podmiotów uprawnionych

Oprac. na podstawie załącznika do dyrektywy 2012/28/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie niektórych dozwolonych sposobów korzystania z utworów osieroconych.

ich producent ma siedzibę lub miejsce stałego pobytu w państwie członkowskim, wówczas staranne poszukiwanie prowadzone jest w państwie członkowskim siedziby lub miejsca stałego pobytu producenta.

Dyrektywa stanowi, że publicznie dostępne biblioteki, muzea, archiwa i inne instytucje powinny prowadzić rejestr przeprowadzanych przez nie starannych poszukiwań. Wymienia też informacje, które należy przekazywać właściwym organom krajowym. Informacje te dotyczą:

„a) wyników przeprowadzonych przez te organizacje starannych poszukiwań, na podstawie których uznano utwór lub fonogram za utwór osierocony;

b) sposobu korzystania przez te organizacje z utworów osieroconych zgodnie z niniejszą dyrektywą;

c) wszelkich zmian, zgodnie z art. 5, statusu utworu osieroconego dotyczących wykorzystywanych przez te organizacje utworów i fonogramów;

d) odpowiednich danych kontaktowych danej organizacji” (art. 3 ust. 5).

Informacje te powinny być rejestrowane w jednej ogólnodostępnej bazie danych, tworzonej i zarządzanej przez Urząd Harmonizacji Rynku Wewnętrznego.

Kolejne artykuły omawianej dyrektywy traktują o wzajemnym uznaniu statusu utworów osieroconych (art. 4) – utwór uznany w jednym z państw członkowskich za utwór osierocony otrzymuje taki status także we wszystkich państwach członkowskich i można korzystać z tego utworu i mieć do niego dostęp zgodnie z przepisami dyrektywy. Art. 5 dopuszcza możliwość unieważnienia statusu utworu osieroconego przez podmiot uprawniony do tego, w dowolnym momencie, zgodnie z przysługującymi mu prawami. Ponadto, dyrektywa przewiduje dla tych podmiotów „godziwą rekompensatę za korzystanie przez organizacje z takich utworów” (art. 6 ust. 5).

Dozwolone sposoby korzystania z utworów osieroconych, o których mówi art. 6 dyrektywy, obejmują jego publiczne udostępnianie przez wymienione wcześniej organizacje oraz dokonywanie czynności zwielokrotniania utworu osieroconego do celów digitalizacji, udostępniania, indeksowania, katalogowania, ochrony i odnawiania. Zgodnie z zapisem

dyrektywy organizacje „korzystają z utworu osieroconego (...) jedynie dla osiągnięcia celów związanych z ich zadaniami leżącymi w interesie publicznym, obejmującymi w szczególności ochronę i odnowę utworów i fonogramów znajdujących się w ich zbiorze oraz zapewnianie dostępu do nich w celach kulturalnych i edukacyjnych” (art. 6 ust. 2).

STOSOWANIE DYREKTYWY

Przepisy dyrektywy 2012/28/UE mają zastosowanie do wszystkich utworów i fonogramów wymienionych w art. 1, chronionych przepisami prawa autorskiego państw członkowskich w dniu 29 października 2014 r. lub po tej dacie (art. 8). Państwa członkowskie mają obowiązek podjąć działania zmierzające do transpozycji dyrektywy w taki sposób, że osiągnięty zostanie jej cel, „wprowadzając w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne niezbędne do wykonania niniejszej dyrektywy w terminie do dnia 29 października 2014 r.” (art. 9). Dyrektywa mówi także o klauzuli przeglądowej (art. 10) czyli prowadzeniu przez Komisję Europejską działań, polegających na regularnym przeglądzie sytuacji w odniesieniu do rozwoju źródeł informacji o prawach autorskich, przygotowaniu i przedłożeniu do dnia 29 października 2015 r. Parlamentowi Europejskiemu, Radzie oraz Europejskiemu Komitetowi Ekonomiczno-Społecznemu sprawozdania dotyczącego stosowania dyrektywy, z uwzględnieniem w nim rozwoju bibliotek cyfrowych.

TRANSPOZYCJA DYREKTYWY DO PRAWA POLSKIEGO

Jeszcze przed przyjęciem dyrektywy o utworach osieroconych przez Parlament Europejski i Radę Unii Europejskiej, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego konsultowało na przełomie maja i czerwca 2011 r. pakiet dokumentów Komisji Europejskiej dotyczących prawa autorskiego, w tym pierwotny projekt dyrektywy w sprawie dzieł osieroconych. Kolejne konsultacje społeczne w kwietniu i maju 2012 r. w związku z następnym etapem procedury legislacyjnej dotyczyły projektu dyrektywy, który przedstawiono podczas prezydencji duńskiej 22 lutego 2012 r.

W ramach powołanego w styczniu 2013 r. przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Forum Prawa Autorskiego dyskutowano na temat wdrożenia do polskiego systemu prawnego dyrektywy w sprawie utworów osieroconych. Uczestnicy forum otrzymali kwestionariusz zawierający szczegółowe pytania w odniesieniu do dzieł osieroconych i niedostępnych

w handlu⁶ (*Podsumowanie...*, 2013, s. 2). Wśród problemów praktycznych dotyczących korzystania z dzieł osieroconych znalazły się m.in.:

- brak informacji o podmiotach uprawnionych (ZAiKS),
- poszukiwanie podmiotów uprawnionych (Biblioteka Narodowa),
- precyzyjna definicja dzieła osieroconego oraz jej interpretacja w kontekście działalności prowadzonej w bibliotekach; „kluczową sprawą jest definicja sformułowania <<odnaleziony w wyniku starannego poszukiwania>>” (Biblioteka Narodowa) (*Podsumowanie...*, 2013, s. 3),

- brak możliwości szerokiego upublicznienia utworów osieroconych w bibliotekach cyfrowych (Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych; Stowarzyszenie EBIB; Fundacja Nowoczesna Polska), m.in. ze względu na problemy ze źródłami, na podstawie których można sprawdzić spadkobierców twórców, a także problemy z ustaleniem stanu prawnego utworów osieroconych, w tym ustalenie, czy utwór znajduje się już w domenie publicznej.

Większość instytucji opowiedziała się za objęciem polską regulacją wszystkich kategorii utworów osieroconych. Odmiennie stanowisko zajęło Stowarzyszenie Zbiorowego Zarządzania Prawami Autorskimi Twórców Dzieł Naukowych i Technicznych KOPIPOL uważając, że „z kategorii dzieł osieroconych należy wykluczyć utwory współautorskie i dzieła zbiorowe, w których jedynie niektóre nie posiadają spadkobierców. Katalog podmiotów, które będą mogły korzystać z dzieł osieroconych powinien być ograniczony do tych, które wskazuje dyrektywa a pola eksploatacji ograniczone tylko do celów określonego wykorzystania dzieła (jak w przypadku dozwolonego użytku)” (*Podsumowanie...*, 2013, s. 8). Podobnie, Stowarzyszenie Autorów i Wydawców „Polska Książka” twierdzi, że „jeśli zakres implementacji w odniesieniu do dzieł osieroconych miałby być jednak szerszy niż w przypadku dyrektywy unijnej, konieczne byłoby stworzenie systemu opartego na dwóch filarach: niekomercyjnym (implementującym dyrektywę) oraz komercyjnym, z założeniem, że filar komercyjny funkcjonować mógłby tylko za wcześniejszą zgodą i na warunkach, wyrażonych np. w odpowiednim memorandum wypracowanym pod auspicjami MKiDN ...” (*Podsumowanie...*, 2013, s. 8).

Jeśli chodzi o proces starannych poszukiwań, to np. Biblioteka Narodowa proponuje utworzenie ogólnopolskiej bazy danych rejestrującej informacje o podmiotach prawa autorskiego wszystkich typów utworów

⁶Stanowiska w tej sprawie wyraziło 19 podmiotów: Biblioteka Narodowa, Centrum Analiz Fundacji Republikańskiej, Centrum Cyfrowe Projekt Polska, Cyfrowy Polsat, FilMOTEKA Narodowa, Fundacja Nowoczesna Polska, KOPIPOL, PKPP Lewiatan, Orange Polska, PIIT, Polska Izba Książki, Polskie Stowarzyszenie Wydawców Muzycznych, Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych, SAIW Polska Książka, SARP, SDPT Sygnał, Koalicja Otwartej Edukacji, Stowarzyszenie EBIB oraz ZAiKS.

oraz przygotowanie katalogu publikacji uznanych za dzieła osierocone. Wszystkie instytucje opowiedziały się za rejestrem utworów osieroconych, który „...powinien zawierać dane dotyczące utworu, rodzaj utworu, jego charakter prawny (utwór samoistny, opracowanie i rodzajowa postać opracowania) oraz dane dotyczące utworu pierwotnego, ostatnią jego publikację i przez kogo była dokonana, wyniki przeprowadzenia starannych poszukiwań, informację o uznaniu go za dzieło osierocone oraz historię jego komercyjnego i niekomercyjnego wykorzystania, dane użytkownika, który z danego dzieła korzysta, wpisy wskazujące organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, które przejęły nad nim zarząd; wpisy dot. licencjobiorców i okresów obowiązywania licencji oraz wpis o utracie statusu utworu osieroconego – wpis wykreślenia z ww. rejestru” (*Podsumowanie...*, 2013, s. 17-18). Takie podmioty, jak np. Biblioteka Narodowa, Filmoteka Narodowa, Fundacja Nowoczesna Polska, Polska Izba Książki, Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych czy Stowarzyszenie EBiB opowiedziały się za jedną ogólnodostępną bazą danych, natomiast SAIW Polska Książka, ZAiKS, SARP czy PSWM uznały za właściwsze rozwiązanie polegające na prowadzeniu kilku baz danych dla różnych rodzajów utworów.

Zaprezentowane przez poszczególne instytucje stanowiska, po przeanalizowaniu przez Departament Własności Intelektualnej i Mediów MKiDN, posłużyły do przygotowania dokumentu *Planowane kierunki wdrożenia regulacji dotyczącej problemu dzieł osieroconych i dzieł niedostępnych w handlu*. Proponowane przez resort kultury rozwiązania przewidują, że ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych będzie wprowadzała dwa reżimy regulacji, pierwszy ma odnosić się do katalogu utworów określonych w dyrektywie 2012/28/UE w sprawie niektórych dozwolonych sposobów korzystania z utworów osieroconych, drugi – do utworów nieobjętych dyrektywą lub korzystania z dzieł osieroconych w sposób wykraczający poza regulację przewidzianą dyrektywą (*Planowane...*, 2013). Zgodnie z propozycjami MKiDN korzystanie z utworów osieroconych przez podmioty do tego uprawnione w dyrektywie 2012/28/UE będzie regulowane przepisami o dozwolonym użytku, na zasadach określonych w dyrektywie. Także definiowanie utworów osieroconych będzie zgodne z przepisami dyrektywy.

Dyrektywa 2012/28/UE stanowi jeden z pierwszych elementów strategii w dziedzinie praw własności intelektualnej przedstawionej w komunikacie Komisji Europejskiej w 2011 r. (*Komunikat*, 2011), strategii dotyczącej utworzenia spójnego i zintegrowanego jednolitego rynku w obszarze praw własności intelektualnej, wychodzącego naprzeciw wyzwaniom obecnych i przyszłych nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy.

BIBLIOGRAFIA

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/28/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie niektórych dozwolonych sposobów korzystania z utworów osieroconych* (2012). Dziennik Urzędowy L 299, 27/10/2012, s. 5-12 [online]; [dostęp: 16.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:299:0005:0012:PL:PDF>>.
- Europa technologii informatycznych i komunikacyjnych* (1991). Luksemburg: Główne Biuro Wydawnicze Komisji Wspólnot Europejskich.
- Europeana – kolejne kroki. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 5 maja 2010 r. w sprawie Europeana – kolejne kroki* Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 5 maja 2010 r. w sprawie Europeany – kolejnych kroków (2009/2158 (INI)) Dziennik Urzędowy C 081 E, 15/03/2011 s. 16-25 [online]. [dostęp: 16.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52010IP0129&rid=1>>.
- Gęsicka, Daria, K. (2014). Rozwiązania problemu o dziełach osieroconych – czy wilk jest syty i owca cała? *Przegląd Prawa Technologii Informatycznych. ICT Law Review* [online]. nr 3/1, s. 4-24. [dostęp: 16.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ictlaw.umk.pl/wp-content/uploads/ICTLawReview-III.pdf>>.
- Komisja Europejska włącza do agendy UE wyzwania związane z przetwarzaniem na format cyfrowy książek dla autorów, bibliotek i konsumentów* [online]. Komisja Europejska, Bruksela, 19.10.2009 r. [dostęp: 16.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-09-1544_pl.doc>.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów – i2010: biblioteki cyfrowe* {SEC(2005) 1194} {SEC(2005) 1195} (2005a). Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela 30.09.2005 r., COM/2005/0465 końcowy [online]. [dostęp: 16.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0465&rid=1>>.
- Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów – i2010 – Europejskie społeczeństwo informacyjne na rzecz wzrostu i zatrudnienia* {SEC(2005) 717} (2005b). Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela, 01.06.2005 r., KOM/2005/0229 końcowy [online]. [dostęp: 16.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0229&rid=3>>.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Jednolity rynek w obszarze praw własności intelektualnej – Wspieranie kreatywności i innowacji celem zapewnienia wzrostu gospodarczego, atrakcyjnych miejsc pracy oraz wysokiej jakości produktów i usług w Europie* (2011). Komisja Europejska, Bruksela, 24.05.2011 r., KOM/2011/0287 wersja ostateczna [online]. [dostęp: 16.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0287&rid=2>>.
- Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Dostęp do dziedzictwa kulturowego Europy poprzez kliknięcie myszką. Postępy w zakresie digitalizacji i udostępnienia w Internecie dorobku kulturowego oraz ochrony zasobów cyfrowych w UE* [SEC(2008)2372] (2008). Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela, 11.08.2008 r., KOM/2008/0513 wersja ostateczna (2008). [dostęp: 16.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0513&rid=1>>.

- Komunikat Komisji Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu* (2010). Komisja Europejska, Bruksela 3.03.2010 r., KOM/2010/2020 wersja ostateczna [online]. [dostęp: 16.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC2020&rid=11>>.
- Komunikat Komisji w sprawie treści na jednolitym rynku cyfrowym* (2012). Komisja Europejska, Bruksela, 18.12.2012 r., KOM/2012/0789 final [online]. [dostęp: 16.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0789&rid=1>>.
- Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wniosku dotyczącego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie niektórych dozwolonych możliwości wykorzystywania utworów osieroconych*. Dziennik Urzędowy C 376, 22.12.2011, s. 66-68 [online]. [dostęp: 16.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/PL/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2011.376.01.0066.01.POL>.
- Planowane kierunki wdrożenia regulacji dotyczącej problemu dzieł osieroconych i dzieł niedostępnych w handlu, Warszawa, 6 czerwca 2013 r.* [online]. Forum prawa autorskiego [dostęp: 16.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.piit.org.pl/documents/10181/268804/Zalozenia_regulacji_problemu_dziel_osieroconych_Forum_Prawa_Autorskiego.pdf>.
- Podsumowanie odpowiedzi na kwestionariusz dotyczący problemu dzieł osieroconych i niedostępnych w handlu, Warszawa, 6 czerwca 2013 r.* [online]. Forum prawa autorskiego [dostęp: 16.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.prawoautorskie.gov.pl/media/drugie_forum_/Podsumowanie_odpowiedzi_na_kwestionariusz_po_FPA_finalne.pdf>.
- Stanisławska-Kloc, Sybilla (2013). Dyrektywa 2012/28/UE o utworach osieroconych – czy jesteśmy na właściwej drodze do rozwiązania problemu? *Kwartalnik Prawa Prywatnego*, z. 1, s. 117-158.
- Zielona księga – Prawo autorskie w gospodarce opartej na wiedzy* [online]. Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela, 16.07.2008 r., KOM/2008/0466 wersja ostateczna; [dostęp: 16.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0466&rid=1>>.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 30 października 2014 r.

DIANA PIETRUCH-REIZES
Jagiellonian University
e-mail: diana.pietruch-reizes@uj.edu.pl

**DIGITIZATION AND DISTRIBUTION OF ORPHAN WORKS
UNDER 2012/28/UE DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT
AND OF THE COUNCIL OF 25 OCTOBER, 2012**

KEYWORDS: Virtual library. Digitization. Directive. Copyright. Orphan work.

ABSTRACT: **Objective** – The article is intended to make readers more familiar with steps taken within the European Union to facilitate digitization and distribution of so-called orphan works by public libraries, educational institutions, museums and archives. Orphan works are those works the owners of which are not known or, if they are known, they cannot be found even if searched diligently. **Research methods** – Main method used is a critical analysis of the literature of the field. Basic source text is *The Directive of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on certain permitted uses of orphan works*. **Conclusions** – Digitization and distribution of orphan works is a specific cultural and economic challenge. The Directive discussed sets common (for all member countries) legal framework for the use of such works and facilitates the implementation of projects focused on the digitization of the European cultural heritage.

MAGDALENA WÓJCIK
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Jagielloński
e-mail: magda.wojcik@uj.edu.pl

ROZSZERZONA RZECZYWISTOŚĆ – POTENCJAŁ BADAWCZY Z PERSPEKTYWY BIBLIOLOGII I INFORMATOLOGII

Dr Magdalena Wójcik – adiunkt w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jej zainteresowania badawcze obejmują problematykę nowych form komunikacji w Internecie, w tym szczególnie mediów społecznościowych i ich związków z działalnością instytucji książki. Najważniejsze publikacje to: *Promocja literatury w Internecie. Przegląd Biblioteczny* 2010, z. 4, s. 460-475, *Użytkownicy serwisów społecznościowych poświęconych literaturze. Przegląd Biblioteczny* 2012, z. 2, s. 222-240 oraz *Web 2.0 w działalności usługowej instytucji książki*. Kraków: Wydaw. UJ.

SŁOWA KLUCZOWE: Rozszerzona rzeczywistość. Bibliologia. Informatologia.

ABSTRAKT: Teza/cel artykułu – Przedmiotem artykułu jest potencjał badawczy technologii rozszerzonej rzeczywistości analizowany z punktu widzenia bibliologii i informatologii. Celem analizy jest uzyskanie odpowiedzi na pytanie, czy i w jakim zakresie problematyka rozszerzonej rzeczywistości może stać się przedmiotem zainteresowania dyscyplin. **Metody badań** – Przeprowadzono systematyczną analizę piśmiennictwa naukowego w oparciu o wyszukiwanie w bazach: Science Direct, SpringerLink i Elsevier oraz w katalogach BN, BJ i NUKAT oraz dokonano analizy pól badań bibliologii i informatologii na podstawie wybranych polskich publikacji poświęconych przedmiotowi i zakresowi badań bibliologicznych i informatologicznych, starając się wskazać związki między już poruszonymi problemami a problematyką rozszerzonej rzeczywistości. **Wyniki** – Przeprowadzona analiza pokazała, że problematyka AR dobrze wpisuje się w szereg obszarów badawczych rozwijanych na gruncie bibliologii i informatologii, choć związki z problematyką AR są wyraźniej widoczne na gruncie nauki o informacji. **Wnioski** – Problematyka wykorzystania technologii rozszerzonej rzeczywistości w działalności bibliotecznej i informacyjnej jest potencjalnie interesującym tematem badawczym o szerokim zastosowaniu praktycznym, który jest wart dalszej eksploracji.

WSTĘP

Dynamikę rozwoju dyscyplin naukowych mogą wyznaczać różne czynniki – od psychologicznych, poprzez socjologiczne, polityczne i gospodarcze, aż po technologiczne (Janiak, 2010, s. 7-23). Pola badań bibliologii i informatologii ulegają, podobnie jak w przypadku innych dyscyplin, ciągłym przemianom. Zmiany w sferze technologicznej, w tym szczególnie intensywny rozwój narzędzi informacyjno-komunikacyjnych, sprawiły, że w polu zainteresowań obu dyscyplin znalazły się m.in. problemy związane z elektronicznym przetwarzaniem informacji (Kocójowa, 2000; Sosińska-Kalata & Chuchro & Daszewski, 2006), automatyzacją procesów bibliotecznych (Górska, 2005; Marcinkiewicz, 2013), komunikacją w Internecie, wyszukiwaniem informacji w zasobach sieciowych (Szczepańska, 2007), korzystaniem z bibliotek cyfrowych (Woźniak-Kasperek & Franke, 2007; Janiak & Krakowska & Próchnicka, 2012) czy wreszcie użytkowaniem zasobów Web 2.0 (Cisek, 2008; Gmiterek, 2012; Wójcik, 2013) i technologii mobilnych (Kołodziejczyk, 2013). Związki bibliologii i informatologii z informatyką są silne i mają długą tradycję, szczególnie w piśmiennictwie amerykańskim i zachodnioeuropejskim. Barbara Sosińska-Kalata, analizując związki nauki o informacji z innymi dyscyplinami, wskazuje informatykę, jako obszar, z którym nauka o informacji jest związana najściślej, zaznaczając przy tym jednak, że tendencja ta jest widoczna przede wszystkim w czasopiśmie zagranicznych, rzadziej w polskiej literaturze przedmiotu (Sosińska-Kalata, 2007, s. 105). Podobnie na gruncie bibliologii, Sebastian Dawid Kotuła zwraca uwagę na fakt, że zderzenie komunikacji bibliologicznej z rozwojem nowych narzędzi informacyjno-komunikacyjnych dostępnych w Internecie zaowocowało zmianami w polu badań nauki o książce, przesuwając ciężar zainteresowań badaczy w kierunku analiz procesów komunikacji cyfrowej oraz sieciowej (Kotuła, 2013, s. 10). Analizy wymaga zatem kwestia, czy popularny w ostatnich latach w naukach informatycznych temat wykorzystania technologii rozszerzonej rzeczywistości może i powinien stać się przedmiotem rozważań z punktu widzenia bibliologii i informatologii.

PRZEDMIOT I CEL

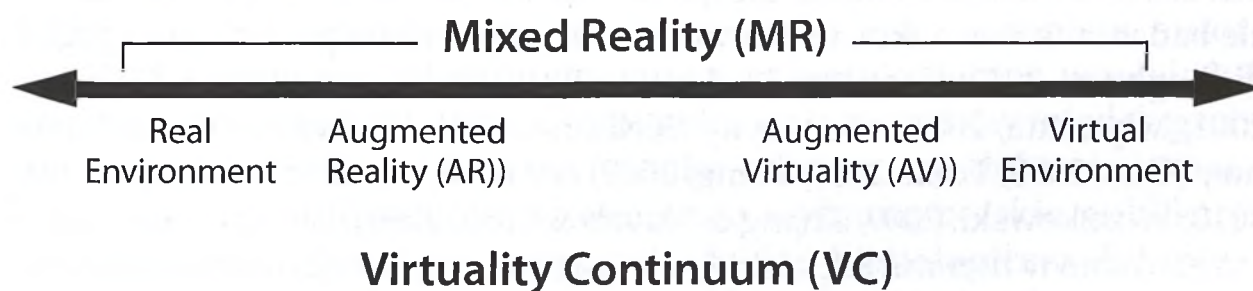
Przedmiot artykułu stanowi potencjał badawczy technologii rozszerzonej rzeczywistości analizowany z punktu widzenia bibliologii i informatologii. Celem analizy jest uzyskanie odpowiedzi na pytanie, czy i w jakim zakresie problematyka rozszerzonej rzeczywistości może stać się przedmiotem zainteresowania dyscyplin. Do celów szczegółowych można zaliczyć:

- analizę związków między problematyką rozszerzonej rzeczywistości a polem badań bibliologii i informatologii,

- wskazanie obszarów analizy problematyki rozszerzonej rzeczywistości najbardziej interesujących z punktu widzenia badań bibliologicznych i informatologicznych,
- wskazanie obszarów praktycznego zastosowania technologii rozszerzonej rzeczywistości, w tym możliwości jej wykorzystania w działalności bibliotecznej i informacyjnej,
- określenie źródeł potencjalnych problemów poznawczych i praktycznych związanych z prowadzeniem badań nad rozszerzoną rzeczywistością.

KLUCZOWE TERMINY

Zgodnie z definicją Przemysława Pardela: „Rozszerzona Rzeczywistość (Augmented Reality, AR) jest obszarem badań naukowych informatyki zajmującym się łączeniem obrazu świata rzeczywistego z elementami stworzonymi przy wykorzystaniu technologii informatycznej. Augmented Reality nie tworzy wirtualnego, pełnego, nowego świata 3D (jak wirtualna rzeczywistość, Virtual Reality, VR), lecz rozszerza i uzupełnia ten, który znamy” (Pardel, 2009, s. 35). Różnicę między rzeczywistością rozszerzoną a wirtualną pokazuje wykres opracowany w latach 90. XX w. przez Paula Milgrama i Fumio Kishino, z którego jasno wynika, że rozszerzona rzeczywistość znajduje się bliżej świata rzeczywistego niż wirtualnego (Rys. 1). Dla porównania warto się odnieść do pojęcia rozszerzonej wirtualności będącej niejako na przeciwległym biegunie. Technologie należące do tej grupy rozszerzają wirtualne środowisko o fizycznie istniejące obiekty.

Rys. 1. Schemat ciągłości rzeczywistość-wirtualność

Źródło: Milgram & Kishino, 1994.

W klasycznej definicji Ronalda Azuma, autor zwraca uwagę na trzy cechy wyróżniające AR spośród innych technologii:

- łączenie w sobie świata realnego oraz rzeczywistości wirtualnej,
- interaktywność w czasie rzeczywistym,
- umożliwianie swobody ruchów w trzech wymiarach (Azuma, 1997, p. 356).

W praktyce, rozszerzona rzeczywistość oznacza najczęściej cyfrowo wygenerowaną warstwę informacyjną nakładaną w czasie rzeczywistym na realnie istniejące obiekty, co pozwala dostarczać użytkownikowi właściwą informację, w momencie, w którym jest ona potrzebna (Educause, 2005).

METODA

Przeprowadzono systematyczną analizę piśmiennictwa naukowego w oparciu o wyszukiwanie prowadzone w bazach: Science Direct, SpringerLink i Wiley Online Library oraz w katalogach BN, BJ i NUKAT. Zakres tematyczny wyszukiwania obejmował prace poruszające problematykę technologii AR z punktu widzenia różnych dyscyplin naukowych, w tym: informatyki, nauk o zarządzaniu, kulturoznawstwa czy pedagogiki. Zasięg chronologiczny obejmował publikacje wydane w latach 2000-2014. Pod uwagę wzięto wyłącznie prace opublikowane w języku polskim i angielskim. Zebrany materiał poddano analizie celem wyodrębnienia najpopularniejszych tematów i perspektyw badawczych, starając się jednocześnie wyodrębnić problemy, które mogłyby się stać przedmiotem badań z punktu widzenia bibliologii i informatologii.

STAN BADAŃ

Analiza stanu badań pokazuje, że rozszerzona rzeczywistość jest przedmiotem zainteresowania wielu dyscyplin, w tym szczególnie informatyki (Azuma, 2001; Barfield & Caudell, 2001; Brzostek-Pawłowska, 2010; Pardel, 2009), ale badania w tym zakresie prowadzone są również na gruncie pedagogiki (Billinghurst, 2002; Hamilton & Olenewa, 2010), kulturoznawstwa (Vlahakis, 2001; Miyashita, 2008), medycyny (Sielhorst, 2004; Wieben, 2001), architektury (Guo, 2008; Tonn, 2008; Wang, 2009) czy nauk o zarządzaniu (Bulearca, 2010; Woszkowski, 2009; Zhang & Navab & Liou, 2000). Brakuje natomiast – i to zarówno w literaturze polskiej, jak i zagranicznej – badań z perspektywy bibliologii i informatologii. Nieliczne prace poruszające problematykę wykorzystania technologii rozszerzonej rzeczywistości w działalności bibliotecznej i informacyjnej mają charakter przeglądów potencjalnych obszarów zastosowań praktycznych i opisów dobrych praktyk wdrażanych w bibliotekach zagranicznych (Li, 2010; Moore, 2010; Vacek & Riley, 2011; Loney, 2012). Brakuje jednak zarówno rzetelnych badań empirycznych, jak i pogłębionych rozważań teoretycznych na ten temat. Na gruncie innych dyscyplin, podobnie jak w przypadku bibliologii i informatologii, również widać wyraźnie mnogość opracowań o charakterze praktycznym, wdrożeniowym czy popularyzatorskim, przy jednoczesnym niedostatku refleksji teoretycznej.

OBSZARY ZASTOSOWANIA PRAKTYCZNEGO

Technologia rozszerzonej rzeczywistości ma szerokie zastosowanie praktyczne. Wśród głównych obszarów zastosowania AR można wymienić, takie jak:

- nawigacja (w samochodach, samolotach),
- działania wojskowe (namierzanie obiektów, planowanie operacji),
- badania hydro- i geologiczne (trójwymiarowe mapy, analiza terenu),
- architektura (rekonstrukcja wyglądu zniszczonych budynków, symulacja projektów),
- inżynieria (interaktywne tutoriale w czasie rzeczywistym, symulacje konstrukcji),
- medycyna (obrazowanie medyczne, symulacje procedur i zabiegów),
- edukacja i rozrywka (interaktywne wystawy, konferencje).

Rozszerzona rzeczywistość jest już – choć z rzadka – stosowana w bibliotekach uniwersyteckich, zarówno dla usprawnienia wewnętrznych procesów bibliotecznych (katalogowanie, skontrum – np. aplikacja ShelvAR), jak i w celu lepszego świadczenia usług dla użytkowników (dostarczanie kontekstowej informacji na temat budynków i zbiorów bibliotecznych – np. aplikacja Layar). Z aplikacji bazujących na technologii AR korzysta m.in. Oulu University Library (Finlandia), Miami University (USA) i Kansas State University (USA) (Vacek & Riley, 2011; Loney, 2012).

PODSTAWY TEORETYCZNE

Problematyka rozszerzonej rzeczywistości jest – zdaniem autorki – bliska bibliologii i informatologii i wpisuje się dobrze w wiele już rozwijanych obszarów badań. Celem pokazania związków między problematyką AR a nauką o książce i nauką o informacji dokonano analizy pól badań obu dyscyplin w oparciu o wybrane polskie publikacje poświęcone przedmiotowi i zakresowi badań bibliologicznych i informatologicznych. Publikacje wytypowano kierując się ich zakresem tematycznym – przedmiot badań bibliologii lub informatologii oraz sposobem ujęcia tematu – wybrano prace, w których zastosowano wyraźną klasyfikację pola badań dyscypliny, wskazując jej elementy składowe lub też takie, z których treści można było wyodrębnić taki podział. Pod uwagę wzięto wyłącznie prace opublikowane w języku polskim w latach 2000-2014. Na podstawie wytypowanych w ten sposób prac autorstwa Barbary Sosińskiej-Kalaty, Eugeniusza Ścibora i Joanny Tomasik-Beck, Krzysztofa Migonia oraz Marioli Antczak rozpisano i przedstawiono w formie graficznej najważniejsze obszary badań współczesnej bibliologii

i informatologii, starając się wskazać związki między już poruszonymi problemami a problematyką AR. Analizy relacji między polami badań bibliologii i informatologii a problematyką rozszerzonej rzeczywistości dokonano w oparciu o przegląd polskiego i zagranicznego piśmiennictwa (zob. stan badań), starając się zestawzić dotychczasowe konteksty badań AR z kategoriami będącymi przedmiotem zainteresowania nauki o książce i informacji. W ten sposób wytypowano – oznaczając symbolem „v” – kategorie badawcze o potencjalnie najsilniejszym związku z problematyką rozszerzonej rzeczywistości. Symbolem „x” oznaczono kategorie, które nie wykazują w tej chwili związku z problematyką AR lub też jest to związek słaby. Podstawą dokonanego przyporządkowania (kategoria „v” lub „x”) było porównanie badań prowadzonych na gruncie innych dyscyplin z wytypowanymi obszarami badań nauki

Tabela 1

Pole badań informatologii wg B. Sosińskiej-Kalaty

Kategorie	Potencjalny związek z AR
Użytkownicy informacji. Zachowania informacyjne. Użytkowanie informacji. Socjologia informacji.	v
Metody organizacji i reprezentacji wiedzy.	x
Komunikacja. Zarządzanie sieciami informacyjnymi. Współpraca, Transfer wiedzy.	v
Metody i modele wyszukiwania informacji.	v
Teoria informacji. Zagadnienia ogólne.	v
Projektowanie systemów informacyjnych.	v
Zarządzanie informacją i wiedzą.	x
Polityka informacyjna. Prawo informacyjne.	v
Przetwarzanie informacji. Generowanie, zapisywanie, archiwizowanie, dystrybucja.	v
Przetwarzanie języka naturalnego. Lingwistka komputerowa.	x
Bibliometria. Informetria. Webometria. Naukometria.	x
Biznes informacyjny. Ekonomia informacji.	v
Systemy inteligentne.	v

Źródło: Kategorie tematyczne badań informatologicznych na podstawie ARIST (2003-2006).
 Sosińska-Kalata, B. (2007). Współczesne oblicze nauki o informacji w Polsce i za granicą.
 W: *Studia z informacji naukowej i dyscyplin pokrewnych*. Katowice: Wydaw. Uniwersytetu
 Śląskiego, s. 93-119.

o książce i nauki o informacji. Starano się określić, czy przy użyciu dostępnych w ramach bibliologii i informatologii metod, możliwe jest przeprowadzenie na gruncie nauki o książce lub nauki o informacji badań analogicznych w stosunku do opisanych w literaturze przedmiotu analiz prowadzonych w obrębie innych dyscyplin naukowych. Podkreślenia wymaga fakt, że badania prowadzone tą metodą nie są pozbawione dozy subiektywnej interpretacji, artykuł zaś stanowi pierwszą podjętą przez B. Sosińską próbę analizy tematu. Przeprowadzone badania mają zatem w dużej mierze charakter eksploracyjno-pilotażowy i wymagają uzupełnienia w toku dalszych działań.

Analiza kategorii tematycznych badań informatologicznych wg B. Sosińskiej-Kalaty pozwoliła wskazać szereg obszarów, które mają lub mogłyby mieć związek z problematyką AR. Spośród 13 wyodrębnionych przez autorkę kategorii potencjalny związek z badaniami rozszerzonej rzeczywistości zanotowano w 9 z nich (Tab. 1).

Tabela 2

Pole badań informatologii wg E. Ścibora i J. Tomasik-Beck

Kategorie	Potencjalny związek z AR
Informacja. Rodzaje informacji.	v
Cechy. Własności. Właściwości. Miary.	x
Relacje.	x
Klasy. Kategorie. Zbiory klas. Typy. Zbiory typów.	x
Prawa. Zasady. Reguły. Zbiory zasad. Zbiory reguł. Wzory.	x
Zjawiska.	v
Procesy. Czynności. Działania. Operacje. Procedury. Metody wykonywania czynności i operacji.	v
Systemy. Sekwencje. Sieci. Struktury. Układy. Zbiory.	v
Języki.	x
Nazwy. Wyrażenia. Zbiory wyrażeń. Teksty. Myślowne odpowiedniki wyrażeń i tekstów. Przedstawienia nietekstowe.	x
Źródła informacji. Dokumenty. Spisy dokumentów. Publikacje.	x
Zbiory informacji. Zbiory dokumentów. Zasoby informacyjne.	v
Materiały. Nośniki informacji.	v
Maszyny. Urządzenia. Sprzęt. Części maszyn i urządzeń.	v
Ciała zbiorowe.	x
Dziedziny wiedzy i działalności praktycznej. Rodzaje działalności.	v

Osoby.	x
Wynalazki. Udoskonalenia. Innowacje.	v
Obszary. Przestrzenie. Światy.	v

Źródło: Ścibor, E., Tomasik-Beck, J. (2001). *PATIN. Polsko-angielski tezaurus informacji naukowej = polish-english thesaurus of information science*. Warszawa: Instytut Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej. Zob. także: Janiak, M. (2010). *Informacja naukowa w Polsce na przelomie XX i XXI wieku. Dynamika zmian w świetle piśmiennictwa*. Kraków: Wydaw. UJ, s. 99-116.

Analogicznie, spośród 19 kategorii wyróżnionych przez E. Ścibora i J. Tomasik-Beck w obrębie 10 można się doszukać potencjału z punktu widzenia badań AR (Tab. 2).

Tabela 3

Pole badań bibliologii wg K. Migonia

Kategorie – generalnie: Kultura książki, w tym m.in.:	Potencjalny związek z AR
Aspekty materialne książki.	x
Aspekty duchowe książki.	x
Książka w komunikacji społecznej.	x
Książka dawna.	v
Książka współczesna.	v
Pracownicy książki (autorzy, bibliotekarze itp.).	x
Instytucje książki.	v
Odbiorcy książki.	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Migoń, K. (2004). *O przedmiocie badań współczesnej bibliologii*, Konspekt, nr 19 <<http://www.wsp.krakow.pl/konspekt/19/migon.html>>; Migoń, K. (2005). *Bibliologia – nauka o kulturze książki*, *Nauka*, nr 2, s. 49-57 <http://www.pan.poznan.pl/nauki/N_205_05_Migon.pdf>

Analiza pola badań bibliologii nasyca pewne trudności ze względu na widoczne różnice w podejściu do tematu prezentowane przez różnych autorów. W części opracowań bibliologia jest postrzegana jako nadrzędna dyscyplina obejmująca swoim zasięgiem informację naukową, bibliotekoznawstwo i dyscypliny pokrewne, w innych bibliologia jest traktowana jako samodzielna dyscyplina skupiona wokół analizy materialnych i duchowych aspektów funkcjonowania książki w społeczeństwie, równorzędna względem informatologii czy bibliotekoznawstwa. W tym artykule pod uwagę wzięto wyłącznie prace prezentujące drugie spośród zaprezentowanych podejść.

Tabela 4

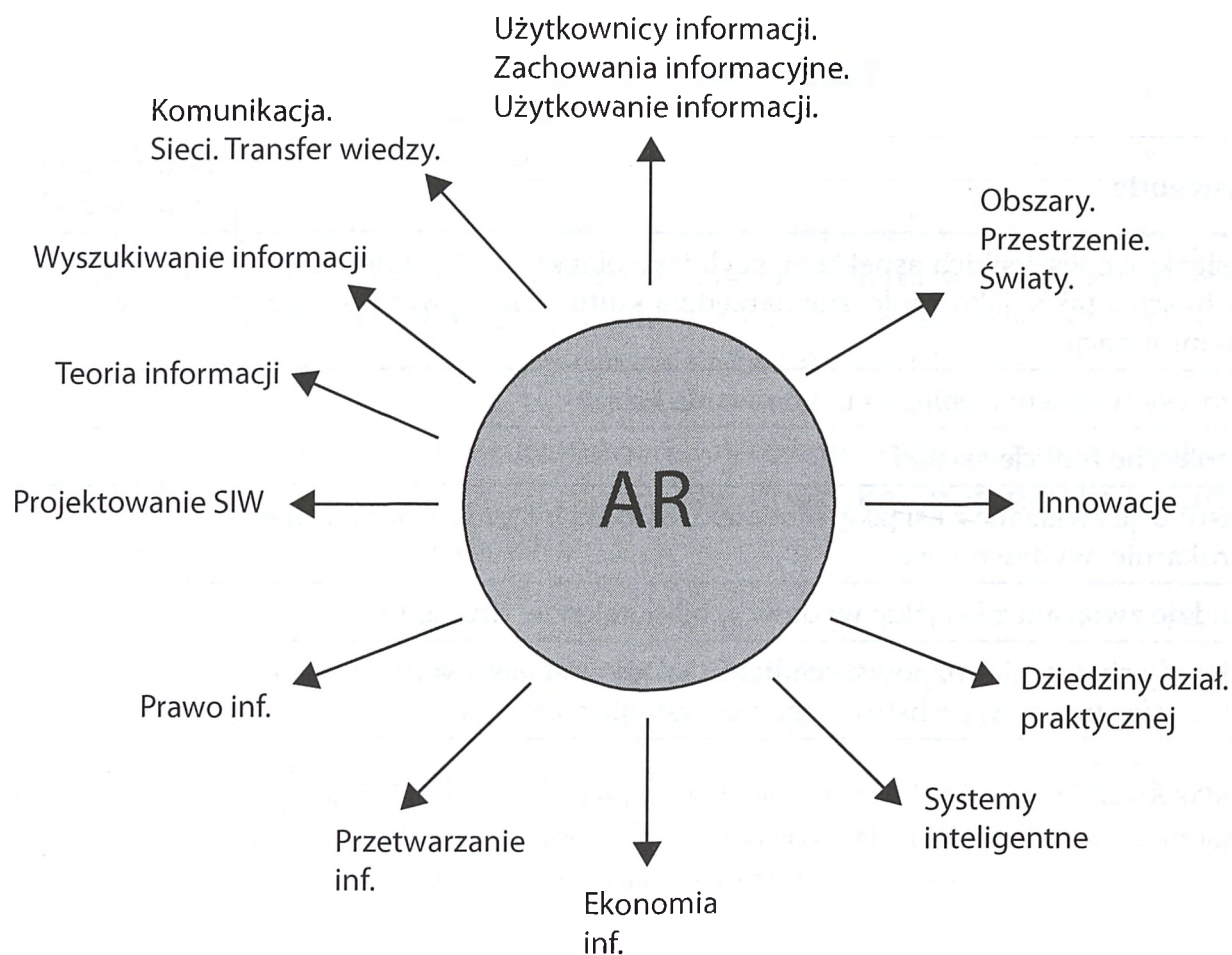
Pole badań bibliologii wg M. Antczak

Kategorie	Potencjalny związek z AR
Książki we wszystkich aspektach, czyli jako obiekty materialne, nośniki treści, a także jako społeczne narzędzia kultury, rozrywki i przekazu informacji	v
Procesy tworzenia, obiegu i użytkowania książki	x
Społeczne funkcje książki	x
Instytucje związane z książką: biblioteki, ośrodki informacji, księgarnie, drukarnie, wydawnictwa	v
Ludzie związani z książką: wydawcy, bibliotekarze, drukarze	x
Metody służące do rozpowszechniania książki, reklamowania jej, uczenia umiejętności wszechstronnego korzystania z niej (...)	v

Źródło: Antczak, M. (2007). *Metoda bibliograficzna, statystyczna i porównawcza w badaniach bibliologicznych na przykładzie badań własnych*. W: *Bibliologia: problemy badawcze nauk humanistycznych*. Warszawa: Wydaw. SBP, s. 25-45.

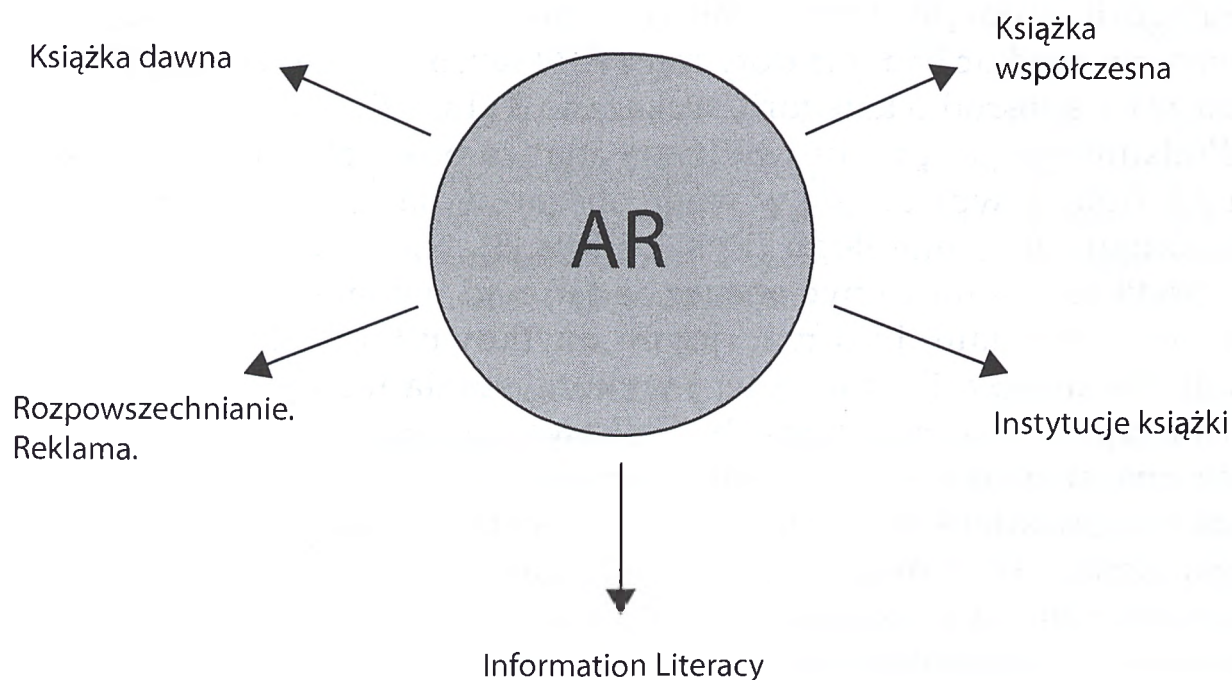
Przeprowadzona analiza pokazała, że na gruncie bibliologii można rzadziej niż w przypadku informatologii wyodrębnić kategorie badań, które mogłyby mieć związek z tematyką badań AR. W klasyfikacji opracowanej na podstawie prac Krzysztofa Migonia wyodrębniono 3 spośród 8 kategorii, w obrębie których można z największym prawdopodobieństwem prowadzić badania dotyczące AR (Tab. 3). W klasyfikacji Marioli Antczak – spośród 6 kategorii, wskazano 3 (Tab. 4).

Podsumowując: przeprowadzona analiza pokazała, że problematyka AR dobrze wpisuje się w wiele obszarów badawczych na gruncie bibliologii i informatologii (Rys. 2 i Rys. 3). Na gruncie informatologii przykładem może być obszar badań nad usługami informacyjnymi i zachowaniami informacyjnymi użytkowników, ale także obszar analiz komunikacji społecznej i wykorzystania nowych narzędzi informacyjno-komunikacyjnych. Ciekawe perspektywy otwiera również obszar badań nad wyszukiwaniem i przetwarzaniem informacji oraz budowaniem zaawansowanych systemów informacyjno-wyszukiwawczych. W odniesieniu do bibliologii, na szczególną uwagę zasługuje problem wykorzystania technologii AR w działalności bibliotek, księgarni i wydawnictw. Widać także związki zagadnień rozszerzonej rzeczywistości z problematyką promocji instytucji książki oraz z wykorzystaniem nowych technologii w dydaktyce, w tym także Information/Media Literacy.

Rys. 2. Obszary badań informatologii a problematyka AR – podsumowanie.

Źródło: opracowanie na podstawie literatury przedmiotu, 2014.

Rys. 3. Obszary badań bibliologii a problematyka AR – podsumowanie.

Źródło: opracowanie na podstawie literatury przedmiotu, 2014.

POTENCJAŁ BADAWCZY

W obrębie badań nad rozszerzoną rzeczywistością da się – zdaniem autorki – wyróżnić przynajmniej kilka tematów, które mogłyby się stać przedmiotem zainteresowania bibliologii i informatologii. Poniżej prezentowane jest zestawienie wytypowanych obszarów badań nauki o książce i informacji z przykładowymi tematami badawczymi z zakresu AR (Tab. 5 i Tab. 6)

Tabela 5

Zestawienie wytypowanych obszarów badań bibliologicznych z przykładowymi tematami badawczymi z zakresu AR

Obszar badań bibliologii	Wspólny obszar badawczy z AR	Przykładowe tematy badań
Książka dawna	Rekonstrukcje wyglądu starodruków i materiałów archiwalnych	Odtwarzanie w technologii AR wyglądu znaków proveniencyjnych
Książka współczesna	Wpływ AR na wygląd i funkcjonalność nowych form książki	Analiza wpływu AR na cechy książki konwergencyjnej
Rozpowszechnianie. Reklama	Promocja książki z użyciem technologii AR	Promocja książki za pomocą działalności wystawienniczej wykorzystująca technologię AR
Information Literacy	Wykorzystanie technologii AR w dydaktyce, w tym w zakresie IL	Wpływ interaktywnych tutoriali generujących informację w czasie rzeczywistym na procesy kształcenia IL
Instytucje książki	Wykorzystanie technologii AR w działalności informacyjnej, promocyjnej, handlowej i usługowej instytucji książki	Wykorzystanie technologii AR w działalności komercyjnych i niekomercyjnych instytucji książki

Źródło: opracowanie własne, 2014.

Opracowane zestawienie pokazuje, że w obrębie wytypowanych obszarów badawczych bibliologii i informatologii można wyróżnić szereg interesujących tematów badawczych związanych z problematyką AR. Na gruncie informatologii ciekawym tematem badań byłaby analiza zachowań informacyjnych użytkowników korzystających z technologii rozszerzonej rzeczywistości oraz badanie kompetencji informacyjnych niezbędnych do jej efektywnego użytkowania. Warta podjęcia byłaby także teoretyczna analiza cech informacji udostępnianej za pośrednictwem technologii rozsze-

Tabela 6

Zestawienie wytypowanych obszarów badań informatologicznych z przykładowymi tematami badawczymi z zakresu AR

Obszar badań informatologii	Wspólny obszar badawczy z AR	Przykładowe tematy badań
Użytkownicy informacji. Zachowania informacyjne. Użytkowanie informacji	Badanie zachowań informacyjnych użytkowników korzystających z technologii rozszerzonej rzeczywistości	Sposoby i strategie pozyskiwania informacji za pomocą technologii AR
Komunikacja. Sieci. Transfer wiedzy	Rozszerzona rzeczywistość jako nowe narzędzie transferu informacji i wiedzy	Specyfika transferu informacji i wiedzy za pomocą narzędzi AR
Wyszukiwanie informacji	Strategie ułatwiające efektywne korzystanie z informacji udostępnianej za pośrednictwem technologii AR	Tworzenie spersonalizowanych strategii nawigacji po zasobach informacyjnych z wykorzystaniem technologii AR
Teoria informacji	Cechy informacji udostępnianej za pomocą AR	Teoretyczna analiza specyfiki informacji udostępnianej za pomocą AR
Projektowanie SIW	Projektowanie SIW w oparciu o technologię AR	Projektowanie nowoczesnych systemów informacyjno-wyszukiwawczych opartych na technologii AR dla potrzeb działalności usługowej i informacyjnej
Prawo informacyjne	Problemy prawne i etyczne związane z użytkowaniem technologii AR	Etyczne i prawne aspekty udostępniania informacji w bibliotekach za pomocą narzędzi AR
Przetwarzanie informacji	Przetwarzanie informacji w systemach opartych na AR	Narzędzia i strategie przetwarzania informacji w systemach opartych na AR
Ekonomia informacji	Monetyzacja technologii AR	Sposoby monetyzacji technologii AR w działalności infobrokerskiej
Systemy inteligentne	Rozwój inteligentnych systemów informacji a technologia AR	Projektowanie inteligentnych systemów doradczych opartych na technologii AR
Dziedziny działalności praktycznej	Wykorzystanie technologii AR w różnych dziedzinach działalności praktycznej, w bibliotekarstwie, księgarstwie itp.	Wykorzystanie technologii AR w działalności usługowej, handlowej, informacyjnej i promocyjnej komercyjnych i niekomercyjnych instytucji książki

Innowacje	Wpływ AR na innowacje w sferze komunikacji	Wykorzystanie innowacyjnych aplikacji opartych na AR w komunikacji z użytkownikami bibliotek i ośrodków informacji
Obszary. Przestrzenie. Światy	Analiza pojęć wirtualności i realności w kontekście komunikacji w sferze AR	Wirtualność i realność środowiska informacyjnego człowieka

Źródło: opracowanie własne, 2014

rzonej rzeczywistości, jak również pogłębiona analiza pojęć wirtualności i realności w kontekście komunikacji w sferze AR. W badaniach bibliologicznych, do tematów z zakresu AR wymagających poruszenia należy między innymi analiza możliwości zastosowania rozszerzonej rzeczywistości we współczesnych usługach informacyjnych czy też w innych obszarach działalności bibliotecznej, księgarskiej i wydawniczej. Przedmiotem badań mogłoby się również stać zastosowanie tej technologii w dydaktyce bibliotekoznawstwa, informacji naukowej czy zarządzania informacją. Technologia AR mogłaby także pomóc w rekonstrukcji wyglądu starych druków i ułatwić prowadzenie badań w tym zakresie. Z drugiej strony, ciekawy temat badań mógłby stanowić wpływ AR na wygląd i funkcjonalność nowych form książki (np. na książkę konwergencyjną).

Podsumowując: wydaje się, że w polu badań bibliologicznych i informatologicznych jest miejsce na rozwój tematów z zakresu AR, co mogłoby otworzyć możliwość analizy klasycznych tematów rozwijanych na gruncie nauki o książce i nauki o informacji z nowej, interesującej perspektywy, uwzględniającej najnowsze osiągnięcia technologii informacyjno-komunikacyjnej.

ŹRÓDŁA POTENCJALNYCH PROBLEMÓW

Prowadzenie badań związanych z rozszerzoną rzeczywistością z punktu widzenia bibliologii i informatologii może się wiązać z pewnymi problemami. Po pierwsze jest to obszar badań ściśle związany z informatyką, wymagający – nawet przy podejściu bardziej teoretycznym – operowania pewną wiedzą techniczną. Kolejnym utrudnieniem może być niedostatek literatury przedmiotu, w tym szczególnie brak badań z perspektywy bibliologii i informatologii, na których można by oprzeć rozważania. Jest to obszar badań ściśle związany z praktyką, stąd zasadna wydaje się obawa o trudności w wyprowadzeniu refleksji teoretycznej. Jest to wreszcie obszar badawczy o charakterze interdyscyplinarnym, wymagający wielostronnego podejścia, co z jednej strony decyduje o jego atrakcyjności, ale z drugiej może generować problemy zarówno o charakterze formalnym, jak i praktycznym.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzona analiza pokazała, że problematyka AR dobrze wpisuje się w szereg obszarów badawczych rozwijanych na gruncie bibliologii i informatologii, choć związki z problematyką AR są wyraźniej widoczne na gruncie nauki o informacji.

Mimo zdiagnozowanych trudności, problematyka wykorzystania technologii rozszerzonej rzeczywistości może i – zdaniem autorki – powinna stać się przedmiotem refleksji z punktu widzenia bibliologii i informatologii. W warstwie poznawczej mogłoby się to przyczynić zarówno do uzupełnienia refleksji teoretycznej w zakresie zagadnień rozszerzonej rzeczywistości, jak i do powstania większej liczby badań empirycznych prowadzonych z perspektywy nauk humanistycznych. W warstwie praktycznej, włączenie elementów rozszerzonej rzeczywistości w obszar działalności instytucji książki mogłoby się stać kolejnym krokiem w kierunku budowania ich wizerunku, jako instytucji nowoczesnych i ciągle doskonalących swoje usługi.

Reasumując, wydaje się, że problematyka wykorzystania technologii rozszerzonej rzeczywistości w działalności bibliotecznej i informacyjnej jest potencjalnie interesującym tematem badawczym o szerokim zastosowaniu praktycznym, który mimo przewidywanych trudności w analizie, jest wart dalszej eksploracji.

BIBLIOGRAFIA

- Antczak, M. (2007). Metoda bibliograficzna, statystyczna i porównawcza w badaniach bibliologicznych na przykładzie badań własnych. W: *Bibliologia: problemy badawcze nauk humanistycznych*. Pod red. Dariusza Kuźminy. Warszawa: Wydaw. SBP, s. 25-45.
- Azuma, R. T. (1997). A survey of augmented reality. *Presence*, 6/4, pp. 355-385.
- Azuma, R., et al. (2001). Recent advances in augmented reality. *Computer Graphics and Applications, IEEE*, 21/6, pp. 34-47.
- Barfield, W.; Caudell, T. (2001). *Fundamentals of wearable computers and augmented reality*. Mahwah (New Jersey), London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Billinghurst, M. (2002). Augmented reality in education. *New Horizons for Learning* [online]. [dostęp: 30.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.solomonalexis.com/downloads/ar_edu.pdf>.
- Brzostek-Pawłowska, B. (2010). Między Web 2.0 i 3.0: Mobilne systemy informacyjne z rozszerzoną rzeczywistością. *Elektronika*, nr 11, s. 79-87.
- Bulearca, M.; Tamarjan, D. (2010). Augmented Reality: A Sustainable Marketing Tool?; *Global Business & Management Research* [online]. [dostęp: 30.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.thefreelibrary.com/Augmented%20reality:%20a%20sustainable%20marketing%20tool?-a0240915075>>.

- Cisek, S. (2008). *Analiza i krytyka piśmiennictwa a Web 2.0. Wybrane zagadnienia metodologiczne* [online]. [dostęp: 30.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.slideshare.net/sabinacisek/analiza-i-krytyka-pimiennictwa-a-web-20-wybrane-zagadnienia-metodologiczne-presentation>>.
- Educause Learning Initiative. (2005). *7 things you should know about augmented reality* [online]. [dostęp: 13.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://net.educause.edu/ir/library/pdf/eli7007.pdf>>.
- Gmiterek, G. (2012). *Biblioteka w środowisku społecznościowego Internetu. Biblioteka 2.0*. Warszawa: Wydaw. SBP.
- Górska, E. red. (2005). *Automatyzacja bibliotek publicznych. Materiały z ogólnopolskiej konferencji „Automatyzacja bibliotek publicznych”, Warszawa, 24-26 listopada 2004*. Warszawa: Wydaw. SBP.
- Guo, Y., et al. (2008). Application of augmented reality GIS in architecture. *The International Archives of Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*, 37, pp. 331-336.
- Hamilton, K. E.; Olenewa, J. (2011). Augmented reality in education. *Proc. SXSW Interactiv* [online]. [dostęp: 30.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://schoolhub.com.au/wp-content/uploads/2012/11/Augmented-Reality-in-Education-by-Paul-Hamilton.pdf>>.
- Janiak, M. (2010). *Informacja naukowa w Polsce na przełomie XX i XXI wieku. Dynamika zmian w świetle piśmiennictwa*. Kraków: Wydaw. UJ.
- Janiak, M.; Krakowska, M.; Próchnicka, M. red. (2012). *Biblioteki cyfrowe: praca zbiorowa*. Warszawa: Wydaw. SBP.
- Kocójowa, M. red. (2000). *Użytkownicy informacji elektronicznej*. Kraków: Wydaw. UJ.
- Kołodziejczyk, E. (2013). *Strony i aplikacje mobilne – przykłady rozwiązań technologicznych w bibliotekach naukowych* [online]. [dostęp: 30.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.pl/images/stories/numery/139/139_kolodziejczyk.pdf>.
- Kotuła, S. (2013). *Komunikacja bibliologiczna wobec World Wide Web*. Lublin: Wydaw. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Li, Kai (Nalsi). (2010). *Augmented Reality @ Libraries [PowerPoint slides]* [online]. [dostęp: 30.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.slideshare.net/islanderlee/augmented-reality-libraries>>.
- Loney, T. (2012). *Augmented Reality – Possibilities for Libraries* [online]. [dostęp: 12.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.slideshare.net/torloney/augmented-reality-for-libraries-10842227>>.
- Marcinkiewicz, L. red. (2013). *Modele współpracy bibliotek publicznych: czy razem możemy więcej, szybciej, lepiej? X Ogólnopolska Konferencja „Automatyzacja bibliotek publicznych” Warszawa, 7-8 listopada 2012 r.* Warszawa: Wydaw. SBP.
- Migoń, K. (2004). *O przedmiocie badań współczesnej bibliologii. Konspekt*, nr 19 [online]. [dostęp: 30.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.wsp.krakow.pl/konspekt/19/migon.html>>.
- Migoń, K. (2005). Bibliologia – nauka o kulturze książki, *Nauka*, [online]. nr 2, s. 49-57 [dostęp: 30.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.pan.poznan.pl/nauki/N_205_05_Migon.pdf>.
- Milgram, P.; Kishino, F. (1994). “Taxonomy of Mixed Reality Visual Displays”. *IEICE Transactions on Information and Systems*. pp. 1321-1329 [online]. [dostęp: 11.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://etclab.mie.utoronto.ca/people/paul_dir/IEICE94/ieice.html>.
- Miyashita, T., et al. (2008). An augmented reality museum guide. *Proceedings of the 7th IEEE/ACM International Symposium on Mixed and Augmented Reality*. IEEE Computer Society, pp. 103-106.

- Moore, D. (2010). *Augmented Reality in the Library [PowerPoint slides]* [online]. [dostęp: 10.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.slideshare.net/weblearning/augmented-reality-for-libraries>>.
- Pardel, P. (2009). Przegląd ważniejszych zagadnień rozszerzonej rzeczywistości. *Studia Informatica*, vol. 30, nr 1 (82), s. 35-64.
- Sielhorst, T., et al. (2004). An augmented reality delivery simulator for medical training. *International Workshop on Augmented Environments for Medical Imaging-MICCAI Satellite Workshop* [online]. [dostęp: 10.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://ami2004.loria.fr/PAPERS/26obetoebiel.pdf>>.
- Sosińska-Kalata, B. (2007). Współczesne oblicze nauki o informacji w Polsce i za granicą. W: *Studia z informacji naukowej i dyscyplin pokrewnych. Prace dedykowane Profesor Barbarze Stefaniak* pod red. Elżbiety Gondek i Diany Pietruch-Reizes. Katowice: Wydaw. Uniwersytetu Śląskiego, s. 93-119.
- Sosińska-Kalata, B., Chuchro, E., Daszewski, W. red. (2006). *Informacja w sieci. Problemy, metody, technologie: praca zbiorowa*. Warszawa: Wydaw. SBP.
- Szczepańska, A. (2007). Podstawowe strategie wyszukiwania informacji i ich wykorzystanie w praktyce [preprint] [online]. [dostęp: 30.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://eprints.rclis.org/15040/1/PODSTAWOWE_STRATEGIE_WYSZUKIWANIA_INFORMACJI.pdf>.
- Ścibor, E.; Tomasiak-Beck, J. (2001). *PATIN: polsko-angielski tezaurus informacji naukowej = polish-english thesaurus of information science*. Warszawa: Instytut Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej.
- Tonn, Ch., et al. (2008). Spatial Augmented Reality for Architecture—Designing and planning with and within existing buildings. *International Journal of Architectural Computing*, 6/1, pp. 41-58.
- Vacek, R.; Riley, A. (2011). *Seeing the Library Through the Terminator's Eyes: Augmented Reality [PowerPoint slides]* [online]. [dostęp: 11.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.slideshare.net/vacekrae/terminator-amigos>>.
- Vlahakis, V., et al. (2001). Archeoguide: first results of an augmented reality, mobile computing system in cultural heritage sites. *Proceedings of the 2001 conference on Virtual Reality, Archeology, and Cultural Heritage* [online]. [dostęp: 11.06.2014]. Dostępny w World Wide Web: <<http://dl.acm.org/citation.cfm?doid=584993.585015>>.
- Wang, X. (2009). Augmented reality in architecture and design: potentials and challenges for application. *International Journal of Architectural Computing*, 7/2, pp. 309-326.
- Wieben, O. (2001). Virtual and Augmented Reality in Medicine. In: *Minimally Invasive Medical Technology. Series in Medical Physics and Biomedical Engineering* edited by John Webster. Philadelphia, PA: Institute of Physics Pub., pp. 176-194.
- Woszkowski, P. (2009). Rzeczywistość rozszerzona – co dalej? *Marketing w Praktyce*, 12, s. 85-87.
- Woźniak-Kasperek, J.; Franke, J. red. (2007). *Biblioteki cyfrowe. Projekty, realizacje, technologie: praca zbiorowa*. Warszawa: Wydaw. SBP.
- Wójcik, M. (2013). *Web 2.0 w działalności usługowej instytucji książki*. Kraków: Wydaw. UJ.
- Zhang, X.; Navab, N.; Shih-Ping L. (2000). E-commerce direct marketing using augmented reality. In: *Multimedia and Expo, 2000. ICME 2000. 2000 IEEE International Conference*. New York: IEEE, 1, pp. 88-91.

MAGDALENA WÓJCIK
Institute of Information and Library Studies
Jagiellonian University
e-mail: magda.wojcik@uj.edu.pl

THE RESEARCH POTENTIAL OF AUGMENTED REALITY FROM THE PERSPECTIVE OF BOOK AND INFORMATION STUDIES

KEYWORDS: Augmented reality (AR). Book studies. Information studies.

ABSTRACT: Thesis/objective – The article is focused on the research potential of the technology of augmented reality analyzed from the angle of book and information studies. The author intends to answer the question if, and to what extent, the issue discussed may become the research topic in both branches of science. **Research method** – The author analyzed literature of the field found in Science Direct, SpringerLink and Elsevier databases, OPACs of the National Library of Poland and the Jagiellonian Library and NUKAT union catalog of Polish research library collections and discussed the research scope of book and information studies on the basis of selected Polish publications on the research topics and scope of the science branches in question, attempting to pinpoint the relations between the afore-mentioned issues and the topic of augmented reality. **Results** – The analysis shows that the issue of AR fits well in a number of research fields of book and information studies, although it is more noticeable in the latter. **Conclusions** – The use of augmented reality technology in library and information activities is an interesting research topic of broad application, worth further exploration.

**W odpowiedzi na komentarze¹ do artykułu:
*Biblioteki Akademii Wychowania Fizycznego
w Polsce – realia funkcjonowania.*
„Przegląd Biblioteczny” 2014, z. 1, s. 25-39.**

Pragnę podziękować autorkom komentarzy za podzielenie się swoimi wątpliwościami. Z liczby zgłoszonych zastrzeżeń wyraźnie wynika, iż temat jest ważny i że omawiane problemy są aktualne od wielu lat.

Większość zgłoszonych przez polemistki zarzutów dotyczyła tych samych obszarów, jednak z większością z nich trudno się zgodzić.

Nade wszystko chybiony jest zarzut, iż *Biblioteka Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie nie jest najstarszą biblioteką AWF (1927 r.). „Wyprzedza” ją Biblioteka Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu (1919 r.)* (s. 229).

Sprostowanie jest co najmniej zaskakujące, ponieważ jego autorka, Renata Mroczek, w swoim artykule przygotowanym z okazji Jubileuszu 75-lecia AWF Kraków napisała, że *krakowska biblioteka AWF jako księgozbiór funkcjonuje od końca XIX wieku, ale wcześniej pod inną nazwą*².

Ze zdziwieniem przeczytałam sprostowanie, w którym Renata Mroczek zaprzecza informacjom, które sama podała we własnym artykule.

Kolejny zarzut ma dotyczyć stanu zatrudnienia w Bibliotece AWF w Krakowie. Wskazano (s. 32), że podana liczba jakoby *nie jest zgodna ze stanem faktycznym, nie zostało też podane źródło tej informacji (taka informacja nie była i nie jest zamieszczona na stronie domowej Biblioteki). Biblioteka AWF w Krakowie posiada od września 2013 roku 13 etatów (w tym jedna osoba na urlopie rodzicielskim)* (s. 229).

Informację o zatrudnieniu w bibliotece AWF Kraków pozyskałam nie ze strony domowej tylko podczas przeprowadzonej z Renatą Mroczek rozmowy telefonicz-

¹ J. Andrzejczak, M. Francuz, K. Kalkowska: Komentarz do artykułu. *Przegląd Biblioteczny* 2014, z. 2, s. 225-228; R. Mroczek: Komentarz do artykułu. *Przegląd Biblioteczny* 2014, z. 2, s. 229-231.

² E. Budkiewicz, R. Mroczek: *Historia Biblioteki Głównej Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie (tekst napisany z okazji Jubileuszu 75-lecia Uczelni)* [online]. „Biblioteka AWF Kraków. Biuletyn” 2002 nr 2, s. 7 (akapit 4 i 6), s. 8 (akapit 1, 2 i 3). [dostęp: 30.09.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://biblioteka.awf.krakow.pl/attachments/article/2/hist_bib.pdf>.

nej. W trakcie tejże rozmowy uzyskałam także wiadomość o solidarności pracowników biblioteki AWF Kraków, którzy zdecydowali się na rezygnację z części (połowy?) etatu, aby nie dopuścić do sytuacji, że ktoś z personelu bibliotecznego zostałby pozbawiony pracy. Nie wspomniałam o tym fakcie w swoim artykule, ponieważ nie pamiętałam, ilu osób dotyczyła ta sytuacja. Jednak solidarna postawa dyrektora oraz pracowników biblioteki bardzo mi zaimponowała i wciąż budzi mój szacunek. Zmartwił mnie fakt, iż redukcja etatów w AWF Kraków, która miała miejsce w roku ubiegłym, ma swoją kontynuację w roku bieżącym.

Na temat redukcji etatów zabrały głos również bibliotekarki z AWF Poznań, które zauważają iż *należy mieć na względzie, że działanie każdej z bibliotek AWF wpisuje się przede wszystkim w strategię macierzystej Uczelni, autonomicznej we wszystkich obszarach swojego działania. Przeprowadzana przez nią restrukturyzacja (mająca na celu oszczędności) wymusza na bibliotece na bieżąco modyfikację funkcjonowania we wszystkich zakresach* (s. 228).

Jest to trudny do podważenia argument, zwłaszcza, że nie kwestionowałam tego rodzaju podejścia do współpracy we własnym środowisku i nie podważałam zrozumienia dla trudnej sytuacji uczelni AWF. Jednak zarządzający biblioteką, w moim odczuciu, ma obowiązek nie tylko rozumieć trudną sytuację uczelni, ale także dbać o swoich podwładnych oraz zapewniać taką obsadę, której liczebność i fachowość nie odbija się na jakości świadczonych usług. Tak duża redukcja etatów musi negatywnie oddziaływać na dotychczasową organizację prac. Politykę tego rodzaju oszczędności można zrozumieć, jeśli dokonuje się jej jednorazowo, a nie permanentnie. Jestem przekonana, iż w obu bibliotekach są pracownicy o wysokich kwalifikacjach, którzy mimo dodatkowych obciążeń, podtrzymują wysoki poziom świadczonych usług. W takim przypadku warto się zastanowić, czy w okresie poprzedzającym restrukturyzację w pełni wykorzystano potencjał tych pracowników?

W bibliotece AWF Warszawa podjęto (jak się okazało udaną, choć nie w pełni satysfakcjonującą) próbę zachowania liczby etatów. Nie ukrywam, że w obliczu restrukturyzacji niezwykle pomocne okazało się przeprowadzenie konsultacji ze związkami zawodowymi (także z innych bibliotek) oraz korzystanie z doświadczenia dyrektorów innych bibliotek uczelnianych. Wiadomym jest, że już w roku 1993 został opracowany tzw. raport Folletta, w którym pojawia się termin „student obliczeniowy”³. W raporcie są zawarte zalecenia dotyczące m. in. wymaganej liczebności personelu w stosunku do liczby studentów. Od opublikowania raportu minęło ponad 20 lat. Na świecie i w Polsce prowadzone są badania, na które powinien powoływać się dyrektor biblioteki w rozmowie z władzami uczelni. Naturalnie, powoływanie się na analizy i raporty ma sens, jeśli dane te potwierdzają argument, że na określoną liczbę studentów powinno przypadać co najmniej tylu pracowników, ilu zatrudnia biblioteka. Dyrektorzy bibliotek uczelnianych, którzy wprowadzają dane do formularzy ankiety w ramach Analizy Funkcjonowania Bibliotek Naukowych zyskują cenną wiedzę, niezwykle pomocną w negocjacjach. Jeśli w przypadku bibliotek AWF Kraków i AWF Poznań liczba personelu bibliotecznego była zawyżona w stosunku do liczby studentów, to rzeczywiście mogło zabraknąć argumentów w negocjacjach z władzami uczelni.

³ A. Jazdon: Czas standaryzacji. *Forum Akademickie* [online]. 1999, nr 9 [dostęp: 30.09.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://forumakad.pl/archiwum/99/9/artykuly/13-zycie_akad.htm>.

Stan zatrudnienia ma duże znaczenie przy planowaniu prac. Jednak nawet w przypadku, gdyby zatrudnionych pracowników było wielu, podtrzymuję opinię, iż należy koncentrować się na eliminowaniu różnic w obszarze wykonywanych przez pracowników obowiązków służbowych (tam, gdzie to jest możliwe), ale także na poszukiwaniu obszarów, w których pracownicy naszych bibliotek mogliby uniknąć powielania pracy.

Polemistki przytaczają przykłady, które potwierdzają, iż współpraca resortowa opiera się na okazjonalnej wymianie doświadczeń i sporadycznych kontaktach. Trudno uznać za satysfakcjonujące i świadczące o dobrej współpracy, przytoczone przez autorki polemiki odbyte w odległych latach *cztery ogólnopolskie spotkania pracowników bibliotek Akademii Wychowania Fizycznego*. Nawet jeśli *Omaawiano wiele istotnych problemów bibliotek AWF, przedstawiano projekty współpracy, dokonywano analizy i oceny możliwości ich realizacji, zostały podjęte różne decyzje. Protokoły z w/w spotkań znajdują się m. in. w dokumentacji dyrekcji Biblioteki AWF w Krakowie (s. 229)* – to w rezultacie na omówieniach, protokołach i próbach inicjatywy się kończyły. Z dziewięciu opisanych przez R. Mroczek projektów zrealizowano tylko cztery. W przeciwieństwie do autorki polemiki nie uważam tego za sukces.

Kolejne argumenty postawione przez autorki polemiki, które miały na celu obalenie postawionych przeze mnie tez, są oparte na nieaktualnych danych. Przykładem jest m.in. wypowiedź bibliotekarki z AWF Poznań: *Nie można się też zgodzić z twierdzeniem zawartym na s. 27, jakoby nie zaobserwowano gwałtownego wzrostu czytelnictwa w bibliotekach spełniających europejskie standardy. W BG AWF w Poznaniu w momencie udostępnienia nowego gmachu w 2004 r. odnotowano wręcz odwrotną tendencję – lawinowy wzrost korzystania z uczelnianej księżnicy. (...). Z oczywistych względów (choćby zmiany demograficzne) tendencja ta nie utrzymała się w takich proporcjach do chwili obecnej, ale odległość od kampusu nie była w żadnym razie czynnikiem decydującym (s. 226).*

Napisano tu o lokalnych, a nie globalnych tendencjach i na dodatek podano przykład sprzed dekady. Nie wydaje mi się, aby historyczne dane uprawniały do kształtowania opinii na temat współczesnych tendencji. Prawdą jest, że nowe gmachy bibliotek są w stanie przyciągnąć dużą liczbę użytkowników. Zwłaszcza te, które oferują więcej niż tylko zasoby i przestrzeń biblioteczną. Do takich należy chociażby Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie. Jej świetna lokalizacja w pobliżu Wisły, efektowna architektura wkomponowana w przepiękny teren, a także funkcjonujące w jej wnętrzu kręgielnia, księgarnia i kawiarnia z pewnością przyczyniły się do tego, że miejsce jest atrakcyjne nie tylko do nauki, ale także jako przestrzeń społeczna. Aby przyciągnąć użytkownika, biblioteka musi zaspokajać nie tylko jego potrzeby informacyjne czy naukowe, bo w tym zakresie z dużym powodzeniem konkuruje z nią Internet⁴ i dostępność do zasobów cyfrowych. Moja opinia nie była atakiem na nowoczesne gmachy biblioteczne. Nie twierdzę, że opustoszały. Może nieco prowokacyjnie, ale w pełni świadomie zwracam uwagę, iż biblioteki AWF w Polsce (utrzymywane przez swoje uczelnie), znajdują się w gorszej sytuacji w zakresie utrzymania nowych gmachów niż biblioteki działające przy dużych uczelniach publicznych. Jednocześnie biblioteki AWF nie są w stanie uzasadnić wykorzystania nowych powierzchni przez użytkowników. Temat jest złożony i problemów z nim

⁴ Nie oceniam zjawiska, ale trudno go nie zauważyć.

związanych jest dużo. Co nie oznacza, iż uważam, że biblioteki nie powinny być posadowione w nowych budynkach. Wręcz przeciwnie, uważam, że organizator biblioteki powinien zapewnić środki na prawidłowe funkcjonowanie bibliotek i ich rozwój pomimo, iż obserwuje się spadek czytelnictwa. Czytelnictwo i liczba odwiedzin nie zależy wyłącznie od warunków, jakie zapewnia się odwiedzającym, ale jest jednym z ważnych elementów zapewnienia i utrzymania standardów jakości kształcenia. Zarządzanie nowoczesną biblioteką nie może opierać się na permanentnym oszczędzaniu. Taka polityka z reguły prowadzi do destrukcji. Tego rodzaju podejście skrytykował m.in. Andrzej Matczewski: *Trudno podważać pogląd, że budowanie gospodarki opartej o wiedzę, w ramach szerszej wizji społeczeństwa informacyjnego staje się podstawowym warunkiem zapewnienia rozwoju społeczno-gospodarczego, by nie rzec cywilizacyjnego; odstępianie od tego kierunku oznaczać może jedynie, iż zdolnym się będzie do konkurencji w skali międzynarodowej głównie niskimi kosztami pracy. Taki sposób działania nie mieści się w aspiracjach społeczeństw nie tylko krajów rozwiniętych, ale staje się także drogowskazem w formułowaniu strategii rozwojowych w większości krajów świata, zwłaszcza azjatyckich*⁵. Myślę, że ta opinia jest adekwatna nie tylko do sektora gospodarczego, ale niezwykle aktualna także w odniesieniu do uczelni wyższych.

Przyszedł czas na aktywizowanie się bibliotek uczelnianych także w zakresie wspólnego aplikowania o środki zewnętrzne. Dotację na działalność upowszechniającą naukę łatwiej pozyskać z MNiSW podejmując współpracę ponadlokalną. Inicjatywą, która okazała się sukcesem, jest też wspólne wystąpienie o dofinansowanie w ramach konsorcjum baz specjalistycznych – o którym pisałam w artykule i na które powołują się pracownicy obu bibliotek. Biblioteki powinny być (i są) zainteresowane podjęciem współpracy z pozostałymi bibliotekami AWF w tym zakresie. Na przestrzeni dekady jest to jedyna inicjatywa wspólnego aplikowania o dofinansowanie w ramach konsorcjum (uprzedzając sprzeciw – nie piszę o współpracy w ogóle, tylko o konsorcjum w ramach współpracy bibliotek AWF). O ile w ubiegłym roku było możliwe uzyskanie na ten cel 50% finansowania z macierzystej uczelni i 50% z MNiSW, obecnie nie było to już takie oczywiste. W kwestii podstawowych dla bibliotek AWF baz danych SportDiscus with Full Text, Hospitality and Tourism Complete oraz Sport Package wypowiedziałam się w swoim artykule – podkreślając jak ważne są to inicjatywy.

Ważnym obszarem współpracy powinien być wskazany przeze mnie i mocno krytykowany przez autorki polemiki – problem bazy naukowej, która powinna być (a nie jest) wspólnie prowadzona przez wszystkie biblioteki AWF. W swoim artykule wykazałam, iż biblioteki AWF w Polsce prowadzą bazy własne, w tym bibliograficzną bazę zawartości czasopism z zakresu nauk o kulturze fizycznej i sporcie. Nie potrafię zrozumieć, dlaczego pracownicy bibliotek AWF wprowadzają lub wprowadzali do odrębnych baz te same dane z zakresu kultury fizycznej i sportu, opracowują te same artykuły, nadają niezależne słowa kluczowe.

Nie podważam wkładu obu bibliotek AWF w próby podjęcia współpracy w tym zakresie. Doceniam zwłaszcza wkład biblioteki AWF w Krakowie, która podjęła trud opracowania zasad tej współpracy, zdiagnozowania problemów. Gdyby nie zaniechano tej inicjatywy, a raczej nie odłożono jej „na lepszy czas”, dziś dysku-

⁵ *Wyzwania zarządzania jakością w szkołach wyższych*. Red. T. Wawak. Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2011, s. 19.

sja mogłaby dotyczyć usprawnienia procesów czy narzędzi, a nie wyboru odpowiedniego momentu na rozpoczęcie współpracy. Może się okazać, że nigdy nie będzie dobrego momentu, a przeszkody z całą pewnością się nie zdezaktualizują. Wszyscy kierujący bibliotekami AWF są zgodni, iż jest to jedno z najważniejszych zadań, które należy współdzielić. Jednak od dziewięciu lat nic nie zrobiono, aby zrealizować ten postulat.

Ponieważ wszystkie biblioteki AWF dysponują stworzonymi na własne potrzeby słownikami słów kluczowych, jest zgoda, że trzeba podjąć pracę nad ich ujednoczeniem bądź przyjąć nowe zasady opracowania. Niestety, po dziewięciu latach nadal uważa się, że należy do tego przystąpić kiedyś, w bliżej nieokreślonym czasie.

Podobnie potrzeba opracowania tezaursusa, w moim odczuciu, nie podlega dyskusji. Choć we wcześniejszych latach uznano, iż takiej próby nie należy podejmować, nie ma przeszkód, aby ten pogląd zrewidować. Tezaurus może powstać w oparciu o istniejące już swobodne słowa kluczowe, które stanowią podstawę opracowania zasobów w każdej bibliotece. Ustalenie zasad tej współpracy jest kością niezgody właśnie z uwagi na niechęć do kompromisów. Nowoczesne narzędzia pozwalają już na uporanie się z problemem pracy w różnych systemach. Warto zastanowić się nad różnymi propozycjami zamiast wszystkie odrzucać.

W swoim artykule nie podaję gotowych recept, a tylko zarys koncepcji, nawiązuję do propozycji, które wyszły z biblioteki AWF Kraków – licząc, że te przyczynią się do wspólnego wypracowania procedur. Miałam nadzieję, że napisany przeze mnie artykuł, poddany konstruktywnej krytyce, stanie się punktem startowym do poszukania lepszych rozwiązań. Podobnie jak R. Mroczek uważam, że *Do projektu tego przedsięwzięcia warto wrócić, wykorzystując wypracowane już rozwiązania, będące efektem wcześniejszych spotkań i dyskusji* (s. 231). Ale na dobrych chęciach nie powinno się poprzestawać.

To, że obecnie praca w bibliotekach AWF w Polsce jest oparta na indeksach słów kluczowych, a nie na tezaursusach, nie przekreśla tezy, iż warto taką pracę rozpocząć. Nie podważam, że można rozpocząć taką współpracę od próby utworzenia wspólnego, udoskonalonego indeksu kontrolowanych słów kluczowych, przydatnego także w opracowaniu katalogowym.

Zastanawia, że każdy z prezentowanych w moim artykule obszarów do współpracy z punktu widzenia autorek polemiki, jest niemożliwy do realizacji. Zdaniem Mroczek *Nie jest możliwe dzielenie się kosztami utrzymania systemów bibliotecznych z innymi bibliotekami AWF. Biblioteka AWF w Krakowie jest członkiem Krakowskiego Zespołu Bibliotecznego, wykorzystuje system VIRTUA w ramach bazy wspólnej i dzielenia się kosztami w środowisku krakowskich bibliotek* (s. 231).

Tymczasem wiodące biblioteki uczelniane, które korzystały z programu VIRTUA (producent: VTLIS) czy HORIZON (producent: Dynix) obecnie stoją przed decyzją o zmianie systemu. Podczas tegorocznego zjazdu Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich (KDBASP) temat ten był szeroko omawiany. Zwrócono uwagę na fakt, że obecnie należy podjąć decyzję o zakupie jednego zintegrowanego systemu bibliotecznego i lobbować w sprawie jego dofinansowania w MNiSW. Przypuszczam, że te decyzje nie ominą także bibliotek AWF w Polsce. Zwłaszcza, że korzystają one z systemów, z których obecnie się rezygnuje.

To prawda, że większość bibliotek AWF jest zmuszona utrzymywać komercyjne systemy biblioteczne z uwagi na powiązania z lokalnymi konsorcjami. Wcale nie

uważam, że jest to złe rozwiązanie. W swoim artykule nie podważałam zasadności współpracy w lokalnym środowisku. Pisałam jedynie, że w okresie komputeryzacji podjęto w różnych środowiskach decyzję o zakupie różnych systemów i że to nie było najszcześniejsze rozwiązanie. Obecne dyskusje w ramach KDBASP potwierdzają, iż miałam w tym zakresie rację. Zanim jednak nadejdą zmiany, uważam za słuszne i naturalne, że szukamy najtańszych rozwiązań.

Biblioteka AWF Warszawa w 2014 r. także podjęła starania o przyłączenie się do inicjatywy grupy bibliotek krakowskich⁶, które implementowały system KOHA. Wystąpiła na ten cel z wnioskiem do MNiSW. Co nie zmienia faktu, iż proces zmian już się rozpoczął. Dlatego warto włączyć się w dyskusję, która leży w kręgu zainteresowań dyrektorów uczestniczących w KDBASP.

Nie podejmę polemiki, czy wydłużenie godzin funkcjonowania bibliotek AWF (s. 226), było, czy nie było podyktowane „modą”. Nie uważam, że „moda na korzystanie z biblioteki” jest zjawiskiem nagannym. Każdy sposób na aktywizację użytkowników może być dobry. Powinien być przede wszystkim spełnieniem postulatów studentów. Dobrze jeśli jest uzasadniony ekonomicznie i naukowo. Jednak nie można bagatelizować faktu, że są trendy w środowisku, które albo sprzyjają, albo nie sprzyjają wydłużaniu godzin pracy biblioteki. Jeśli dość wcześnie uda się je zdiagnozować, choćby na podstawie prowadzonych cyklicznie badań ankietowych, ich wyniki mogą posłużyć do podjęcia działań naprawczych z pewnym wyprzedzeniem albo dostosować godziny funkcjonowania do faktycznych potrzeb użytkowników.

Nie zgadzam się także z kontrargumentami w sprawie wspólnego zakupu książek (s. 227). Uważam, że centralny zakup książek byłby możliwy, pomimo iż każda z bibliotek wypracowała własne standardy zakupu. Właśnie bardzo korzystne byłoby, gdyby pozostałe biblioteki AWF skorzystały z wypracowanych kontaktów tak samo uzyskując korzystne upusty i rabaty. Może centralizacja okazałaby się jeszcze korzystniejsza w tym zakresie z uwagi na zyskanie przewagi negocjacyjnej. Nie uważam także, że znacznie wydłużyłaby czas dotarcia książki do użytkownika. Aby tego uniknąć, trzeba wypracować procedury, które ułatwiłyby komunikowanie się bibliotek AWF pomiędzy sobą oraz z wydawcami. Może pomógłby podział na przedstawicieli z każdej biblioteki oraz podjęcie decyzji, która biblioteka z jakimi wydawcami realizuje zamówienia dla wszystkich?

W opisanych przypadkach czasopism krajowych i zagranicznych trudno kierować się warunkiem *przyznania środków budżetowych bibliotekom z odpowiednim wyprzedzeniem, a na to nie mają one żadnego wpływu* (s. 227). Nie mają na to wpływu bez względu na to, czy działają razem czy osobno. Ale, jak już napisałam, współpraca może być dodatkowym argumentem w negocjacjach.

Chybiony jest także argument, iż *dla każdego z partycypantów konsorcjum niekoniecznie jest równie satysfakcjonujący rezultat (stosunek ceny do jakości usług)* (s. 227). Dopóki nie wypróbuje się, czy tak jest w istocie, tego typu założenie jest co najmniej na wyrost.

⁶ Biblioteki: Politechniki Krakowskiej, Akademii Krakowskiej im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego oraz Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie otrzymały ze środków na upowszechnianie nauki finansowanie na implementację i wdrożenie systemu KOHA. Efektami swojej pracy dzielą się z zainteresowanymi bibliotekami.

Pomimo, iż Małgorzata Francuz *nie może się zgodzić z tezą zawartą w abstrakcie na s. 25, iż biblioteki AWF nie są zorientowane na współpracę* – sama przyznaje: *Istotnie, współpraca resortowa nie jest rozwinięta na miarę naszych oczekiwań, trudno jednak pominąć milczeniem szeroką współpracę w środowisku lokalnym (s. 225)*. Tak bardzo koncentruje się na wykazaniu lokalnej współpracy, że nie zauważa, iż mój artykuł dotyczy współpracy resortowej a nie współpracy w ogóle.

Podjęcie nowych wspólnych zobowiązań musi uwzględniać aktualnie realizowane przez poszczególne biblioteki zadania i projekty, uznane przez nie za priorytetowe, a zatem decyzję o włączeniu się w działania na rzecz wybranego przedsięwzięcia należy pozostawić poszczególnym księżnicom (s. 228).

To podsumowanie nie pozostawia złudzeń, że współpraca z tą konkretną biblioteką nie jest możliwa. Autorki polemik z góry zakładają, że wszelkie inicjatywy są dla nich niemożliwe do podjęcia. Żałuję, że mój entuzjazm zniechęcił do współpracy osoby, które darzę szacunkiem i sympatią. Imponują mi swoim profesjonalizmem. Uważam, że ich dystans i praktyczne spojrzenie mogłoby wnieść wiele dobrego. Liczyłam, że ich profesjonalizm bardziej niż moje argumenty przekona je, że warto odrzucić uprzedzenia i przejść do współpracy. Ale nawet z moim niepoprawnym optymizmem muszę uwzględnić starą prawdę, że nikogo nie zmusi się do współpracy. Szczęśliwie nie wszystkie biblioteki AWF w Polsce bronią się przed podjęciem wspólnych inicjatyw. Mają rację autorki polemiki, zarzucając mi zbyt optywizm. Gdyby nie on, nie potrafiłabym przeprowadzić biblioteki AWF Warszawa przez trudny 2013 r., pozyskując dofinansowanie z MNiSW oraz od sponsorów zewnętrznych w kwocie przewyższającej dotację z macierzystej uczelni oraz zachowując najliczniejszą kadre ze wszystkich bibliotek AWF w Polsce.

Pomimo, iż biblioteki AWF są zdecydowane odrzucać propozycje współpracy, staram się dostrzec szansę na zmianę tej postawy w wypowiedzi R. Mroczek (Biblioteka AWF w Krakowie): *Reasumując, współpraca bibliotek AWF ma wieloletnią tradycję, zmieniają się obszary tej współpracy, warto wrócić do opracowanych projektów, warto też podejmować nowe tematy i inicjatywy, dając poszczególnym bibliotekom możliwość wyboru pola i zakresu współpracy (s. 231)*.

Dopuszczam myśl, że zabraknie woli do współpracy ze strony bibliotekarek z AWF Poznań. Być może nie uda się także przekonać do współpracy biblioteki AWF Kraków. Jednak z rozmów, które prowadziłam z kierującymi bibliotekami AWF w Polsce wnioskuję, że przynajmniej dwie z nich są zainteresowane współpracą w zakresie wspólnego opracowania bazy czasopism z zakresu kultury fizycznej i sportu. Biblioteka AWF w Warszawie w chwili obecnej przygotowuje narzędzie, które ma szansę taką współpracę umożliwić. Zapewne w przyszłym roku zaprezentuję zainteresowanym rezultaty swojej pracy. Liczę na konstruktywną krytykę, niezbędną na etapie testów. Mam też nadzieję, iż przyszła współpraca będzie owocna.

Violetta Perzyńska
Biblioteka Główna
Akademii Wychowania Fizycznego
Józefa Piłsudskiego w Warszawie

**„CZYTELNICTWO W DOBIE INFORMACJI CYFROWEJ.
ROZWÓJ, BARIERY, TECHNOLOGIE”****VIII Bałtycka Konferencja Zarządzanie i Organizacja Bibliotek**

(Gdańsk, 15-16 maja 2014 r.)

W dniach 15-16 maja 2014 r. odbyła się w Gdańsku kolejna, ósma już konferencja naukowa współorganizowana przez Komisję Zarządzania i Marketingu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, tym razem we współpracy z Uniwersytetem Gdańskim oraz Biblioteką Główną Politechniki Gdańskiej. Tegorocznym tematem przewodnim było „Czytelnictwo w dobie informacji cyfrowej. Rozwój, bariery, technologie”.

Celem konferencji było zaprezentowanie aktualnego stanu czytelnictwa w kraju i za granicą z uwzględnieniem nowych technologii stosowanych w procesie czytania, a także wskazanie barier organizacyjnych, społecznych i kulturowych powodujących spadek zainteresowania książką. Wśród poruszanych tematów znalazły się także programy wspierające czytelnictwo, działania podejmowane przez biblioteki na rzecz promowania czytelnictwa w różnych grupach społecznych. Nie zabrakło odniesień do marketingu usług bibliotecznych i szeroko pojmowanej promocji książki.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonali Maja Wojciechowska – przewodnicząca Komisji Zarządzania i Marketingu SBP oraz Andrzej Ceynowa – dziekan Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Gdańskiego, który podkreślał trafność wyboru tematu konferencji w obliczu niepokojących wyników badań czytelnictwa Polaków.

Pierwszy dzień obrad konferencji podzielono na trzy części tematyczne. Rozpoczęto sesją „Współczesne problemy czytelnictwa”, którą poprowadziła Grażyna Tomaszewska (Uniwersytet Gdański). Jako pierwszy wystąpił Marek Nahotko (Uniwersytet Jagielloński), który zaprezentował referat *Wpływ nowych technologii na czytanie naukowe*. Prelegent omówił rodzaje czytania ze względu na różne kryteria, główny nacisk położył na wpływ urządzeń elektronicznych na odbiór tekstów. Joanna Kamińska (Uniwersytet Śląski) przedstawiła referat *Upowszechnianie czytelnictwa jako temat publikacji fachowych – próba bibliometrycznej analizy zagadnienia*.

Na podstawie analizy bibliometrycznej „Polskiej Bibliografii Bibliologicznej” autorka wskazała, jakie formy promowania czytelnictwa były najczęściej opisywane, oraz jak zmieniały się tendencje w tym zakresie na przestrzeni lat. Następnie Beata Żołądowska-Król (Uniwersytet Śląski) omówiła *Programy promujące rozwój czytelnictwa na świecie* w oparciu o wybrane artykuły poświęcone tym zagadnieniom z bazy BABIN. Zaprezentowano najciekawsze inicjatywy adresowane do różnych grup społecznych (np. dzieci, seniorzy, więźniowie), wskazano także, które z nich podejmowane są również w Polsce. Referat *Potrzeby informacyjne w aspekcie psychologicznym* wygłosiła Alla Tarasiuk (Biblioteka Główna UMCS); omówiła w nim kształtowanie się potrzeb informacyjnych człowieka, następnie zaprezentowała badania naukowe potrzeb informacyjnych użytkowników bibliotek, z uwzględnieniem roli bibliotekarza oraz pojawiających się barier informacyjnych. *Nowe technologie w świecie książki* to temat wystąpienia Zofii Tatarek (Biblioteka Gdańska PAN). Prelegentka omówiła różne rodzaje urządzeń służących do czytania, w tym te wykorzystujące nie tylko zmysł wzroku, ale i słuchu, jak np. czytniki czy tablety, wskazała także na możliwości ich wykorzystywania przez czytelników niepełnosprawnych.

Sesję drugą, poświęconą czytelnictwu dzieci i młodzieży, rozpoczął referat Agnieszki Łobuckiej (Uniwersytet Wrocławski) zatytułowany *Biblioteki publiczne wobec potrzeb młodych odbiorców*. Autorka wskazała na zmieniającą się rolę współczesnych bibliotek, które poza rozbudzaniem i zaspokajaniem potrzeb edukacyjnych, informacyjnych i poznawczych stały się także miejscem spędzania wolnego czasu. Podejmowane przez biblioteki publiczne inicjatywy skierowane do młodych czytelników przeanalizowano pod kątem ich znaczenia dla popularyzacji czytelnictwa w tej grupie odbiorców. W kolejnym wystąpieniu *Co zrobić, by uczniowie czytali? Refleksje polimedialnej polonistki* Agnieszka Bieńko (Katolicki Uniwersytet Lubelski) zaprezentowała, odwołując się do własnych obserwacji, możliwości wykorzystania najnowszych technologii i mediów do zachęcania młodzieży gimnazjalnej i licealnej do czytania lektur. Mariola Antczak i Paulina Krzewicka (Uniwersytet Łódzki) omówiły wybrane święta biblioteczne jako okazję do promocji bibliotek szkolnych. Prelegentki zaprezentowały wyniki przeprowadzonych w styczniu 2014 r. w łódzkich bibliotekach szkolnych własnych badań sondażowych, których celem było ustalenie, które ze świąt są celebrowane i w jaki sposób. W kolejnym referacie *Lipdub jako nowoczesna forma promocji instytucji non-profit (na przykładzie biblioteki)* Magdalena Cyrklaff (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) scharakteryzowała nową i zyskującą coraz większą popularność formę promocji instytucji, jaką jest lipdub, czyli rodzaj krótkiego wideoklipu. Poza przybliżeniem genezy i ewolucji tej formy promocji, przedstawiono także przykłady jej zastosowania w bibliotekach wraz ze wskazaniem kryteriów, jakie powinien spełniać lipdub, aby stać się atrakcyjną wizytówką biblioteki. Następna prelegentka, Maria Bosacka (Biblioteka Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego), w referacie *Wykorzystanie podcastingu w popularyzowaniu literatury dla dzieci oraz czytelnictwa wśród dzieci na przykładzie Booktalks Quick and Simple Nancy Keane* omówiła zastosowanie w edukacji bibliotecznej podcastingu, czyli formy internetowej publikacji dźwiękowej lub filmowej, najczęściej w postaci regularnych odcinków, przygotowanej i transmitowanej w technologii RSS. Jako przykład wykorzystania podcastingu w promocji literatury dziecięcej wskazano projekt

amerykańskiej bibliotekarki szkolnej Nancy Keane, która stworzyła bazę liczącą obecnie już ponad 1000 opisów książek dla dzieci. Innej inicjatywie propagującej czytanie dzieciom poświęciła swoje wystąpienie Agnieszka Maroń (Uniwersytet Śląski). W referacie zatytułowanym *Urodzeni po to, by czytać – włoski projekt promujący głośne czytanie najmłodszym* omówiła realizowany we Włoszech program *Nati per leggere*, w którym współpracują ze sobą różni partnerzy instytucjonalni oraz indywidualni, np. pediatrzy, którzy w czasie wizyt kontrolnych proponują rodzicom lektury odpowiednie dla ich dziecka i zachęcają ich do głośnego czytania wspólnie z dziećmi. Słuszność tego kierunku działania potwierdzają badania oceniające skuteczność programu, które wskazują, że po kilku latach jego funkcjonowania wzrosła liczba rodziców czytających dzieciom. Ostatni referat *Monster High – jako przykład rozbudowanego systemu rozrywkowego dla dzieci* wygłosiła Paula Gamus (Uniwersytet Łódzki), która omówiła elementy serii *Monster High* jako produktu totalnego (tj. oferującego książki, zabawki, filmy, gry, karty, ubrania itd.), dedykowanego dzieciom.

Trzecią sesję obrad „Działalność bibliotek a problemy czytelnictwa” zainicjował referat Dagmary Bubel (Biblioteka Główna Politechniki Częstochowskiej) zatytułowany *Lean Management jako forma organizacji pracy bibliotek naukowych ukierunkowana na promocję czytelnictwa*. Autorka nakreśliła model „szczupłego zarządzania” jako metodę usprawniającą funkcjonowanie bibliotek naukowych. Dzięki doskonaleniu metod pracy ulepszone zostają wszystkie procesy biblioteczne, w tym te skierowane na promocję czytelnictwa. Wystąpienie Agnieszki Kwolek (Stowarzyszenie „Larix”) *System udostępniania cyfrowych książek mówionych przeznaczonych dla osób niewidomych we współpracy z bibliotekami publicznymi* poświęcone było kwestii korzystania z bibliotek przez osoby niewidome. Następnie Anna Stachowicz (Biblioteka i Ośrodek Informacji Filmowej PWSFTViT w Łodzi) przedstawiła *Działalność organizacyjną Biblioteki w Zespole Szkół Specjalnych nr 4 w Łodzi, wspierającą czytelnictwo u dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym*. Zaprezentowano przykłady działań podejmowanych w bibliotece, aby zachęcić dzieci do czytania. Z kolei Sławomir Sobczyk (Biblioteka Główna ASP w Krakowie) omówił wydawnictwa Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie jako przykład oferty czytelniczej nie tylko dla artystów. W referacie przedstawiono ofertę wydawniczą z lat 2005-2013, obejmującą zarówno specjalistyczną literaturę dla znawców przedmiotu, jak i szeroki wybór publikacji dla wszystkich miłośników sztuki. Ostatni referat *Z biblioteką w plecaku* wygłosiła Lidia Szczygłowska (Biblioteka Główna Politechniki Częstochowskiej), która wskazała na znaczenie nowych technologii w procesie czytania i dostępu do publikacji. Omówiła zalety e-papieru oraz cechy różnych czytników, które pozwalają m.in. dopasować sposób prezentacji tekstu do potrzeb użytkownika czy zmieścić dużą liczbę książek w jednym urządzeniu.

Miejszem obrad drugiego dnia konferencji była Biblioteka Główna Politechniki Gdańskiej. Zebranych gości powitała Bożena Hakuć, dyrektor biblioteki, następnie słowo wstępne wygłosił prorektor ds. kształcenia Marek Dzida, głos zabrali także senatorowie RP, obecny i byli: Edmund Wittbrodt i Janusz Rachoń oraz były rektor Politechniki Gdańskiej Aleksander Kołodziejczyk.

Pierwsza z zaplanowanych sesji tematycznych dotyczyła programów wspierania rozwoju czytelnictwa. Rozpoczął ją referat *Projekty czytelnicze w Polsce i na świecie*

Renaty Ciesielskiej-Kruczek (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie), która omówiła projekty promujące czytelnictwo podejmowane przez różnego typu instytucje (w tym biblioteki), jak i spontaniczne, mniej sformalizowane akcje ukazujące książkę jako źródło informacji, inspiracji i rozrywki, powstające z inicjatywy osób prywatnych czy firm komercyjnych. Przykłady działań podejmowanych na rzecz promocji czytelnictwa w Szwecji były tematem kolejnego wystąpienia, w którym Maja Chacińska (Uniwersytet Gdański) wskazała m.in. na przyczyny wysokiego poziomu czytelnictwa w krajach skandynawskich. Martyna Augustyniak (Uniwersytet Łódzki) zaprezentowała działania popularyzujące czytelnictwo podejmowane na terenie Łodzi (np. Księgozbiór, Łódzkie czyta). Tematem kolejnego wystąpienia był projekt „Otwórz Książkę” jako przykład działania wspierającego otwartą naukę (Joanna Raczkowska, Uniwersytet Warszawski). Monika Curyło (Biblioteka Katedry UNESCO) omówiła działalność kawiarni literackich jako formę promocji książki i czytelnictwa, z kolei Grzegorz Gogacz i Malwina Tomala-Pietrzak (Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy) wskazali na konieczność wprowadzania zmian organizacyjnych i mentalnych w bibliotekach, które podejmują nowe wyzwania, takie jak tworzenie Mazowieckiej Biblioteki Cyfrowej.

Po przerwie obrady wznowiono w dwóch równoległych sesjach. W części poświęconej czytelnictwu w środowisku naukowym zaprezentowano pięć referatów, których autorzy podjęli takie zagadnienia jak: potrzeba znajomości języka łacińskiego w pracy badawczej z wykorzystaniem zbiorów specjalnych (Maria Otto, Biblioteka Gdańska PAN), udostępnianie beletrystyki w bibliotece naukowej na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej w Olsztynie (Scholastyka Baran i Ewa Rudnicka, Biblioteka Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olszynie), czytelnictwo studentów w świetle badań przeprowadzonych w Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu (Bogumiła Celer i Aldona Zimna, PBP Książnica Pedagogiczna w Kaliszu), wpływ postaw czytelniczych na decyzje związane z zakupem e-zasobów na Politechnice Wrocławskiej (Krzysztof Moskwa i Honorata Niemiec, Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej), tendencje w zakresie czytelnictwa na podstawie danych statystycznych biblioteki uczelnianej Politechniki Gdańskiej (Tatiana Andrzejewska, Bożena Hakuć i Bożena Kray, Biblioteka Główna Politechniki Gdańskiej). W równoległej sesji zatytułowanej „Aktywność bibliotek akademickich” wysłuchano także pięciu wystąpień, o zróżnicowanej tematyce: od próby odpowiedzi na pytanie „Kim jest bibliotekarz w dobie informacji cyfrowej?” (Urszula Chmielewska, Biblioteka Uniwersytetu Gdańskiego), przez przykłady konkretnych rozwiązań jak wykorzystanie serwisu IBUK w zasobach bibliotek uniwersyteckich (Monika Jaworska i Ewa Rzeska, Biblioteka Główna UMCS), modernizacja dostępu do zbiorów w Bibliotece Biotechnologii i Nauk o Żywności Politechniki Łódzkiej (Andrzej Hałasek, Biblioteka Politechniki Łódzkiej), czy funkcje biblioteki hybrydowej na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej w Białymstoku (Joanna Kępko i Iwona Packiewicz, Biblioteka Uniwersytecka w Białymstoku), aż po refleksje z udziału w warsztatach dla bibliotekarzy w Bibliotece Uniwersyteckiej w Bergen (Hanna Grabowska, Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu).

Ostatnia sesja obrad konferencji poświęcona została zagadnieniom marketingu i działaniom projakościowym wspierającym rozwój czytelnictwa. Ostatnią sesję konferencji rozpoczęto od wysłuchania referatu Teresy Góreckiej (EBSCO) *Mierniki altmetryczne do oceny dorobku naukowego w epoce cyfrowej*, w którym autorka podjęła

rozważania nad zmianami, jakie nastąpiły w sposobie komunikowania się środowiska naukowego, nowymi sposobami publikowania i rozpowszechniania badań naukowych oraz wynikającą stąd przydatnością nowych wskaźników oceny dorobku naukowego polegających na gromadzeniu danych dotyczących użytkowania, wzmiankowania, rejestrowania, i cytowania (także w mediach społecznościowych) publikacji. Kolejne wystąpienia dotyczyły m.in. badań efektywności działań marketingowych podejmowanych w Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego (Beata Gamrowska i Tomasz Piestrzyński, Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego), trendów w zachowaniu konsumentów na rynku usług społecznych (Justyna Stępień, Biblioteka Uczelni Łazarskiego), metod i narzędzi kompleksowego zarządzania jakością w bibliotekach (Marcin Karwowski, UMK w Toruniu), wykorzystania metod segmentacji rynku do profilowania usług bibliotecznych (Anna Aniszewska, Biblioteka Ateneum – Szkoły Wyższej w Gdańsku). Konferencję zakończył referat Zbigniewa Gruszki (Uniwersytet Łódzki) *Customer Satisfaction Index jako narzędzie badania poziomu satysfakcji w bibliotekarstwie*, w którym autor zaprezentował zasady przeprowadzenia badania oczekiwań i zadowolenia użytkowników bibliotek z wykorzystaniem metody CSI.

W konferencji wzięło udział blisko 100 uczestników reprezentujących zarówno środowisko bibliotekarzy (z bibliotek akademickich, pedagogicznych i publicznych), jak również pracownicy naukowcy z ośrodków akademickiego kształcenia bibliotekarzy.

Podczas dwóch dni konferencji zaprezentowano czterdzieści referatów, których tematyka obejmowała różnorodne zagadnienia, takie jak: stan czytelnictwa w kraju i za granicą, programy wspierające czytelnictwo w kraju i za granicą, nowe technologie stosowane w procesie czytania, marketing usług bibliotecznych i promocja czytania, zmiany w organizacji pracy bibliotek wynikające z pełnienia nowych funkcji społecznych. W dyskusji zamykającej program przewidziany na pierwszy dzień konferencji przewijały się dwa główne wątki: refleksje nad przyszłością książki tradycyjnej oraz problem spadku czytelnictwa w Polsce. Podkreślano jednak, że dokonujący się postęp technologiczny nie oznacza bynajmniej zaniku tradycyjnych form lektury, obserwowane trendy pokazują bowiem, że te dwie perspektywy – tradycja i nowoczesność – często współistnieją i współgrają ze sobą, bo osoby, które czują potrzebę kontaktu z książką korzystają zarówno z form drukowanych, jak i postaci cyfrowych. Problemem i wyzwaniem, przed jakim stoją biblioteki, jest znalezienie sposobu na dotarcie do tych, którzy nie sięgają w ogóle po żadne lektury. Ważną kwestią wskazywaną przez uczestników konferencji jest przebicie się informacji o bogatej ofercie usług bibliotecznych do społecznej świadomości.

Joanna Kamińska
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej
Uniwersytet Śląski

Tekst wpłynął do Redakcji 23 października 2014 r.

KONFERENCJA MIĘDZYNARODOWEGO STOWARZYSZENIA MUZYCZNYCH BIBLIOTEK, ARCHIWÓW I CENTRÓW INFORMACJI (IAML)

(Antwerpia, 13-18 lipca 2014 r.)

IAML (International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres) jest stowarzyszeniem zrzeszającym biblioteki muzyczne i bibliotekarzy muzycznych oraz wszystkich, którzy są zainteresowani muzyką i zbiorami muzycznymi. W latach 50. zbiory muzyczne znajdujące się w bibliotekach różnych instytucji, uczelni muzycznych, jak i w działach specjalistycznych bibliotek narodowych, uniwersyteckich, publicznych, osiągnęły taki stopień organizacji i rozwoju, że dalsze prace fachowe w tej dziedzinie, określanej już wówczas mianem bibliotekarstwa muzycznego, wymagały ustaleń międzynarodowych i pewnego ujednoczenia w skali światowej. W lipcu 1951 r. w Paryżu, na jednym z kongresów, IAML zostało uznane prawnie jako jedno ze stowarzyszeń z odrębnym zarządem i statutem. Stowarzyszenie ma na celu koordynację projektów dotyczących bibliografii, katalogowania, konserwacji i badań naukowych oraz promowanie aktywności bibliotek muzycznych, archiwów i centrów informacji. Ponadto rozwija procesy edukacji zawodowej i dokształcania pracowników bibliotek. W kongresach i pracach IAML uczestniczą od 1959 r. przedstawiciele polskiego bibliotekarstwa muzycznego. Od szeregu lat w skład Stowarzyszenia wchodzi Sekcja Bibliotek Muzycznych SBP – Polska Grupa Narodowa IAML.

Pięciodniowa konferencja miała miejsce w Królewskim Konserwatorium Muzycznym w Antwerpii (Royal Conservatoire Antwerp – deSingel International Arts Campus), zgromadziła ok. 270 uczestników z 32 krajów, w tym 9-osobową grupę bibliotekarzy muzycznych z Polski, w której znaleźli się przedstawiciele największych polskich ośrodków naukowych: Biblioteki Głównej Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach (Hanna Bias, Iwona Bias), Biblioteki Głównej Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku (Marta Walkusz, Paweł Nodzak), Biblioteki Narodowej, Zakładu Zbiorów Muzycznych (Sonia Wronkowska), Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie (Ewa Hauptman-Fischer), Instytutu Muzykologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków (Renata Suchowiejko, Stanisław Hrabia), Narodowego Instytutu Fryderyka Chopina, Warszawa (Mariusz Wrona).

Oficjalne otwarcie konferencji odbyło się w centrum konferencyjnym Elzenveld. Organizatorzy, wraz z przewodniczącą IAML Barbarą Dobbs Mackenzie, przywitani członków, prelegentów jak i wszystkich innych uczestników konferencji, życząc owocnych dyskusji, wystąpień oraz spotkań. Z okazji konferencji pedagog antwepskiego Królewskiego Konserwatorium Muzycznego, kompozytor Frank Agsteribbe skomponował utwór w formie kanonu o tytule *Beer Canon*, który został zaśpiewany, po uprzednim przeciwiczeniu, przez bibliotekarzy, archiwistów oraz pracowników centrów informacji.

W ciągu trwania konferencji odbyło się 29 sesji, ogłoszono 87 referatów, a w sesji posterowej zaprezentowano 5 plakatów. Zasięg tematów i problemów poruszanych na sesjach i spotkaniach roboczych był bardzo rozległy i bogaty. Reprezentanci z Polski aktywnie uczestniczyli w obradach prezentując trzy referaty. W drugim dniu trwania konferencji Marta Walkusz i Paweł Nodzack reprezentujący Bibliotekę Główną Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku ogłosili referat *The Future of Information in Polish Musical Libraries (Przyszłość działalności informacyjnej w polskich bibliotekach muzycznych)* w sesji „Information Literacy and Music Library” prowadzonej przez Geoffa Thompsona. Zgromadzeni mieli okazję zapoznać się z wynikami badań, które przeprowadzono wśród muzycznych bibliotek głównych uczelni wyższych oraz wydziałowych w Polsce. Ankieta dotyczyła działalności informacyjnej bibliotek. Stwierdzono, że w większości bibliotek serwis informacyjny nie jest niezależną jednostką, a funkcja ta została przejęta przez czytelnie lub wypożyczalnię. Autorzy zasugerowali reorganizację funkcjonowania biblioteki w celu wyodrębnienia jednostki zajmującej się wyłącznie usługami informacyjnymi.

W sesji „Visual Culture and Music” Hanna Bias ogłosiła referat: *Long-term cooperation between the Flemish media artist Jan Fabre and the composer from Katowice Eugeniusz Knapik. Axiological aspects of the creation (Wieloletnia współpraca flamandzkiego artysty multimedialnego Jana Fabre z katowickim kompozytorem Eugeniuszem Knapikiem. Aksjologiczne aspekty twórczości)*. Prelegentka przedstawiła materiały źródłowe dotyczące 10-letniej współpracy artystów, wśród nich: dokumenty dźwiękowe, rękopisy, wycinki z gazet, materiały osobiste kompozytora, programy, afisze, fotografie znajdujące się w Bibliotece Głównej Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, zaprezentowała również fragmenty z oper. Przygotowując referat, dla uzupełnienia informacji przeprowadziła wywiad z Eugeniuszem Knapikiem. Zwróciła się również do Jana Fabre z prośbą o udostępnienie prywatnych materiałów dotyczących ich współpracy. Spotkanie doszło do skutku w Troubleyn Theater by Jan Fabre mieszczącego się w Antwerpii. Fabre, najwybitniejszy przedstawiciel współczesnej flamandzkiej awangardy plastycznej i teatralnej, od dłuższego już czasu nosił się z pomysłem stworzenia monumentalnego dzieła scenicznego, będącego awangardową wizją muzycznego teatru. Mając gotowe libretto i koncepcję scenograficzno-inscenizacyjną, musiał znaleźć autora muzyki. Fabre poszukiwał muzyki, w której czułby „wewnętrzny pasję”. Taką usłyszał w *Wyspach* Eugeniusza Knapika. Tak rozpoczęła się ich wspólna podróż a jej finałem jest trylogia *The Minds of Helena Troubelyn*. Pierwsza część, *Das Glas im Kopf wird vom Glas*, to opera w 8 scenach, druga – *Silent Screams, Difficult Dreams* składa się z 4 scen, trzecia – *La libertà chiama la libertà*, z 5 scen. O rozmachu całego przedsięwzięcia świadczyć może fakt, iż przedstawienia kolejnych części tryptyku zaplanowano w różnych centrach kulturalnych Europy w odstępach kilkuletnich.

Stanisław Hrabia (wiceprzewodniczący IAML, przewodniczący Komitetu Programowego IAML) przewodniczył dwóm sesjom. Sesja „Belgian musical culture – connections” ukazała zależności pomiędzy kompozytorami przebywającymi w Belgii. Tematy zgłoszone przez trzy prelegentki: Renatę Suchowiejko (Uniwersytet Jagielloński, Kraków), Jane Gottlieb (The Juilliard School, Nowy Jork), Olę Kuzinę (The Glinka National Museum Consortium of Musical Culture, Moskwa) wyraźnie się uzupełniały, dając obraz działalności kompozytorskiej na terenie Belgii. Przedsta-

wiono działalność kompozytorów: Józefa Wieniawskiego, Eugène'a Ysaÿe, Jeana Gérardy'ego, Edouarda Jacobsa, Césara Thomsona i in.

Renata Suchowiejko, jako ostatnia prelegentka z Polski, wygłosiła referat we wspomnianej już wcześniej sesji „Belgian musical culture – connections”. Referat *L'héritage musical de Joseph Wieniawski à la Bibliothèque du Conservatoire royal de Bruxelles* (Józef Wieniawski i jego muzyczne dziedzictwo w Bibliotece Conservatoire Royal de Bruxelles) zaprezentowała w języku francuskim. W pierwszej kolejności przedstawiono sylwetkę Józefa Wieniawskiego (1837-1912), polskiego pianisty, kompozytora, dyrygenta i pedagoga. W 1880 r. osiedlił się on na stałe w Brukseli. Był silnie związany z tym miastem. Dowodem tego jest jego bogata kolekcja rękopisów i partytur znajdująca się w Bibliotece Królewskiego Konserwatorium w Brukseli, która stanowi bezcenne źródło wiedzy o jego kompozycjach w kontekście historycznym i kulturowym. Wiele jego prac zostało wydanych przez brukselskie wydawnictwo Schott.

Program konferencji dopełniło odwiedzenie Biblioteki Królewskiego Konserwatorium Muzycznego w Brukseli, w której bibliotekarze zaprezentowali najcenniejsze eksponaty, m.in. smyczek Ysaÿe'a, rękopis Rossiniego i pamiętnik żony Mozarta. W części biblioteki otwartej dla studentów wystawione zostały starodruki, rękopisy w tym Georga Philippa Telemanna i obszerny zbiór Carla Philippa Emanuela Bacha, nad którym obecnie są prowadzone intensywne badania. Konserwatorium jest podzielone na część francuską i flamandzką, ma dwa punkty informacji. W bibliotece jest podział na pracowników francusko- i flamandzkojęzycznych. Podział ten utrudnia osiągnięcie porozumienia w sprawie niezbędnego remontu. Uczestnicy konferencji mieli również możliwość obejrzenia wystawy Adolphe'a Saxa w Muzeum Instrumentów Muzycznych i wystawy muzykaliów Biblioteki Narodowej. Wysłuchano także koncertu carillonowego z wieży Katedry św. Rumolda w wykonaniu Eddy'ego Mariëna w mieście Mechelen.

Organizatorzy zadbali również o zaznajomienie uczestników konferencji z muzyką kompozytorów lokalnych. Pierwszy koncert *Flemish violin music from today and the past*, uświetniło swoją obecnością dwóch kompozytorów, a miał on miejsce w bardzo nietypowej Sali – Augustinus Muziekcentrum, które korzysta z budynku dawnego kościoła św. Augustyna. Z wielkim szacunkiem dla kulturalnych i historycznych wartości kościoła, budowlę przekształcono w nowoczesną salę koncertową. Podczas drugiego koncertu wysłuchano trzech utworów absolwenta Królewskiego Konserwatorium Muzycznego w Antwerpii – Luca Van Hove'a – w wykonaniu Royal Flemish Philharmonic. Autor był obecny na sali. Wstępne słowo wygłosił Martyn Brabbins, dyrygent, który podkreślił znaczenie pracy bibliotekarzy.

W trakcie konferencji odbywały się liczne spotkania grup roboczych i komitetów oraz zebrania organów statutowych, na których m.in. dyskutowano o ciągłym rozwijaniu tzw. projektów R, czyli wielkich przedsięwzięć o światowym zasięgu będących międzynarodowym leksykonem źródeł muzycznych. Zaliczamy do nich: RISM (Répertoire International des Sources Musicales), który jest inwentarzem druków i rękopisów muzycznych, oraz traktatów o muzyce wydanych przed 1800 r., RILM (Répertoire International de Littérature Musicale) będący bibliografią piśmiennictwa muzycznego, RIidIM (Repertoire International d'Iconographie Musicale) traktujący o ikonografii muzycznej oraz RIPM (Répertoire International de la Presse Musicale) jako bibliografia czasopism muzycznych XIX i I poł. XX w. Bazy

te są dla badaczy kompendiami wiedzy o międzynarodowych zasobach muzycznych. Dla polskich muzykologów stanowią cenne źródło informacji o zabytkach muzycznych i kolekcjach rozproszonych na terenie naszego kraju.

Konferencja IAML w Antwerpii była wydarzeniem niezwykle ważnym dla środowiska bibliotekarzy muzycznych w Polsce. Po raz kolejny środowisko bibliotekarzy muzycznych z całego świata (IAML skupia ponad 1850 instytucji i członków indywidualnych z 53 krajów) miało okazję do wymiany poglądów, wiedzy i pomysłów. Aktywny udział reprezentantów z Polski w obradach oraz pracach Zarządu Głównego IAML świadczą o zacieśniającej się współpracy polskich muzykologów z międzynarodowymi gremiami. Stanowi to ważny element działalności Sekcji Bibliotek Muzycznych SBP. Na oficjalnej stronie Międzynarodowego Stowarzyszenia już pojawiła się informacja o terminie nadsyłania abstraktów na konferencję w 2015 r. organizowaną przez IAML wspólnie z IMS (International Musicological Society) w Nowym Jorku.

Hanna Bias

Biblioteka Główna Akademii Muzycznej
im. Karola Szymanowskiego w Katowicach

Tekst wpłynął do Redakcji 29 września 2014 r.

„BIBLIOTEKI, OBYWATELE, SPOŁECZEŃSTWA: ŁĄCZENIE SIĘ DLA WIEDZY”¹

ŚWIATOWY KONGRES BIBLIOTEK I INFORMACJI I 80. KONFERENCJA GENERALNA IFLA

(Francja, Lyon, 16-22 sierpnia 2014 r.)

W tym roku Światowy Kongres Bibliotek i Informacji oraz 80. Konferencja Generalna Międzynarodowej Federacji Bibliotekarskich Stowarzyszeń i Instytucji odbywały się we francuskim Lyonie pod hasłem „Biblioteki, obywatele, społeczeństwa: łączenie się dla wiedzy”.

Kongres otworzyli Gérard Collomb, mer Lyonu, oraz Bruno Racine – dyrektor francuskiej Biblioteki Narodowej. W ceremonii udział wzięli także Sinikka Sipilä – prezydent IFLA a także ministrowie dwóch resortów odpowiedzialnych we Francji za biblioteki: Benoît Hamon – Ministerstwo Edukacji Narodowej, Szkolnictwa Wyższego i Badań oraz Aurélie Filippetti – Ministerstwo Kultury i Komunikacji. Gościem specjalnym był Bernard Stiegler – jeden z największych francuskich filozofów współ-

¹ *Libraries, Citizens, Societies: Confluence for Knowledge.*

czesnego pokolenia, który wygłosił przemówienie poświęcone przyszłości czytania. Podczas uroczystości inaugurującej tegoroczny kongres odbyła się także specjalna prezentacja kultury francuskiej.

Podczas tegorocznego Kongresu, odmiennie niż miało to miejsce w latach ubiegłych, nie dokonano podziału wystąpień według grup tematycznych. Natomiast, podobnie jak na poprzednich Kongresach, poszczególne sekcje IFLA przedstawiały zagadnienia tematycznie związane z ich zainteresowaniami, samodzielnie bądź wspólnie z innymi sekcjami. Wygłoszone referaty dotyczyły w ogólnym zarysie takich problemów jak: rola bibliotek różnych sieci i ich udział w życiu obywateli, działalność bibliotek a potrzeby różnych grup użytkowników (niepełnosprawnych, mniejszości etnicznych i wielokulturowych, seksualnych, dzieci i młodzieży), kształcenie użytkowników pod kątem ich różnych potrzeb, sprawy szeroko rozumianego bibliotekarstwa (standardów, zarządzania, ewaluacji, statystyki, gromadzenia, opracowania, udostępniania, otwartego dostępu, ochrony i przechowywania, budownictwa bibliotecznego), zawód bibliotekarza, kształcenie i szkolenie zawodowe oraz nowe możliwości w pracy bibliotecznego (np. MOOCs).

ROLA I UDZIAŁ BIBLIOTEK W REALIZACJI POTRZEB RÓŻNYCH GRUP UŻYTKOWNIKÓW

Znakomita większość prezentowanych wystąpień poświęcona była ukazaniu społecznej roli bibliotek różnych sieci i ich udziału w życiu obywateli, podnoszeniu jakości ich życia, zapewnianiu dostępu do informacji i rozrywki. Sekcja Latin America and the Caribbean, która obchodziła w tym roku 40-lecie swojego istnienia, zaprezentowała działania prowadzone przez biblioteki na rzecz swoich mieszkańców, jako sposób na społeczną integrację. Doskonałą ilustracją było wdrażanie programu alfabetyzacji cyfrowej wśród osób starszych na terenie São Paulo w Brazylii realizowane w ramach nagrodzonego przez Fundację Billa i Melindy Gatesów Programu AcessaSP (N. Mazo Toro: *Biblioteca, escuela y cultura escrita, una alternativa de inclusión social*; B. Passarelli: *Digital Inclusion Program AcessaSP and the development of digital literacies among elderly population: a case study*).

Ukazano (Library and Research Services for Parliaments Section) rolę bibliotek w angażowaniu obywateli w działania dla społeczeństwa i rozwoju demokracji, wzmacnianiu zrozumienia działania instytucji i praktyk demokratycznych (C. Macleod: *Informing citizens about democracy; the role of Canada's Library of Parliament*; D. Koffi Sanguia: *La bibliothèque parlementaire dans le renforcement des citoyens à la compréhension des institutions et pratiques démocratique*; J.L. Riffo Muñoz, K. Orrego Olmedo: *Las Bibliotecas Parlamentarias y su rol como puente entre el Parlamento y el ciudadano*; E. Valentine: *Engaging Citizens in Parliament: A Comparison of Parliamentary Information Services Extension and Library Networks*; S-L. Korkeila, T. Peuhkurinen: *Openness of the Library of the Finnish Parliament and its services to support democracy*).

Intencją sesji przygotowanej przez Government Libraries Section było zaprezentowanie sposobów, jakimi biblioteki w instytucjach rządowych za pośrednictwem świadczonych usług wdrażają projekty służące rozwiązywaniu konkretnych problemów w społeczeństwie. Przedstawiono biblioteki instytucji rządowych w różnych krajach jako ważne dla obywateli platformy gromadzące i udostępniające informacje, rozwijające otwarty dostęp do oficjalnych i urzędowych publikacji oraz sprzyjające wdrażaniu e-administracji (m.in: S. Goria, S.K. Bihani: *Developing an Open Access Digital Repository (OADR) of official*

and government publications of Indian citizens; M. Kulkarni, K.R. Ingle, V. Jagtap: *Digital repository of government publications for effective implementation of e-Governance using DSpace*; F.R. Nsiimoomwe: *An electronic document repository of internally generated knowledge: A case of Bank of Uganda Knowledge Management Centre*; J. McDonough: *Putting a roof over their heads – the development of an electronic submission, storage and delivery system for government documents*; R.E. Liboro, L.I.T. De Los Reyes: *The Philippines' first Science Digital Library*; E. Voskanyan: *Russian libraries as information and knowledge platforms for citizen engagement*).

Przybliżono inicjatywy podejmowane przez IFLA ALP na rzecz budowy silnych społeczności za pośrednictwem programów bibliotecznych, umacniania stowarzyszeń bibliotecznych, czy International Leaders Programme. Przedstawiono przedsięwzięcia w tym zakresie podejmowane w Afryce, Azji i Oceanii, Ameryce Łacińskiej i na Karaibach.

Mówiono o roli bibliotek i zapewnianiu dostępu do informacji jako sposobie na rozwój i zwalczanie ubóstwa w krajach afrykańskich (K.J. Mchombu, Ch.M. Mchombu: *The Role of Information and Knowledge in Poverty Eradication in Africa: a case study of Namibia*; B. Mbambo-Thata: *Changing lives through information for development: an exploration of African digital library initiatives in the 21st century*), poprawę sytuacji kobiet wiejskich (A.A. Bamigbola, A.E. Adetimirin: *Library services for rural women empowerment in Oyo State: a case study of African Heritage Research Library and Cultural Centre, Oyo State, Nigeria*) oraz o międzynarodowych inicjatywach (np. INASP – International Network for the Availability of Scientific Publications – utworzonej w 1992 r.) na rzecz zwiększania dostępu do informacji i badań prowadzonych w Afryce (A. Powell, E. Farrow, P. Burnett: *Strategy, sustainability and quality: how INASP and its partners are strengthening access to research in Africa*).

Tradycyjnie wiele uwagi poświęcono działalności bibliotek na rzecz różnych grup użytkowników. Przedstawiono Konwencję Narodów Zjednoczonych poświęconą Prawom Osób Niepełnosprawnych (*The UN Disability Rights Convention*) i jej znaczenie dla usług bibliotecznych prowadzonych z myślą o osobach mających specjalne potrzeby (m.in.: T. Degener: *The CRPD and its impact for library services-a perspective from the CRPD Committee*). Zaprezentowano wdrożenie tej konwencji w różnych krajach (m.in. w Japonii: H. Kawamura: *Implementing the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities; Roles of Libraries and Librarians in Japan*) oraz ukazano jak biblioteki realizują postanowienia traktatu w Marakeszu zawartego w czerwcu 2013 r. (F.J. Martínez Calvo: *The role of libraries in the implementation of the Marrakesh Treaty for persons with a print disability*).

Zilustrowano to przykładami dobrych praktyk bibliotecznych dla osób niepełnosprawnych (M.-N. Andissac: *Des bibliothèques accessibles et inclusives: quelques exemples de bonnes pratiques en France*).

W wielu wystąpieniach podkreślano potrzebę zwiększenia i ułatwienia osobom z dysfunkcją wzroku dostępności do zbiorów i informacji oraz usług online w bibliotekach publicznych w Finlandii, Francji, Holandii, Szwecji i Stanach Zjednoczonych (m.in.: M. von Zansen: *Library for all: Bringing talking books and accessibility thinking into public libraries in Finland*; L. Maumet: *Building a network of accessible public libraries for print disabled persons in France*; K. Keninger: *NLS and US public libraries: Cooperative strategies old and new*; B. Kronkvist: *Apple shelf in everyday life: public libraries work with accessible media for children*; K. Krikhaar: *Growing Daisies; streaming daisy audio books through local Dutch public libraries*; M. Stein: *Accessible websites, a necessity? Issues dealt with in making online services for the print disabled accessible*).

Referenci z sekcji Library Services to People with Special Needs (LSN) oraz Libraries Serving Persons with Print Disabilities (LPD) przedstawili działania popularyzu-

jące problematykę dysleksji (H. Carlsson-Asplund: *Public Library Serving People with Dyslexia – A Swedish example*; N. Bolt: *But they don't look like they have a disability. Serving People with Dyslexia – Best Practices from the United States*; D.M. Gabriel, M. Lencek, L. Sabljak: *Dyslexia and Library Programmes for Motivation to Read in Croatia*).

Zaprezentowane zostały nowe *Guidelines for Library Services to Persons with Dyslexia*, opublikowane wspólnie przez te dwie Sekcje IFLA (S. Boets, H. Mortensen: *Discover the renewed and enlarged guidelines for Library Services to Persons with Dyslexia!*).

Również w Indigenous Matters Special Interest Group podkreślano konieczność jeszcze większego zwracania uwagi przez biblioteki na problemy rdzennej ludności, wzmacniania ich odpowiedzialności w tym zakresie i zwiększania dostępności do informacji (S-J. Chen: *A Holistic Perspective on Indigenous Digital Libraries in Taiwan*; C. Callison: *Supporting and working effectively with indigenous students while building and strengthening relationships between Indigenous Communities and the Academic Library*; J.T. Furlong: *Preserving and promoting the lives of Native Americans through oral histories*). Andrew Wiberg z University of Wisconsin w Milwaukee (USA) zaprezentował system wyszukiwania informacji MUKURTU, zaprojektowany z myślą o rdzennej społeczności (*MUKURTU: information retrieval system engineered for indigenous individuals and communities*). Natomiast Greg Marshall z Library Information Services w Aotearoa w Nowej Zelandii przedstawił wykorzystywanie tradycyjnej pedagogiki Ako Wānanga dla zwiększenia wsparcia dla studentów w instytucjach szkolnictwa wyższego w Nowej Zelandii (*Fostering confluence for students in an indigenous tertiary institution by engaging traditional pedagogy: Ako Wānanga and the essential support services*).

W Sekcji Library Services to Multicultural Populations ukazano współczesne biblioteki publiczne jako nowoczesne wieże Babel, promujące wielokulturowość prowadzącą do wzajemnego zrozumienia i ukształtowania użytkowników jako jednostek społecznych (M. Alekseeva: *How to Understand Yourself and People of Your Age across the World? Book Patchwork Collection for Young Adults Knows How*; A. Basak, R. Bandyopadhyay: *Library Services for Social Inclusion in Multicultural Communities In Birbhum, West Bengal, India*; J. Fang, J. Zhang, T. Zhan i S. Boss: *The awareness and local application of multicultural services in Chinese public libraries: The service model of the Guangzhou Library*; I. Atlestam, R. Myhre: *Needs, reads and possibilities in a suburban library in a multicultural setting*). Valerie M. Buck i Annick Houzé z USA (*Healing library anxiety: How comparing libraries to hospitals can improve service to multicultural populations*) przedstawiły sposób poprawy usług bibliotecznych dla społeczności wielokulturowych poprzez dostrzeżenie w bibliotekach możliwości ich leczniczego i biblioterapeutycznego oddziaływania. Héloïse Lecomte i Fanny Mion-Mouton (*350 langues, 80 alphabets dans une seule bibliothèque... Défis et enjeux*) przedstawiły bibliotekę Bibliothèque universitaire des langues et civilisations w Paryżu (BULAC), jej problemy i wyzwania przed nią stojące. Biblioteka ta powstała w efekcie połączenia w grudniu 2011 r. 19 bibliotek i części ich zbiorów w jedną instytucję, która obecnie gromadzi 1,5 mln dokumentów w 350 językach i 80 alfabetach ze wszystkich kontynentów.

Kwestie dotyczące różnorodności użytkowników i ich problemów są i powinny być powszechnie podejmowane przez biblioteki. Jednakże grupą, która w tych dyskusjach bywa pomijana, to osoby o odmiennej od heteroseksualnej orientacji seksualnej i tożsamości płciowej, niezgodnej z płcią biologiczną (LGBTQ). W tym roku po raz pierwszy odbyła się sesja poświęcona tym zagadnieniom zorganizowana przez IFLA LGBTQ Users Special Interest Group (E.L. Chapman: *"I've never really thought about it": librarians'*

attitudes to the provision of LGBT-related fiction to children and young people in English public libraries; J.A. Chaves Guimarães, F. Assis Pinho, G. Gomes Cândido, B. Gisele: Gay Marriage and Homoaffective Union: a terminological analysis of the social values of libraries as a source for an ethical subject representation and dissemination in Brazil; B. Mehra, L. Gray: "Don't Say Gay" in the State of Tennessee: Libraries as Virtual Spaces of Resistance and Protectors of Human Rights of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer (LGBTQ) People; N. Somorjai: Reducing Suicide Risks of LGBTQ Library Users; J.A. Winkelstein, E. Cortez: Public Libraries: Creating safe spaces for homeless LGBTQ youth; E. Da Silva Alentejo: Power and community: organizational and cultural LGBT responses against homophobia and promotion of inclusion values; M. Morris, K.R. Roberto: Information-seeking Behaviour of LGBTQ Health Professional: New data to inform inclusive practice; M. Lindgren, Ch. Edeholt: The Rainbow Library at Umeå City Library and The Swedish Network for LGBTQ Issues at Libraries).

Przedstawiono działania prowadzone przez biblioteki różnych sieci służące interkulturowości, kształceniu zawodowemu, poprawie jakości życia „dzieci ulicy” czy promujące czytelnictwo wśród małych pacjentów szpitali (I. Bon, K. Broekhof: *Measuring the results of the cooperation between public libraries and school – The Monitor the Library at School in the Netherlands*; S. Hernelahti, S. Kolehmainen: *Creative literacy as a way for multileteracy*; I. Jorum, M. Eklund: *Literacies for academic and professional purposes: Two collaboration projects with the University Library*; S. Chakraborty: *Reaching the un-reached: Case studies of the learning initiatives of the street children in Kolkata*; E. Chik, E. Razifah: *Book Buddies: Nurture and Culture Reading Habits among Paediatric Patients and Guardians at Hospital Universiti Sains Malaysia*; S. Hackett: *Innovating for literacy and skills: A Canadian partnership*).

Sekcje Libraries for Children and Young Adults oraz Literacy and Reading ukazały możliwości bibliotek w zakresie tworzenia przez dzieci i młodzież książek, filmów czy innych materiałów bibliotecznych, które postrzegane są jako wzmocnienie ich umiejętności czytelniczych (np. Ch. Swaren: *Storytime Station: A case study on using public library-created animated videos to reinforce early literacy skills and practices*; M. Peltonen, M. Wickström: *3D-prints and Robots Play a Part in My Story. Participatory Learning Action and Content Creation in a Library Maker Space*; M. Shu, B. Sun, B. Gao, G. Liang: *DigiBook MakerSpace in Chinese Public Libraries*; M. Frost: *They always come back – the popularity of student created books*; I. Marjanen, H. Roisko: *Let library loose: teens and young adults as content creators at Hattula Public Library*; L.L. Balock: *Les adolescents et la lecture à Yaoundé: contribution à la mise en œuvre d'une politique de développement de la lecture*; H-Y. Sung: *Adults and children creating personalised stories together through information and communications technology in public libraries*). Innym celem przygotowywania tych materiałów przez samych użytkowników jest nabywanie lub zwiększanie sprawności własnej i innych w korzystaniu z bibliotek i nowych technologii (m.in. A. Tamakloe: *Innovative Mobile Library Brings Rural School Children ICT and New Educational Opportunities*; M. Kinyanjui: *'Kids on the Tab': Kenya National Library Service's tablet computers project for slum school children*; M.M. Moshoeshoe-Chadzingwa: *Life challenges and information needs of children and young adults in Lesotho: lessons from an internet-connected hybrid library*). Tworzenie książek przez użytkowników jest szczególnie ważne w środowisku, które nie dysponuje publikacjami we własnym języku, jak np. w Grenlandii (M. Laustsen: *Allatta (Let's write) – working together to get the literature we are missing*) lub słabo zna język urzędowy, który jest inny niż jego własny (np. w Burkina Faso, M. Kevane: *Libraries creating reading material for rural children readers in Burkina Faso*).

Karen Siercke z Hygge Factory w Kopenhadze (*In Ugly Times The Only Protest is Beauty*) przedstawiła bardzo interesujący projekt, w którym twórczość w zakresie szeroko rozumianej sztuki (plastyka, literatura, muzyka) wykorzystywana jest dla celów terapeutycznych w stosunku do młodych osób, które straciły swoich bliskich.

W Sekcji Libraries for Children and Young Adults przedstawiono również realizację potrzeb dzieci i młodzieży w bibliotekach działających w różnych środowiskach w Afryce (m.in. E. Lallement, M.J. Devillers: *25 ans au service de la lecture jeunesse au Sénégal – retour sur l'expérience de lire en Afrique*; J. Haynes: *SEEN and HEARD: Challenging the perceptions of children in libraries in sub-Saharan Africa*; L. Hugues, M.M. Razafintsalama: *Quelles «nouvelles» pratiques du don de livres pour répondre au besoin des jeunes lecteurs africains dans les bibliothèques?*; A. Albasini: *New, performing library models; the influence of services for young people. School Libraries and Reading Suitcases in Mozambique – Project “Mabuko Ya Hina” (Books For Everyone)*; R. Nyberg, M. Hayes: *Greenwell Matongo Community Library as Learning Environment for Children: Broadening Learning Environment and Providing Learning Support*; S.S. Sonon: *L'expérience des mini-bibliothèques de la Fondation Zinsou dans la promotion de la lecture des jeunes à Cotonou (Bénin)*).

Ukazano (Libraries for Children and Young Adults Section) jak biblioteki upowszechniają kulturę wśród dzieci i młodzieży wykorzystując różne nośniki przekazu informacji (D.V. Loertscher, B. Woolls: *Transmedia Storytelling as an Education Tool*; J. Parker, R. McDonald: *Stories are More than Paper: Using Transmedia with Young Adults*; L. Nussac: *Film «Les Expéditions imaginaires: exposition immersive dans la littérature de jeunesse d'hier et d'aujourd'hui»*; A. Koivisto, H. Ketamo, E. Hammis: *Combining the Dimensions of Written and Digital Media in a NFC-based Non-linear Adventure Game for Children*; M. Peyriat, A-F. Voisin, A. Demé: *Les jeunes et la Grande Guerre: le web-documentaire à l'épreuve*).

Podczas obrad tej sekcji wielokrotnie podkreślano, że dobrze działające biblioteki szkolne stanowią istotne wsparcie dla rozwoju wiedzy. Przybliżono współpracę bibliotek z organizacjami i stowarzyszeniami działającymi w danym środowisku, co przyczynia się do umocnienia ich roli oraz do wzrostu edukacji wśród dzieci i poprawy jakości ich życia (m.in.: R.J. Todd: *School library advocacy, evidence and actions in the USA: Principles for planning and implementing advocacy initiatives*; H.Ch. George, D. Singh: *The role of national associations in advocating for school libraries: The case of Indonesia*; E.A. Burns: *Practitioner strategies for effective advocacy engagement in the USA*; M.H. Aas: *Why should Unions support School Libraries? The Norwegian model*; S. Ingvaldsen: *The Norwegian School Library Program – What has been achieved?*; M. Hell: *Collaboration for school library legislation and school library development in Sweden*; G. Perrone, G. Graves: *A law to create and improve educational information units in schools in Argentina*; K.J. Philip, E.E. Okon: *Development of advocacy and action plan with decision makers of public secondary schools on libraries in Southern Nigeria*; G. Hart: *Converging paths in the drive for school libraries in democratic South Africa*).

Działania na rzecz umacniania roli bibliotek szkolnych, jako wiodących instytucji w doskonaleniu życia mieszkańców, znalazły swoje urzeczywistnienie w nowelizacji IFLA/UNESCO *School Library Guidelines* opublikowanych w 2002 r. W tym roku podczas spotkania uczestników IFLA zaprezentowana została nowelizacja tych wytycznych (*IFLA/UNESCO School Library Guidelines Review and Recommendations*).

W sekcjach Health and Biosciences Libraries oraz Information Literacy zajmowano się problemami alfabetyzacji w odniesieniu do informacji zdrowotnej. Przedstawiono działania bibliotek publicznych w tym zakresie, dostępność źródeł informacji, ich wy-

korzystanie przez mieszkańców oraz prowadzone kształcenie. Ukazano sytuację w Nigerii i Ugandzie (J.A. Akerle, R.A. Egunjobi: *Health resources availability, health information needs, health information literacy and health attitude as predictors of community information service utilization among citizens in public libraries in south western Nigeria*; M.G.N. Musoke: *Enhancing access to current literature by health workers in rural Uganda and community health problem solving*); w Stanach Zjednoczonych na Alasce (S. Brudie: *Medical library support for peer language navigators in Anchorage, Alaska: partnering to help individuals with limited English proficiency find reliable, culturally relevant health information*); w Kanadzie (M. Morris, G. Gore: *Going to the next level: how health librarians are engaging with critical appraisal*); Iranie (L. Nemati-Anaraki, K. Sadeghi: *Health Literacy and the Role of Clinical Librarians in Health Promoting Behaviors through Health Knowledge Portal*) oraz w Turcji (H. Inci: *Vital Decisions: A Critical Look at Health Literacy in Turkey*).

Innym obszarem, w odniesieniu do którego zostały przedstawione działania informacyjne prowadzone przez biblioteki, było rolnictwo. Zwracano uwagę (Agricultural Libraries Special Interest Group) na zależność między działalnością bibliotek, zwłaszcza w środowiskach wiejskich, dostarczaną przez nie informacją a osiągnięciami indywidualnych rolników i produkowaniem zdrowej żywności. Tymi zagadnieniami zajmowali się m.in: S. Tanasijević z Serbii (*Public Library – the Important Link between Rural Libraries And Successful Farmers*), prelegenci z Włoch (R. Petuchovaite, U. Lipeikaite: *Libraries as activators of farmer's learning*; T. Malapela, F. Celli, I. Subirats i J. Keizer: *The role of AGRIS in providing global agricultural information to boost productivity and food security*); M.M. Mashroofa, W. Senevirathne ze Sri Lanki (*Influence of Information Literacy skills in accessing agricultural information: with special reference to paddy farmers of Ampara district, Sri Lanka*); N. Singh z Indii (*Attaining Information Literacy: An assessment of Indian Agricultural Universities approach to enhancing Student's Information and Research skills*); R. Van Genderen i J. Ringersma z Holandii (*The green information chain: Groen Kennisnet brings agricultural knowledge from research to the classroom, on the farm, and into agri-business*); S. Abiola Abosedede, A.O. Alabi z Nigerii (*Farmers Information Literacy and Awareness towards Agricultural Produce and Food Security: FADAMA III programs in Osun state Nigeria*).

BIBLIOTEKARSTWO

W National Information and Library Policy Special Interest Group przedstawiono problemy dotyczące narodowych polityk w odniesieniu do bibliotekarstwa w epoce konwergencji. Prezentowano strategię rozwoju bibliotekarstwa (T. Böhm: *The National Library of the Czech Republic's development for years 2011-2016*; R. Jøsevold: *All books published in Norway up through the year 2000 freely available on the Net – a digital strategy for the 21st century*) i działania doskonalące biblioteki (E. Choi: *Toward a library where everyone is happy*).

Zwrócono uwagę na rolę bibliotek narodowych w zabezpieczaniu dziedzictwa kulturowego w erze cyfrowej (R. Aguirre: *Biblioteca Nacional Digital: un nuevo paso para la preservación de la memoria de Chile*). Mówiono także o archiwizacji egzemplarzy obowiązkowych materiałów niedrukowanych i internetowych (H. Hockx-Yu: *Archiving Social Media in the Context of Non-print Legal Deposit*; S. Bonnel, C. Oury: *La sélection de sites web dans une bibliothèque nationale encyclopédique: une politique documentaire partagée pour le dépôt légal de l'internet à BnF*; S.A. Solbakk: *Implementation of digital deposit at the National Library of Norway*).

W Sekcji Metropolitan Libraries przybliżono nowe tendencje w działalności bibliotek metropolitalnych (A. Bernier: *Informing the "Naive Triangle": Evidence-Based Transformations in New Young Adult Library Spaces*; M. Marx: *Shaping the New Information Normal: Connected Learning through Empowering Young Adult Spaces*; S. Labbé: *Des algorithmes «centrés sur l'utilisateur» (user-centered algorithms) aux algorithmes «centrés sur la production» (production-centered algorithms) pour une véritable médiation culturelle*; E. Mackiewicz: *Programming cultural events in a network of libraries*).

ORGANIZACJA I ZARZĄDZANIE, STANDARDY, EWALUACJA, STATYSTYKA

W Committee on Standards przedstawiono wzajemne zależności i przenikanie się spraw bibliotecznych i pozabibliotecznych, znajdujące urzeczywistnienie w standardach bibliotecznych. Mówili o tym m.in.: O. Eigenbrodt, C. Von Ossietzky (*Flexibility, automation, sustainability: how library building standards reflect current issues*); L. Farmer (*How AASL Learning Standards Inform ACRL's Information Literacy Framework*) i D. McMenemy (*Towards a public library standard for acceptable use of computing facilities*).

W obradujących wspólnie Statistics and Evaluation Section oraz E-Metrics Special Interest Group ukazano, jak ważne w bibliotekarstwie są statystyka i pomiary oraz przedstawiono współczesne tendencje w dokonywaniu oceny bibliotecznej (S. Markless, D. Streatfield: *Recent developments in library evaluation, statistics and measurement – and why they are important*). Zaprezentowano różne narzędzia przydatne do zarządzania i ich wykorzystanie dla osiągania sukcesów bibliotek (C. Lux: *How to make a difference: using statistics for advocacy*; F. Huysmans: *What libraries are good for: attempting to measure outcomes of public libraries*; I. Downie: *Measuring print and electronic resources in public libraries*; J. McKenna: *Measuring spaces: how to assess library spaces and behaviour*; R. Vargha: *Management by numbers: things that help you make evidence-based decisions*); T. Hoivik: *Community based library statistics: what and how to count*).

Prelegenci w Sekcji Management and Marketing wspólnie z referentami Sekcji Public Libraries zaprezentowali działania zarządcze, konieczność wykorzystania wskaźników referencyjnych, rozwijanie współpracy z bliższym i dalszym otoczeniem oraz pozyskiwanie nowych interesariuszy w celu zwiększenia zasięgu oddziaływania bibliotek w kryzysowej sytuacji niedoborów finansowych i kadrowych (G. Pérez-Salmérón: *Librarians facing the crisis: ACTION*; Ch. Koontz: *Using the Data You Have to Create New Data for New Decisions*; S. Benton: *Benchmarks: Building Library Management and Leadership Strength*; Å. Nygren: *The Public Library as a Community Hub for Connected Learning*). Jednym z takich działań promocyjnych i służących przyciągnięciu nowych grup użytkowników jest singapurski program S.U.R.E, który został także dostrzeżony na forum międzynarodowym i wyróżniony IFLA Marketing Award (G. Tan, J. Teo: *S.U.R.E. Campaign: Promoting Information Literacy Awareness to Singaporeans*).

GROMADZENIE, OPRACOWANIE, UDOSTĘPNIANIE, OPEN ACCESS, PRZECHOWYWANIE, KONSERWACJA I OCHRONA, WSPÓŁPRACA

Wiele uwagi poświęcono organizacji i zarządzaniu zasobami bibliotecznymi, tak tradycyjnymi jak i specjalnymi z uwzględnieniem nowych mediów, a więc ich

gromadzeniu i selekcji, opracowaniu, przechowywaniu, udostępnianiu, ochronie i konserwacji.

Sekcje Cataloguing, Bibliography, Classification and Indexing oraz UNIMARC Strategic Programme podczas wspólnej sesji zwróciły uwagę na problemy i wyzwania stojące przed Programem Powszechnej Rejestracji Bibliograficznej w erze cyfrowej. Zaprezentowano ponad 10 referatów, m.in. (R.L. Lubas: *We are All Catalogers Now: Leveraging Do It Yourself Metadata for Research Collections*; R.P. Holley: *Self-Publishing: a new challenge for Universal Bibliographic Control*; P. Bourdenet: *Enrichir le catalogue local avec des données bibliographiques exposées: interactions avec le catalogue national via web service*; H.L. Moulaison: *Authors and Authorities in Post-RDA Library Systems: A Case Study*; R.L. Bothmann: *Hitting a Moving Target: Cataloging in the Age of Emerging Technologies*; A. Angjeli, A. Mac Ewan, I. V. Boulet: *ISNI and VIAF – Transforming ways of trustfully consolidating identities*; G. Illien, F. Bourdon: *A La Recherche Du Temps Perdu, Retour Vers Le Futur: CBU 2.0*; M. Lappalainen, M. Frosterus, S. Nykyri: *Reuse of library thesaurus data as ontologies for the public sector*; P. Le Boeuf, F.X. Pelegrin: *FRBR and serials: the PRESSoo model*; G. Dunsire, M. Willer: *The local in the global: universal bibliographic control from the bottom up*).

Omawiano (Acquisition & Collection Development Section) problemy związane z polityką gromadzenia, selekcji i udostępniania dokumentów elektronicznych zgodnie z zasadami Open Access (A.S. Nosakhare, M.A. Abdelwahid: *Open Access Resources for Academic Libraries in Africa: Selection and Evaluation*; S. Dyas-Correia, R. Devakos: *Open Access and Collection Development Policies: Two Solitudes?*; A. Haddad: *Intégration des ressources en OA dans les collections: valeur ajoutée et conséquences*; M. Lorenz: *Journal collection management and Open Access – relationship status: it's complicated*; A. Arte, M. Cassella: *Survey on Open Access collection development and management: a comparison analysis between Italy and UK*).

W Art Libraries Section zaprezentowano Art Discovery, portal rozwijany przez sieć 60 bibliotek z zakresu sztuki i wspomagany przez wyszukiwarki OCLC's WorldCat. Dzięki temu użytkownicy mają otwarty dostęp do bibliograficznych danych partycypujących bibliotek oraz metadanych OCLC uzyskanych z tysięcy komercyjnych i bezpłatnych kolekcji, portali i repozytoriów.

W Sekcjach Information Technology, Preservation and Conservation oraz National Libraries skupiono się na problemach zbiorów elektronicznych, ich gromadzenia, zabezpieczania i konserwacji. Przedstawiono nowe standardy zarządzania w odniesieniu do konserwacji prewencyjnej i najlepsze praktyki w zakresie profilaktyki, zabezpieczania i konserwacji zbiorów (m.in.: C. Diebel: *How to handle the masses – automated workflows as a solution for the collection and preservation of eBooks in the German National Library*; T. Akiyama: *Struggles of the National Diet Library in Collecting Online Publications in Japan*; S.K. Zadavec, T. Buzina, D. Seiter-Šverko: *E-Book Ingest Module at the National and University Library in Zagreb*; D. Wei, S. Ji, X. Dong: *The Preservation Practice of eBooks in the National Library of China*; R. Kuswara, V. Nurmala: *The Preservation Effort of Cultures Knowledge Collection Through E-Book Publications The Case Study of Indonesia Heritage Digital*; T. De Boer: *Rehousing digital heritage. Preservation on a very large scale*; C. Oury: *Preservation of born-digital heritage at the National Library of France*; M.-A. Hanke: *"A stitch in time...": Cross-institutional and interdisciplinary cooperation en route to a preservation policy (a work in progress report)*; M.L. Russo: *Moving the focus: from conservation treatment to preventive conser-*

vation; S. Abarca: *Estrategias de preservación de patrimonio audiovisual en la Biblioteca Nacional de Chile*; I. Schäfer: *New Standards in Preventive Conservation Management*).

Zaprezentowany został projekt PERSIST, umożliwiający cyfrową ochronę i selekcję zawartości (M. Berendse: *Introduction to the PERSIST project and an update on the last year*).

BUDOWNICTWO I URZĄDZENIA BIBLIOTECZNE

Podczas wspólnej sesji sekcji Public Libraries oraz Library Buildings and Equipment zaprezentowano biblioteki publiczne zgłoszone do projektu *1001 libraries to see before you die*, które zostały otwarte między 2012 a początkiem 2014 r. Ideą projektu jest zebranie i upowszechnianie najlepszych praktyk w zakresie architektury bibliotecznej z całego świata.

W sekcjach Library Buildings and Equipment oraz Rare Books and Manuscripts przedstawiono nowe budynki i ich wyposażenie przygotowane z myślą o zbiorach specjalnych (F. Blin: *Exposing historical collections in a renovated building: the BNU Nouvelle experiment*; B. Irwin: *The Nabb Research Center at Salisbury University: A Case Study in Programming & Designing a Special Collections Facility*; S. Carlson: *The Use of High Bay Mobile Storage in a Traditional Special Collections Library: The Zhang Legacy Collections Center at Western Michigan University*; P. Marcerou: *Library of Sorbonne, from passive to dynamic Storage: Refurbishments and New Organization of the Collections (2003-2016)*).

Przybliżono (Art Libraries Section oraz Science and Technology Libraries Section) działania łączące sztukę i naukę dla kreatywnego myślenia w odniesieniu do budownictwa, wyposażenia i bibliotecznej sztuki użytkowej (H. Bennett: *Buildings with Brain Power: Library Architecture in Neural Terms*; F.G. France: *Integrating science and art: the scriptospatial visualization interface*; J. Grace: *Crash boom bang your way into the world of arts, technology and sustainability*; T. Rose-Sandler, N.E. Gwinn, C. Rinaldo: *The Art of Life: Merging the Worlds of Art and Science*; E. Rämö: *Science and Art meet Technology and Business – Service Design, Co-design and the Future Learning Center at Aalto University, Finland*).

Ukazano (Environmental Sustainability and Libraries Special Interest Group), jak „zielone” biblioteki wspierają zrównoważony rozwój, zaangażowanie społeczne oraz partnerstwo w środowisku (J.A. Scherer: *Green libraries promoting sustainable communities*; D. Burn: *The Grove Library as an example: A “green” library in terms of ongoing community engagement, community expectations, information provision and sharing, and partnership*; J. Söderholm: *Tool lending libraries enabling sustainable community development*; A. Mittrowann: *Green library suppliers – partners for Green libraries*).

ZAWÓD BIBLIOTEKARZA: KSZTAŁCENIE I SZKOLENIE ZAWODOWE

W Sekcji Education and Training, która w tym roku obchodziła 40-lecie swojego istnienia, ukazano, jak przeszłość i terażniejszość łączy się, by tworzyć silną przyszłość, np. w perspektywie 2050 r. Zastanawiano się m.in.: jakich umiejętności potrzebują nowi absolwenci LIS, aby sprawnie spełniać oczekiwania przeobra-

zających się bibliotek?, w jakim stopniu oczekiwania pracodawców dostosowane są do możliwości w zakresie nauczania?, w jakim stopniu teoria łączy się z praktyką i czy istnieją znaczące różnice pomiędzy podstawowymi umiejętnościami potrzebnymi w różnych obszarach praktyki w bibliotekach publicznych, akademickich, specjalnych czy szkolnych? Rozważano również rolę oraz miejsce bibliotek i kształcenia w tym zakresie w procesach politycznych zachodzących na całym świecie (P. Lor: *Risks and benefits of visibility: librarians navigating social and political turbulence*; T. Huzar: *Neoliberalism, Democracy and the Library as a Radically Inclusive Space*; A.B. Click, J.M. Drewry, M. Khalifa: *The Effects of Political and Social Turmoil on LIS Research in the Arab World*; G. Hart, M. Nassimbeni: *South Africa's LIS Transformation Charter: Policies, Politics and Professionals*; H.S. Keseroglu: *Government policies and public libraries in the Republic of Turkey*; J. Belletante: *(Sortir des Crises. Un bond en avant pour les bibliothèques)*).

Zwrócono uwagę na konieczność zmiany i modernizacji programów kształcenia w zakresie starych druków i rękopisów w związku z powszechnym wykorzystaniem nowych technologii.

Przybliżono kształcenie w zakresie LIS w krajach rozwijających się, którego założeniem jest wypracowanie innowacyjnych modeli umożliwiających przekształcanie istniejących bibliotek i ośrodków informacji (m.in.: A. Rodríguez: *De la tradición a la modernidad en la educación Bibliotecológicas*; B.B. Moran i inn.: *Flexible strategies for uncertain times: an innovative approach to LIS education in the Middle East and North Africa*; G. Oyarzun: *Public Library Management Diploma: training to improve the library, formal education to transform it*; N. Pamsipamire: *Examining the Gap between Employers' Skills Needs and Library and Information Science Education in Zimbabwe*).

NOWE MOŻLIWOŚCI PRACY BIBLIOTECZNEJ (MOOC, CHMURY)

Wśród nowych możliwości w pracy bibliotecznej prezentowanych podczas tegorocznego Kongresu wyróżniały się zagadnienia dotyczące usług w chmurze oraz MOOC.

Zwrócono uwagę na walory usług w chmurze, łatwość dostępu, ich bezpieczeństwo, elastyczność w dystrybucji wiedzy dla bibliotek, obywateli i społeczeństwa (K.S. Lee, R. Narayanan, S.H. Kia: *The NLB Cloud Service Implementations – Balancing Security, Agility and Efficiency*; F. Nooshinfard, M. Ghorbani: *Cloud computing in National Library and Archives of Iran: easiness, security and flexibility in distribution of knowledge for libraries, citizens and the society*; F.C. Paletta: *Cloud Computing and Information Technology Governance Supporting the Digital Library Strategy*).

Natomiast Petra Düren i Rob Ross (*Risks of Moving to the Cloud: The Human Factor*) zwrócili uwagę na czynnik ludzki, który może powodować zakłócenia w przenoszeniu zbiorów do chmury.

Masowym otwartym kursom online (MOOCs), jako nowej tendencji w zakresie edukacji, poświęcano uwagę już podczas ubiegłorocznego Kongresu IFLA. W związku z rosnącą ich popularnością także biblioteki coraz częściej dopatrują się w tym modelu kształcenia dużych szans dla siebie. W tym roku ukazano możliwość wykorzystania MOOCs w bibliotekach publicznych dla potrzeb edukacji w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej oraz dla kształcenia usta-

wicznego pracowników bibliotek (M. Stephens: *MOOCs for professional development*; W. Newman: *MOOCs and library and information science schools*; J. Szabo: *MOOCs and public libraries*; L. Garcia Febo: *MOOCs as access to information in developing countries*; J. Holmquist: *MOOCs and Open Education Initiatives*; D. Eisengräber-Pabst, S. Vogt, M. Deimann: *The academic library – a hidden stakeholder – in the age of MOOC's*).

Zastanawiano się także nad nowymi technologiami, m.in. mobilnymi aplikacjami, przydatnymi do pracy w bibliotekach przyszłości (Y. Chernyy: *The 6th wave of technological innovation: from information and communication technologies (ICT) to converging NBI*; I. Ong, C. Goh, L. Chua, P. Pak: *Empowering the Library Patron: The Public Libraries of Singapore's experience with transactional services delivered through a mobile application*; E. Djebbari, A. Ailincal, X. Boissarie: *MOBILEARN: La réalité augmentée au service de l'apprentissage informel*). Wielokrotnie podkreślano, że niewystarczające jest ograniczanie się w pracy bibliotecznej i świadczonych usługach jedynie do Google (m.in. J. Loo, W.H. Chow, B. Chan, S. Teng: *"UP! Your Reference Quotient" at the National Library of Singapore*; J. Kiviluoto: *The Joint Higher Education Library of Lahti: Confluencing for Academic Knowledge – Supporting the Study Paths from Upper Secondary School to University*; A. Paterson: *After the Desk: Reference Service in a Changing Information Landscape*; S. Mercier: *Etre là où les internautes sont : BiblioSésame sur Facebook*).

W Kongresie, w charakterze gościa honorowego, wzięła udział Księżna Niderlandów Laurencja, która jest bardzo zaangażowana w działania na rzecz walki z analfabetyzmem i promocji czytelnictwa. Jest także inicjatorką i autorką serii książek dla dzieci poświęconych stworkowi zwanemu Mr. Finney.

Podczas tegorocznego Kongresu ogłoszono *Lyońską Deklarację dostępu do informacji i rozwoju* (*Lyon Declaration on Access to Information and Development*). Założenia i wizje zawarte w *Deklaracji* dotyczą lat 2016-2030. Ich implementacja ma przyczynić się do zwiększenia dostępu do wiedzy i informacji wśród obywateli i tym samym do poprawy jakości ich życia.

Podczas sesji posterowej zaprezentowano 211 plakatów, a w wystawie, tradycyjnie towarzyszącej Kongresowi, wzięło udział ponad 100 wystawców.

Tegoroczna oferta wizyt w bibliotekach była wyjątkowo bogata i atrakcyjna. Oprócz możliwości poznania bibliotek różnych sieci na terenie Lyonu, zaproponowano wizyty w bibliotekach poza Lyonem: w Szwajcarii (w Genewie), w Paryżu, Aix-en-Provence, Marsylii, Montpellier, Grenoble, Villefranche-sur-Saône, czy w Dijon, by wymienić tylko niektóre z nich.

W tym roku nagrodę Fundacji Billa i Melindy Gates „Access to Learning” otrzymał zainaugurowany w 2005 r. program Nenasala upowszechniający dostęp do informacji i nowych technologii na wiejskich terenach Sri Lanki. Obecnie jest on realizowany w 800 ośrodkach na wyspie, a w najbliższym czasie planowane jest jego rozszerzenie do 1000 placówek.

Elżbieta Barbara Zybort
Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych
Uniwersytet Warszawski

JUBILEUSZ 50-LECIA SEKCJI BIBLIOTEK MUZYCZNYCH STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH

Konferencja „Muzyczna informacja jutra”

Warszawa, 23-24 września 2014 r., Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie,
Narodowy Instytut Fryderyka Chopina

12 czerwca 2014 r. minęło dokładnie 50 lat od założenia Sekcji Bibliotek Muzycznych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Z okazji złotego jubileuszu zorganizowano w Warszawie w dniach 23-24 września 2014 r. specjalne obchody. Pierwszego dnia odbyła się oficjalna uroczystość jubileuszowa w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie, w drugim dniu w Narodowym Instytucie Fryderyka Chopina miała miejsce konferencja zatytułowana „Muzyczna informacja jutra”.

Nieprzypadkowo rozpoczęcie obchodów Jubileuszu 50-lecia zaplanowano w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie. To właśnie ta biblioteka jako pierwsza w Polsce rozpoczęła współpracę międzynarodową; w 1955 r. stała się członkiem Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliotek Muzycznych IAML i podjęła się współtworzenia Międzynarodowego Inwentarza Źródeł Muzycznych (RISM), a w 1966 r. była inicjatorem zorganizowania w Warszawie Konferencji IAML.

Dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie, dr hab. Jolanta Talbierska przywitała uczestników uroczystości, a wśród nich gości honorowych: Barbarę Dobbs Mackenzie – przewodniczącą Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliotek Muzycznych IAML z Graduate Center of the City University of New York, Elżbietę Stefańczyk – przewodniczącą Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Annę Duńczyk-Szulc – zastępcę dyrektora Departamentu Mecenatu Państwa w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Katarzynę Janczewską-Sołomko – przewodniczącą Sekcji Fonotek SBP i Wiesławę Budrowską – przewodniczącą Sekcji Bibliotek Pedagogicznych i Szkolnych SBP. Szczególnie serdecznie powitano osoby, które działały w Sekcji od początku jej istnienia: Krystynę Bielską z Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi, Adama Mrygonia z Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie i Andrzeja Spóza, kierownika Biblioteki Warszawskiego Towarzystwa Muzycznego, nieustannie zaangażowanego w działalność Sekcji, Honorowego Członka Zarządu. Obecność tych osób sprawiła, że jubileuszowe spotkanie w BUW nabrało szczególnego wymiaru, podkreślając ciągłość współpracy wszystkich pokoleń bibliotekarzy. W uroczystości uczestniczyli bibliotekarze muzycy z całej Polski reprezentujący Bibliotekę Narodową, biblioteki uniwersytetów i akademii muzycznych, oddziały muzyczne bibliotek uniwersyteckich i bibliotek publicznych, biblioteki ośrodków muzykologicznych, Bibliotekę Narodowego Instytutu Fryderyka Chopina, Bibliotekę Raczyńskich, Bibliotekę Śląską, Bibliotekę Muzeum-Zamku w Łańcucie oraz Archiwum Polskiego Radia. Rolę prowadzącego oficjalną uroczystość pełnił kierownik Gabinetu Zbiorów Muzycznych BUW, Piotr Maculewicz.

Uroczyste spotkanie było okazją do gratulacji i okolicznościowych życzeń. Przewodnicząca SBP Elżbieta Stefańczyk w swoim wystąpieniu podkreśliła wkład Sekcji

Bibliotek Muzycznych w rozwój Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich oraz dokonania bibliotekarzy muzycznych w Polsce i na świecie. Zwróciła uwagę na ciągłość współpracy podjętej przed 50 laty i kontynuację idei założycieli Sekcji. Z okazji jubileuszu życzyła wszystkim bibliotekarzom muzycznym wielu dalszych sukcesów. Anna Duńczyk-Szulc w imieniu Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, prof. Małgorzaty Omilanowskiej, odczytała list okolicznościowy oraz specjalne gratulacje dla Andrzeja Spóza, odznaczonego Medalem Zasłużony Kulturze „Gloria Artis”.

Zarząd Sekcji otrzymał liczne listy z pozdrowieniami oraz gratulacje, które przesłali: Sekretarz Generalny IAML – Pia Shekhter, Członkowie Zarządu Głównego IAML, kierownictwo Centrali RISM we Frankfurcie nad Menem, Węgierska Grupa Narodowa IAML, dyrektor Biblioteki Narodowej – Tomasz Makowski, dyrektoria Polskiego Wydawnictwa Muzycznego, prezes Stowarzyszenia Polskich Artystów Muzyków – Jan Popis, przewodniczący Sekcji działających przy Zarządzie Głównym SBP, Wiesława Dziechciowska i Aniela Kolbuszewska – były członkinie Zarządu Sekcji oraz liczne grono przyjaciół i członków Sekcji.

Jubileusz 50-lecia stał się okazją do zaprezentowania bogatej działalności Sekcji zarówno w Polsce, jak i na arenie międzynarodowej. Stanisław Hrabia, przewodniczący Sekcji Bibliotek Muzycznych SBP, w swoim wystąpieniu zatytułowanym *Sekcja Bibliotek Muzycznych – Polska Grupa Narodowa IAML*, przedstawił działalność międzynarodową oraz jej znaczenie dla aktywności bibliotekarzy muzycznych w Polsce.

Jeszcze przed oficjalnym założeniem Sekcji kilka polskich bibliotek przystąpiło do IAML. Była to wspomniana wyżej Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, a także Biblioteka Narodowa (od 1959 r.), Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu (od 1963 r.) i Biblioteka Instytutu Sztuki PAN (od 1963 r.). Przynależność do IAML wiązała się z możliwością uczestnictwa w corocznych konferencjach oraz włączenia się do prac w projektach bibliograficznych. Doświadczenie wyniesione z kontaktów międzynarodowych, poznanie struktury organizacji oraz jej zadań i celów, jakie tam stawiano, było dla ówczesnych bibliotekarzy ważnym impulsem do działania na rzecz integracji środowiska w Polsce. Propozycja założenia Sekcji, skonsultowana wcześniej z innymi bibliotekami muzycznymi, została przedłożona Zarządowi Głównemu SBP przez Marię Prokopowicz z Biblioteki Narodowej i wsparta przez Krzysztofa Mazura (Biblioteka PWSM w Warszawie), Kornela Michałowskiego (Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu) i Karola Musioła (Biblioteka PWSM w Katowicach), członków późniejszego Komitetu Organizacyjnego i pierwszego Zarządu Sekcji.

W czasie pierwszych konferencji zorganizowanych przez Sekcję w 1965 r. w Bibliotece Uniwersyteckiej w Łodzi oraz w 1966 r. w Bibliotece PWSM w Katowicach zarysowano program działania. Wskazywano w nim na konieczność przyjęcia norm katalogowania nut i nagrań, przygotowania wydawnictw informacyjnych o bibliotekach i zbiorach muzycznych, organizowania warsztatów oraz roboczych spotkań służących doskonaleniu zawodowemu bibliotekarzy. Wśród ambitnych celów było powołanie Polskiej Grupy Narodowej Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliotek Muzycznych. W tamtych czasach działalność międzynarodowa instytucji była ściśle nadzorowana przez władze państwowe. Sama chęć zapisania się do IAML nie wystarczyła. Konieczna była zgoda Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz poparcie Polskiego Komitetu UNESCO. By Sekcja Bibliotek Muzycznych

miała w IAML oficjalny status Polskiej Grupy Narodowej, konieczne było posiadanie co najmniej 10 członków. Spełnienie tego warunku zajęło kilka lat. Dopiero w 1972 r. podczas Konferencji IAML w Bolonii ogłoszono powstanie Polskiej Grupy Narodowej IAML.

Bibliotekarze muzyczni czynili wielkie starania, aby regularnie uczestniczyć w Konferencjach IAML, co nie zawsze było możliwe ze względów zarówno politycznych, jak i finansowych. W krajach bloku wschodniego stworzono więc alternatywę dla bibliotekarzy muzycznych i zorganizowano w latach 70. i 80. cykl Sympozjów Bibliotekarzy i Dokumentalistów Muzycznych Krajów Socjalistycznych. Jedno z takich Sympozjów odbyło się w 1976 r. w Katowicach i w Krakowie. Bibliotekarze muzyczni uczestniczący w Sympozjach wyraźnie podkreślali związki z Międzynarodowym Stowarzyszeniem Bibliotek Muzycznych IAML oraz utrzymywali współpracę z Międzynarodową Federacją Stowarzyszeń Bibliotekarskich IFLA przy opracowywaniu norm bibliograficznych dla muzykaliów.

W ciągu kolejnych lat do IAML zapisywali się kolejni członkowie; w sumie 18 bibliotek i 5 członków indywidualnych. W 2014 r. Polska Grupa Narodowa IAML liczyła 16 członków. W czasie dorocznych Konferencji IAML regularnie prezentowano polskie referaty, publikowane następnie w czasopiśmie „Fontes Artis Musicae”.

Na bazie doświadczeń wyniesionych ze współpracy międzynarodowej rozwijała się działalność krajowa. Wyznaczały ją konferencje ogólnopolskie i tematyczne. Odbywały się one w różnych miastach, aktywizując środowisko lokalne i promując ideę bibliotekarstwa muzycznego w danym ośrodku. Pozwalało to niejednokrotnie przyciągnąć wielu bibliotekarzy do Stowarzyszenia. Konferencje tematyczne – poświęcone zagadnieniom społecznym, kulturowym, kolekcjom specjalnym, poszczególnym typom bibliotek – były płaszczyzną współpracy nie tylko bibliotekarzy, ale też muzykologów, badaczy źródeł muzycznych i wykonawców muzyki. Zagadnieniem ważnym dla praktyki bibliotecznej była sprawa opracowania przepisów katalogowania – norm, formatów i zasad opisu komputerowego muzykaliów. Przygotowywali je lub recenzowali bibliotekarze muzyczni¹.

W czasie prezentacji wspomniano też nieżyjących już bibliotekarzy, osoby szczególnie zasłużone: Wandę Bogdany-Popielową (1928-2005), Stefana Burhardta (1899-1991), Irenę Czarnecką (1942-2004), Władysława Hordyńskiego (1908-1968), Krzysztofa Mazura (1929-2000), Agnieszkę Mietelską-Ciepierską (1939-2008), Kornela Michałowskiego (1923-1998), Karola Musioła (1929-1982), Marię Prokopowicz (1916-2006), Marka Stachyrę (1967-2006) i Bożenę Elżbietę Wojnowską (1949-2012). Pozostawili oni po sobie wielki dorobek, z którego korzystają kolejne pokolenia.

¹ Norma: *Druki muzyczne*. PN-83/N-01152.06 [oprac. Wojciech Tomaszewski]. Norma: *Dokumenty dźwiękowe*. PN-85/N-01152/07 [oprac. Krystyna Bielska]. *Przepisy katalogowania rękopisów muzycznych*, oprac. Marie Louise Göllner, tłum. z ang. Aniela Kolbuszewska. Wrocław: Wydaw. Uniwersytetu Wrocławskiego, 1979. *Instrukcja wypełniania karty katalogowej Polskiego Katalogu Rękopisów Muzycznych*. Oprac. Jolanta Byczkowska-Sztaba [Biblioteka Narodowa]. Warszawa 1984. *Format USMARC rekordu bibliograficznego dla druku muzycznego*. Oprac. Maria Burchard. Warszawa: Wydaw. SBP, 1997. Andrzej Drożdż, Marek Stachyra *Format MARC 21 rekordu bibliograficznego dla dokumentu dźwiękowego*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2002. *Tytuł ujednoczony autorskiego utworu muzycznego. Zasady tworzenia hasła*. Oprac. Marek Stachyra, red. i uzupełn. Maria Burchard, Stanisław Hrabia. Dostępny w Internecie: <http://centrum.nukat.edu.pl/images/stories/file/instrukcje_procedury/MARC_21/titul_ujednoczony_ver._26_01_kor_062012.pdf>. [dostęp: 4.11.2014].

Z okazji jubileuszu wydano specjalną publikację *50 lat Sekcji Bibliotek Muzycznych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. 1964-2014*² oraz przygotowano okolicznościową wystawę z licznymi sprawozdaniami, programami wszystkich krajowych konferencji, bogatą dokumentacją fotograficzną oraz publikacjami.

Przewodnicząca IAML Barbara Dobbs Mackenzie w referacie zatytułowanym „IAML, RILM, and the ‘R’ Projects: Past and Future” zaprezentowała działalność Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliotek Muzycznych IAML oraz projekty bibliograficzne. Od dwóch lat IAML przechodzi ważne przeobrażenia. Najważniejsze z nich to zmiana struktury zarządzania. Z dotychczasowych Organów IAML – Zgromadzenia Ogólnego, Zarządu Głównego i Rady IAML – pozostaną tylko dwa pierwsze. Powołano przy tym Forum Grup Narodowych oraz Forum Sekcji i Komisji. Zmiany w Statucie IAML mają przyspieszyć proces decyzyjny i usprawnić realizację zamierzeń Stowarzyszenia. Przewodnicząca wskazała przy tym na misję organizacji. Jest nią wspieranie i promowanie aktywności muzycznych bibliotek, archiwów i centrów informacji oraz wspomaganie projektów bibliograficznych i dokumentacyjnych, realizowanych na poziomie międzynarodowym i lokalnym.

Osią działalności Stowarzyszenia IAML są projekty bibliograficzne, tzw. Projekty „R”. Należą do nich: Międzynarodowy Inwentarz Źródeł Muzycznych RISM, Międzynarodowa Bibliografia Literatury Muzycznej – RILM Abstracts of Music Literature (której redaktorem naczelnym jest Barbara Dobbs Mackenzie), Bibliografia Czasopism Muzycznych XIX i I poł. XX wieku RIPM i Międzynarodowy Inwentarz Ikonografii Muzycznej RiDIM.

Przewodnicząca IAML przypomniała najważniejsze polskie osiągnięcia oraz aktywność polskich bibliotekarzy w strukturach IAML. Szczególnie podkreśliła dokonania w ramach projektu RISM. Rozpoczęta w latach 50. współpraca Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie była kontynuowana przez Bibliotekę Narodową, gdzie w 1983 r. powołano Polskie Centrum RISM. Prace dla RISM od lat 90. XX w. podjęły kolejne ośrodki: Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Uniwersytet w Opolu, Akademia Muzyczna w Gdańsku, a na początku XXI wieku – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II i Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Projekt RILM, zainicjowany w czasie Konferencji IAML w Warszawie w 1966 r., od samego początku zaktywizował grupę polskich bibliotekarzy muzycznych z kilkunastu ośrodków naukowych. Działalność Polskiego Komitetu RILM Abstracts of Music Literature obejmuje opracowanie reprezentatywnych dla polskiego piśmiennictwa muzycznego publikacji takich jak wydawnictwa zwarte i ciągłe, publikacje zbiorowe, artykuły z czasopism muzycznych i niemuzycznych oraz recenzje. W latach 2011-2013 Polski Komitet RILM należał do pięciu najbardziej aktywnych narodowych komitetów RILM na świecie.

Z kolei w ramach Projektu RIPM powstały opracowania bibliograficzne wybranych polskich czasopism muzycznych XIX wieku³. Przysłużyły się one promowaniu polskiej kultury muzycznej na świecie.

² *50 lat Sekcji Bibliotek Muzycznych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. 1964-2014*. Oprac. Hanna Bias, Iwona Bias, Stanisław Hrabia. Warszawa: Wydaw. SBP, 2014.

³ *Tygodnik Muzyczny, 1820-1821. Pamiętnik Muzyczny Warszawski, 1835-1836. Gazeta Muzyczna i Teatralna, 1865-1866*, ed. Barbara Zakrzewska-Nikiporczyk. Baltimore: NISC, 2000; *Echo muzyczne, 1879-1882*, vol. 1-2, ed. id. Baltimore: NiSC, 2002.

Obecność przewodniczącej IAML na jubileuszu Sekcji Bibliotek Muzycznych i jej wystąpienie były dla uczestników szczególnie ważne. Świadczyły nie tylko o uznaniu dla dokonań polskich bibliotekarzy muzycznych na przestrzeni 50 lat, ale też o wielkiej życzliwości i serdecznych relacjach nawiązanych podczas wcześniejszych konferencji IAML.

Ważnym momentem jubileuszowej uroczystości było wręczenie najbardziej zasłużonym członkom Sekcji odznaczeń i medali. Brązowy Medal Zasłużony Kulturze „Gloria Artis” otrzymał Andrzej Spóz (Warszawa); Honorową Odznakę SBP otrzymali: Jolanta Byczkowska-Sztaba (Warszawa) i Stanisław Hrabia (Kraków); Medal „W dowód uznania” – Iwona Bias (Katowice), Krystyna Bielska (Łódź), Wiesława Dziechciowska (Szczecin), Ewa Kozłowska (Warszawa), Piotr Maculewicz (Warszawa), Anna Michalska (Gdańsk), Adam Mrygoń (Warszawa); List Gratulacyjny od przewodniczącej SBP – Ewa Hauptman-Fischer (Warszawa), Andrzej Jazdon (Poznań), Karolina Skalska (Warszawa).

W drugim dniu jubileuszu w Narodowym Instytucie Fryderyka Chopina w Warszawie odbyła się Konferencja „Muzyczna informacja jutra”. Celem Konferencji była refleksja nad informacją muzyczną oraz określenie perspektyw jej rozwoju w obliczu wdrażania nowych technologii, takich jak tworzenie cyfrowych kolekcji, rozwój katalogów komputerowych, pozyskiwanie nowoczesnych zasobów, wdrażanie nowych narzędzi do gromadzenia i prezentacji informacji muzycznej, oraz przeobrażeń organizacyjnych bibliotek. W tym kontekście poszukiwano odpowiedzi na pytania o nowe możliwości rozwoju dla bibliotek muzycznych oraz wpływ reorganizacji na wykonywanie zawodu bibliotekarza muzycznego w przyszłości.

W pierwszej Sesji prowadzonej przez Stanisława Hrabiego zaprezentowano trzy referaty: *Współczesna biblioteka akademicka* (dr hab. Artur Jazdon, Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu), *Zintegrowany system informacji o muzykaliach – fantazja czy realna potrzeba* (Maria Burchard) oraz *Biblioteka Cyfrowa Polona a zbiory muzyczne* (Sonia Wronkowska, Biblioteka Narodowa).

Artur Jazdon przedstawił cechy, które powinny charakteryzować współczesną bibliotekę – większa otwartość na czytelników (również spoza macierzystej uczelni), zdalny dostęp do bibliotekarza, twórcze podejmowanie nowych wyzwań, zgodnych z tendencjami światowymi, jak na przykład zdalne usługi, otwarcie biblioteki poza standardowymi godzinami. Ograniczenia finansowe będą wymagały od dyrektorów bibliotek akademickich szczegółowej analizy dotyczącej liczby zatrudnianych osób, ich wykształcenia i zadań, jakie mają realizować. Zmiana struktury bibliotek – w kierunku zarządzania opartego na realizacji określonych zadań i projektów, a nie na tradycyjnym podziale na oddziały, sekcje czy zakłady – będzie wymagała od pracowników nowych umiejętności oraz otworzy możliwości wykorzystania *outsourcingu*. W bibliotekach akademickich rośnie znaczenie bibliotekarzy dziedzinowych w tworzeniu zasobu bibliotecznego i kształceniu czytelnika w korzystaniu ze źródeł informacji i nowoczesnych narzędzi bibliograficznych. Współczesna biblioteka akademicka to instytucja wsparcia, która organizuje dostęp do zasobów i uczy, jak z nich korzystać.

Maria Burchard zaprezentowała podstawowe założenia współkatalogowania oraz płynące z tego korzyści dla bibliotekarzy i czytelników. Bibliotekarze muzycy od 2002 r. aktywnie uczestniczą w tworzeniu Katalogu Centralnego NUKAT i ustalaniu zasad katalogowania muzykaliów. Zasób rekordów bibliograficznych

Z okazji jubileuszu wydano specjalną publikację *50 lat Sekcji Bibliotek Muzycznych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. 1964-2014*² oraz przygotowano okolicznościową wystawę z licznymi sprawozdaniami, programami wszystkich krajowych konferencji, bogatą dokumentacją fotograficzną oraz publikacjami.

Przewodnicząca IAML Barbara Dobbs Mackenzie w referacie zatytułowanym „IAML, RILM, and the ‘R’ Projects: Past and Future” zaprezentowała działalność Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliotek Muzycznych IAML oraz projekty bibliograficzne. Od dwóch lat IAML przechodzi ważne przeobrażenia. Najważniejsze z nich to zmiana struktury zarządzania. Z dotychczasowych Organów IAML – Zgromadzenia Ogólnego, Zarządu Głównego i Rady IAML – pozostaną tylko dwa pierwsze. Powołano przy tym Forum Grup Narodowych oraz Forum Sekcji i Komisji. Zmiany w Statucie IAML mają przyspieszyć proces decyzyjny i usprawnić realizację zamierzeń Stowarzyszenia. Przewodnicząca wskazała przy tym na misję organizacji. Jest nią wspieranie i promowanie aktywności muzycznych bibliotek, archiwów i centrów informacji oraz wspomaganie projektów bibliograficznych i dokumentacyjnych, realizowanych na poziomie międzynarodowym i lokalnym.

Osią działalności Stowarzyszenia IAML są projekty bibliograficzne, tzw. Projekty „R”. Należą do nich: Międzynarodowy Inwentarz Źródeł Muzycznych RISM, Międzynarodowa Bibliografia Literatury Muzycznej – RILM Abstracts of Music Literature (której redaktorem naczelnym jest Barbara Dobbs Mackenzie), Bibliografia Czasopism Muzycznych XIX i I poł. XX wieku RIPM i Międzynarodowy Inwentarz Ikonografii Muzycznej RiDIM.

Przewodnicząca IAML przypominała najważniejsze polskie osiągnięcia oraz aktywność polskich bibliotekarzy w strukturach IAML. Szczególnie podkreśliła dokonania w ramach projektu RISM. Rozpoczęta w latach 50. współpraca Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie była kontynuowana przez Bibliotekę Narodową, gdzie w 1983 r. powołano Polskie Centrum RISM. Prace dla RISM od lat 90. XX w. podjęły kolejne ośrodki: Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Uniwersytet w Opolu, Akademia Muzyczna w Gdańsku, a na początku XXI wieku – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II i Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Projekt RILM, zainicjowany w czasie Konferencji IAML w Warszawie w 1966 r., od samego początku zaktywizował grupę polskich bibliotekarzy muzycznych z kilkunastu ośrodków naukowych. Działalność Polskiego Komitetu RILM Abstracts of Music Literature obejmuje opracowanie reprezentatywnych dla polskiego piśmiennictwa muzycznego publikacji takich jak wydawnictwa zwarte i ciągłe, publikacje zbiorowe, artykuły z czasopism muzycznych i niemuzycznych oraz recenzje. W latach 2011-2013 Polski Komitet RILM należał do pięciu najbardziej aktywnych narodowych komitetów RILM na świecie.

Z kolei w ramach Projektu RIPM powstały opracowania bibliograficzne wybranych polskich czasopism muzycznych XIX wieku³. Przysłużyły się one promowaniu polskiej kultury muzycznej na świecie.

² *50 lat Sekcji Bibliotek Muzycznych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. 1964-2014*. Oprac. Hanna Bias, Iwona Bias, Stanisław Hrabia. Warszawa: Wydaw. SBP, 2014.

³ *Tygodnik Muzyczny, 1820-1821. Pamiętnik Muzyczny Warszawski, 1835-1836. Gazeta Muzyczna i Teatralna, 1865-1866*, ed. Barbara Zakrzewska-Nikiporczyk. Baltimore: NiSC, 2000; *Echo muzyczne, 1879-1882*, vol. 1-2, ed. id. Baltimore: NiSC, 2002.

Obecność przewodniczącej IAML na jubileuszu Sekcji Bibliotek Muzycznych i jej wystąpienie były dla uczestników szczególnie ważne. Świadczyły nie tylko o uznaniu dla dokonań polskich bibliotekarzy muzycznych na przestrzeni 50 lat, ale też o wielkiej życzliwości i serdecznych relacjach nawiązanych podczas wcześniejszych konferencji IAML.

Ważnym momentem jubileuszowej uroczystości było wręczenie najbardziej zasłużonym członkom Sekcji odznaczeń i medali. Brązowy Medal Zasłużony Kulturze „Gloria Artis” otrzymał Andrzej Spóz (Warszawa); Honorową Odznakę SBP otrzymali: Jolanta Byczkowska-Sztaba (Warszawa) i Stanisław Hrabia (Kraków); Medal „W dowód uznania” – Iwona Bias (Katowice), Krystyna Bielska (Łódź), Wiesława Dziechciowska (Szczecin), Ewa Kozłowska (Warszawa), Piotr Maculewicz (Warszawa), Anna Michalska (Gdańsk), Adam Mrygoń (Warszawa); List Gratulacyjny od przewodniczącej SBP – Ewa Hauptman-Fischer (Warszawa), Andrzej Jazdon (Poznań), Karolina Skalska (Warszawa).

W drugim dniu jubileuszu w Narodowym Instytucie Fryderyka Chopina w Warszawie odbyła się Konferencja „Muzyczna informacja jutra”. Celem Konferencji była refleksja nad informacją muzyczną oraz określenie perspektyw jej rozwoju w obliczu wdrażania nowych technologii, takich jak tworzenie cyfrowych kolekcji, rozwój katalogów komputerowych, pozyskiwanie nowoczesnych zasobów, wdrażanie nowych narzędzi do gromadzenia i prezentacji informacji muzycznej, oraz przeobrażeń organizacyjnych bibliotek. W tym kontekście poszukiwano odpowiedzi na pytania o nowe możliwości rozwoju dla bibliotek muzycznych oraz wpływ reorganizacji na wykonywanie zawodu bibliotekarza muzycznego w przyszłości.

W pierwszej Sesji prowadzonej przez Stanisława Hrabiego zaprezentowano trzy referaty: *Współczesna biblioteka akademicka* (dr hab. Artur Jazdon, Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu), *Zintegrowany system informacji o muzykaliach – fantazja czy realna potrzeba* (Maria Burchard) oraz *Biblioteka Cyfrowa Polona a zbiory muzyczne* (Sonia Wronkowska, Biblioteka Narodowa).

Artur Jazdon przedstawił cechy, które powinny charakteryzować współczesną bibliotekę – większa otwartość na czytelników (również spoza macierzystej uczelni), zdalny dostęp do bibliotekarza, twórcze podejmowanie nowych wyzwań, zgodnych z tendencjami światowymi, jak na przykład zdalne usługi, otwarcie biblioteki poza standardowymi godzinami. Ograniczenia finansowe będą wymagały od dyrektorów bibliotek akademickich szczegółowej analizy dotyczącej liczby zatrudnianych osób, ich wykształcenia i zadań, jakie mają realizować. Zmiana struktury bibliotek – w kierunku zarządzania opartego na realizacji określonych zadań i projektów, a nie na tradycyjnym podziale na oddziały, sekcje czy zakłady – będzie wymagała od pracowników nowych umiejętności oraz otworzy możliwości wykorzystania *outsourcingu*. W bibliotekach akademickich rośnie znaczenie bibliotekarzy dziedzinowych w tworzeniu zasobu bibliotecznego i kształceniu czytelnika w korzystaniu ze źródeł informacji i nowoczesnych narzędzi bibliograficznych. Współczesna biblioteka akademicka to instytucja wsparcia, która organizuje dostęp do zasobów i uczy, jak z nich korzystać.

Maria Burchard zaprezentowała podstawowe założenia współkatalogowania oraz płynące z tego korzyści dla bibliotekarzy i czytelników. Bibliotekarze muzycy od 2002 r. aktywnie uczestniczą w tworzeniu Katalogu Centralnego NUKAT i ustalaniu zasad katalogowania muzykaliów. Zasób rekordów bibliograficznych

muzykaliów wymaga jednak intensywnego powiększania, aby stał się bardziej reprezentatywny dla ilości zbiorów przechowywanych w bibliotekach muzycznych. Stosowanie właściwych standardów oraz położenie nacisku na współpracę przy wymianie danych pozwoli zbliżyć się do osiągnięcia celu, jakim jest zintegrowana informacja o zasobach muzycznych.

Ważnym zagadnieniem z punktu widzenia rozwoju i integracji katalogów komputerowych jest stosowanie kartotek haseł wzorcowych. Rozwój takich serwisów jak Virtual International Authority File (VIAF) daje możliwość integracji danych z różnych systemów, jak na przykład z baz bibliograficznych powstających w ramach projektów „R”.

Sonia Wronkowska zaprezentowała sposoby wykorzystania zbiorów zdigitalizowanych do pracy naukowej. Możliwości, jakie dają narzędzia nowoczesnej biblioteki cyfrowej, tj. tworzenie własnej kolekcji, wprowadzanie notatek, znaczników itp., sprawiają, że praca nad dokumentem elektronicznym staje się bardzo łatwa. Stworzenie profilu w Bibliotece Cyfrowej Polona daje dodatkowo możliwość indywidualizacji ustawień i powrotu do własnej kolekcji w dowolnym czasie i miejscu. Istotną rolą bibliotekarza muzycznego w tworzeniu cyfrowych zasobów jest wybór materiałów do digitalizacji oraz właściwe ich opracowanie, tak aby dane bibliograficzne w katalogu komputerowym były zintegrowane z metadanymi znajdującymi się w bibliotece cyfrowej.

W Sesji drugiej, prowadzonej przez Marię Burchard wystąpili dr Mieczysław Kominek (Polskie Centrum Informacji Muzycznej POLMIC) i dr Artur Szklener (Narodowy Instytut Fryderyka Chopina). W wystąpieniu Mieczysława Kominka zatytułowanym *Od analogowych zbiorów do cyfrowej informacji – półki i komputery w Polskim Centrum Informacji Muzycznej POLMIC* zaprezentowano tradycyjne i nowoczesne metody gromadzenia informacji o polskich kompozytorach. Polskie Centrum Informacji Muzycznej POLMIC gromadzi dane na temat współczesnej muzyki polskiej. Jest to najpełniejsze źródło informacji o polskich kompozytorach, wykonawcach i bieżącym życiu koncertowym. Źródło to jest często wykorzystywane przez bibliotekarzy muzycznych w procesie katalogowania, zwłaszcza w tworzeniu kartotek wzorcowych dla nazw osobowych kompozytorów i wykonawców oraz tytułów ujednoczonych dla dzieła muzycznego.

Artur Szklener w referacie *Portal muzyki polskiej – utopia czy konieczność* poszukiwał odpowiedzi na pytanie, jak zintegrować w jednym miejscu różnorodne bazy informacyjne i stworzyć wspólne narzędzie do wyszukiwania. W licznych przykładach wskazano na brak powiązań między najważniejszymi portalami dotyczącymi muzyki polskiej. Jedynym możliwym narzędziem wyszukiwawczym, dającym często nieadekwatne do zapytania wyniki, okazała się wyszukiwarka internetowa. Świadomość problemów technicznych związanych z zastosowanymi standardami lub ich brakiem każe postawić pytania o faktyczną możliwość realizacji takiego projektu. W dyskusji zgodzono się, że należy poszukiwać rozwiązań, które można by zastosować w przyszłości w celu zmniejszenia rozproszenia informacji o muzyce polskiej.

Konferencja, choć krótka, stworzyła okazję do wymiany poglądów na temat przyszłości bibliotekarstwa muzycznego. W dyskusji stawiano pytania, czy biblioteki muzyczne będą w przyszłości istnieć samodzielnie, co się stanie z ich tożsamością oraz czy za kilkadziesiąt lat będziemy dalej mówić o zawodzie bibliotekarza muzycznego. Jak wynikało z referatów, zastosowanie nowych technologii nie zagrozi-

ło bibliotekarstwu muzycznego – wręcz przeciwnie, integracja z innymi zasobami daje wciąż nowe możliwości, ale też stawia większe wymagania. Podążając za nowymi technologiami i trendami nowoczesnego bibliotekarstwa i informacji naukowej, trzeba poświęcić więcej czasu na rozwój zawodowy. Należy wciąż podkreślać znaczenie specjalistycznej wiedzy dla profesjonalnego opracowania muzykaliów, kształtując przy tym właściwy wizerunek bibliotekarza muzycznego. W konfrontacji ze zmianami organizacyjnymi w bibliotekach oraz w odpowiedzi na nowe potrzeby czytelników nasze działania muszą być ukierunkowane na usługi szkoleniowe i edukacyjne. Dokonania członków Sekcji w ciągu 50 lat pokazują, że bibliotekarze muzyczni znakomicie dostosowują się do nowych rozwiązań poprzez współpracę krajową i zagraniczną. Być może to właśnie **współpraca** jest kluczem do odpowiedzi na pytania o przyszłość bibliotekarstwa muzycznego.

Ważnym elementem obchodów 50-lecia było spotkanie z żywą muzyką. Organizatorom jubileuszu przyświecała myśl, aby tak doniosłe święto bibliotekarstwa muzycznego miało odpowiednią oprawę. Na zakończenie pierwszego dnia odbył się Specjalny Koncert Jubileuszowy w wykonaniu zespołu Sekstet Penderecki Squad. W programie koncertu znalazły się utwory Andrzeja Panufnika, Józefa Kofflera, Pawła Mykietyna i Krzysztofa Pendereckiego. W programie drugiego dnia było zwiedzanie Muzeum Fryderyka Chopina oraz koncert w Sali Koncertowej Muzeum z muzyką chorwacką i polską w wykonaniu zespołu Zagreb Trio. Oba koncerty były częścią programu Festiwalu Muzyki Współczesnej „Warszawska Jesień 2014”. Włączenie do jubileuszu koncertów muzyki współczesnej symbolizowało kierunek spojrzenia bibliotekarzy muzycznych – dbałość o kulturowe dziedzictwo muzyczne, ale też uważną obserwację tego, co dzieje się obecnie oraz otwarte patrzenie w przyszłość.

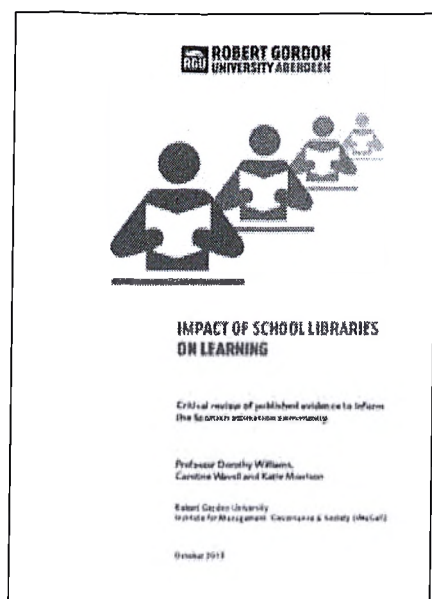
Organizacja Jubileuszu 50-lecia Sekcji Bibliotek Muzycznych SBP była możliwa dzięki wsparciu finansowemu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz współpracy z Instytucjami Partnerskimi – Biblioteką Uniwersytecką w Warszawie, Narodowym Instytutem Fryderyka Chopina, Polskim Centrum Informacji Muzycznej POLMIC i Międzynarodowym Festiwalem Muzyki Współczesnej „Warszawska Jesień”. Zarząd Sekcji wyraża podziękowanie za wielkie wsparcie organizacyjne udzielone przez Zarząd Główny SBP, zwłaszcza przez przewodniczącą SBP Elżbietę Stefańczyk oraz dyrektor Biura ZG SBP Annę Grzecznowską i pracowników Biura i Wydawnictwa SBP. Serdecznie podziękowania kierujemy do bibliotekarzy z Gabinetu Zbiorów Muzycznych BUW oraz Biblioteki – Fonoteki – Fototeki NIFC za wysiłek organizacyjny w przygotowaniu oficjalnej uroczystości, wystawy, konferencji i koncertów.

Wszystkim Koleżankom i Kolegom, Organizatorom i Uczestnikom Jubileuszu składamy podziękowania i gratulacje, życząc kolejnych sukcesów, a przede wszystkim satysfakcji z wykonywania zawodu bibliotekarza muzycznego.

Stanisław Hrabia

Biblioteka i Fonoteka Instytutu Muzykologii Uniwersytetu Jagiellońskiego
Przewodniczący Sekcji Bibliotek Muzycznych SBP –
Polskiej Grupy Narodowej IAML

Tekst wpłynął do Redakcji 10 listopada 2014 r.

Dorothy Williams, Caroline Wavell and Katie Morrison: *Impact of School Libraries on Learning. Critical review of published evidence to inform the Scottish education community*. Robert Gordon University Institute for Management, Governance & Society (IMaGeS). October 2013.

Opublikowany na stronach Scottish Library and Information Council (SLIC)¹ przez szkocki Uniwersytet Roberta Gordona raport dotyczący wpływu bibliotek szkolnych na uczenie się skłania do refleksji. Pierwsza z nich jest dowodem uznania dla tego rodzaju dokumentów, które opracowywane są po to, by wykazać rolę bibliotek w systemie edukacji, uzasadnić celowość ich funkcjonowania oraz inwestowania w nie środków. Cykliczne badanie oddziaływania bibliotek na proces dydaktyczny i wychowawczy oraz analizowanie jego sfer, a także narzędzi, jest bardzo cennym sposobem na ukierunkowanie pracy bibliotek szkolnych, ale przede wszystkim wciąż uzasadnia celowość ich istnienia i ciągłego rozwoju. Celem raportu było rozpoznanie i krytyczna analiza badań dotyczących wpływu i udziału bibliotek szkolnych w procesie kształcenia, które opublikowano w okresie od poprzedniego raportu, czyli od 2001 r. Skład zespołu opracowującego nie zmienił się. Badacze mieli za zadanie wskazanie związków pomiędzy stanem i sposobami oddziaływania bibliotek szkolnych na proces dydaktyczny i wychowawczy oraz kontakty z otoczeniem szkolnym a wynikami i osiągnięciami szkolnymi, głównie w szkolnictwie średnim. Wyznaczono trzy główne zadania: określić, zbadać i skomentować wyniki badań w korelacji z pytaniami postawionymi przez SLIC; przyrównać te wyniki do potencjału, którym dysponują aktualnie szkockie biblioteki szkolne w powiązaniu z programami kształcenia; zidentyfikować braki w dotychczasowych badaniach nad tym tematem, sprecyzować zagadnienia, które powinny stać się przedmiotem następujących analiz. Wyniki tych badań, jak podkreślają autorzy w raporcie, są dla władz

¹D. Williams, C. Wavell, K. Morrison: *Impact of School Libraries on Learning. Critical review of Published evidence to inform the Scottish education community* [online]. Robert Gordon University Institute for Management, Governance & Society; [dostęp: 29.09.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.scottishlibraries.org/storage/sectors/schools/SLIC_RGU_Impact_of_School_Libraries_2013.pdf>.

oświatowych i lokalnych podstawą do strategicznego planowania przyszłości bibliotek w szkołach oraz projektowania rozwoju zawodowego nauczycieli bibliotekarzy. Potwierdzają one wpływ działalności bibliotek na podwyższenie wyników testów i egzaminów z osiągnięć „akademickich”: umiejętności sprawnego czytania, rozumienia języka sztuki, kompetencji historycznych i matematycznych, lepszych wyników z zaliczeń i egzaminów kursowych. Również kompetencje informacyjne uczniów z takich szkół są wyższe, czyli – w konsekwencji – osiągają oni wyższe noty za prace projektowe, które wymagają wyszukiwania, selekcjonowania, oceny, opracowania i prezentacji informacji, wykazują wyższy stopień zaangażowania w przyswajaniu wiedzy, krytycznym czytaniu etc. Mają w końcu pozytywny stosunek do nauki, wyższy poziom motywacji, są bardziej otwarci na nowe zadania, bardziej samodzielni, chętniej czytają dla przyjemności.

Większość dokumentów analizowanych przez autorów pochodziła ze Stanów Zjednoczonych i Australii. Najważniejszymi czynnikami, które – jak w nich podkreślano – warunkują wpływ bibliotek szkolnych na proces dydaktyczny są:

- wykwalifikowani, pełnoetatowi nauczyciele bibliotekarze, którzy odznaczają się aktywnością i umiejętnościami zarządczymi,
- możliwość zatrudniania kadry pomocniczej, odciążającej bibliotekarzy od prostych, rutynowych czynności,
- biblioteka, która zapewnia fizyczny i wirtualny dostęp do zbiorów, także w pracowniach szkolnych i poza szkołą, podczas godzin pracy szkoły i poza nimi,
- odpowiedni, adekwatny do potrzeb zbior (fizyczny i wirtualny) – aktualny, zróżnicowany, wspomagający zarówno proces dydaktyczny, jak i zainteresowania pozaszkolne uczniów,
- sieciowe technologie i urządzenia wspomagające dostarczanie i użytkowanie informacji, budowanie i rozpowszechnianie wiedzy,
- fachowa pomoc, która wspomaga szkolne i pozaszkolne potrzeby uczniów i nauczycieli, obejmując wiedzę merytoryczną, *information literacy* (kompetencje informacyjne) oraz swobodną lekturę uczniów dla przyjemności,
- współpraca z nauczycielami – kolegami po fachu, emerytami, a także z bibliotekarzami z innych bibliotek, central bibliotecznych i pedagogicznych dla zapewnienia optymalnego wsparcia dla procesu kształcenia.

Badanie wykazało kilka ograniczeń, m.in. niewiele opublikowanych badań ze Szkocji, niedostatek informacji dotyczących współpracy bibliotek szkolnych z otoczeniem zewnętrznym, konieczność zbierania w przyszłości ujednoliconych informacji na temat bibliotek szkolnych, co ułatwi ich porównywanie. Zwrócono też uwagę na konieczność rozważenia najlepszych sposobów docierania do dyrektorów szkół z informacją na temat bibliotek szkolnych i ich wpływu na poziom kształcenia oraz uświadomienia im potrzeby zatrudniania wykwalifikowanych bibliotekarzy, a także wspierania ich przedsięwzięć.

Raport w pierwszej części dostarcza opisu sytuacji, w jakiej działają szkockie biblioteki w szkołach średnich. Mimo że niektóre placówki nie mają własnych bibliotek (biblioteki szkolno-publiczne) lub są obsługiwane przez serwis biblioteczny finansowany przez władze centralne, autorzy oceniają stan tej obsługi jako dobry i wystarczający, akcentując szczególnie kompetencje i fachowość nauczycieli bibliotekarzy (ich zdaniem lepsze niż w pozostałych częściach Wielkiej Brytanii). Od końca lat 90. XX w. następowało bowiem coraz ściślejsze powiązanie biblio-

tek szkolnych z dydaktyką, a nawet uznawano je za priorytet w rozwoju szkoły, wpisując w krajowe programy rozwoju edukacji (np. *Taking a Closer Look at the School Library Resource Centre* [SLIC 1999], *Libraries Supporting Learners How Good is Our School* [SLIC and HMIE² 2005], *Developing a School Library Centre Profile* [CILIPS³ 2007], *Improving Libraries for Learners* [SLIC 2009]). Bibliotekarze szkolni mają wsparcie w CILIPS oraz The School Library Association (SLA), które udzielają im pomocy, publikują potrzebne dokumenty, aktualizują w porozumieniu z krajowymi władzami miejscowe wytyczne i standardy. Wskazują one bibliotekarzom i nauczycielom metody działania, zwłaszcza że niezależnie od pojawiających się miejscami trudności, mają oni odpowiednie legislacyjne wsparcie. W jednej z publikacji opracowanych w 2005 r. przez SLIC i HMIE (*Libraries Supporting Learners. How good is our school?*) mówi się np. o tym, że nie można nie doceniać bibliotek szkolnych, które – mając świadomość technik uczenia się i możliwości współpracy z nauczycielami – są jak most pomiędzy młodymi ludźmi, nauczycielami, informacją i programem nauczania i dlatego ich miejsce w narodowym programie rozwoju edukacji jest tak ważne. Planuje się także, że ocena bibliotek szkolnych będzie elementem oceny pracy szkół.

Zasadnicza część opracowania dotyczy właściwych badań. Objęła ona dwie grupy zagadnień:

- szczegółowe, związane z bezpośrednią zależnością działalności biblioteki szkolnej i osiągnięciami edukacyjnymi uczniów potwierdzonymi standaryzowanymi wynikami oraz
- ogólniejsze, dotyczące powiązań bibliotek szkolnych z uczeniem się (związane z rozwojem osobistym, samokształceniem, stopniem samodzielności).

W pierwszej grupie w badaniach, które stały się bazą źródłową, poszukiwano odpowiedzi na pytania:

- co łączy biblioteki szkolne z osiągnięciami szkolnymi?
- jaki wpływ mają biblioteki szkolne na podnoszenie poziomu osiągnięć szkolnych uczniów?

W drugiej grupie zastanawiano się:

- czy jest związek między bibliotekami szkolnymi a wzbogacaniem programu nauczania?,
- jaki wpływ mają biblioteki szkolne na stosunek uczniów do nauki, zwłaszcza w odniesieniu do dokumentów szkockich władz oświatowych (*Curriculum for Excellence*)?,
- jakie są ustalenia dotychczasowych badań nad wpływem biblioteki na całą działalność szkoły?

Przeгляд badań został opracowany w standaryzowanych formularzach, których wzory zostały załączone do raportu. Spośród ok. 2 tys. przejranych źródeł (autorzy podają szczegółowo miejsca i strategie poszukiwań) ostatecznie do badania zakwalifikowano 64 najbardziej odpowiadające wymaganiom tego opracowania, z tego połowa pochodziła z USA, 5 z Australii, 17 z Wielkiej Brytanii (w tym 4 ze Szkocji), 4 z Azji, 2 z Afryki. Były to przede wszystkim publikacje omawiające wyniki egzaminów uczniów i analizujące czynniki, które miały na nie wpływ, badania

²HMIE (lub: HMIE) – Her Majesty's Inspectorate of Education.

³CILIPS – Chartered Institute of Library and Information Professionals in Scotland.

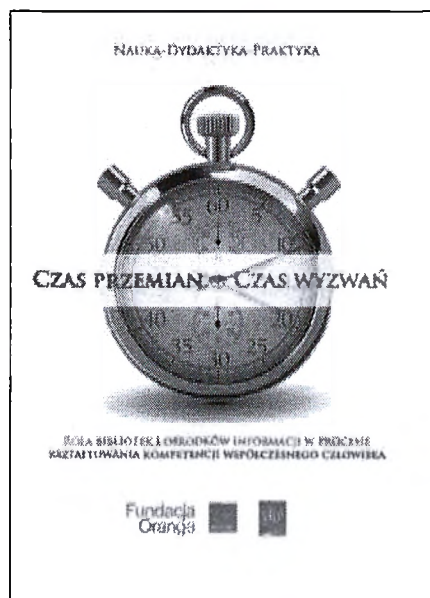
kompetencji informacyjnych i umiejętności samodzielnego uczenia się oraz wiele mniejszych badań wykorzystujących metody mieszane. Ta różnorodność materiału badawczego, odmienność metod i prób, a także warunków, w jakich działały opisywane szkoły i biblioteki, została uznana przez autorów raportu za poważną przeszkodę i mankament w ujednoczeniu materiału. Z drugiej strony – dała według nich przegląd różnych warunków, okoliczności i sytuacji, w jakich działają biblioteki szkolne. Ostatecznie wskazano trzy ważne wskaźniki kształcenia: wysokie wyniki testów i egzaminów oznaczające poziom osiągnięć „akademickich”, wysokie wyniki nauczania w połączeniu z poziomem *information literacy* (kompetencji informacyjnych), udokumentowany pozytywny stosunek do uczenia się. Omówiono je szczegółowo na podstawie zakwalifikowanych do badania źródeł, odnosząc je do pracy bibliotek w konkretnych (badanych) placówkach. Przegląd uzupełnia również analiza wpływu warunków, w jakich pracuje biblioteka szkolna na wyniki nauczania. Pod uwagę wzięto personel bibliotek, budżety, wsparcie władz szkoły, jakość zbiorów i poziom technologii, ocenę fizycznego i wirtualnego dostępu do zbiorów, pomocy metodycznej, instrukcyjnej oraz współpracy z innymi bibliotekarzami i nauczycielami. Oddzielny podrozdział dotyczy kwalifikacji i cech nauczyciela bibliotekarza. We wszystkich tych kategoriach przywołano wiele konkretnych danych, które mogą być ważne dla innych badaczy tego tematu na świecie. Końcowe wnioski wykazały, że tylko wtedy, gdy przywołane wcześniej trzy obszary (wskaźniki) będą występowały wspólnie, we wzajemnej korelacji i współzależności, jest szansa na pełną identyfikację procesu nauczania i uczenia się. Wtedy zaś biblioteka będzie znaczącym miejscem obniżania różnic poziomu między najlepszymi i najslabszymi uczniami, co należy uznać za szczególną wartość.

Raport zaopatrzonej został w cenną literaturę przedmiotu obejmującą dokumenty w wersji tradycyjnej i elektronicznej. Niezwykle przydatnym może się okazać dla badaczy tego tematu również inny wykaz: adnotowana bibliografia źródeł (s. 70-107), które posłużyły do tej syntezy. Ułożone alfabetycznie opisy zawierają informacje na temat: miejsca i czasu badania, charakterystyki grupy badawczej, głównych założeń badawczych, narzędzi (wskaźników) badawczych oraz informacje o udziale (lub zaplanowanym celowo wpływie) biblioteki szkolnej.

Najważniejszą zaletą omawianego raportu jest zebranie w jednym miejscu, w uporządkowany sposób, wyników badań dotyczących, obok współpracy nauczycieli z bibliotekarzami, wpływu bibliotek szkolnych na uczenie się – jednego z najważniejszych tematów dla współczesnego bibliotekarstwa szkolnego. Jest on bowiem najistotniejszym uzasadnieniem dla utrzymania i rozwoju bibliotek szkolnych, uzasadnia celowość ich istnienia w szkołach, ciągłego inwestowania w nie i wyznaczania im wciąż nowych zadań.

Bogumiła Staniów
Uniwersytet Wrocławski
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa

Tekst wpłynął do Redakcji 29 grudnia 2014 r.

Czas przemian – czas wyzwań: rola bibliotek i ośrodków informacji w procesie kształtowania kompetencji współczesnego człowieka. Red. Justyna Jasiewicz i Elżbieta Barbara Zybert. Warszawa: Wydaw. SBP, 2014, 368 s., (Nauka, Dydaktyka, Praktyka; 152), ISBN: 978-83-64203-22-0.

Książka *Czas przemian, czas wyzwań* jest pokłosiem konferencji zorganizowanej w październiku 2013 r. przez Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW. Publikacja zbierająca teksty dotyczące kompetencji użytkowników nowych technologii komunikowania, pojawia się w dobrym momencie, bo choć stwierdzenie, że media wpływają na wszystkie sfery naszego życia, od dawna jest truizmem, to

ostatnie lata są okresem nasilenia się dyskusji o kompetencjach, także w kontekście polityki państwa i Unii Europejskiej. Wyraźnie widać też pewne ożywienie badawcze, będące wynikiem uruchomienia programu grantowego MKiDN, ale też aktywności innych sponsorów. Z podobnych względów nasilił się ruch w obszarze samych działań edukacyjnych i animacyjnych. *Czas przemian, czas wyzwań* stawia sobie ambitny cel zdania relacji z przynajmniej części tych wydarzeń. Nie zmienia tego fakt, że kluczowa jest tu perspektywa bibliotek, którym poświęcone są aż dwa z trzech działów, na jakie publikację podzieliły jej redaktorki – Justyna Jasiewicz i Elżbieta Barbara Zybert. Także czytelnik zainteresowany praktykami budowanymi wokół mediów znajdzie tu przekrojowy obraz problemów związanych z kwestią kompetencji – bo biblioteki z jednej strony są silnie obecne w wielu obszarach związanych z edukacją medialną, z drugiej strony – stanowić mogą studium przypadku ukazujące problemy w znacznie szerszym kontekście.

Pomimo przyjęcia perspektywy bibliotekoznawczej analizowany w publikacji obszar jest ogromny, podobnie jak zróżnicowanie zastosowanych przez autorki i autorów perspektyw. W książce znalazły się teksty porządkujące obszar badań, jak poświęcony relacjom informatologii i kompetencji medialnych, a także ich roli w ofercie edukacyjnej tekst Remigiusza Sapy. Edukacja to temat poruszany także w innych tekstach – m.in. Anke Wittich o roli kompetencji informacyjnych w edukacji, ale też *lifelong learning*, czy Doroty Grabowskiej o metodach pracy z młodzieżą w bibliotekach. Biblioteki jako swoiste centra edukacji medialnej, ale też szerzej, obywatelskiej, pojawiają się również w opracowaniach Dariusza Grygrowskiego, Filipa Pazderskiego, Iwony Pugacewicz, Beaty Płuciniczak i Agaty Walczak-Niewiadomskiej. W zbiorze znalazły się również teksty o e-bookach (artykuł Jacka Włodarskiego) i kompetencjach czytelniczych (Maja Wojciechowska). Wśród przedstawianych studiów przypadku pojawia się m.in. program pracy z seniorami „Latarnicy” (Emilia Klich), ale też refleksje na temat pracy bibliotek z dziećmi (Michał Zajac). W trzecim, nie-bibliotecznym dziale możemy znaleźć aż cztery teksty o kompetencjach zdrowotnych, a także analizę akademickiego serwisu Academicon oraz wyniki badania kompetencji informacyjnych doktorantów. Wobec przyjętych przez redaktorki założeń trudno oczekiwać tu zarysowania jakiegś jednej ramy teoretycznej czy projektu dalszych badań – i nie jest to zarzut

wobec tej publikacji, w której różnorodność tematów powoduje raczej wrażenie twórczego fermentu, niż redakcyjnego chaosu. Ważne, że publikacja łączy w sobie często sztucznie oddzielane studia przypadku i namysł teoretyczny, perspektywę badawczą i praktyczną.

Ten obszerny materiał stanowić może punkt wyjścia dla kolejnej fali rozważań, nie tylko systematyzującej zgromadzoną wiedzę, ale też podejmującej krytyczną dyskusję z wieloma przyjmowanymi przez większość autorek i autorów założeniami. Doskonale ilustruje to jeden z wprowadzających tekstów Bruno Jacobfeuerborna i Mieczysława Muraszkiwicza „Czwarty paradygmat”, poświęcony nowemu paradygmatowi nauki w centrum stawiającemu dane, a nie hipotezy. Taki ateoretyczny model badań to jedno z centrów sporów, toczących się dziś wokół usieciowionych mediów cyfrowych. Sporów często rozdartych pomiędzy nostalgią za „erą książki” a fascynacją rozwojem technologii, gdzie każdy kolejny etap oddala nas od mroków średniowiecza. Osobiście sędzę, że w dobie mediów „po Snowdenie”, w czasach, gdy Google nawet przeciętnym użytkownikom sieci jawi się już nie tylko jako dostawca ułatwiających życie usług, musimy szukać nowych spojrzeń – nie potępiających rozwiązań, które w nieunikniony sposób są częścią naszej codzienności, lecz także zachowujących krytyczny dystans. W wymiarze krytycznym pewien niedosyt pozostawia też silna normatywność większości pomieszczonych w zbiorze tekstów. O ile bowiem łatwo zgodzić się, że np. doktoranci (bohaterowie tekstu Zuzy Wiorogórskiej) są grupą względnie spójną i można oczekiwać od nich podobnych umiejętności, ułatwiających osiągnięcie wytyczonych sobie celów, to w wielu innych przypadkach sprawa jest bardziej skomplikowana. Kto decyduje, jakie kompetencje powinny posiadać różne grupy społeczne? Na ile ich poziom powinien być wyznaczany odgórnie, na ile dostosowywany do indywidualnych/grupowych potrzeb i możliwości? To pytania, z którymi mierzy się znana choćby z prac Jana van Dijka perspektywa relacyjna, w której istotny jest kontekst funkcjonowania jednostki. Jak widać, tematu do kolejnych dyskusji i sporów nie zabraknie. Pomimo tych uwag uważam jednak *Czas przemian, czas wyzwania* za pozycję wartościową i potrzebną, Książkę, która trafnie definiuje istotne obszary dyskusji o kompetencjach w społeczeństwie informacyjnym.

Mirostaw Filiciak
Instytut Kulturoznawstwa
Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej

Tekst wpłynął do Redakcji 4 listopada 2014 r.

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA KRAJOWEGO

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie oraz Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie zainicjowały nową serię wydawniczą „Forum Bibliotek Pedagogicznych”, która w zamierzeniu wydawców ma stać się miejscem wymiany poglądów dla praktyków i teoretyków zajmujących się problematyką bibliotek pedagogicznych. Pierwszy tom serii zatytułowany *Miejsce biblioteki pedagogicznej w zmieniającej się przestrzeni edukacji i informacji* (Fluda-Krokos at al., red., 2014) składa się z dwóch części. W części pierwszej *Nauka* znajduje się m.in. artykuł o korzyściach płynących z przyłączenia się bibliotek pedagogicznych do Facebooka (Agnieszka Fluda-Krokos), przegląd oferty edukacyjnej bibliotek pedagogicznych w sieci (Aleksandra Lubczyńska), analiza stanu obecnego i perspektyw w zakresie działalności bibliotek pedagogicznych na rzecz nauczycieli, bibliotekarzy szkolnych i szkół (Renata Piotrowska). W części *Praktyka* zaprezentowano m.in. doświadczenia gorlickiej filii Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Nowym Sączu w obszarze kształcenia ustawicznego (Małgorzata Janusz), działalność Koła Sądeckiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego przy Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Nowym Sączu (Jolanta Obrzut), innowacje w Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej we Wrocławiu w zakresie działań edukacyjnych biblioteki (Magdalena Pilińska).

Cieszące się coraz większym zainteresowaniem zagadnienie kompetencji informacyjnych stało się tematem konferencji *Czas przemian – czas wyzwań. Rola bibliotek i ośrodków informacji w procesie kształtowania kompetencji współczesnego człowieka*. Referaty w pokonferencyjnej publikacji (Jasiewicz, Zybert, red., 2014) zaprezentowano w trzech grupach problemowych. W pierwszej, zatytułowanej *Kompetencje informacyjne w kontekście bibliologii i informatologii* znalazły się m.in. rozważania o czwartym paradygmacie w nauce (Bruno Jacobfeuerborn, Mieczysław Muraszewicz) i o potencjale informatologii w zakresie wspierania i ukierunkowywania rozwoju różnych kompetencji człowieka (Remigiusz Sapa). W grupie drugiej *Kompetencje informacyjne w praktyce bibliotecznej* zaprezentowano m.in. analizę form i metod pracy z młodzieżą w bibliotekach publicznych (Dorota Grabowska), projekt potraktowania biblioteki publicznej jako przestrzeni nieformalnej edukacji obywatelskiej (Filip Pazderski) czy też opis kształtowania kompetencji mediacyjnych na przykładzie działalności miejskiej mediateki publicznej Marguerite Yourcenar w Paryżu (Iwona H. Pugacewicz). Większość artykułów z grupy trzeciej *Kompetencje informacyjne w różnych obszarach aktywności* została poświęcona informacji zdrowotnej i informacyjnym kompetencjom zdrowotnym.

Przedstawione fragmentarycznie w artykułach Małgorzaty Kisilowskiej i Justyny Jasiewicz badania użytkowników informacji zdrowotnej zostały całościowo opisane w publikacji *Informacja zdrowotna. Oczekiwania i kompetencje polskich użytkowników* (Kisilowska; Jasiewicz, 2013). „Celem przyświecającym autorkom opracowania było wypełnienie luki poznawczej przez przeprowadzenie badań dotyczących informacyjnych kompetencji zdrowotnych współczesnych Polaków. Badania podzielono na trzy zasadnicze etapy: 1. krytyka literatury przedmiotu, 2. przegląd dostępnych

źródeł informacji zdrowotnej, 3. badania eksploracyjne z wykorzystaniem metod badań społecznych” (s. 10). Przeprowadzone w 2012 r. badania eksploracyjne pokazały m.in., że bodźcem ujawniającym potrzebę informacyjną był problem zdrowotny (własny lub osób bliskich) oraz, że pojęcie „informacja zdrowotna” kojarzone jest ze źródłami sformalizowanymi, potwierdzonymi autorytetem.

Próbie odpowiedzi na pytanie o zmianę modelu i przedmiotu komunikacji bibliologicznej w środowisku WWW podjął Sebastian Dawid Kotuła w rozprawie *Komunikacja bibliologiczna wobec World Wide Web* (Kotuła, 2013). W rozdziale pierwszym autor omówił projekty, koncepcje i wynalazki, które umożliwiły powstanie Webu. W rozdziale drugim, na tle rozważań dotyczących istoty komunikacji sieciowej, przedstawił dotychczasowe koncepcje badań dotyczących komunikacji bibliologicznej. Rozdział trzeci został poświęcony nowym postaciom książki oraz formom komunikacji bibliologicznej w środowisku World Wide Web. Tu także autor przedstawił własną koncepcję rozróżnienia cyfrowej komunikacji bibliologicznej oraz sieciowej komunikacji bibliologicznej. W jednej z końcowych konkluzji autor stwierdził: „Wyniki badań pokazują, że książka – jako środek przekazu, metoda utrwalania oraz sposób prezentacji informacji – jest obecna w przestrzeni cyfrowo-sieciowej i w coraz większym stopniu zanurza się w kontekst cyfrowosieciowy. Choć dodaje się rozmaite przydawki, np. *elektroniczna, hipertekstowa, wirtualna, online, sieciowa* itd., hiperonimem nadal pozostaje książka” (s. 151).

Zbiór artykułów zatytułowany *Fizyczna przestrzeń biblioteki* (Wojciechowska, red., 2013) gromadzi teksty o nowych koncepcjach, projektach, wdrożeniach w obszarze fizycznej przestrzeni biblioteki, na którą składają się budynki biblioteczne, sprzęt, urządzenia. Zagadnienia fizycznej przestrzeni bibliotek ukazane zostały w aspekcie nowoczesnego zarządzania instytucjami bibliotecznymi. Tom rozpoczyna artykuł Marcina Pędlicha omawiający koncepcję elastyczności we współczesnym budownictwie bibliotecznym oraz możliwości jej zmaksymalizowania przez właściwą organizację wnętrza i zastosowanie odpowiednich rozwiązań praktycznych. W kilku artykułach przedstawiono tendencje architektoniczne i ukształtowania przestrzeni w poszczególnych typach bibliotek, np. akademickich (Lidia Szczygłowska), publicznych (Agnieszka Łobocka), dziecięcych (Maja Wojciechowska). W pozostałych tekstach zaprezentowano doświadczenia różnych bibliotek w zakresie zarządzania oraz kształtowania fizycznej przestrzeni bibliotek (np. artykuł Ewy Rudnickiej *Zarządzanie organizacją tradycyjnych zbiorów w Bibliotece Akademickiej na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej UW-M w Olsztynie*).

Efekty działalności studenckiego ruchu naukowego w dziedzinie bibliotekoznawstwa przedstawia publikacja *Informacja, biblioteka, społeczeństwo. Z prac bibliologicznych kół naukowych w Polsce* (Ladorucki; Gruszka, red., 2013). Zbiór artykułów jest pokłosiem konferencji, która odbyła się w Łodzi w maju 2012 r. Część pierwszą zbioru, zawierającą teksty pracowników naukowych i doktorantów, otwiera artykuł Jacka Ladoruckiego *Budowanie relacji mistrz – uczeń. O znaczeniu mistrzostwa w misji współczesnego uniwersytetu i działalności kół naukowych*. Wśród tekstów tej części publikacji znalazły się także artykuły *Bibliomining – o zastosowaniu eksploatacji danych w badaniach bibliotek* Grzegorza Czapnika oraz *Powieść historyczna w zasobach polskich bibliotek cyfrowych* Pauli Gamus i Mileny Grzelki. Część druga tomu zawiera prace studentów z różnych ośrodków w kraju, m.in. Magdaleny Paul i Sylwii Piekarskiej *Idealna biblioteka uniwersytecka na podstawie badań oczekiwań studentów*

Uniwersytetu Warszawskiego oraz Krzysztofa Kwietnia *Rola Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie w aktywizacji osób starszych*.

W kolejnym tomie serii „Z Dziejów Kultury Czytelnictwa w Polsce”, zatytułowanym *Wydawnicze i cenzuralne losy twórczości Adama Mickiewicza w okresie zaborów*, Małgorzata Rowicka zanalizowała dostęp polskich czytelników, przede wszystkim mieszkańców zaboru rosyjskiego, do utworów Adama Mickiewicza (Rowicka, 2014). W zaborze rosyjskim obok cenzury prewencyjnej stosowano praktyki polegające na cenzurowaniu gotowych publikacji (zamalowywaniu, wycinaniu fragmentów tekstu) sprowadzanych z zaboru austriackiego, pruskiego oraz z zagranicy. Pracę otwiera przedstawienie geografii i chronologii edycji dzieł Mickiewicza. Następnie autorka rekonstruuje wydawniczo-księgarski kanon tekstów Mickiewicza w badanym okresie. Najobszerniejszy rozdział poświęcony został działalności cenzury carskiej wobec twórczości poety. Przedstawiono liczbę i rodzaj cenzurowanych publikacji oraz stosunek cenzury carskiej do poszczególnych utworów. W rozdziale końcowym zostały opisane działania obronne nakładców i księgarzy, polegające na preparowaniu edycji, ponawianiu prób importu czy też publikowaniu uzupełnień do edycji cenzurowanych.

Eseistyczne rozważania Jana Tomkowskiego o książkach i czytaniu *Wojna Książek. Biblioteka i historia literatury* (Tomkowski, 2013) mają charakter nie tylko literaturoznawczy, ale też socjologiczny, kulturoznawczy, bibliologiczny. „Choć zabrzmi to nieco paradoksalnie, tematem naszych rozważań będzie Biblioteka w książkach, a nie książki w bibliotece, jak nakazywałaby logika. Bowiem faktem jest, że książki wprawdzie trafiają, mieszkają a nawet znikają z biblioteki, lecz również idea Biblioteki funkcjonuje w rozmaitych tekstach literackich, z których pewną część nazwać możemy nawet książkami o książkach lub książkami zbudowanymi z książek” (s. 11). W esejach pierwszej części publikacji autor tropi książkę w literaturze, nazywając ją cichym bohaterem wielu wybitnych tekstów literackich, szuka odpowiedzi na pytanie, po co czytamy. W tekstach części drugiej wraz z autorem prześledzić możemy książki, ich wpływ na bohaterów, sposoby czytania, znaczenie książki w otoczeniu w *Dziadach*, *Panu Tadeuszu*, utworach Norwida i Słowackiego, *Szyzyfowych pracach* i innych dziełach literatury dziewiętnastowiecznej. Taki sam zabieg został przeprowadzony w trzeciej części publikacji w stosunku do literatury dwudziestowiecznej (między innymi *Noce i dnie*, *Adam Grywałd*, eseistyka literacka Jerzego Stempowskiego).

Biblioteka Analiz przybliżyła polskiemu czytelnikowi publikację *The future of the book* pod redakcją Geooffreya Nunberga. Książka stanowi pokłosie konferencji, która odbyła się w Centrum Badań Semiotycznych i Kognitywnych Uniwersytetu w San Marino w dniach 28-30 lipca 1994 r., a jej uczestnikami byli badacze związani z problematyką książki, procesami czytania i pisania, nowymi technologiami. Polskie tłumaczenie wydania z 2006 r. (Brepols Publishers, Belgia) zatytułowane *Przyszłość książki* (Nunberg, red., 2013) uzupełniono wprowadzeniem Łukasza Gołębiowskiego. Wśród wielu interesujących analiz dotyczących przyszłości książki można wymienić twierdzenie Jaya Davida Boltera, że „Książki drukowane mogą być nadal obecne w dużych lub wręcz ogromnych ilościach, tak jak obecnie, lecz mimo to utracić swój status symbolu definiującego komunikację” (s. 322), przekonanie Patricka Bazina, że biblioteki będą musiały „...stać się miejscami nauczania i kształcenia, aby zapobiec pogłębianiu się przepaści pomiędzy tymi, którzy opa-

nowali udoskonalone metody metaczytania a resztą społeczeństwa (s. 220), czy też nieco ironiczne stwierdzenia Umberto Eco „Otrzymuję zbyt wiele książek każdego tygodnia. Jeżeli sieć komputerowa pomoże zmniejszyć ilość wydawanych książek, stanowić to będzie bardzo ważny przełom kulturowy” (s. 379).

Charakterystykę ruchu wydawniczego we Lwowie w ostatnim dziesięcioleciu okresu międzywojennego przedstawił Andrzej Skrzypczak w książce *Ruch wydawniczy we Lwowie w latach 1929-1939* (Skrzypczak, 2013). Publikację rozpoczyna rys historyczny ukazujący kulturę książki we Lwowie w okresie XVI-XIX w. i na początku XX w. W rozdziale poświęconym analizie produkcji wydawniczej we Lwowie w latach 1929-1939 przedstawiono analizę ilościową i treściową produkcji wydawniczej na tle produkcji krajowej, analizę typologiczną i językową, opisano serie i cykle wydawnicze oraz recepcję piśmiennictwa światowego. Osobne rozdziały zostały poświęcone wydawcom lwowskim, drukarstwu, księgarstwu, a także ruchowi wydawniczemu mniejszości narodowych.

Trzeci tom serii Biblioteki Narodowej „Polonika XVI-XVIII wieku w Bibliotekach Rzymskich” zatytułowany *Katalog poloników w Biblioteca Universitaria Alessandrina* (Soliński, oprac., 2014) to efekt kwerendy przeprowadzonej w Alessandrinie (Biblioteca Universitaria Alessandrina), jednej z najstarszych i największych bibliotek rzymskich. Prezentowany katalog obejmuje 429 druków, w tym 243 szesnastowieczne. Przeważają druki z oficyn drukarskich włoskich i niemieckich. Obok niewielkiej liczby książek polskich autorów katalog zawiera głównie starodruki fragmentarycznie dotyczące Polski. Wśród 196 publikacji nienotowanych przez bibliografię Estreicherów znajdują się rzadkie druki ulotne wydane we Włoszech, będące rodzajem gazet informujących o bieżących wypadkach politycznych. Opisy katalogowe zgodne są z dostosowaną do międzynarodowych zaleceń polską normą opisu starych druków. Publikację uzupełniają indeksy: nazw osobowych i instytucji, typograficzno-geograficzny, typograficzny – nazw i nazwisk drukarzy oraz ilustracje.

KSIAŻKI OMÓWIONE

- Fluda-Krokos, Agnieszka; Duda, Wanda; Piotrowska, Anna, red. (2014). *Miejsce biblioteki pedagogicznej w zmieniającej się przestrzeni edukacji i informacji*. Kraków: Wydaw. Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 139 s. Forum Bibliotek Pedagogicznych; nr 1. ISBN 978-83-7271-868-6.
- Jasiewicz, Justyna; Zybort, Elżbieta Barbara, red. (2014). *Czas przemian – czas wyzwania. Rola bibliotek i ośrodków informacji w procesie kształtowania kompetencji współczesnego człowieka*. Warszawa: Wydaw. SBP, 368 s. il. Nauka, Dydaktyka, Praktyka; 152. ISBN 978-83-64203-22-0.
- Kisilowska, Małgorzata; Jasiewicz, Justyna (2013). *Informacja zdrowotna. Oczekiwania i kompetencje polskich użytkowników. Raport z badań eksploracyjnych*. Warszawa: Wydaw. Uniwersytetu Warszawskiego, 166 s., il. ISBN 978-83-235-1280-6.
- Kotuła, Sebastian Dawid (2013). *Komunikacja bibliologiczna wobec World Wide Web*. Lublin: Wydaw. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 170 s., il. ISBN 978-83-7784-443-4.
- Ladorucki, Jacek; Gruszka, Zbigniew, red. (2013). *Informacja, biblioteka, społeczeństwo. Z prac bibliologicznych kół naukowych w Polsce*. Łódź: Wydaw. Uniwersytetu Łódzkiego, 129 s., il. ISBN 978-83-7525-920-9.

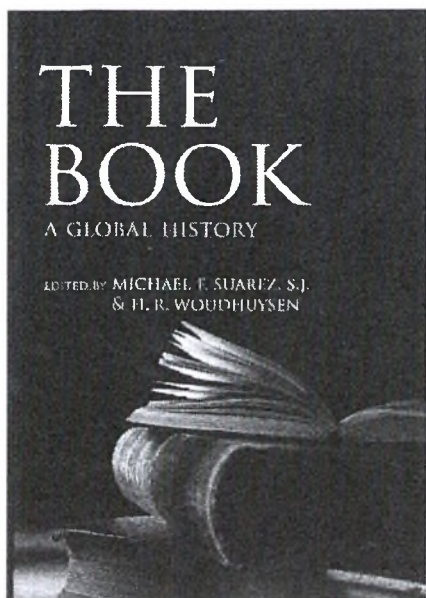
- Nunberg, Geoffrey, red. (2013). *Przyszłość książki*. Tł. Joanna Rzepa, Alicja Szatkowska. Warszawa: Biblioteka Analiz, 385 s. ISBN 978-83-63879-23-5.
- Rowicka, Małgorzata (2014). *Wydawnicze i cenzuralne losy twórczości Adama Mickiewicza w okresie zaborów*. Warszawa: BN, 437 s., il. Z Dziejów Kultury Czytelniczej w Polsce; 18. ISBN 978-83-7009-620-5.
- Skrzypczak, Andrzej (2013). *Ruch wydawniczy we Lwowie w latach 1929–1939*. Warszawa: Biblioteka Analiz, 165 s., il. ISBN 978-83-62948-91-8.
- Soliński, Krzysztof, oprac. (2014). *Katalog poloników w Biblioteca Universitaria Alessandrina*. Warszawa: BN, 168 s., [20] s. tabl. il. ISBN 978-83-7009-772-1.
- Tomkowski, Jan (2013). *Wojna książek. Biblioteka i historia literatury*. Warszawa: Instytut Badań Literackich PAN. Wydawnictwo; Fundacja Akademia Humanistyczna, 382 s. ISBN 978-83-61750-31-4.
- Wojciechowska, Maja, red. (2013). *Fizyczna przestrzeń biblioteki*. Gdańsk [etc.]: Oficyna Wydawnicza Edward Mitek, 279 s., il. ISBN 978-83-64335-00-6.

Barbara Koryś

Tekst wpłynął do Redakcji 15 listopada 2014 r.

Z LEKTUR ZAGRANICZNYCH

Tym razem wszystkie sygnalizowane tu publikacje są co najmniej dobre, a niektóre nawet bardzo dobre. I więcej niż zwykle jest takich, które traktują o książkach oraz o czytaniu. A poza tym geograficzny rozrzut genealogii jest spory.

ŚWIATOWE DZIEJE KSIĄŻKI [****]

The book. A global history. Red. Michael Suarez, SJ, H[enry] R. Woudhuysen. Oxford: Oxford University Press, 2013, 748 s., ISBN 978-0-19-967941-6.

Przede wszystkim zwracam uwagę na niezwykłą publikację o dziejach książki oraz piśmiennictwa na świecie, znakomicie skonstruowaną. Mogłaby uchodzić za absolutny superhit, gdyby do zreferowania sytuacji w poszczególnych krajach zaproszono specjalistów z tych właśnie krajów, a nie „obszarowych” bibliotekarzy z British Library. Ci bowiem tu i ówdzie poprzestawali nieco hierarchie wartości oraz popisali trochę „banialuków”.

W sumie jednak dokonanie jest imponujące, tak w sensie objętościowym (750 s.), jak i merytorycznym. Kreatorami pomysłu, organizatorami całego gigantycznego przedsięwzięcia (zawiera opinie 57 autorów z różnych krajów) i redaktorami tomu są dwaj profesorowie bibliologii. Mianowicie Michael Suarez z uniwersytetu stanowego w Charlottesville (Virginia, USA) oraz rektor Lincoln College w Oksfordzie (UK), Henry Woudhuysen – z nieznanых powodów ukrywający w książce swoje imię. Obaj wykonali tytaniczną pracę.

U źródeł rozwojowego cyklu książki usytuowały się oczywiście początki **pisma**, które lokalizuje się w Sumerii. Jednak wcześniej mogło istnieć protopismo, a z geograficznego punktu widzenia, miejsc narodzin musiało być kilka. Wszędzie jednak wywodziło się od mowy i pozostawało w relacji do sygnałów fonetycznych. Dzisiaj za najbardziej fonetyczne uchodzi pismo fińskie, ale kto w Finlandii połamał sobie język na czytaniu tamtejszych nazw, ten opinii znawców zapewne nie potwierdzi.

Najstarsze ślady pisma alfabetycznego pozostawili Fenicjanie oraz Tebańczycy, współcześnie zaś – po różnych przekształceniach – przeważają systemy złożone z 20-40 liter. Najmniej w Papui, bo 12 znaków, a najwięcej w Kambodży: 74 litery. Nic to jednak, w zestawieniu z ideograficznym pismem chińskim albo japońskim. Tam dla piśmienności trzeba opanować 2-5 tys. znaków.

Digitalna współczesność zastała w każdym razie wiele różnych systemów pisma, z czym w skali globalnej trzeba sobie jakoś radzić. A jakie rozwiązania przyniosą kolejne lata, tego póki co nie wiadomo.

Impet **formule** książki nadały księgi, uznawane za święte – reprezentujące prawo, perfekcję i jedność, niepodlegające weryfikacji ani falsyfikacji, a inspiracyjnie potężne. Tora, Talmud, Nowy Testament i spisany post factum (Mahomet był niepiśmienny) Koran: w innych religiach siła zapisanych tekstów mogła być nieco mniejsza. Natomiast wszędzie cele były instrumentalne, a uzasadnienia – pozarozumowe. Co razem złożyło się na wielowiekowy autorytet piśmiennictwa.

Jednak **rynek** książki – tak, jak ukształtował się już w Grecji i w Rzymie – wykroczył poza ramy wiary i religii. Książki mianowicie, w rozmiarze rozległym (po dzisiejszemu: masowym), stały się narzędziami edukacji, nauki, informacji oraz literatury. No i te obszary, dla egzystencji fundamentalne, stworzyły przesłanki do gromadzenia, przechowywania, archiwizowania oraz szerokiego udostępniania zapisanych tekstów. Dlatego zaczęto organizować biblioteki, w Rzymie także publiczne.

Oto w skrócie geneza dominacji oraz funkcji książki w komunikacji publicznej – co przetrwało aż do naszych czasów – w powiązaniu z symboliką uniwersalnego nośnika różnorodnych treści. Tak to widzą autorzy kilku tekstów i tak tłumaczą jej niezwykłą żywotność, niejako w przeciwstawieniu do krążących uporczywie opinii o zagładzie piśmiennictwa.

Sporo miejsca w tomie zajmują kompetentne omówienia poszczególnych segmentów systemu książki (drukarstwa, edytorstwa, cenzury itd.), co jednak trudno tu referować w szczegółach. Wyjątek zrobię dla interesującego sporu edytorsko-tekstologicznego, który dotyczy relacji między wydawanym tekstem a jego autorską intencją/wersją.

Otóż tradycyjnie obowiązywała reguła podporządkowania edycji autorowi, bo to przecież jego wytwór. Jednak przy rozdziale ról autorskich i wydawniczych oraz wobec obowiązywania w obiegu zasad rynkowych (autorom niekoniecz-

nie znanych), to już nie jest takie oczywiste ani jednoznaczne. Tym bardziej, że i udział odbiorców/czytelników staje się coraz bardziej współkreatywny, nie tylko w komunikacji digitalnej, a to wymaga bardziej otwartych formuł tekstowych. Co zostało w tej książce zasygnalizowane – podane do wiadomości, lecz bez rozstrzygnięcia. I myślę, że słusznie, bo sytuacja jest mocno zróżnicowana oraz dynamiczna, zmienna.

Ma to jednak przełożenie na konflikty, narosłe wokół prawa własności intelektualnej – czemu też w tej książce poświęcono osobne uwagi. Rzeczywista ochrona ustawowa praw autorskich została wprowadzona w XVIII w. w Anglii i do dzisiaj w praktyce światowej dominują rozwiązania anglo-amerykańskie, z dopełnieniem o niektóre tylko postanowienia europejskie. Jednak w sumie narodowy charakter odnośnych przepisów powoduje, że w skali globalnej autorskie prawa nie zawsze oraz nie wszędzie są stosownie przestrzegane.

Zbieżne są tylko założenia, że ochrona dotyczy oryginalnych wytworów nieużytkowych, przedstawionych w konkretnie ukonstytuowanej (wyartykułowanej) formie. Czasami również – samego pomysłu. Ale to nigdy nie jest jedno prawo, lecz zespół praw, odnoszących się – odrębnie – do reprodukcji, adaptacji, wykorzystania, dystrybucji, oraz publicznego odtwarzania lub przetwarzania. Przy obecnych technologiach komunikacyjnych, zachowanie sztywnych i wszędzie identycznych dozwoleń oraz zakazów, zakrawa na utopię.

Jednocześnie narasta odrębny spór, pomiędzy nadawcami treści, którzy żądają ochrony, a odbiorcami, nastawionymi na łatwy dostęp i użytkowanie tych treści. Hegel oraz Locke mieli rację w opiniach, że to twórca ma prawo do wytworzonych przez siebie treści – co dzisiaj przenosi się głównie na prawo do godziwej rekompensaty z tego tytułu – lecz praktyczne rozwiązania są (z takiego punktu widzenia) dalekie od doskonałości.

Kilka niestereotypowych uwag w tomie odnosi się do książki dziecięcej, chociaż ujęcie problemów wydało mi się nadmiernie anglocentryczne. Jak zauważono, rynek książki dla dzieci rozwinął się w XIX w. wobec wprowadzenia obowiązku szkolnego, a w XX stuleciu nastąpiła dywersyfikacja i znaczne wzbogacenie oferty. Charakterystyczna stała się też inwazja ilustracji, tym intensywniejsza, im niższy miał być przedział wieku potencjalnych czytelników. A w oparciu o koncepcję Friedricha Frobla, powstały książki aktywizujące: do rysowania, kolorowania, pisania, wycinania i w ogóle do przedmiotowej zabawy. Wszystko zaś po to, żeby dokonywało się wprowadzenie do czytania dobrego (o czym szerzej w omówieniu książki następnej).

Czy tak jest istotnie? Autorka omówienia (Andrea Immel z Uniwersytetu w Princeton) nie twierdzi, że nie, lecz zwraca uwagę, że mnóstwo książek dla dzieci, nadal kierowanych do obiegu, nie odpowiada współczesnej mentalności małych dzieci. I sarkastycznie dodaje, że same dzieci są na ogół ubezwłasnowolnione w swoich czytelniczych decyzjach, a lektury narzucane, niekoniecznie są akceptowane.

Są też w tym tomie opinie na temat e-booków – bardzo wyważone. Dominuje pogląd, że ta forma jest na razie w stadium rozwoju, mimo że pierwsze książki na CD pojawiły się już ćwierć wieku temu, ale popyt był wtedy niewielki i przetrwały głównie audiobooki. Boom e-bookowy zapewniła dopiero formuła WWW.

Zdaniem autorów, e-book to wielosemiotyczna publikacja digitalna, odbierana za pośrednictwem komputera bądź innego urządzenia elektronicznego – ale, jak

twierdzą, na razie dobrej definicji nie ma. Odmienności od książek drukowanych upatrują w linkach oraz w hiperlinkach, również w łatwej aktualizacji treści, jak też w bardziej funkcjonalnych konstrukcjach skorowidzów i przypisów. Oczywiście zalet dałoby się wyliczyć znacznie więcej, tak, jak również zbyt skromny jest rejestr sygnalizowanych mankamentów.

Autorzy narzekają głównie na natrętną kontrolę wydawców nad odbiorem i na gorszy standard czytania tekstów zremediowanych, czyli przetworzonych bezpośrednio z druku. Co oznacza, że dobry e-book to taki, który jest od początku kreowany jako digitalny i w języku HTML.

Ponad połowę tomu zajmują opisy dziejów książki (często również bibliotek) w różnych krajach lub częściach świata. Przedsięwzięcie jest **niebywale** ambitne, właściwie bez precedensu, natomiast realizacja bywa jednak różna. Trudno się dziwić. Najlepiej oraz najpełniej zostały zreferowane losy książek w USA, w Wielkiej Brytanii i w innych krajach anglojęzycznych. To jest skondensowana panorama zdarzeń, wysoce kompetentna i pożyteczna, dotychczas rozproszona po wielu różnych publikacjach. Co jednak trudno byłoby streścić – poza nieznaną mi wcześniej opinią o zmieniających się koncepcjach czytelnictwa w USA. Początkowo domino wało tam nastawienie na ewangelizację i umoralnianie przez piśmiennictwo oraz na kształcenie zbiorowości. Z czasem dały znać o sobie tendencje indywidualizacyjne, więc pozyskiwanie zróżnicowanej, osobistej wiedzy i tworzenie zinternalizowanych zasobów szeroko pojętej kultury indywidualnej. A dopiero później zaakceptowano czytanie użytkowe i przyjemnościowe. Mam wrażenie, że w Europie wyglądało to jednak inaczej.

Teksty, odnoszące się do innych regionów i krajów są rozmaitej jakości oraz różnej objętości. Obok jednoznacznie trafnych – także zbyt zdawkowe i puste.

Tak opisano sytuację książki na Słowacji, sygnalizując, że publikacje w języku słowackim pojawiły się dopiero w XIX w. Wcześniej, chociaż Lewocza uchodziła za prężny ośrodek wydawniczy, w obiegu dominowały teksty w innych językach, szczególnie w węgierskim. Za ważne zdarzenie uznano w książce powołanie Maticy Slovenskej i – ale to już w 2000 r. – wyodrębnienie z niej Biblioteki Narodowej. Inne informacje słowackie są bardzo standardowe (pominięto czas wojny, dla słowackiego piśmiennictwa akurat ważny) – tak jak i te, które z kolei dotyczą Czech. Jakkolwiek czeskie oficyny wydawnicze doczekały się kilku charakterystyk, tak samo jak tamtejszy „złoty okres” edytorski z XVI w.

Poza tym autorzy skupili uwagę na niedawnych przemianach politycznych i na reprivatyzacji rynku wydawniczego – także w krajach nadbałtyckich. O Łotwie i Litwie (kiepski tekst) nie napisano nic ciekawego, poza przypomnieniem carskich zakazów używania tam alfabetu łacińskiego. Lepiej prezentuje się wątek estoński, ze wzmiankami o dłuższej tradycji języka estońskiego, zawsze silnym ruchem wydawniczym i (znakomitym) literackim, oraz dobrym od dawna standardzie bibliotekarstwa. Przypomniano też międzynarodową renomę uniwersytetu w Dorpacie (teraz: Tartu) i wpływ tej uczelni na stan piśmiennictwa. Ale wszystkie te noty są jednak bardzo ogólnikowe.

Znacznie lepiej wygląda zarys dziejów książki i wydawnictw w Rosji – chociaż z nadmiernie silnym zaakcentowaniem wpływów cenzury, a potem państwowego monopolu wydawniczo-bibliotecznego. Wśród różnych sygnałów jest wzmianka, że pierwsze druki cyrylicą wydawano w Krakowie, ale nazwę napisano: Crakow.

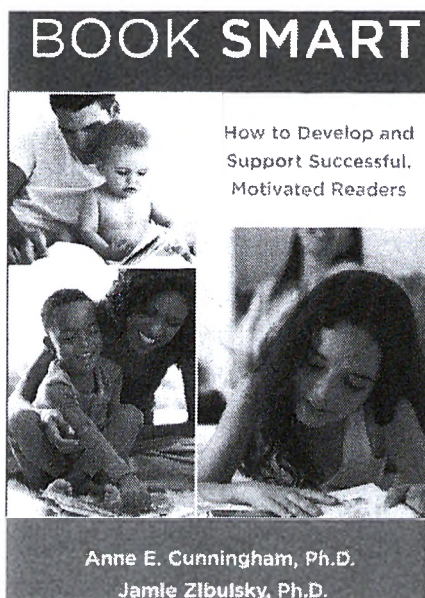
Natomiast charakterystyka sytuacji bieżącej mocno mija się z rzeczywistością (prawie nic nie ma o regresie księgarstwa i bibliotekarstwa) – tak jak i to, co napisano o współczesnej Ukrainie oraz Białorusi. Owszem, w obu tych krajach nadal odczuwa się silną rusyfikację piśmiennictwa, ale (o tym nie ma słowa) z każdym rokiem coraz mniejszą. Autorka (Christine Thomas z British Library) zwróciła poza tym uwagę na silny ukraiński ruch edytorski w USA (to jednak już przeszłość) oraz przypomniała, że pierwsze publikacje po białorusku wydawano przed laty w naszym Supraślu.

W tym kontekście polski segment przedstawia się godziwie – Janet Zmroczek z British Library zawarła w nim sporo informacji ważnych, jak też charakterystycznych. A co ją zaciekawiło szczególnie?

Powołanie Akademii Krakowskiej oraz krakowski rozkwit drukarstwa, ale potem regres, wobec przeniesienia stolicy na prowincję. Ustawy KEN i słownik Lindego. Kontrast między germanizacją w zaborze pruskim i hossą piśmiennictwa w Galicji; o zaborze rosyjskim angielska autorka jakby nie pamiętała. Z okresu międzywojennego wyłowiła zaś wydawnictwa Arcta oraz Gebethnera i Wolffa, jak też przywołała informację, że w 1935 r. wydano tu 8700 tytułów, a to rzeczywiście dużo.

Referencja z okresu powojennego jest już sztamowa. Upaństwowienie wydawnictw i księgarni, wprowadzenie cenzury, brak papieru oraz funkcjonowanie oficyn bezdebitowych – tak to wyglądało z Londynu. A czas obecny Zmroczek charakteryzuje lapidarnie lecz trafnie – książka w Polsce funkcjonuje teraz tak, jak wszędzie.

Tom zamyka wspianiały indeks i niezależnie od drobnych zastrzeżeń, muszę powiedzieć, że jestem pod olbrzymim wrażeniem tej publikacji. To jest bibliologiczne wydarzenie pierwszej kategorii.

CZYTELNICZY PORADNIK DLA RODZICÓW [*****]

Anne E. Cunningham, Jamie Zibulski: *Book smart. How to develop and support successful, motivated readers*. New York: Oxford University Press, 2014, 468 s., ISBN 978-0-19-984393-0.

A oto inna monografia, ściśle powiązana z tematyką piśmiennictwa oraz czytelnictwa, którą z całą odpowiedzialnością określam jako znakomitą. Przeznaczona głównie dla rodziców – miałem wątpliwości czy blisko 500 stron druku nie wywoła awersji, ale autorki oraz doświadczeni wydawcy wiedzą chyba lepiej – jednak dla bibliotekarzy

szkolnych, publicznych i pedagogicznych to też mogłaby być pożyteczna lektura obowiązkowa.

Amerykańskie autorki – Anna Cunningham, prof. filozofii z Berkeley University i Jamie Zibulski, prof. psychologii z Fairleigh Dickinson University – wspianiale zlepili wskazówki dla rodziców (mnóstwo konkretnych przykładów i praktycznych porad w specjalnych tabelach i zestawieniach), z naukową podbudową, oraz z efektami doświadczeń na własnych dzieciach (biedne dzie-

ci...). Powstała z tego fascynująca publikacja poradnikowa, dotycząca czytania i czytelniczego przygotowania, jakiej jeszcze nigdy nie udało mi się napotkać.

Obie panie postulują wspólne, rodzicielskie czytanie z dziećmi (to coś innego niż czytanie dzieciom), połączone z rozmową, poczynając od drugiego roku życia, z późniejszą kontynuacją jak długo się da. To ma być czytanie, z czasem wymienne, rozmowa, opowiadanie, także pytania z odpowiedziami i znowu powrót do czytania. Nawiązują się w ten sposób trwalsze relacje interpersonalne, ma miejsce zabawa oraz wymiana wymyślonych uzupełnień narracyjnych, a rezultatem jest opanowanie kolejnych umiejętności i przyswojenie nowej wiedzy. W ten sposób ze wsparcia współczytających rodziców, generuje się rusztowanie dla czytelniczej sprawności dziecka oraz dla sukcesywnie internalizowanych wiadomości.

Jednak wcześniej trzeba zadbać o rozwój mówienia – leksykalny (słownictwo) i semantyczny (budowa wypowiedzi) – poprzez rozmowy z dzieckiem, a także przy dziecku, produktywne już od dziewiątego miesiąca życia. Sprawność fonologiczna (dźwiękowa w słuchaniu) i fonematyczna (rozdzielanie jednostek leksykalnych) jest bowiem następnie fundamentem czynności lekturowych. Potem zaś z rozmów podczas czytania, na zasadzie efektów domina, budują się rozmaite wyższe sprawności intelektualne. Tym liczniejsze i tym wcześniej (jak dowodzą liczne badania), im bardziej udaje się zaangażować dzieci w to wspólne czytanie. Wówczas już nawet dzieci dwuipółletnie mogą zacząć pisać swoje pierwsze litery, a sześciolatki poradzą sobie z odbiorem wypowiedzi metaforycznych. Ale trzeba nad tym popracować w domu – **razem**.

W okołolekturowych rozmowach i komentarzach trzeba odróżniać relacje dosłowne od zmetaforyzowanych opowieści, a służy temu uprzywilejowanie fabuły, czyli preferencja dla lektur ściśle literackich. Które najlepiej dopełniać o indywidualne relacje z odczytań, ewentualnie inspirując wachlarz niedopowiedzeń (do uzupełnienia) oraz zwracając uwagę na różne sposoby postrzegania zdarzeń i na potrzebę empatii. To powinna być zachęta do odbioru niejako „detektywistycznego”, który stanowi wprowadzenie do kreatywnego myślenia. No i właśnie temu mają służyć wspólne czytania rodzinne.

Na kolejnych etapach rozwoju trzeba jednak ustalać, co dziecko może już samo sobie uświadamiać (i tego nie pilotować), a w czym trzeba pomóc. Mądre bowiem wsparcie, czyli odpowiednio dostosowane, stymuluje rozwój czytelniczej oraz intelektualnej samodzielności, a jednocześnie podbudowuje pewność siebie i zaufanie do otoczenia.

Taki sam mechanizm dotyczy wsparcia umiejętności pisania, które nie jest z czytaniem tożsame, ale pozostaje z nim w ścisłym związku. Przedstawiając schemat rozwoju tej umiejętności, autorki sugerują takie oto stadia: bazgranie > grafika znaków literowych > zapisywanie treści > automatyzacja procesu pisania > personalizacja stylu. Ich zdaniem, już w wieku 4-5 lat dzieci mogą używać pisania w różnych celach relacyjnych albo perswazyjnych. Co jednak trzeba inicjować oraz motywować w domu: z podbudową emocjonalną i przyjemnościową. Na przykład przez prowadzenie pamiętnika albo kroniki rodzinnej, bądź przez zapisy dziennych planów zamierzeń.

Bo domowa atmosfera ma dla motywacji szczególne znaczenie. Nad niekoniecznym skutecznym motywowaniem przez nakazy, a nawet przez systemy laurek i ocen, wyraźnie góruje motywowanie przez identyfikację z innymi – w tym przypadku

z rodzicami (w książce obie panie nie napisały, że głównie chodzi o mamy – ależ skąd) – z czego następnie tworzy się własny, osobisty system automotywacji – kiedy coś się lubi. Otóż właśnie wspólne czytanie domowe może sprawiać radość i motywować bardzo skutecznie.

Co niekiedy ulega jednak zakłóceniu w momencie pójścia dziecka do szkoły. Zdaniem autorek, trzeba wówczas zmodyfikować domowy system motywacyjny, albo nawet zmienić radykalnie, natomiast **nie wolno właśnie wtedy** pozostawić dziecka samemu sobie.

Autorki nie mają wątpliwości, że, chociaż każde dziecko jest inne, to strategia wspólnego czytania w domu stanowi uniwersalny i obligatoryjny sposób efektywnej stymulacji rozwoju intelektualnego każdego dziecka. I potrafią to znakomicie uzasadnić – przedstawiając mnóstwo wariantów skutecznego postępowania. To rzeczywiście jest świetna książka.

FUTURYŚCI ORAZ ICH KSIĄŻKI [****]

Jewgenij Kowtun: *Russkaja futuristyczeskaja kniga*. Moskwa: Izdatielskij dom "RIP-holding", 2014, 232 s., ISBN 978-5-903190-66-9.

A oto jeszcze jedna publikacja, odnosząca się do książek i do edytorstwa, z tym że potencjalny krąg jej odbiorców należy zapewne ograniczyć do rosjoznawców, literaturoznawców i księgoznawców tradycyjnych. Traktuje zaś o książkach litograficznych (płaski druk z kamiennej matrycy i tuszu), wydawanych tuż przed I wojną światową przez rosyjskich futurystów. Autor – Jewgenij Kowtun (1936-1996) – wybitny znawca rosyjskiej awangardy artystycznej, zebrał w tomie opinie o tym niezwykłym zjawisku, a wydawca nie tylko udostępnił je po latach, ale również zadbał troskliwie o kontekst reprodukcyjny. W rezultacie to jest bardzo piękna książka – sama w sobie.

A zdarzyło się tak, że pomiędzy 1912 a 1917 r., grupa awangardowych rosyjskich poetów (głównie futurystów) oraz malarzy zaczęła wydawać litograficzne książki malarsko-poetyckie, wywołując szerokie zaciekawienie, ale również konsternację, bo to w gruncie rzeczy były antyksiążki. Pokazano je później w komplecie raz, na wystawie w 1932 r. i... zakazano prezentowania przez 40 lat. Mimo że nazwiska kreatorów były imponujące.

Mianowicie główny inspirator całego pomysłu, świetny poeta i rysownik Aleksiej Kruczonych, jeszcze sławniejszy poeta i malarz Włodzimierz Majakowski (wydał w tej formie książkę *Ja*), wybitny poeta Wielemir (właśc. Wiktor) Chlebnikow, głośny w Europie i poza Europą malarz Kazimierz Malewicz, światowej (potem) sławy językoznawca Roman Jakobson i wielu innych, powszechnie znanych twórców. Wszyscy dali o sobie znać także później, ale już jednak (poza Malewiczem) mniej awangardowo i książkowo-edytorski epizod został im na jakiś czas zapomniany.

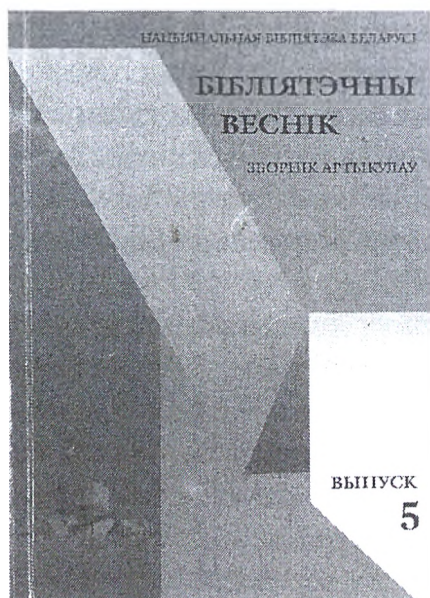
Pomysł wiodący polegał na przywróceniu jedności druku oraz ikonografii, jak niegdyś – z tym, że technika litografii umożliwiała wieloegzemplarowość od razu, bez udziału kopistów – ale w nowej konwencji. Ilustracje mianowicie nie miały stanowić dopełnienia (wizualnego objaśnienia) tekstu, lecz kontynuowały bądź rozwijały wątki narracyjne, a także odwrotnie. Z tej reguły wyłamał się tylko Malewicz, ale to zawsze był twórca osobny: wyznawał wtedy alogizm, logiczne (?) więc, że jego rysunki nie miały z tekstem nic wspólnego – były autonomicznymi opowiadaniem.

We wszystkich tych niby książkach mieszały się wątki malarskie oraz literackie, bywały też próby graficznej prezentacji dźwięków, a wiersze pisali również malarze, podczas gdy poeci akurat rysowali. W przeciwieństwie do futurystów zachodnioeuropejskich, nawiązujących przeważnie do antyku, ich rosyjscy koliganci woleli odwoływać się do tradycji rosyjskiej. W konstrukcji książek litograficznych okazało się to niezwykle produktywne.

Warte zobaczenia są nie tylko konstrukcje treściowe, ale również (a może przede wszystkim?) same książki, jako niepowtarzalne materialne wytwory sztuki. W sygnalizowanej publikacji jest to częściowo wykonalne, została bowiem do tego celu przystosowana – materiał ilustracyjny jest świetnie dobrany i zreprodukowany najlepiej jak można.

Niektóre z ówczesnych pomysłów wykorzystywano później w wydawnictwach dla dzieci. Ale z dzisiejszego punktu widzenia łatwo zauważyć, że to były modele i prototypowe warianty obecnej książki **synkretycznej, konwergencyjnej** i multisemiotycznej. Okazuje się zatem, że wszystkie współczesne formy publicznej ekspresji mają swoje korzenie w przeszłości, a znów liczne dawne rozwiązania komunikacyjne znalazły teraz zmodyfikowane kontynuacje. O czym warto wiedzieć, bo to generuje szacunek dla przeszłości, a także pokorę, oraz ostrożność w uznawaniu wszystkiego, co nowe za magię teraźniejszości. Może to i magia, ale z ogonem historii.

A swoją drogą: szkoda, że nie można tych wszystkich futurystycznych perełek obejrzyć dzisiaj na własne oczy – bezpośrednio. Wyleczyłyby każdego z lekceważenia książki.

Z BIAŁORUSI [****]

Biblioteczny wiesnik. Zbornik artykulau. Nr 5. Red. L. Kiruchina. Minsk: Nacjanalnaja Biblioteka Biełarusi, 2013, 175 s., ISSN 2308-7315.

Raz już sygnalizowałem tutaj tom białoruski – wtedy bez entuzjazmu. Ale teraz nowy zbiór artykułów, sygnowany przez tamtejszą Bibliotekę Narodową, jest zdecydowanie lepszy, mimo że nierówny. Są tam bowiem również teksty nijakie lub marne, naśladujące sowiecki styl niby naukowy (dużo zdań pustych, zonglowanie terminami), jednak jest też kilka wypowiedzi bardzo interesujących i to one nadają ton całości.

A już inna sprawa, że wciąż dominuje rosyjski: piętnaście artykułów napisano w tym języku, wobec tylko dwóch po białorusku i to akurat szczególnie kiepskich. Wprowadzie tytułatura tomu oraz rozdziałów, wstęp, spis treści i aparat informacyjny zapisano w języku białoruskim, jednak całość jest naznaczona rosyjskością przesadnie.

Ciekawy wydał mi się rezultat ogólnokrajowego sondażu (2500 osób), zreferowany przez Jelenę Dołgopołową z mińskiej Biblioteki Narodowej. Otóż ponad połowa (53,5%) respondentów życzy sobie informacji możliwie bez wychodzenia z domu, jakkolwiek im wyższy przedział wieku ankietowanych, tym ten odsetek jest niższy. A poza tym informacja biblioteczna jest znacznie wyżej ceniona niż internetowa, jeżeli potrzebna do celów naukowych oraz (jednak z mniejszym przewyższeniem) edukacyjnych.

Aż 73% badanych potwierdziło znajomość bibliotecznych stron WWW, lecz do korzystania z nich przyznało się tylko 32%. Czy u nas byłoby inaczej? Za to w rejestrze narzekań dominowały (52%) utyskiwania na mierny dostęp do baz pełnotekstowych, a pretensje (34,5% – dużo!) zgłaszano też wobec różnych bibliotecznych odpłatności. Tak zresztą jest wszędzie: biblioteki próbują narzucać opłaty za to i owo, a publiczność protestuje i zwykle ma rację (zob. omówienie następane).

O nieciekawej sytuacji książki oraz czytelnictwa – ale w Rosji – pisze bez ogródek Violetta Askarowa z Akademii Kultury i Sztuki w rosyjskim Czelabińsku. Jej zdaniem pisarze, wydawcy oraz księgarze skupili się teraz wyłącznie na komercyjnym zysku, traktując klientów nie jak partnerów, ale jak płatników. Literaci nie są już przewodnikami ani nauczycielami (ta opinia to akurat postsocjalistyczny atawizm: nigdy nie byli) – i, przykładowo, sypie nazwiskami. Całkowicie bez sensu! Źle wypada też porównanie z praktyką zagraniczną, gdzie jednak wsparcie książki oraz czytelnictwa nierzadko ma miejsce, a w Rosji wydawcy i władze skupiają się tylko na walce z piractwem.

Wydawnictw niezależnych jest mało, księgarń również niedużo i w dodatku trwa proces likwidacji, zwłaszcza na prowincji. Padają też biblioteki: w trybie pozorowanej reorganizacji ubywa ich około 500 rocznie. Na co nikt nie reaguje, wszyscy mają biblioteki w nosie i społeczeństwu jest to całkowicie obojętne.

Bo też żadnego **dialogu** bibliotek ze społeczeństwem nie ma. Kadra pracownicza jest przeważnie przypadkowa i niewiele umie, czas otwarcia bibliotek bywa skandalicznie krótki, za to skwapliwie narzuca się nielegalne opłaty za korzystanie. Szansą reanimacyjną byłoby silne nastawienie bibliotek na publiczność, ale nikt tego nie czyni, bo nie potrafi: nawet na studiach inb niczego takiego nie uczą (to znaczy – napisano, że w Czelabińsku uczą). Jak jeszcze dodać nieokreślony wizerunek czytelnika/użytkownika, to istotnie obraz sytuacji jest mroczny. Obawiam się, że nie tylko w Rosji.

Z kolei Wiktor Pszibytko z mińskiej Biblioteki Narodowej przedstawia instrukcyjnie – z klarownym schematem postępowania (co, jak, kiedy) – proces tworzenia bibliotecznego repozytorium elektronicznego. To świetny tekst.

Poradę rozpoczyna od wskazówek wyboru aparatury i programu (konkrety są białoruskie), sygnalizując wysokie wymagania techniczne, zwłaszcza mocnych serwerów. Doradza też automatyzację wszystkich składowych procesów – jeśli to możliwe – i opracowanie zasad bezpiecznego dostępu, a także: obmyślenie obsługi technicznej w całości.

Wybór materiałów do repozytorium ocenia jako trudny i zawsze wymagający indywidualnego przygotowania – uniwersalnych reguł nie ma. Remediacje z druku, ale retrospektywne, można po wskazaniu zlecić wykonawcy zewnętrznemu, natomiast bieżące trzeba realizować w bibliotece i to jest obciążenie poważne oraz kłopotliwe. A poza tym należy jeszcze przysposobić użytkowników. Można to zrobić przez Internet, ale przy wyższym skomplikowaniu procesów lepiej nastawić się na bezpośrednie wprowadzenia z instruktorem.

Są też w tomie utyskiwania na mankamenty prawne. Białoruska ustawa o bibliotekarstwie pochodzi z 1995 r. i mimo siedmiokrotnych zmian, nadal jest nieprecyzyjna oraz niekompletna. Ale nawet to, co ustalono, nie zawsze działa: przyznano bibliotekom ulgi na przesyłki pocztowe, jednak poczta tego nie honoruje. Utrudniona jest poza tym międzynarodowa wymiana publikacji, bo nie została ratyfikowana Umowa Florencka i na wwóz książek zagranicznych obowiązuje cło.

Odrębne grzęzawisko kłopotów stanowi niejasny rejestr praw autorów materiałów digitalnych. Biblioteki, chcąc rozpowszechniać te materiały, muszą mieć na to zgodę autorów. Chyba, że są to rezultaty badań, które sponsorowały uczelnie; wtedy to one mają prawo do stosownej zgody lub do niezgody. W praktyce jednak obieg przekazów elektronicznych jest na Białorusi utrudniony i w dodatku przeważnie okazuje się możliwy tylko z monitorów uczelnianych.

Inne zasady postępowania zainaugurowała Biblioteka Narodowa. Uruchomiła mianowicie sieciowe czytelnie materiałów digitalnych i prawo korzystania z nich ma każdy.

Z naszej perspektywy, interesujący wydaje się poza tym opis sytuacji bibliotek i czytelnictwa w regionie brzeskim, po sowieckiej aneksji tego obszaru we wrześniu 1939 r. Jak pisze Aleksander Wabiszczewicz (historyk z uniwersytetu w Brześciu), razem z wojskiem pojawili się tam od razu dziennikarze i natychmiast zaczęto wydawać gazety po białorusku i po rosyjsku, początkowo z wkładkami po polsku i w jidysz, lecz odbiór był marny. Zaczęto organizować domy kultury i reanimować biblioteki – w sumie 20, a książki sprowadzano z Rosji – natomiast polskich bibliotekarzy nie zatrudniano. Zresztą Polacy odnosili się do tych wszystkich przedsięwzięć z ogromną rezerwą.

Licznym aresztowaniom Polaków towarzyszyło niszczenie ich księgozbiorów. Zaś w dawnych polskich bibliotekach dokonano radykalnych czystek: powyrzucono wszystko, co nie przystawało do bolszewickiej ideologii – nawet utwory Mickiewicza oraz Orzeszkowej oddano na śmieci. W zamian zapełniono półki tekstami propagandowymi, których nikt nie czytał. A kiedy już wszystko zostało zsowietyzowane, Brześć i całą Białoruś zajęli Niemcy.

O BIBLIOTEKACH NARODOWYCH [****]

Bibliotecznoje dieło za rubieżom. 2013. Red. Jekaterina Burmistrowa. Moskwa: Paskow dom, 2014, 152 s., ISBN 978-5-7510-0584-9.

W rejestrze rosyjskich publikacji info-bibliologicznych więcej jest ostatnio materiałów przeglądowych, informujących o doświadczeniach zagranicznych.

Dostrzegam w tym związek ze śladowym tylko cytowaniem tekstów obcojęzycznych w innych rosyjskich tekstach oryginalnych. Dzisiaj – nie tylko w nauce – nie można wszak funkcjonować w izolacji, bez świadomości, co nurtuje innych. Konieczną łączność próbuje więc namotać specjalna seria przeglądowa, a w jej ramach: sygnalizowany tu tom, poświęcony głównie bibliotekom narodowym. Wysoce zresztą nierówny, obok bowiem dwóch opracowań znakomitych (na których się skupię), są jeszcze cztery, absolutnie beznadziejne.

Irina Bagrowa z moskiewskiej Biblioteki Państwowej nie po raz pierwszy charakteryzuje sytuację narodowych bibliotek w różnych krajach i znowu robi to świetnie: kompetentnie, mądrze oraz klarownie. Tekst – zajmujący prawie połowę

książki – czyta się z ogromną satysfakcją.

Autorka zwraca uwagę na prognozy, że te biblioteki przetrwają nie dłużej niż 20 lat, ale też na przeciwstawne opinie, zdecydowanie optymistyczne. Jakkolwiek pod warunkiem znacznie wyższej aktywności, wzmożonej digitalizacji oferty i pozyskania nowych kręgów użytkowników. To znaczy: uważa się, że biblioteki narodowe powinny być dostępne dla wszystkich i poszerzyć repertuar usług. Z takim nastawieniem Biblioteka Kongresu stworzyła specjalny ośrodek usługowy dla dzieci i młodzieży. Ale z kolei British Library nadal ogranicza się do obsługi publiczności tylko naukowej, a mimo to zachowuje świetną reputację.

Toczą się dyskusje na temat Open Access, pełne kontrowersji i wielu znawców widzi tę formę niechętnie (dodam od siebie: w ankiecie firmy Taylor & Francis – mniej więcej połowa naukowych respondentów). Ponieważ jednak materiały, lokowane **tylko** w bibliotecznych repozytoriach, są przeznaczone wyłącznie do takiego akurat obiegu, postuluje się pośrednictwo w tym i nadzór bibliotek narodowych właśnie. Chińskiej bibliotece narodowej nawet narzucono takie zadanie w trybie formalnym.

Nadal ważnym zadaniem narodowych bibliotek pozostaje archiwizacja dokumentów o znaczeniu narodowym, tyle że obok drukowanych, również digitalnych, a jednych i drugich jest coraz więcej, toteż trzeba dokonywać wyboru. Mają w tym pomóc przepisy o egzemplarzu obowiązkowym, ale w różnych krajach są tak rozmaite, że konkretne rozwiązania bywają wobec siebie bardzo odmienne.

Rzeczywistość zmusza biblioteki do tworzenia konsorcjów, tak w skali krajowej, jak też międzynarodowej, z walnym (a czasem nawet wyłącznym) udziałem bibliotek narodowych. W Europie konkretnym takim dokonaniem jest Europeana. Z kolei biblioteki narodowe w Chinach, w Japonii oraz w Korei Płd. tworzą wspólnie cyfrową bibliotekę Azji. Innych, podobnych przedsięwzięć jest coraz więcej.

Czasami napływają (z zewnątrz) inicjatywy łączenia bibliotek narodowych oraz narodowych archiwów. Trudno przewidzieć, co z tego wyniknie. Autorka tylko relacjonuje fakty, ale dla mnie jest to kolejny przejaw niechęci wobec bibliotek, już i tak bez tego gnębionych złymi przypadłościami. Wśród których

e: komp

niepokojący jest zwłaszcza odpływ doświadczonej kadry – także z bibliotek narodowych. Następcy są kiepscy.

Natomiast – pomimo miernej kondycji ekonomicznej – tu i ówdzie ma miejsce budowa lub rozbudowa budynków dla narodowych bibliotek. Bagrowa wskazuje na: Austrię, Chiny, Czechy, Holandię, Serbię, Szwajcarię i Szwecję – a to na pewno jeszcze nie wszystkie. No to trochę tego jest.

Co jednak nie powinno mylić, bo jednak środków na **funkcjonowanie** brakuje dramatycznie. Rządy nie zwiększają subwencji, a koszty digitalizacji są koszmarnie wysokie. Następują więc drastyczne cięcia wydatków, rozpaczliwe poszukiwania sponsorów i próby samodzielnego zarabkowania.

O tym – równie frapująco – pisze szczegółowo Julia Samodowa z tejże Biblioteki Państwowej w Moskwie sugerując, że hasło „zarabiajcie sami” przyłgnęło do bibliotek narodowych na całym świecie, w sprzeczności z ideą bibliotekarstwa, ale wymuszają to okoliczności oraz organizatorzy tych bibliotek. Zarabia się na czymkolwiek. Na kopiowaniu materiałów, na sprzedaży części zbiorów, na płatnych zajęciach i różnych zleceniach, także informacyjnych, na udostępnianiu pomieszczeń (na konferencje, na śluby, albo – jak w Polsce – na noclegowe pokoje), oraz powierzchni na kafejki, automaty, lub na kioski z pamiątkami. Natomiast opór użytkowników budzą opłaty za usługi, dotychczas darmowe; jednak ciekawe, że za całkowicie nowe oferty, obstrukcji wobec opłat jest zdecydowanie mniej.

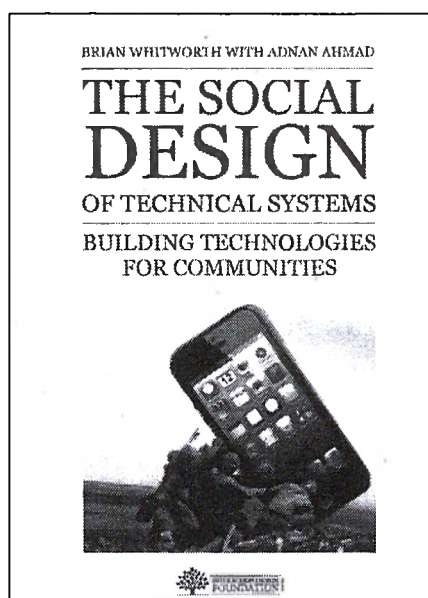
Przeważnie bezpłatne są usługi podstawowe, jakkolwiek nie wszędzie. W Singapurze za wejście muszą płacić obcokrajowcy, a w Islandii wszyscy spoza uniwersytetu (biblioteka narodowa w Reykjavíku jest równocześnie uniwersytecką); zdarzają się też opłaty za zwiedzanie bibliotek, z prawem korzystania. Biblioteka Kongresu oraz British Library każą sobie słono płacić za kopiowanie materiałów. Bywają też płatne rejestry bibliograficzne (Białoruś, Estonia, Niemcy), porady konsultacyjne (Dania), albo usługi renowacyjne i konserwatorskie (Polska). Jednak poziom przychodów nie powala na łopatki. Zarobki Biblioteki Kongresu stanowią 16% wydatków, British Library 12%, ale już w Niemczech zaledwie 5% ogółu kosztów.

Autorka dołączyła do tekstu ciekawe zestawienie tabelaryczne, z którego wynika, że najwięcej różnych opłat pobierają biblioteki narodowe w Singapurze (12), w Danii (11), oraz w Islandii i we Francji (po 10). Najmniej natomiast w Japonii (2), w Holandii (3), w Norwegii oraz w Szwajcarii (4), a także w Polsce, w USA i w Niemczech (po 5). Trudno zgadnąć, od czego to zależy.

TECHNOLOGIE KOMUNIKACYJNE A SPOŁECZEŃSTWO [****]

Brian Whitworth, Adnan Ahmad: *The social design of technical systems. Building technologies for communities*. [Aarhus]: Interaction Design Foundation, [2013], 224 s., ISBN 978-87-92964-02-1.

A oto jeszcze jedna, nadzwyczajnie frapująca publikacja, chociaż bardzo dziwna. Nie sygnalizuje daty wydania ani miejsca – to duńskie Aarhus, gdzie mieści się siedziba sponsorującej fundacji. Za to zastrzeżenia autorskich praw zajmują...

11 s. Głównym autorem jest Brian Whitworth, neuropsycholog i matematyk (!), były wojskowy, a teraz profesor Massey University w Auckland (Nowa Zelandia). Współautor to jego doktorant – a obecnie już doktor – pochodzący z Pakistanu. Nowozelandzkiej (no bo chyba nie duńskiej), a tym bardziej nowozelandzko-pakistańskiej, książki to ja tu jeszcze nie sygnalizowałem (poza artykułami w tomach wielonarodowych), ale robię to z wielką przyjemnością, bo chociaż egzotyczna, jest merytorycznie znakomita.

Zdaniem autorów, rozważania na temat komunikacji elektronicznej – także naukowe – zeszyły na manowce, bo uległy fragmentacji, rozdrobnieniu i skupiły się głównie na aspektach technologicznych. Tymczasem jest to przecież system, wymaga zatem scalonych analiz i synkretycznych opisów. Zwłasz-

cza, że ma charakter socjalno-techniczny, to znaczy: miksuje to, co w nim techniczne, z tym, co społeczne. Przy czym akurat czynnik społeczny jest najważniejszy, a jednak nikt tak nie myśli.

Relacje między urządzeniami, czyli technologią, a publicznością sprowadzają autorzy do czterech obszarów:

1. Obszar zbiorowości – w którym następuje transmisja idei; obszarowa obserwacja należy do socjologii.
2. Obszar osobisty – tam miejsce ma transmisja znaczeń; pozostaje to w polu obserwacyjnym nauk psychologicznych.
3. Obszar informacyjny – gdzie transmituje się informacje; śledzi to nauka o informacji (w tekście błędnie napisano, że informatyka).
4. Obszar technologiczny – w którym dokonuje się transmisja energii; obserwuje to infotronika (napisano: nauki inżynieryjne), ale moim zdaniem – także właśnie informatyka (w jej polskim rozumieniu).

W perspektywie poznawczej mieszają się zatem różne dyscypliny, a nawet dziedziny nauki, toteż scalenie ujęć jest trudne, o ile w ogóle możliwe. Natomiast jest konieczne.

Dla celów egzemplifikacyjnych napisano ponadto, jak niżej – i nie będę wypowiadał się, czy słusznie. Mianowicie hardware to każda część komputera, natomiast software to produkt informacyjny. Otóż wygląda to tak, że software (IT) używa hardware, a znowu człowiek korzysta z IT. To znaczy innymi słowy, że technologię należy podporządkować i zmusić do pracy, a ludziom umożliwić korzystanie. Tak przedstawia się hierarchia ważności.

Zatem technologia musi być przysposobiona do społecznego użytku. Tak być powinno, ale nie zawsze (na razie?) tak jest. Bo oto – przykładowo – straszy bezkarnie jedna z głównych zmór Internetu: nieakceptowane maile (podobno 90% wszystkich maili), spam oraz jeszcze anonimowe szkalowanie. Trudno to przełamać, ponieważ z kolei restrykcje cenzorskie stanowiąby wstęp do tyranii, a z czasem spowodowałyby zawłaszczenie sieci.

To jest zresztą trwała ambiwalencja: obok korzyści, nieustannie generują się niedogodności. Z jednej strony sieciowa współpraca może i powinna sprzyjać wy-

aspektac

tworzeniu wartości zespołowych, ale jednocześnie musi dać gwarancje ochrony prywatności. Nie bardzo wiadomo, jak to pogodzić.

Podobnie: ma miejsce żądanie łatwości dostępu do sieci oraz swobody zachowań nadawczo-odbiorczych, ale zarazem wymaga się uczciwości oraz odpowiedzialności, czyli jednak ograniczeń. Nie ma na to spontanicznej szansy. Dlatego wprowadza się różne narzędzia organizacyjne i reguły krępujące – liczba instrukcji zachowań sieciowych rośnie w postępie geometrycznym – ale publiczność protestuje, zniechęca się i nawet niekiedy rezygnuje z udziału. Tak powstaje nowy wariant komunikacyjnych wykluczeń.

Ale są również inne powody wykluczeń – wewnątrzsystemowe. Komputer mianowicie jest pośrednikiem w relacjach, a nie uczestnikiem: nie komunikuje się nic **komputerowi**, tylko jego **użytkownikowi**. Wobec tego urządzenia i programy (jak to pośrednicy) muszą być przyjazne, spolegliwe, uprzejme. Tymczasem niekoniecznie są i na razie przejmują się tym mało kto. Dlatego lawinowo rosną sygnały i komunikaty niepożądane, ma miejsce śledzenie internautów, zdarzają się kradzieże danych lub co najmniej nielegalne ich wykorzystywanie, oraz nagminne są żądania informacji procesualnie zbędnych. To zaczyna tonować, wcześniej bezgraniczną, euforię w traktowaniu komunikacji digitalnej.

Jak od wszystkiego, również od Internetu ludzie oczekują pożytków, przy ograniczeniu wysiłku i sieć taką szansę stwarza, zarówno w wymiarze indywidualnym, jak też zbiorowościowym. Synergia, wypadkowa działań, zespolonych przez Internet, może być rezultatem społecznie korzystnym. Ale pod warunkiem parytetu: własnego wkładu oraz wspólnego (więc również własnego) pożytku.

No i oto znowu pojawia się ambiwalencja, tym razem wynikająca z dobrowolnego uczestnictwa. Może bowiem być tak, że otrzymujesz coś z sieci i dajesz coś w zamian. Albo: bierzesz z niej, co się da i w zamian nie dajesz nic. Trzeba przy tym przyjąć, że na razie (poza komercją) sieciowych rekompensat finansowych bardzo często wnosić nie trzeba. Otóż ta druga formuła, przecież powszechna, narusza społeczny porządek, zatem prędzej czy później może zagrozić samej idei systemu.

Rozważania w tej książce są bardzo rozległe i rozmaite. Jest więc próba doprecyzowania rejestru funkcji elektronicznego komunikowania, ale to akurat wypada kiepsko. Lepiej byłoby zapewne przywołać i zaadaptować schemat komunikacyjnych funkcji wypowiedzi (werbalnych), który obmyślił przed laty Roman Jakobson, mam jednak wrażenie, że autorzy o nim nie słyszeli.

Oraz są też w tekście opinie o przyszłości, ostrożne i mocno sceptyczne, bo – jak napisano – prognozy bywają zawodne. Nikt wszak nie przewidział takiego jak teraz rozwoju telefonii mobilnej oraz wbrew przewidywaniom video nie wyrugowało pisma, papier nie zniknął z komunikacji, ani też nie upadł Internet, mimo braku centralnego sterowania. Trudno więc zgadywać.

Być może system elektronicznej komunikacji utrwali się w społecznej praktyce, ale trzeba mu zapewnić takie oto atrybuty: użytkowości, funkcjonalności, łączności, adaptacyjności, elastyczności, bezpieczeństwa, konfidencjonalności oraz stabilności. Rzecz w tym, że konieczne są wszystkie. Preferencje tylko dla niektórych cech mogą nie wystarczyć.

Inaczej niż w większości prognostycznych komentarzy, w tej książce podkreśla się zdecydowany prymat uwarunkowań społecznych nad technologicznymi

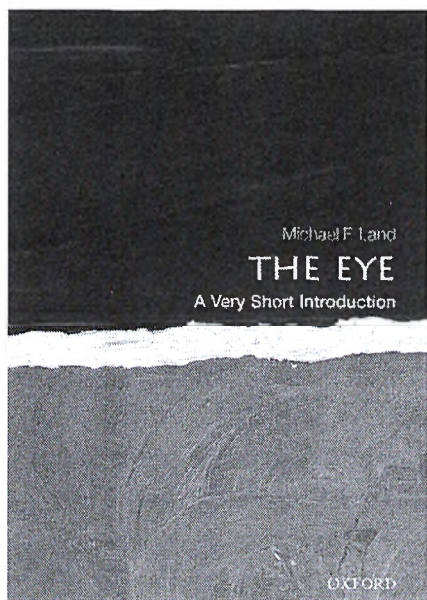
w wytyczaniu przyszłego układu komunikacyjnego. Co więcej, ma tu miejsce wyraźna deprecjacja różnych przewidywań technicyzowanych, a opiniuje tak matematyk/neuropsycholog.

W szczególności sugestię, że urządzenia robią coś lepiej niż ludzie, zatem zdominują przyszłość, określa się w tekście jako utopię. Nie umieją przecież mówić, nie widzą, nie uczą się i nie słyszą. Kolportowane niekiedy „prawo” Moora – podtrzymywane też przez Kurzweila – jakoby komputery co półtora roku podwajały swoje możliwości, to bujda.

W ogóle (jak napisano, w zgodzie zresztą z wieloma opiniami psychologów), porównywanie mózgu i komputera nie ma najmniejszego sensu. Elektroniczne procesy kalkulacyjne nie wykraczają poza systemy liczbowe, natomiast umysł pracuje zupełnie inaczej. Posiada „na stanie” ponad 100 mld neuronów – nawet sam nerw optyczny składa się z miliona włókien, a w komputerze jest... 25 odpowiedników – przede wszystkim jednak inna jest architektura połączeń i zupełnie inne funkcjonowanie.

Tak więc, zdaniem autorów, tak zwana sztuczna inteligencja nie przewyższy ludzkiej. Nie ma na to szans, ani nie ma takiej potrzeby. Zmierza w innym kierunku – ma wspomagać ludzkie funkcjonowanie. I tyle.

Bo zresztą w komunikacji jest tak, że elektroniczna agregacja i transmisja treści to dopiero początek, a nie koniec procesu. Transmitowane sygnały wymagają przetworzeń w sensory, a to już jest powinność ludzi, dla których w tym postępowaniu informacyjna technologia musi być służebna. Taka jest ogólna logika elektronicznego, ale właśnie społeczno-technologicznego, systemu komunikacji.

O PERCEPCJI WZROKOWEJ [****]

Michael F. Land: *The eye. A very short introduction*. New York: Oxford University Press, 2014, 105 s., ISBN 978-0-19-968030-6.

Ponieważ opinie na temat psychofizycznego (techniczno-optycznego) odbioru przekazów digitalnych oraz drukowanych dalekie są od jednoznaczności, warto szukać kolejnych objaśnień, bo to wszak dla bibliotekarstwa wyjątkowo ważny obszar ustaleń. Dlatego zwróciłem uwagę na książkę, wydaną w świetnej serii oksfordzkiej, tym bardziej, że jej autor, emerytowany profesor neurobiologii z uniwersytetu w angielskim Brighton, to szeroko znany specjalista z zakresu zooptyki. Jednak nie znalazłem zbyt wielu opinii, użytecznych dla naszej specjalności. Wygląda więc na to, że wciąż jesteśmy zdani na doniesienia z eksperymentów neuronauki – to nowa dyscyplina i młodsze pokolenia badaczy – których jest niewiele i nie wyglądają na rozstrzygające.

Land skupia się głównie na opisie niewyobrażalnie skomplikowanej struktury oka jako narządu oraz na ogólnej charakterystyce procesów widzenia. Wprost do czytania odnoszą się tylko uwagi o mruganiu, które jest formą mycia oka (na-

pędza łzawienie). Otóż jeśli w postrzeganiu normalnym oczy mrugają 10 razy na minutę, to podczas czytania tylko 3-4 razy na minutę. Ta zmiana ma charakter pozaświadomy i dowodzi, że proces czytania uległ unaturalnieniu, internalizacji, oraz automatyzacji. Inne autorskie stwierdzenia można do percepcji komunikacyjnej odnosić pośrednio.

I tak: w odbiorze wzrokowym detale są przejmowane wówczas, kiedy zostają odtworzone elementy całej mozaiki. Jeśli tego jest za dużo, to wzrok je traci, a przejmuje sygnały selektywnie, według intencjonalnie imputowanej ważności, ale do tego potrzebna jest skupiona uwaga. Land przyznaje zresztą, że nie do końca wiadomo, jak to działa.

To ważne, zwłaszcza dla odbioru złożonych chaotycznie i w nadmiarze, wielosemiotycznych sygnałów z monitora. Bo wybór, jaki następuje, wymaga skupienia się (więc podziału uwagi) na decyzjach selekcyjnych, a nie tylko na treści sygnałów, stąd – przy zredukowanej pojemności pamięci podręcznej (roboczej) – ograniczenie zakresu oraz jakości odbioru i spływanie późniejszego przetwarzania. Co nie zachodzi w linearnej percepcji pisma.

W czytaniu pisma ma bowiem miejsce recepcja znaków w automatycznym układzie sekwencyjno-linearnym. Natomiast mozaikowy i multisemiotyczny zbiór komunikatów z monitora nie skłania do uporządkowanego odbioru. Albo inaczej: ten porządek trzeba dopiero specjalnie narzucić.

Wprawdzie wzrok jest w komunikacji na ogół świadomie ukierunkowany (odbiorca szuka czegoś określonego), ale ulega podświadomemu rozproszeniu przez pojawianie się sygnałów zróżnicowanych, często w końcu niepotrzebnych. A ma to miejsce w trakcie sakad – ruchów wzrokowych od fiksacji (spoczynku percepcyjnego) do fiksacji – kiedy widzenia nie ma, natomiast odbywa się przetwarzanie przyjętych w fiksacji sygnałów. Otóż zamiast tego przetwarzania, następuje weryfikacja umiejscowienia kolejnej fiksacji.

Z innych, użytecznych sugestii Landa, warto odnotować, że mechanizmy widzenia oraz uwagi są dobrze rozwinięte u dzieci w wieku od 1,5 do 2 lat, toteż już wtedy można rozpoczynać przygodę z komunikacją. Z kolei między 40. a 50. rokiem życia powszechnie występuje zjawisko prebyopii (starcowzroczność: pogorszenie akomodacji oka), na co autor ma tylko jedną radę – okulary. Swoją drogą, dla przyjętych w bibliotekarstwie rozwiązań, więc druku dużą czcionką i powiększania rozmiarów tekstu na monitorze, nigdy nie znalazłem autorytatywnej opinii doświadczonych okulistów.

W odniesieniu natomiast do osób niewidomych, Land sygnalizuje wprawdzie możliwość wszczepiania implantów nerwów optycznych, lub w mózgu, ale nie jest to szansa dla wszystkich. Stąd rozwiązania zastępcze: dotykowe oraz audialne. No i takie w bibliotekach tej grupie użytkowników oferujemy.

Jacek Wojciechowski

Tekst wpłynął do Redakcji 17 września 2014 r.

POSIEDZENIE PREZYDIUM ZARZĄDU GŁÓWNEGO SBP

(Warszawa, 24 września 2014 r.)

W posiedzeniu uczestniczyli: przewodnicząca SBP Elżbieta Stefańczyk, członkowie Prezydium: Lena Bednarska, Sylwia Błaszczuk, Barbara Budyńska, Mirosława Majewska, Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska, Marzena Przybysz; zaproszeni: Stanisław Czajka – honorowy przewodniczący SBP, Anna Grzecznowska, Marta Lach, Małgorzata Dargiel-Kowalska.

Spotkanie prowadziła E. Stefańczyk. Porządek obrad obejmował:

1. Przyjęcie protokołu z ostatniego posiedzenia Prezydium ZG SBP (24 czerwca 2014 r.).
2. Działalność Zarządu Głównego w okresie czerwiec – wrzesień 2014 (E. Stefańczyk).
3. Działalność wydawnicza w okresie czerwiec-wrzesień 2014 r.; plan wydawniczy na okres październik-grudzień 2014 r. (M. Lach).
4. Sytuacja finansowa SBP (A. Grzecznowska, M. Majewska).
5. Stan realizacji Planu pracy ZG SBP 2014 r. (B. Budyńska).
6. Realizacja Strategii SBP, w tym Analiza Funkcjonowania Bibliotek (J. Pasztaleniec-Jarzyńska).
7. Plan pracy ZG SBP na 2015 r. – propozycje (B. Budyńska, M. Lach).
8. IX Forum Młodych Bibliotekarzy – podsumowanie (E. Stefańczyk).
9. „Tydzień Bibliotek 2014”.
10. Sprawy różne.

Po zatwierdzeniu protokołu z posiedzenia w dn. 24 czerwca 2014 r. E. Stefańczyk omówiła najważniejsze działania ZG SBP w okresie 24 czerwca 2014 – 24 września 2014 r. Zwróciła uwagę na realizację takich zadań, jak: warsztaty, konferencje, rozstrzygnięte konkursy (na najlepszą witrynę internetową dla uczestników warsztatów „Strony www dla bibliotek”, na najciekawsze wydarzenie organizowane w ramach „Tygodnia Bibliotek 2014”), realizowane nowe granty, w tym m.in. grant uzyskany z FRIS „Wizyta za jeden uśmiech – przyjeźdź, zobacz, działaj”. W I i II turze naboru rozpatrzono pozytywnie 41 wniosków, obecnie trwa III tura. Na portalu sbp.pl uruchomiono stronę internetową poświęconą wizytom.

Następnie E. Stefańczyk poinformowała o dokumencie IFLA *Deklaracja o dostępie do informacji i rozwoju* (*Declaration on Access to Information and Development*), ogłoszonej podczas Kongresu IFLA 2014 r. Członkowie Prezydium jednogłośnie zgodzili się przyjąć deklarację i SBP sygnowało dokument (Uchwała nr 7/2014).

Działalność wydawniczą w okresie czerwiec-wrzesień 2014 r. przedstawiła M. Lach – zastępca dyrektora biura ZG ds. wydawniczych. Ukazały się następujące pozycje:

- Czasopisma: „Bibliotekarz” nr 7-8/2014, 9/2014; „Poradnik Bibliotekarza” nr 7-8/2014, 9/2014; „Przegląd Biblioteczny” nr 2/2014; ZIN nr 1/2014.

- Książki:

- Ł. Kołodziejczyk: *Prywatność w Internecie* (Nagroda Młodych);

- red. J. Jasiewicz i E. B. Zybert: *Czas przemian, czas wyzwania* (wersja papierowa i elektroniczna);

- red. H. Hollender: *Biblioteki w świecie informacji sieciowej* (materiały pokonferencyjne) – wersja elektroniczna;

- G. Lewandowicz-Nosal i in.: *Warto mieć w bibliotece. Książki dla dzieci 2010-2013*;

- red. G. Czapnik, Z. Gruszka, J. Ladorucki: *Jan Muszkowski – ludzie, epoka, książki. Tradycje i kontynuacje*;

- *Bibliotekarstwo* – dodruk.

W kolejnym punkcie programu obrad M. Majewska, skarbnik SBP, przedstawiła sytuację finansową Stowarzyszenia na koniec sierpnia. W porównaniu z analogicznym okresem 2013 r. zanotowano spadek przychodów ze sprzedaży czasopism, który starano się wyrównać wzrastającymi przychodami z organizacji warsztatów. Jak podkreślił S. Czajka, obrany kierunek działań zaradczych jest dobry, ponieważ warsztaty poza wynikiem finansowym niosą także korzyści wizerunkowe dla SBP. Zauważył też, że warsztaty powinny odbywać się również poza Warszawą, w porozumieniu i we współpracy z lokalnymi strukturami SBP, czy bibliotekami wojewódzkimi.

Stan realizacji Planu pracy ZG SBP na 2014 r. omówiła B. Budyńska zwracając szczególną uwagę na:

- działania zrealizowane z grantów pozyskanych przez SBP: wydawanie czasopism, dodatki do miesięczników, konkursy („Tydzień Bibliotek”, „Bibliotekarz Roku”), warsztaty nt. tworzenia stron WWW dla bibliotek, organizacja Jubileuszu Sekcji Bibliotek Muzycznych ZG SBP, jubileusz „650 lat w służbie książki”, program „Wizyta za jeden uśmiech – przyjeźdź, zobacz, działaj”;

- udział SBP w targach – Warszawskie Targi Książki, Festiwal Książki dla Dzieci i Młodzieży „Czytajmy”;

- utrzymanie współpracy ze sponsorami;

- porządkowanie Archiwum SBP;

- organizację warsztatów edukacyjnych;

- przeprowadzka Biura ZG SBP;

- prace przygotowawcze do jubileuszu 100-lecia SBP;

- rozwój platformy cyfrowej sbp.pl;

- spotkanie ze środowiskiem uczelnianym.

Stan realizacji Strategii SBP omówiła J. Pasztaleniec-Jarzyńska, skupiając się na projekcie „Analiza Funkcjonowania Bibliotek”. Przedstawiła jego genezę, sposoby finansowania i główne działania. Program prowadzony jest przez SBP od 2010 r.

i finansowany ze środków FRŚI. W roku ubiegłym udało się zainteresować tą problematyką MKiDN i Stowarzyszenie uzyskało grant z programu „Obserwatorium kultury”. W ramach projektu przeprowadzono badania pilotażowe, których celem było testowanie sposobu gromadzenia i analizy danych. Badania były prowadzone w 2012 r. (63 biblioteki publiczne), w 2013 r. (234 biblioteki publiczne, 12 pedagogicznych), w 2014 r. (346 bibliotek publicznych, 12 pedagogicznych). Zadania na 2014 r. obejmują analizę i podsumowanie badań pilotażowych, prace nad rozwojem oprogramowania komputerowego, opracowanie zasad zarządzania projektem oraz organizację seminarium promującego AFB (odbyło się 2 października br.), webinarium.

Zarys planu pracy ZG SBP na 2015 r. omówiła B. Budyńska. Ustalono, że do wszystkich członków ZG, przewodniczących sekcji, komisji i zespołów oraz przewodniczących okręgów zostanie rozesłana prośba o zgłaszanie propozycji do planu (również wydawniczych). Dotychczas zgłoszono: konferencję z cyklu „Automatyzacja bibliotek publicznych” (kwiecień, Wrocław), spotkanie Zespołu ds. Bibliografii Regionalnej (czerwiec, Wrocław), X Forum Młodych Bibliotekarzy (wrzesień, Warszawa), seminarium nt. działalności instrukcyjno-metodycznej bibliotek oraz cykl warsztatów dot. psychologii pracy bibliotekarskiej.

Przebieg IX Forum Młodych Bibliotekarzy omówiła E. Stefańczyk. Forum odbywało się w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Gorzowie Wielkopolskim pod hasłem „Biblioteka – przystań bez granic”, które przypominało, że bibliotekarze polscy od 650 lat służą książce i czytelnikowi przekraczając w swojej pracy wszelkie granice – językowe, społeczne, wyznaniowe, kulturowe. Forum zostało wpisane w kalendarz obchodów jubileuszu *650 lat w służbie książki*. Organizatorem tegorocznego Forum był Oddział SBP w Gorzowie Wielkopolskim. W ramach Forum zorganizowano liczne warsztaty i wygłoszono referaty ujęte w trzech sesjach (portach) tematycznych: „Przystań dla czytelnika, Przystań dla Bibliotekarza, Biblioteka: przystań czy twierdza”.

Podczas Forum wręczono również dyplomy bibliotekom nagrodzonym i wyróżnionym w konkursie SBP „Tydzień Bibliotek 2014”. Szczegółowa relacja jest dostępna na portalu <http://www.sbp.pl/fmb/informacje>.

Elżbieta Stefańczyk poinformowała, że rozstrzygnięcie Konkursu na najciekawsze wydarzenie organizowane w ramach „Tygodnia Bibliotek 2014” nastąpiło w lipcu br. Nagrodzone biblioteki:

- I miejsce: Gminna Biblioteka Publiczna w Pielgrzymce – Filia w Nowej Wsi Grodzkiej,
- II miejsce: Biblioteka Publiczna Gminy i Miasta im. Juliana Przybosa w Strzyżowie,
- III miejsce: Biblioteka Szkolna Zespołu Szkół w Starej Niedziałce.
- Nagroda Specjalna: Miejska Biblioteka Publiczna w Morażu im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego.

Wyróżnienia:

- Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Ryszarda Kincla w Raciborzu,
- Oddział dla Dzieci Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Władysława Broniewskiego w Lubaczowie.
- Sądecka Biblioteka Publiczna im. Józefa Szujskiego w Nowym Sączu.

Przedsięwzięcie dofinansowano ze środków MKiDN. E. Stefańczyk poprosiła również, aby zgłaszać już propozycje hasła do „Tygodnia Bibliotek 2015”. Stosowne pismo zostanie rozesłane do członków ZG i struktur lokalnych.

WARSZTATY

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich kontynuuje organizację warsztatów doskonalących wiedzę i umiejętności bibliotekarzy oraz podnoszących ich kwalifikacje zawodowe. Tematyka warsztatów została dobrana na podstawie propozycji zgłoszonych przez bibliotekarzy. W okresie październik-grudzień 2014 r. odbyły się następujące warsztaty, w których uczestniczyli bibliotekarze z bibliotek publicznych, pedagogicznych, naukowych i akademickich:

- *Psychospołeczne funkcjonowanie w zawodzie bibliotekarza*, cykl warsztatów, 1-3 października 2014 r., Warszawa

Ogólna problematyka zajęć dotyczyła kształtowania właściwych relacji z czytelnikiem. Tematem pierwszego spotkania były psychologiczne predyspozycje w zawodzie bibliotekarza. Omówiono tematy: wypalenia zawodowego, budowania poczucia własnej wartości w kontakcie z czytelnikiem oraz pracy z różnymi grupami użytkowników bibliotek. Drugiego dnia podjęto rozważania na temat profesjonalnej obsługi czytelnika. Prowadzący omówił m.in. modele obsługi czytelnika placówki bibliotecznej oraz reakcje na obiekcje i reklamacje czytelników. Trzeci dzień był poświęcony tematyce zarządzania zespołem – doskonalenia umiejętności kierowniczych, wypracowania właściwych relacji w zespole oraz z przełożonym. Warsztaty prowadzone były w formie wykładów i ćwiczeń, co pozwoliło na omówienie i przedstawienie „na żywo” zachowań w zainscenizowanych trudnych sytuacjach, występujących w pracy bibliotekarza. Uczestnicy otrzymali ponadto w materiałach zestawy do samodzielnych ćwiczeń. Zajęcia prowadził dr Rafał Boddarski, trener i konsultant w zakresie psychologicznego treningu grupowego, wykładowca UW oraz ChAT.

- *Bibliotekarzu, zaprzyjaj się z niewidomym*, 16 października 2014 r., Warszawa

Celem warsztatów było przybliżenie bibliotekarzom świata osób niewidomych, przełamanie stereotypów w postrzeganiu osób niepełnosprawnych oraz wskazanie, jak w sposób fachowy i taktowny obsługiwać czytelnika niewidomego, który potrzebuje kontaktu z bibliotekarzem i wsparcia z jego strony, ale też jest wiernym, bardzo uważnym i zaangażowanym czytelnikiem. Warsztaty prowadziła Monika Cieniewska – dziennikarka, prawnik, ukończyła studia podyplomowe z zakresu prawa autorskiego i własności intelektualnej UW oraz studia podyplomowe w IINiSB UW. Od stycznia 2013 r. pełni funkcję Zastępcy Dyrektora Głównej Biblioteki Pracy i Zabezpieczenia Społecznego odpowiedzialnego za Dział Zbiorów dla Niewidomych. W latach 2010-2012 była zastępcą dyrektora, następnie dyrektorem Biblioteki Centralnej PZN.

- *Projekt digitalizacyjny – planowanie, zarządzanie, organizacja*, 23 października 2014 r., Warszawa

Celem szkolenia było przekazanie wiedzy na temat planowania, organizacji i zarządzania projektem digitalizacyjnym, zarówno w dużych instytucjach kultury (bibliotekach), jak i w małych projektach, np. archiwum społecznego czy prywatnego. Uczestnicy zapoznali się m.in. z etapami projektu digitalizacji, szacowaniem zasobów i kosztów niezbędnych do jego realizacji oraz problematyką udostępniania cyfrowych zasobów (oprogramowanie, metadane, zagadnienia prawne). Ponadto uczestnicy uzyskali podstawową wiedzę na temat kontraktowania usług zewnętrznych oraz możliwości pozyskania funduszy na realizację przedsięwzięć

digitalizacyjnych. Szkolenie prowadziły: Joanna Potęga, współtwórczyni Cyfrowej Biblioteki Narodowej Polona (w latach 2006-2011) oraz projektu digitalizacyjnego „Archiwum Muzyki Wiejskiej” (archiwummuzykiwiejskiej.pl) fundacji Muzyka Odnaleziona, autorka artykułów, szkoleń i wykładów związanych z zagadnieniami tworzenia bibliotek cyfrowych i udostępniania obiektów cyfrowych w Internecie. Od 2011 r. współpracuje również z Węgierskim Narodowym Archiwum Cyfrowym (Magyar Nemzeti Digitális Archívum, <http://mandarchiv.hu>) oraz Agnieszka Wróbel, redaktorka w elektronicznej bibliotece UW (e-bUW) od początku jej istnienia, absolwentka podyplomowych studiów Ochrona Własności Intelektualnej na UW, autorka publikacji m.in. poświęconych tematyce metadanych.

- *Prawo autorskie – co musi wiedzieć bibliotekarz*, 7 listopada, 5 grudnia 2014 r., Warszawa

Szkolenie miało na celu przedstawienie zakresu dozwolonego użytku bibliotek, wskazanie tych aktywności, które się w nim nie mieszczą oraz aktualnej wykładni prawa autorskiego w zakresie dozwolonego użytku, a także określenie ryzyka prawnego. Warsztaty prowadziła Barbara Szczepańska – absolwentka bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na UMCS w Lublinie, studiów podyplomowych, m.in. z zakresu prawa autorskiego, wydawniczego i prasowego, a także komunikacji społecznej i mediów. Od 2001 r. kieruje biblioteką i zasobami informacyjnymi w kancelarii prawnej Lovells (obecnie Hogan Lovells). Jest także koordynatorką krajową ds. praw autorskich w eIFL z ramienia Poznańskiej Fundacji Bibliotek Naukowych oraz ekspertką Stowarzyszenia EBIB i Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich. Współpracuje z organizacjami bibliotekarskimi w procesie reformy prawa autorskiego, jest autorką wielu publikacji na temat prawa autorskiego.

- *Animacja tekstów literackich metodą KLANZY*, 20 listopada 2014 r., Warszawa

Warsztaty skierowane były do bibliotekarzy, nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, języka polskiego, wychowawców świetlic. W trakcie warsztatów uczestnicy poznali metody animacji tekstów literackich i ich wykorzystanie w aktywnej pracy z czytelnikiem, cele, zasady i podstawy pedagogiki zabawy. Poprzez czynne uczestnictwo mogli poznać ponadto metody organizacji sytuacji początkowych w grupie (rozluźniające i integrujące), prowadzenia dyskusji, informacji zwrotnych, tańców integracyjnych, zabaw dla grupy. Praktyczne wykorzystanie metody Klanzy przedstawione zostało na przykładzie powieści Doroty Terakowskiej *Lustro pana Grymsa*. Warsztaty prowadziła Anna Lipińska – nauczyciel bibliotekarz, polonista, tłumacz, wieloletni członek Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA, sekcji Książka – Terapia – Zabawa; animatorka, organizatorka i autorka scenariuszy warsztatów czytelnicznych, imprez bibliotecznych i plenerowych, z zamiłowania bajarz.

- *Języki informacyjno-wyszukiwawcze stosowane w bibliotekach. Przyszłość charakterystyki rzeczowej zbiorów bibliotecznych*, 20-21 listopada 2014 r., Warszawa

Po dwuletniej przerwie Komisja Opracowania Rzeczowego Zbiorów ZG SBP wróciła do organizowania spotkań dotyczących opracowania rzeczowego zbiorów. Rozwinięto tematykę warsztatów, które w nowej formule dotyczyły zagadnień szeroko pojętego opracowania rzeczowego wszelkiego typu zbiorów bibliotecznych, przy użyciu różnych narzędzi (tezaury, klasyfikacje, języki haseł przedmiotowych itp.). Celem warsztatów było przede wszystkim porównanie i dyskusja nad przyszłością

języków informacyjno-wyszukiwawczych stosowanych w bibliotekach w kraju oraz poznanie zmian w metodach stosowania języków informacyjno-wyszukiwawczych. Warsztaty miały formę prezentacji oraz wymiany poglądów i opinii, co pozwoliło na udoskonalanie narzędzi czy rozwiązywanie najbardziej palących problemów. Służyły temu spotkania z praktykami i teoretykami opracowania rzeczowego, podczas których możliwe było rozstrzygnięcie wielu trudnych kwestii i zagadnień związanych z tym tematem. Spotkanie prowadziła Aldona Borowska – przewodnicząca Komisji Opracowania Rzeczowego Zbiorów ZG SBP, wieloletni organizator konferencji dotyczących JHP organizowanych przez SBP we współpracy z BN.

- *Jak redagować teksty do Internetu?*, 8 i 11 grudnia 2014 r., Warszawa

Celem szkolenia było nabycie umiejętności sporządzania różnego rodzaju tekstów do zamieszczenia w Internecie, zgodnie z zasadami poprawności językowej i aktualnymi trendami w redagowaniu artykułów. Szczególną uwagę zwrócono na sposób prezentacji działalności bibliotek. Uczestnicy warsztatów dowiedzieli się m.in. jak prezentować bibliotekę w Internecie, jak przygotować relację z wydarzeń bibliotecznych oraz jak dobrać tytuły i opisy w celu pozycjonowania w Google. Warsztaty prowadził Maciej Szmigielski – dziennikarz i redaktor czasopism oraz dzienników, od 2012 r. również wydawca i redaktor serwisów internetowych, korespondent największego niemieckiego dziennika „Bild”. W latach 2010-2013 redaktor serwisu sbp.pl i newslettera SBP.

ANALIZA FUNKCJONOWANIA BIBLIOTEK

Seminarium *Projekt Analiza Funkcjonowania Bibliotek: wskaźniki efektywności i dane statystyczne*, 2 października 2014 r., Warszawa

W czasie spotkania przedstawiono wyniki badań efektywności bibliotek prowadzone w 2014 r. w ponad 350 placówkach oraz propozycje, jak badać stopień satysfakcji użytkowników. Omówiono organizację zarządzania projektem i zasady uczestnictwa w nim poszczególnych typów bibliotek. „Analiza Funkcjonowania Bibliotek” (AFB) to projekt, którego celem jest opracowanie i wdrożenie jednolitych metod oraz narzędzi systematycznej oceny działania bibliotek naukowych, pedagogicznych i publicznych opartych na analizie i porównaniach danych statystycznych oraz wskaźników funkcjonalności w obrębie poszczególnych typów bibliotek, włączając w to badania satysfakcji odbiorców usług bibliotecznych. Projekt realizowany jest przez SBP przy współpracy Konferencji Dyrektorów Wojewódzkich Bibliotek Publicznych, Konferencji Dyrektorów Bibliotek Pedagogicznych oraz Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich. Partnerem wspierającym SBP w realizacji projektu jest Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu, która utrzymuje powstającą w ramach AFB bazę danych statystycznych i wskaźników funkcjonalności. Projekt AFB jest kontynuacją prac Zespołu ds. badania efektywności bibliotek publicznych i pedagogicznych prowadzonych od 2010 r. w ramach realizacji *Strategii SBP na lata 2010-2021*, dotowanych przez FRSI oraz projektu „Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych” (AFBN) realizowanego od 2002 r. przez biblioteki naukowe. Prowadzone obecnie prace są współfinansowane przez FRSI oraz MKiDN w ramach dotacji na projekt „Obserwatorium bibliotek: analiza funkcjonowania bibliotek”.

NOWOŚCI WYDAWNICTWA SBP

(omówione szerzej w „Przeglądzie Bibliotecznym” 2014, nr 3)

- J. Wojciechowski: *Biblioteki w nowym otoczeniu*;
- A. Trembowiecki: *Dygitalizacja dla początkujących*;
- Red. B. Sosińska-Kalata: *Nauka o informacji. Nowe trendy, nowe zjawiska*;
- Red. G. Czapnik, Z. Gruszka, J. Ladorucki: *Oblicza polskiej bibliologii. Konteksty i transgresje*.

Polecamy również:

- Red. G. Czapnik, Z. Gruszka, J. Ladorucki: *Jan Muszkowski – Ludzie, epoka, książki. Tradycje i kontynuacje*.

Opracowanie obejmuje 15 tekstów, przygotowanych przez grono specjalistów – bibliologów i bibliotekarzy z kilku ośrodków akademickich w kraju. Poszczególne artykuły zgrupowano w czterech częściach, w których analizie podlegają kolejno: sylwetka i działalność organizacyjna Muszkowskiego, paradygmaty oraz koncepcje leżące u podstaw jego teorii książki, dzieła naukowe i popularyzatorskie profesora oraz współczesne kontynuacje Jego myśli. Zgromadzone artykuły dowodzą niezłomności poglądów sformułowanych przez uczonego, stanowią też hołd środowiska naukowego i zawodowego dla wybitnego profesora w 60. rocznicę jego śmierci.

- S. D. Kotuła: *Wstęp do Open Source*

W XXI w. jednym z prężniej rozwijających się sektorów w branży IT jest Open Source. Choć coraz częściej obecny w sferach aktywności ludzkiej, to jednak wciąż mało poznany. Na rodzimym gruncie informatologii brak było do tej pory opracowania przybliżającego w przystępny sposób tę problematykę. Praca napisana została przez humanistę – bibliologa i informatologa – z myślą o/i z przeznaczeniem dla humanistów i bibliotekarzy, zwłaszcza tych o zainteresowaniach informatycznych i informatologicznych. Książka ma więc charakter wprowadzający w obszar Open Source w dziedzinie szeroko pojętej humanistyki.

Aktualna oferta wydawnictw SBP i sprzedaż www.sbp.pl/sklep

Oprac. Anna Grzecznowska, Małgorzata Dargiel-Kowalska

Tekst wpłynął do Redakcji 12 listopada 2014 r.

Rok 2013

Biblioteki naukowe

Publikujemy czwartą edycję Kroniki życia naukowego bibliotek, której celem jest ukazanie działalności bibliotek naukowych. W tym roku na nasze zaproszenie odpowiedziały 34 biblioteki, w tym Biblioteka Narodowa. Zgodnie z przyjętymi zasadami opracowania Kroniki przekazane informacje dotyczą awansów zawodowych, prac i projektów badawczych, ogólnopolskich i międzynarodowych konferencji naukowych, zmian kadrowych, jubileuszy i nekrologów. Mamy nadzieję, że materiał, który wpłynął do naszej Redakcji, stanowi dobrą ilustrację różnorodności inicjatyw podejmowanych przez poszczególne placówki, a także pozwala zorientować się w aktywności naukowej bibliotek. Jesteśmy przekonani, iż systematyczne publikowanie tego typu danych może być zachętą dla innych bibliotek do podejmowania nowych wyzwań i dzielenia się informacjami o nich.

Za pomoc w opracowaniu niniejszej Kroniki dziękujemy Dyrekcjom Bibliotek oraz korespondentom:

Dobromirze Anhalt (Biblioteka Główna Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy – BG UB),

Przemysławowi Bartkowiakowi (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze – WiMBP w Zielonej Górze),

Bożenie Budrewicz (Biblioteka Główna Politechniki Opolskiej – BG PO),

Bożenie Chlebickiej-Abramowicz (Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie – CBW),

Emilii Czerniejewskiej (Biblioteka Główna Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu – BG UPrz we Wrocławiu),

Jolancie Drażyk (Biblioteka Uniwersytecka w Kielcach – BU w Kielcach),

Markowi Dubińskiemu (Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej – BG i OINT PWr),

Urszuli Ganakowskiej (Biblioteka Główna Uniwersytetu Szczecińskiego – BG USz),

Marii Garczyńskiej (Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie – BG AGH w Krakowie),

Hannie Jamry (Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emanuela Smołki w Opolu – WBP w Opolu),

Krystynie Jazdon i Aleksandrze Szulc (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu – BU w Poznaniu),

Cecylii Judek (Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie – KP w Szczecinie),

Janowi Józefowi Kasprzykowi (Biblioteka Narodowa – BN),
 Danucie Koniecznej (Biblioteka Uniwersytecka UWM w Olsztynie – BU UWM),
 Hannie Kościuch (Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku – BU w Białymstoku),
 Urszuli Kowalewskiej (Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego – BUŁ),
 Annie Kubackiej (Biblioteka Uczelniana Akademii Pomorskiej w Słupsku – BAP w Słupsku),
 Bożenie Łazowskiej (Centralna Biblioteka Statystyczna im. Stefana Szulca – CBS),
 Hannie Nowickiej (Biblioteka Politechniki Poznańskiej – BPP),
 Iwonie Pemperze (Biblioteka Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk – B PTPN)
 Alicji Paruzel (Biblioteka Główna Politechniki Częstochowskiej – BG PCz),
 Zofii Pastor (Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy – Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego – BP m.st. Warszawy),
 Marcie Pękalskiej (Zakład Narodowy im. Ossolińskich – ZN im. Ossolińskich),
 Joannie Piskorskiej-Bejnie (Polska Akademia Nauk Biblioteka Gdańska – PAN BG),
 Aureliuszowi Potempie (Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie – BG UE w Krakowie)
 Joannie Putko (Biblioteka Politechniki Białostockiej – BPB)
 Krystynie Sanetrze (Biblioteka Jagiellońska – BJ),
 Jolancie Stępnia (Politechnika Warszawska Biblioteka Główna – BGPW),
 Marcie Ślusarek (Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Hugona Kołłątaja w Krakowie – PBW w Krakowie),
 Romanowi Tabiszowi i Annie Wołodko (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie – BUW),
 Łukaszowi Zabielskiemu (Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku – KP w Białymstoku),
 Renacie M. Zając (Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie – BG UP w Krakowie),
 Krzysztofowi Zioło (Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej – BG PŚ),
 Barbarze Zezuli (Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie – BU KUL)

AWANSE NAUKOWE

Nie zamieściliśmy abstraktów prac dostępnych w bazie SYNABA – <ww.nauka-polska.pl/bazy-danych.html>

HABILITACJE

(porządek alfabetyczny osobowy)

Dr hab. Artur Jazdon (Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu): rozprawa habilitacyjna *Wydawcy poznańscy 1815-1914. Kształtowanie środowiska i repertuaru wydawniczego* (Poznań 2012). Na podstawie wniosku Komisji Habilitacyjnej powołanej przez Centralną Komisję ds. Stopni i Tytułów w celu przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego, pod kierunkiem prof. dr hab. Barbary Sosińskiej-Kalaty; data przyjęcia uchwały nr 1 przez Radę Wydziału Filologicznego: 26 lutego 2013 r. (Uniwersytet Śląski w Katowicach).

DOKTORATY

(porządek alfabetyczny osobowy)

Dr Anna Bujko (Biblioteka Uniwersytecka, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie): rozprawa doktorska *Życie społeczne na Warmii i Mazurach w latach 1945-1950*. Promotor: ks. prof. dr hab. Andrzej Kopiczko; recenzenci: dr hab. Grzegorz Jasiński, prof. UWM, dr

hab. Waldemar Rozynekowski, prof. UMK; data obrony: 8 października 2013 r., data przyjęcia przez Radę Wydziału: 15 października 2013 r. (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Wydział Humanistyczny).

Dr Piotr Grącikowski: rozprawa doktorska *Portret przedwojennej etnografki żydowskiej Reginy Lilientalowej*. Promotor: dr hab. Marcin Wodziński, prof. UW, recenzenci: prof. dr hab. Jolanta Ługowska, prof. Haya Bar-Itzhak; data obrony: 10 grudnia 2013 r., data przyjęcia przez Radę Wydziału: 17 grudnia 2013 r. (Uniwersytet Wrocławski, Wydział Filologiczny).

Dr Anna Karczewska (Instytut Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej): rozprawa doktorska *Czytelnictwo chłopów przedmiotem inteligenckiej refleksji w Królestwie Polskim w XIX wieku*, Wydział Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego (maj 2013).

Dr Arkadiusz Knapik (Biblioteka Jagiellońska. Klinika Papieru): rozprawa doktorska *Zastosowanie metod sprzężonej mikroskopii sił atomowych i Ramana do badań katalizatorów*. Promotor: dr hab. Joanna Łojewska; recenzenci: prof. dr hab. Małgorzata Barańska, dr hab. inż. Maciej Sitarz; data obrony: 18 września 2013 r., data przyjęcia przez Radę Wydziału: 19 września 2013 r. (Uniwersytet Jagielloński, Wydział Chemii).

Dr Mariusz Lubczyński (Biblioteka Uniwersytecka w Kielcach): rozprawa doktorska *Struktura majątkowa szlachty powiatu księskiego za ostatnich Jagiellonów*. Promotor: prof. dr hab. Waldemar Kowalski; recenzenci: prof. dr hab. Jadwiga Muszyńska, prof. dr hab. Alicja Szymczak; data obrony: 11 września 2013 r., data przyjęcia przez Radę Wydziału: 19 września 2013 r. (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Wydział Humanistyczny).

Dr Dominik Maiński (Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie): rozprawa doktorska *Obraz Jana Pawła II w polskiej numizmatyce i medalierstwie 1978-2011*. Promotor: dr hab. Jan Wiktor Sienkiewicz, prof. UMK; recenzenci: dr hab. Agnieszka Bender, prof. UKSW, dr hab. Jacek Tylicki, prof. UMK; data obrony: 23 kwietnia 2013 r., data przyjęcia przez Radę Wydziału: 14 maja 2013 r. (Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Wydział Nauk Historycznych).

Dr Maciej Szablewski (Zakład Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej Biblioteki Narodowej): rozprawa doktorska *Historia pisana światłem. Dzieje mikrofilmowania przez Bibliotekę Narodową zbiorów własnych oraz zbiorów innych instytucji*. Promotor: prof. dr hab. Jan Dziegielewski; prof. dr hab. Jolanta Małgorzata Marszalska, prof. dr hab. Zdzisław Marek Pietrzyk; data obrony: 12 lipca 2013 r. Wydział Nauk Historycznych i Społecznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Dr Anna Wałek (Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej): rozprawa doktorska *Biblioteki wobec otwartego dostępu do zasobów nauki*. Promotor: dr hab. Jadwiga Sadowska, prof. UW; recenzenci: dr hab. Marta Skalska-Zlat, prof. UW, dr hab. Katarzyna Materka, prof. UW; data obrony: 25 czerwca 2013 r.; data przyjęcia przez Radę Wydziału: 2 lipca 2013 r. (Uniwersytet Wrocławski, Wydział Filologiczny).

Dr Zuzanna Wiorogórska (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie): rozprawa doktorska pt. *Shaping information literacy for enhancing the use of scientific journals. Comparative study on academic users' behaviour*. Promotorzy: prof. dr hab. Barbara Sosińska-Kalata, prof. Widad Mustafa El Hadi; recenzenci: dr hab. Ewa Głowacka; prof. Fabrice Papy; data obrony: 29 listopada 2013 r., data przyjęcia przez Radę Wydziału: 26 lutego 2014 r. (Uniwersytet Warszawski, Wydział Historyczny).

Dr Janusz Żywicki (Książnica Pomorska im. S. Staszica w Szczecinie): rozprawa doktorska *Infrastruktura kulturalna w rozwoju regionu zachodniopomorskiego*. Promotor: dr hab. Zdzisław Gomółka, prof. USz; recenzenci: prof. dr hab. Krystyna Kietlińska, prof. dr hab. Krzysztof Malik, dr hab. Barbara Kryk, prof. Usz; data obrony: 10 października 2013 r., data przyjęcia przez Radę Wydziału: 10 października 2013 r. (Uniwersytet Szczeciński, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania).

AWANSE ZAWODOWE – BIBLIOTEKARZE DYPLOMOWANI I DYPLOMOWANI PRACOWNICY DOKUMENTACJI I INFORMACJI NAUKOWEJ

Barbara Barańska-Malinowska (BG UPrz we Wrocławiu) – starszy kustosz dyplomowany,
Bożena Chlebicka - Abramowicz (CBW) – starszy kustosz dyplomowany,
Barbara Chmielewska (BUW) – asystent biblioteczny,
Urszula Cieraszevska (BG UE w Krakowie) – kustosz dyplomowany,
Ewa Dąbrowska (BJ) – kustosz dyplomowany,
Marek Dubiński (BG i OINT PWr) – starszy kustosz dyplomowany,
Tomasz Garwoliński (BU UWM) – kustosz dyplomowany,
Bernadetta Gągulska (BG UE w Krakowie) – kustosz dyplomowany,
Anna Gogiel-Kuźmicka (BPB) – kustosz dyplomowany,
Ewa Goumissi (BG i OINT PWr) – kustosz dyplomowany,
Magdalena Iwańska (BG i OINT PWr) – asystent biblioteczny,
Magdalena Janas (BG UP w Krakowie) – kustosz dyplomowany,
Małgorzata Krawczyk (BG AGH w Krakowie) – kustosz dyplomowany,
Katarzyna Maćkiewicz (BU UWM) – kustosz dyplomowany,
Łukasz Mesek (BJ) – kustosz dyplomowany,
Lucyna Nowak (BJ) – kustosz dyplomowany,
Karolina Popławska (BPP) – kustosz dyplomowany,
Stanisław Skórka (BG UP w Krakowie) – st. kustosz dyplomowany,
Anna Wałek (BG i OINT PWr) – asystent biblioteczny,
Małgorzata Wielek-Konopka (BJ) – kustosz dyplomowany,
Agnieszka Wolańska (BG i OINT PWr) – kustosz dyplomowany.

PRACE, PROJEKTY I GRANTY BADAWCZE (porządek alfabetyczny wg nomenklatury jednostek)

BIBLIOTEKA GŁÓWNA I OINT POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ

1. *Chemical Abstracts na platformie SciFinder (CAS SciFinder)* – Krajowe Konsorcjum CA; źródło finansowania: 20% opłaty członków Konsorcjum, 80% dofinansowanie MNiSW; koordynator: Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej, współpartnerzy: 22 instytucje akademickie i naukowe z Polski; cel projektu: dostęp do jednego z najcenniejszych źródeł informacji bibliograficznej o uniwersalnym charakterze z zakresu szeroko pojętej chemii i nauk pokrewnych. Projekt realizowany od 2000 r.; osoba odpowiedzialna: Barbara Urbańczyk; termin realizacji: bezterminowo.

2. *Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa (DBC)*; źródło finansowania: środki własne. Cel projektu: ochrona piśmienniczego dziedzictwa kulturowego, szczególnie związanego z regionem (Dolny Śląsk, historyczny obszar Śląska), poprzez jego digitalizację i archiwizację, a także umożliwienie szerokiego dostępu do zasobów, udostępnianie i promowanie dorobku

naukowego środowiska akademickiego Dolnego Śląska, a także zapewnienie dostępu do materiałów dydaktycznych; koordynator Konsorcjum Dolnośląskiej Biblioteki Cyfrowej: Politechnika Wrocławska, współpartnerzy: 20 instytucji (głównie szkoły wyższe) Dolnego Śląska i Opola; zespół: w 2013 r.; w skład Zespołu DBC Biblioteki Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej wchodziło 5 osób oraz 14 osób (zdalnych redaktorów) z instytucji współpracujących; osoba odpowiedzialna: Regina Rohleder; termin realizacji: bezterminowo.

3. *Repozytorium Wiedzy Politechniki Wrocławskiej*; źródło finansowania: środki własne. Cel projektu: tworzenie repozytorium instytucjonalnego, upowszechnianie dorobku naukowego pracowników, doktorantów i studentów oraz promowanie badań prowadzonych na uczelni; zespół: w 2013 r. projekt realizowany był przez zespół Repozytorium Wiedzy PWr, odpowiedzialny za koncepcję organizacyjno-merytoryczną platformy, oraz pracowników Oddziału Automatyzacji Przetwarzania Informacji Naukowej (APIN); osoba odpowiedzialna: dr Anna Wałek; termin realizacji: bezterminowo.

BIBLIOTEKA GŁÓWNA POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

1. *Ocalić od zapomnienia. Kolekcja pełnotekstowa wybranych publikacji wybitnych uczonych Politechniki Warszawskiej od początku jej istnienia do 1950 roku w Bibliotece Cyfrowej PW*; kontynuacja – projekt własny BG PW; źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie DUN na lata 2012-2013 (MNiSW). Cel: projekt jest elementem działań podjętych dla upamiętnienia rocznicy stulecia języka polskiego jako wykładowego na Politechnice Warszawskiej, która przypada na rok 2015. BG PW przygotowuje z tej okazji wystawę planszową prezentującą sylwetki 100 profesorów PW. Na koniec 2013 r. opracowano 50 plansz. Dodatkowym akcentem będzie udostępnienie w wersji cyfrowej bibliografii publikacji ok. 30 profesorów PW wraz z pełnymi tekstami ich prac; kierownik projektu: mgr Hanna Zdunek; termin zakończenia: 2015 r.

2. *Scalanie i aktualizacja Centralnego Katalogu Bibliotek Politechniki Warszawskiej*; kontynuacja – projekt własny BG PW; źródło finansowania: środki własne – dofinansowanie DUN na lata 2012-2013 (MNiSW). Celem projektu jest włączenie do Centralnego Katalogu Zbiorów Bibliotek PW zbiorów tych bibliotek, które nie przystąpiły jeszcze do współpracy w systemie, lub też współpracują tylko częściowo. Kierownik projektu: mgr Olga Giwer; termin realizacji: projekt realizowany bezterminowo w części dotyczącej aktualizacji katalogu.

3. *System informacji wizualnej – Binfo*; źródło finansowania: środki własne, dofinansowany z Funduszu Modernizacji i Rozwoju Uczelni. Cel projektu: utworzenie systemu informacji wizualnej o zasobach i usługach Biblioteki Głównej PW, który umożliwi przekazywanie komunikatów w formie przyjaznej dla osób odwiedzających bibliotekę lub przemierzających się w jej pobliżu. Termin realizacji: rok 2013.

4. *Życie i dzieło prof. Jana Czochrańskiego*; źródło finansowania: środki własne, dofinansowywany przez MNiSW. Cel projektu: uczczenie pamięci Profesora. Zadaniem BG PW było m.in. dokumentowanie i archiwizowanie informacji o odbywających się w związku z obchodami: wystawach, prezentacjach, seminariach i innych formach upamiętnienia jego dokonań. Termin realizacji: rok 2013, kontynuacja w 2014 r.

BIBLIOTEKA GŁÓWNA POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ

1. *Rozwój sprzętowo-programowy platformy i lokalnej sieci dla wirtualnej infrastruktury informacyjnej Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej w celu pozyskania, tworzenia i udostępniania zasobów naukowych*; źródła finansowania: Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, działanie 2.3.2. Projekty w zakresie rozwoju infrastruktury informacyjnej nauki – POIG.02.03.02-00-045/10, współfinansowany przez Unię Europejską. Cel: stworzenie nowoczesnego systemu digitalizacji, składowania, zarządzania i udostępniania publikacji w postaci elektronicznej, działającego w oparciu o inicjatywę Open Access, oraz nowych pełnotekstowych baz danych, w tym repozytorium prac naukowo-badawczych Politechniki Śląskiej; koordynator:

dr inż. Krzysztof Zioło st. kustosz dyplomowany, mgr Maria Rychlewska kustosz, mgr inż. Andrzej Kolmer gł. specjalista informatyk oraz 23 osoby zatrudnione do digitalizacji dokumentów, z tego 3 spoza biblioteki; terminy realizacji: 1 stycznia 2010 – 31 grudnia 2013 r.

BIBLIOTEKA GŁÓWNA UNIwersYTETU KAZIMIERZA WIELKIEGO W BYDGOSZCZY

1. *Kultura pamięci. Studia i szkice*: publikacja pod red. Aldony Chlewickiej i Tomasza Kawskiego; źródło finansowania: Fundacja dla Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego; projekt otrzymał dofinansowanie Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego w ramach zadania z zakresu działalności upowszechniającej naukę ze środków finansowych MNiSW – 607/1/P-DUN/2013; działania realizowane w ramach projektu: publikacja zebranych artykułów poświęconych problematyce gromadzenia, opracowania, upowszechniania i wykorzystywania przekazów w badaniach naukowych. Autorami są specjaliści z ośrodków akademickich oraz przedstawiciele najbardziej znaczących instytucji (Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Ośrodka „Karta”, Teatru NN z Lublina, Archiwum Państwowego w Bydgoszczy) zajmujących się problematyką szeroko rozumianej kultury pamięci; koordynator: Aldona Chlewicka, Joanna Kosmeja; termin realizacji: maj – grudzień 2013 r.

2. *Organizacja wystaw i spotkań z cyklu „W bibliotece o sztuce”*; źródło finansowania: środki własne, Fundacja dla Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, dofinansowany przez Miasto Bydgoszcz w ramach realizacji zadania publicznego w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji. Cel: prezentacja różnorodnej twórczości artystycznej, głównie plastyków z Bydgoszczy i regionu poprzez wystawy, kontakt z twórcami oraz dyskusje i prezentacje multimedialne, spotkania o charakterze naukowym i popularnonaukowym. Projekt realizowany od 2011 r. przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Fundację dla Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy; koordynator: Barbara Maklakiewicz; termin realizacji: bezterminowo.

3. *Pamięć bydgoszczan – archiwum historii mówionej*; źródło finansowania: środki własne, Fundacja dla Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, dofinansowany przez Miasto Bydgoszcz w ramach realizacji zadania publicznego w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji. Cel: utworzenie cyfrowej bazy nagrań audio i wideo z relacjami oraz dokumentów i fotografii dotyczących Bydgoszczy. Projekt realizowany od 2011 r. przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Fundację dla Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy oraz Muzeum Wojsk Lądowych w Bydgoszczy; koordynator: Joanna Kosmeja; termin realizacji: bezterminowo.

4. *Przystosowanie do udostępniania i zabezpieczenie zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w obszarze wolnego dostępu nowego gmachu Biblioteki*; źródło finansowania: dofinansowanie w ramach zadania z zakresu działalności upowszechniającej naukę ze środków finansowych MNiSW – 602/P-DUN/2012; działania realizowane w ramach projektu: prace przystosowujące do udostępniania i zabezpieczania 60 tys. wol. ze zbiorów Biblioteki UKW; koordynator: Aldona Chlewicka, Andrzej Suszek; termin realizacji: 27 marca 2012 r. do 30 września 2013 r.

5. *Repozytorium Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego*; źródło finansowania: dofinansowanie w ramach zadania z zakresu działalności upowszechniającej naukę ze środków finansowych MNiSW – 607/P-DUN/2013; działania realizowane w ramach projektu: zakup serwera, uruchomienie oprogramowania DSpace, rozpropagowanie idei wolnego dostępu wśród pracowników UKW, szkolenie depozytariuszy, redagowanie repozytorium; koordynator: Aldona Chlewicka, Maciej Weryho; termin realizacji: czerwiec – grudzień 2013 r.

6. *Retrokonwersja zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w celu udostępnienia zasobów w nowym gmachu Biblioteki*; źródło finansowania: dofinansowanie w ramach zadania z zakresu działalności upowszechniającej naukę ze środków finansowych MNiSW – 1055/P-DUN/2012; działania realizowane w ramach projektu: opracowanie 35 tys. książek

i czasopism ze zbiorów Biblioteki UKW w systemie Horizon; koordynator: Aldona Chlewicka, Joanna Kosmeja; termin realizacji: 20 lipiec 2012 r. – 30 września 2013 r.

BIBLIOTEKA GŁÓWNA UNIWERSYTETU PEDAGOGICZNEGO W KRAKOWIE

1. *Budowa cyfrowej kolekcji „Wydawnictwa Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego”*; źródło finansowania: dofinansowanie ze środków MNiSW w ramach działalności upowszechniającej naukę; zadanie realizowane przez Oddział Komputeryzacji i Digitalizacji Zbiorów oraz pracownika na stanowisku ds. Selekcji i Kontroli Księgozbioru BG UP; termin realizacji: projekt zakończony 31 marca 2014 r.

2. *Elektroniczne opracowanie księgozbioru Biblioteki Głównej UP*; źródła finansowania: dofinansowanie ze środków MNiSW w ramach działalności upowszechniającej naukę; zadanie realizowane przez Oddział Opracowania Zbiorów; projekt zakończony 28 lutego 2014 r.

3. *Rozbudowa kolekcji „Muzeum Podręcznika” w Pedagogicznej Bibliotece Cyfrowej*; źródło finansowania: dofinansowanie ze środków MNiSW w ramach działalności upowszechniającej naukę; zadanie realizowane przez Oddział Komputeryzacji i Digitalizacji Zbiorów oraz pracownika na stanowisku ds. Selekcji i Kontroli Księgozbioru BG UP; termin realizacji: projekt zakończony 31 marca 2014 r.

BIBLIOTEKA JAGIELLOŃSKA

1. *Bezpieczne i kompleksowe udostępnianie zbiorów Uniwersytetu Jagiellońskiego w sieci Internet*; źródło finansowania (etap I): środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013, Oś Priorytetowa 1. Warunki dla rozwoju społeczeństwa opartego na wiedzy. Działanie 1.2 Rozwój społeczeństwa informacyjnego – MRPO.01.02.00-12-050/10-00-XVI/518/FE/10; działania realizowane w ramach projektu: digitalizacja zbiorów pochodzących z Biblioteki Jagiellońskiej, Wydziałowej Biblioteki Prawniczej, Biblioteki i Fonoteki Instytutu Muzykologii UJ, utworzenie bezpiecznej infrastruktury serwerowni Biblioteki Jagiellońskiej, wdrożenie bezpiecznego systemu archiwizowania wytwarzanych danych cyfrowych, utworzenie nowoczesnego portalu Biblioteki Jagiellońskiej; kierownik projektu: prof. dr hab. Zdzisław Pietrzyk; wdrożenie, nadzór merytoryczny, koordynacja realizacji działań projektu: Krystyna Sanetra, Zbigniew Koziński; termin realizacji: 1 października 2010 r. – 30 września 2013 r.

2. *Biblioteka Jagiellońska – opracowanie dziejów od 1775 do 1918 r.*; źródło finansowania: MNiSW w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki Nauki; działania realizowane w ramach projektu: przeprowadzenie kwerend w zakresie źródeł do historii BJ, opracowanie dziejów BJ w ww. okresie, przygotowanie do edycji i wydanie tomu; kierownik projektu: dr Piotr Lechowski, w realizacji uczestniczą m.in.: prof. dr hab. Zdzisław Pietrzyk, prof. dr hab. Krzysztof Zamorski, dr hab. Urszula Perkowska, Krzysztof Frankowicz, Małgorzata Galos, Żaneta Kubic, Beata Kurek; termin realizacji: 26 stycznia 2012 r. – 25 stycznia 2017 r.

3. *Digitalizacja Narodowego Zasobu w Bibliotece Jagiellońskiej*; źródło finansowania: zadanie realizowane w ramach programu MKiDN na 2013 r. Dziedzictwo Kulturowe, priorytet 6. Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego; działania realizowane w ramach zadania: konserwacja i zabezpieczenie zabytkowych zbiorów bibliotecznych i rozwój zasobów cyfrowych poprzez digitalizację unikatowych zasobów XIX i XX-wiecznych czasopism i zbiorów specjalnych należących do narodowego zasobu bibliotecznego; nadzór merytoryczny, koordynacja: prof. dr hab. Zdzisław Pietrzyk, Krystyna Sanetra, Zbigniew Koziński, Łukasz Mesek, Aleksandra Szalla-Kleemann, Krzysztof Frankowicz, Adrian Wiecheć; termin realizacji: 4 marca – 29 listopada 2013 r.

4. *Rozbudowa bazy Komputerowego Katalogu Zbiorów Bibliotek UJ – książki z lat 1950-1989 i czasopisma krakowskie XIX i początku XX w.*; zadanie realizowane na podstawie decyzji nr 658/P-DUN/2013; źródło finansowania: dofinansowanie ze środków MNiSW w ramach dzia-

łalności upowszechniającej naukę; działania realizowane w ramach zadania; termin realizacji: 1 stycznia – 31 grudnia 2013 r.

5. *Inwentarz rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej* – nr 11863-12360. *Archiwum Domowe Pawlikowskich*. Cz. 3; źródło finansowania: Narodowe Centrum Nauki; cel projektu: opracowanie kolejnego tomu jednego z podstawowych wydawnictw podających naukową informację o zasobie rękopiśmiennym Biblioteki Jagiellońskiej, zawierać będzie opisy jednostek składających się na spuściznę rękopiśmienną po Michale Pawlikowskim (1887-1970); kierownik projektu: dr Monika Jaglarz; termin realizacji: 8 marca 2013 r. – 7 marca 2016 r.

6. *Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa*; projekt realizowany w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007–2013, priorytet XI Kultura i Dziedzictwo Kulturowe, działanie 11.1. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym; źródło finansowania: projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – POIS.11.01.00-00-057/09; działania realizowane w ramach projektu: konserwacja zachowawcza i archiwizacja unikatowych zbiorów bibliotecznych, wykonanie kopii cyfrowych i mikrofilmowych zagrożonych zniszczeniem czasopism z końca XIX i początku XX w., utworzenie metadanych obiektów zdigitalizowanych i opublikowanie ich wraz z obiektami cyfrowymi na platformie zbudowanej Jagiellońskiej Biblioteki Cyfrowej; kierownik projektu: prof. dr hab. Zdzisław Pietrzyk; wdrożenie, nadzór merytoryczny, koordynacja realizacji działań projektu: Krystyna Sanetra, Zbigniew Koziński; termin realizacji: 1 stycznia 2007 r. – 31 marca 2013 r.

7. *Katalog łacińskich rękopisów średniowiecznych Biblioteki Jagiellońskiej*, t. 11; źródło finansowania: Narodowe Centrum Nauki. Cel: katalog to jedno z najważniejszych i najpełniejszych opracowań zbioru tekstów dotyczących średniowiecznego Uniwersytetu Krakowskiego, prace nad katalogiem obejmują dzieła z zakresu ogólnie pojętej w średniowieczu nauki, a zwłaszcza nauczania na średniowiecznym uniwersytecie, w ramach ówczesnych wydziałów: filozofii, prawa, teologii i medycyny; kierownik projektu: dr Ryszard Tatarzyński; termin realizacji: 25 lutego 2013 r. – 24 lutego 2016 r.

8. *Orientalia Polonica. Polskie tradycje badań nad Orientem*; źródło finansowania: MNiSW w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki, realizowany pod auspicjami Biblioteki Jagiellońskiej przy współpracy Wydziału Filologicznego UJ i Wydziału Nauk Międzynarodowych i Politycznych UJ (umowa numer: 11H 12 0423 81); działania realizowane w ramach projektu: kwerenda, digitalizacja i udostępnienie na platformie cyfrowej Jagiellońskiej Biblioteki Cyfrowej tekstów źródłowych, opracowanie naukowe i edytorskie wybranych tekstów, przeprowadzenie badań dotyczących biografii oraz spuścizny piśmienniczej poszczególnych autorów w zakresie tematycznym objętym projektem i napisanie na ich podstawie tekstów naukowych, które będą opublikowane jako wstępy w 13 tomach w zainicjowanej serii wydawniczej „Orientalia Polonica”; kierownik projektu: prof. dr hab. Ewa Siemieniec Gołaś, ponadto w skład Rady Naukowej projektu wchodzi: dr hab. Anna Krasnowolska, prof. UJ, dr hab. Paweł Siwiec, prof. UJ, dr Renata Czekalska, dr Agnieszka Kuczkiewicz-Fraś – sekretarz projektu, dr Halina Marlewicz, dr Jacek Partyka; termin realizacji: 4 marca 2013 r. – 3 marca 2017 r.

9. *Proweniencje poloników z Pruskiej Biblioteki Państwowej tzw. Berlinki przechowywanej w Bibliotece Jagiellońskiej* – analiza zasobu w oparciu o repozytorium cyfrowe = *Provenances of Polonica in Prussian State Library also known as „Berlin Collection” treasured in Jagiellonian Library* – resource analysis based on digital repository; źródło finansowania: Narodowe Centrum Nauki (konkurs Sonata-bis – UMO-2012/05/E/HS2/03791); działania realizowane w ramach projektu: przeprowadzenie oryginalnych badań proveniencyjnych nad dotychczas niewyodrębnionym i nieopracowanym elementem polonikowym w obrębie kolekcji dawnej Pruskiej Biblioteki Państwowej, tzw. Berlinki, stworzenie cyfrowego repozytorium tego zasobu w Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej; kierownik projektu: dr Jacek Partyka; termin realizacji: 22 lutego 2013 r. – 21 lutego 2016 r.

BIBLIOTEKA NARODOWA

1. *ACADEMICA – Cyfrowa Biblioteka Publikacji Naukowych*; projekt realizowany przez BN i NASK w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka na lata 2007-2013, priorytet 2, Infrastruktura sfery B+R, działanie 2.3: Inwestycje związane z rozwojem infrastruktury informatycznej nauki; źródło finansowania: projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – POIG.02.03.02-00-021/09; cel: stworzenie polskim badaczom narzędzia szybkiego dostępu do literatury naukowej przez utworzenie cyfrowej bazy danych książek i czasopism naukowych oraz ich udostępnienie dzięki wdrożeniu systemu wypożyczeń międzybibliotecznych plików elektronicznych; kierownik: Jakub Czułba; termin realizacji: lata 2010-2014.

2. *Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona – cBN Polona*; źródło finansowania: środki własne. Cel projektu: udostępnienie w postaci cyfrowej najważniejszych wydań tekstów literackich i naukowych, dokumentów historycznych, czasopism, grafik, fotografii, druków i rękopisów muzycznych oraz map pochodzących ze zbiorów BN, obiekty umieszczone są w 45 kolekcjach tematycznych. 20 czerwca 2013 r. uruchomiono nowy portal cBN Polona. W 2013 r. dotychczasową listę kolekcji tematycznych uzupełniło 10 nowych tematów: Antologia 100 najważniejszych wierszy polskich (opracowana przez Jarosława Mikołajewskiego), Czasopisma satyryczne, Historia naturalna, Polecam poczytać Schopenhauera, Waliszewska/Treter, Wieliczka na mapach Hondiusa, Choumoff – ostatni fotograf Rodina, Rękopisy cerkiewne (przygotowana przez Aleksandrę Sulikowską), Fantastyka z lamusa (w opracowaniu Agnieszki Haskiej i Jerzego Stachowicza), Jak zrobić dobre zdjęcie (opracowana przez Pawła Szypulskiego). W cBN Polona dostępne były na koniec roku 162 544 obiekty, z czego aż 120 tys. umieszczono w 2013 r. Projekt realizowany jest przez Zakład CBN Polona BN od 2006 r.; termin realizacji: bezterminowo.

3. *Europeana Newspapers*; źródło finansowania: Komisja Europejska w ramach Programu Ramowego na rzecz Konkurencyjności i Innowacji 2007–2013 – CIP-ICT PSP. Cel: udostępnienie europejskiej prasy codziennej z początku XX w., ze szczególnym uwzględnieniem okresu I wojny światowej, oraz rozwój funkcjonalności portalu Europeana.eu poprzez zastosowanie narzędzi służących do przeszukiwania i prezentacji zdigitalizowanej prasy. W projekcie uczestniczą biblioteki narodowe Austrii, Estonii, Francji, Holandii, Litwy, Łotwy, Polski, Turcji i Wielkiej Brytanii oraz europejskie instytucje naukowe i akademickie. Liderem projektu jest Biblioteka Państwowa w Berlinie. Każda z bibliotek uczestniczących w projekcie udostępni za pośrednictwem portalu Europeana.eu pełnotekstowe wersje zdigitalizowanych gazet – łącznie ponad 18 mln stron. W pierwszym półroczu 2013 r. opublikowano w nowej bibliotece cyfrowej czasopisma, które stanowią wkład BN w realizację projektu. Każdemu egzemplarzowi nadano unikalny numer identyfikacyjny oparty na dacie dziennej wydania, co było warunkiem przystąpienia do dalszej części procesu; termin realizacji: lata 2012-2015.

4. *„Imieniny Jana Kochanowskiego”*; źródło finansowania: środki własne. Cel: zainteresowanie szerokiej publiczności historią polskiej literatury poprzez całodzienny piknik literacki w Ogrodzie Saskim w Warszawie; Wiodącym motywem przedsięwzięcia było spotkanie z polską literaturą, dzięki zaangażowaniu ponad trzydziestu wydawnictw oraz ponad siedemdziesięciu autorów – pisarzy, poetów, publicystów, reporterów i podróżników. Honorowy patronat nad wydarzeniem objęła Fundacja im. Juliana Tuwima i Ireny Tuwim; termin: 22 czerwca 2013 r.

5. *Inwentaryzacja Archiwum Gustawa Herlinga-Grudzińskiego*; źródło finansowania: dotacja MKiDN, program Kultura polska za granicą, priorytet Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą – 2 44/10FPK/DDK, oraz środki własne; patronat honorowy Prezydenta RP. Cel projektu: na mocy umowy podpisanej w 2010 r. przez BN, rodzinę pisarza oraz Zarząd Fundacji Biblioteka Benedetto Croce w Neapolu spuścizna po Gustawie Herlingu-Grudzińskim (rękopisy, korespondencja, materiały biograficzne i autobiograficzne, materiały war-

sztatowe oraz liczne nagrania audiowizualne, fotografie i wycinki prasowe) poddawane są zinwentaryzowaniu i konserwacji przez pracowników BN oraz uporządkowane i opisane w formie bazy danych; powstają także ich cyfrowe kopie, umożliwiające wieczyste archiwizowanie oraz wykorzystanie tych materiałów w pracach edytorskich, naukowych i do publikacji w ramach koedycji przygotowywanych przez Fundację z innymi podmiotami. Do bazy danych wprowadzono w 2013 r. 894 opisy, dzięki czemu na koniec roku liczyła ona 2120 opisów; koordynator projektu: Joanna Borysiak; termin realizacji: 2010-2014.

6. *Inwentaryzacja Archiwum Instytutu Literackiego „Kultura” w Maisons-Laffitte*; źródło finansowania: dotacja MKiDN, program Kultura polska za granicą, priorytet: Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą – DF-1.EG-311/5-1/10 oraz środki własne. Cel: sporządzenie inwentarza Archiwum Instytutu Literackiego „Kultura”, zawierającego pełną informację o zbiorach Instytutu oraz zapewnienie właściwych warunków ich przechowywania, ochrony konserwatorskiej i udostępniania, także za pośrednictwem specjalnie stworzonej bazy komputerowej. Do bazy danych wprowadzono w 2013 r. 8388 opisów, dzięki czemu liczyła ona na koniec roku 50 602 opisy. Zakończono opracowanie głównego zrzębu zespołu Korespondencja Redakcji (33 mb.) oraz zespołów: Administracja, Teki Redakcyjne Zeszytów Historycznych, Korespondencja Sekretariatu, Działalność Wydawnicza. Ponadto w Zakładzie Reprografii i Digitalizacji BN wykonano skany wszystkich numerów „Zeszytów Historycznych” wydawanych przez Instytut (ok. 42 tys. skanów); kierownik projektu: Maria Wrede; termin realizacji: lata 2009-2014.

7. *Inwentarz rękopisów z Biblioteki Załuskich*; źródło finansowania: środki własne, dotacja MKiDN (projekt realizowany we współpracy z Rosyjską Biblioteką Narodową w Petersburgu). Cel: zidentyfikowanie rękopisów pochodzących z Biblioteki Załuskich, które nie trafiły do zbiorów polskich po zwrocie obiektów wybranych przez Komisję Rewindykacyjną działającą na mocy Traktatu Ryskiego; projekt realizowany jest przez: Irenę Afanasjew, Krzysztofa Kossarzeckiego, Sławomira Szyllera i Tomasza Szwacińskiego; termin realizacji: projekt ukończono w 2013 r. BN i Rosyjska Biblioteka Narodowa w Sankt Petersburgu 14 stycznia 2013 r. zawarły dodatkowe porozumienie określające zasady dalszej współpracy między obiema instytucjami nad kolejnym projektem, którego celem jest opracowanie i wydanie drukiem inwentarza rękopisów Biblioteki Załuskich zachowanych w obu bibliotekach; termin realizacji: lata 2013-2016.

8. *Katalog książek z biblioteki króla Zygmunta Augusta znajdujących się w Rosyjskiej Bibliotece Narodowej*; źródło finansowania: środki własne, dotacja MKiDN (projekt realizowany we współpracy z Rosyjską Biblioteką Narodową w Petersburgu). Cel: opracowanie – skatalogowanie i opisanie pod kątem indywidualnych cech egzemplarzy książek z biblioteki króla Polski Zygmunta Augusta, znajdujących się w Rosyjskiej Bibliotece Narodowej; projekt realizowany przez: Marię Bryndę, Irenę Afanasjew i Barbarę Dzierżanowską; termin realizacji: lata 2013-2016.

9. *Kolekcja Polskiej Literatury Współczesnej*; źródło finansowania: środki własne. Cel: gromadzenie rękopisów żyjących pisarzy, poetów, tłumaczy, historyków literatury i krytyków literackich w ramach wydzielonego zbioru Zakładu Rękopisów BN. Zgromadzono rękopisy utworów oraz materiały warsztatowe i pamiętki prywatne przekazane przez: Kazimierza Orłosa, Józefa Hena, Ingę Iwasiów, Antoniego Libere, Bogusławę Latawiec, Jacka Dukaję, Eustachego Ryłskiego, Marię Nurowską, Annę Piwkowską, Józefa Barana, Mieczysławę Buczkównę, Tomasza Jastruna, Krystynę Miłobędzką, Leszka Elektorowicza, Eugeniusza Kabatca, Urszulę Kozioł, Piotra Matywieckiego, Urszulę Benkę, Jacka Dehnela, Joannę Mueller, Aleksandra Wirpszę (Leszek Szaruga), Joannę Kulmową, Miłosza Biedrzyckiego, Annę Bolecką, Tomka Tryznę, Halinę Kralową, Joannę Ugniewską, Małgorzatę Szejnert, Bogusława Kierca, Sylwię Chutnik; kierownik projektu: Anna Romaniuk; termin realizacji: od 2013 r. – bezterminowo.

10. *Pomoc dla instytucji polonijnych*; źródła finansowania: środki własne oraz dotacja MKiDN, program Kultura polska za granicą, priorytet: Ochrona dziedzictwa kulturowe-

go za granicą. Cel: wsparcie bibliotek oraz innych instytucji polonijnych w zakresie opracowania, przechowywania i digitalizacji zbiorów. W sposób szczególny wspierano prace nad katalogowaniem zbiorów Muzeum Polskiego w Chicago, Polskiego Instytutu Naukowego w Ameryce z siedzibą w Nowym Jorku, Biblioteki Polskiej w Brukseli oraz Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce. W 2013 r. pracownicy BN (Mariola Nałęcz, Jolanta Byczkowska-Sztaba) sfinalizowali porządkowanie oraz scalanie i identyfikowanie niekompletnych nut. Scaleniem objęto około 5 tys. nut. Z olbrzymiej grupy obiektów dawniej datowanych na pierwszą ćwierć XX w. wyłoniono kilkanaście najcenniejszych, XIX-wiecznych, do specjalnego zabezpieczenia, wśród których znalazły się m.in. rzadkie druki kompozycji F. Dobrzyńskiego. Ponadto w ramach przyznanych przez MKiDN dodatkowych środków finansowych zakończono opracowanie bazy dokumentów dźwiękowych przechowywanych w Muzeum Polskim w Ameryce, które były porządkowane i opracowywane podczas inwentaryzacji w poprzednich latach. Baza została przygotowana w Bibliotece Narodowej i będzie przekazana oraz udostępniona na stronie Muzeum. Zawiera 5391 opisów nagrań znajdujących się na płytach gramofonowych i rolkach pianolowych wydanych w XX w. głównie przez polonijne firmy amerykańskie i stanowi niezwykle ważny dokument do badań nad percepcją polskiej muzyki w Ameryce. W Polskim Instytucie Naukowym w Ameryce specjalistki BN: Joanna Podurgiel, Urszula Stasiak wykonywały prace nad wyselekcjonowaniem materiałów bibliotecznych wpływających do tej instytucji. Na mocy umowy partnerskiej zawartej 18 kwietnia 2013 r. pomiędzy Biblioteką Narodową a Fundacją Oświata Polska za Granicą realizowany jest projekt „Wsparcie dla Biblioteki Polskiej w Brukseli”. Biblioteka Narodowa w ramach projektu odpowiedzialna jest za przeprowadzenie wstępnej inwentaryzacji zbiorów Biblioteki Polskiej w Brukseli. W 2013 r. pracownicy BN (Ewa Potrzebnicka, Dorota Fortuna, Mariusz Mazur, Paweł Rygiel, Monika Komuda, Aleksandra Krupa, Dorota Woźniak, Agnieszka Alberska, Bartosz Szymański) przeprowadzili wstępną ocenę stanu zgromadzonego księgozbioru i na tej podstawie ustalili szczegółowy harmonogram prac, mających na celu stworzenie kompleksowego i zgodnego ze standardami bibliotekarskimi katalogu dla Biblioteki Polskiej w Brukseli. Dodatkowo opracowano ekspertyzę konserwatorską dla zbiorów Biblioteki oraz skatalogowano około tysiąca pozycji księgozbioru; termin: bezterminowo.

11. *Repozytorium Dokumentów Elektronicznych*; źródło finansowania: środki własne. Cel: utworzenie repozytorium dla materiałów online, głównie e-booków, nadsyłanych przez wydawców w ramach egzemplarza obowiązkowego. W 2013 r. wydawcy przekazali do repozytorium 55 948 jednostek publikacji (w 2012 r. – 19 799). Oprócz bieżącego wpływu dokumentów online wprowadzane były także do repozytorium i archiwizowane materiały zapisane na płytach CD, przesyłane do Biblioteki Narodowej w ubiegłych latach. Do końca 2013 r. w repozytorium zostało umieszczonych 19 935 pozycji, w tym w 2013 r. 4944 dokumenty (w 2012 r. – 14 055). Dokumenty są udostępniane na terminalach komputerowych w Czytelni Ogólnej i Informatorium BN, natomiast dokumenty elektroniczne zapisane na nośnikach fizycznych udostępnia się czytelnikom od października 2013 r. na stanowisku komputerowym w Czytelni Nagrań Dźwiękowych i Audiowizualnych; projekt realizowany jest przez pracowników Zakładu Dokumentów Elektronicznych BN; termin realizacji: bezterminowo.

12. *Repozytorium Cyfrowe*; źródło finansowania: środki własne oraz dotacja Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka dla BN i Naukowej i Akademickiej Sieci Komputerowej, POIG.02.03.02-00-021/09. Cel: przechowywanie zasobów cyfrowych BN, będących zarówno wynikiem digitalizacji, jak i dokumenty born digital. Repozytorium jest przygotowane do przechowywania zarówno zasobów cyfrowych wytworzonych lub pozyskanych przez BN, jak i przekazanych przez inne instytucje kultury. W 2013 r. zakupiony i zainstalowany został sprzęt teleinformatyczny Repozytorium Cyfrowego BN. termin realizacji: bezterminowo.

13. *SYNAT/PASSIM*; źródło finansowania: środki Narodowego Centrum Badań i Rozwoju dla sieci naukowej 15 jednostek naukowych, której liderem jest Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego Uniwersytetu Warszawskiego, SP/1/1/77065/10. Cel: utworzenie zintegrowanego systemu baz wiedzy, umożliwiającego akwizycję wiedzy z rozproszonych i heterogenicznych baz danych, budowa wielofunkcyjnego repozytorium danych źródłowych do bezpiecznego, długoterminowego przechowywania i udostępniania cyfrowych obiektów źródłowych oraz utworzenie otwartej platformy repozytoryjnej, hostingowej i komunikacyjnej, umożliwiającej eksploatację własnego oprogramowania aplikacyjnego i udostępnianie informacji i usług za pomocą serwerów organizacji hostingowych; termin realizacji: 2013 r. (projekt zakończony).

14. *Wystawa Pokaz skarbów Biblioteki Narodowej z okazji Międzynarodowego Kongresu Papirologicznego*; źródło finansowania: środki własne. Cel: BN przygotowała specjalny pokaz unikatowych obiektów ze swych zbiorów, który obejrżeli uczestnicy XXVII Międzynarodowego Kongresu Papirologicznego; termin realizacji: 30 lipca 2013 r.

15. *Wystawa Muzyka sceniczna Krzysztofa Komedy*; źródło finansowania: środki własne; cel: przygotowana przez BN wystawa była jednym z głównych wydarzeń trwającej w okresie wakacyjnym w łódzkim klubie „Wytwórnia” 6. edycji Festiwalu Letnia Akademia Jazzu. Na wystawie zaprezentowano unikalne zdjęcia i rękopisy związane z muzyką sceniczną Krzysztofa Komedy, wśród nich materiały robocze związane z przedstawieniem *Moja Słodka Europejska Ojczyzna (Meine süße europäische Heimat)*, pochodzące ze zbiorów BN, w ramach Archiwum Jazzu Polskiego zainaugurowanego w 2011 r. przekazaniem do BN spuścizny Krzysztofa Komedy, miejsce: Łódź; termin realizacji: 30 sierpnia 2013 r.

16. *Wystawa Foto Dorys*; źródło finansowania: środki własne; wystawę poświęconą wybitnemu fotografikowi Benedyktowi Jerzemu Dorysowi przygotowała Biblioteka Narodowa i Fundacja Dobrej Książki. Cel: digitalizacja i upowszechnienie twórczości Dorysa. Na wystawie zaprezentowano m.in. portrety wybitnych postaci przedwojennej i powojennej stolicy, ludzi nauki, sztuki, teatru, a także zdjęcia z cyklu „Kazimierz nad Wisłą” z 1932 r. uznawanego za pierwszy polski reportaż fotograficzny. Wyeksponowano też pejzaże i fotografie reklamowe artysty. Zdjęcia pochodziły z liczącego blisko 8 tys. fotografii Archiwum Benedykta Dorysa, które przekazał BN jego spadkobierca prof. Ludwik Dobrzyński. Archiwum prezentowane jest także w Cyfrowej Bibliotece Narodowej Polona, miejsce: gmach główny Biblioteki Narodowej; termin realizacji: 12 grudnia 2013 – 15 stycznia 2014 r.

BIBLIOTEKA POLITECHNIKI POZNAŃSKIEJ

1. *Portal informacyjny Open-PUT*; źródło finansowania: środki własne. Cel: promowanie uczelni we wspieraniu efektów nauki i edukacji poprzez aktywny udział biblioteki w działaniach zmierzających do podniesienia wśród pracowników PP świadomości idei otwartego dostępu oraz jej pozytywnego wpływu na rozwój badań i nauki; poprawa współpracy między bibliotekarzami a pracownikami naukowymi PP, która powinna przyczynić się do budowania otwartości w nauce i edukacji na poziomie akademickim. Portal informacyjny obejmuje m.in.: podstawowe (najważniejsze) informacje o nurcie Open Access, prawie autorskim i publikowaniu na wolnych licencjach (Creative Commons itp.); nowości na temat trendów w otwartym publikowaniu z odsyłaczami do innych stron, wydarzeń i inicjatyw z tym związanych; listę zasobów wolnodostępnych oraz narzędzi Open Source; forum dyskusyjne z czatem; termin realizacji: bezterminowo.

2. *Portal BazTOL „Polskie zasoby sieciowe z zakresu nauk technicznych”*; źródło finansowania: środki własne. Cel: utworzenie dziedzinowego przewodnika po zamieszczonych w Internecie polskich zasobach naukowych kontrolowanej jakości, związanych tematycznie z naukami technicznymi. Portal jest poświęcony: pracownikom naukowym, naukowo-dydaktycznym i dydaktycznym, nauczycielom, członkom zespołów badawczych, projektowych i wdrożeniowych, studentom i doktorantom, bibliotekarzom; właścicielem i twórcą

portalu jest Konsorcjum BazTech; koordynatorem portalu BazTol jest Biblioteka Politechniki Poznańskiej; termin realizacji: bezterminowo.

3. *Repozytorium Politechniki Poznańskiej*; źródło finansowania: środki własne. Cel: realizacja jednego z głównych zadań biblioteki w zakresie wspomagania badań naukowych Politechniki Poznańskiej obejmującego bieżące dokumentowanie, archiwizowanie, promowanie i upowszechnianie dorobku naukowego pracowników, doktorantów oraz studentów PP, a także badań naukowych prowadzonych na Politechnice Poznańskiej, jak również wspomaganie procesu dydaktycznego i szeroki transfer wiedzy do sektora gospodarczego, a w szczególności: zwiększenie dostępności najczęściej wykorzystywanych przez użytkowników materiałów dydaktycznych (podręczników, skryptów, wykładów, prezentacji i in.); ułatwienie dostępu do prac naukowych (rozpraw habilitacyjnych i doktorskich, prac dyplomowych i in.) naukowcom z kraju i z zagranicy; zwiększenie efektywności pracy z materiałami przechowywanymi w bibliotece i archiwach PP, ale ze względów ochrony prawnej i bezpieczeństwa udostępnianych wąskiej grupie użytkowników; zintegrowanie udostępnionych materiałów dydaktycznych rozproszonych na serwerach jednostek organizacyjnych; stworzenie cyfrowych kopii najcenniejszych dzieł dziedzictwa kulturowego z zakresu dziejów techniki; obniżenie kosztów udostępniania źródeł informacji; kierownik projektu – dr inż. Beata Korzystka, zespół: mgr Jakub Bajer, mgr Łukasz Jeszke, mgr inż. Krzysztof Ober, mgr Joanna Pomianowicz, mgr Karolina Popławska; termin realizacji: bezterminowo.

4. *Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa – WBC*; źródło finansowania: środki własne. Cel: umożliwienie szerokiemu gronu odbiorców dostępu poprzez Internet do cyfrowych wersji tekstów podzielonych na cztery podstawowe typy zasobów: zasób edukacyjny (skrypty, podręczniki i monografie naukowe); zasób dziedzictwa kulturowego (wybrane zabytki piśmiennictwa znajdujące się w bibliotekach poznańskich); regionalia (piśmiennictwo dotyczące Poznania i Wielkopolski); muzykalia (nuty i piśmiennictwo związane z muzyką); projekt realizowany od 2002 r. przez biblioteki naukowe i publiczne miasta Poznania we współpracy z Poznańską Fundacją Bibliotek Naukowych oraz Poznańskim Centrum Superkomputerowo-Sieciowym; termin realizacji: bezterminowo.

BIBLIOTEKA PUBLICZNA m.st. WARSZAWY – BIBLIOTEKA GŁÓWNA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

1. *„Norwid i ostatni romantycy. Wśród odkrywców «czwartego wieszca» w epoce Młodej Polski”* – wystawa wirtualna, ekspozycja stała (od 20 listopada 2013 r.); źródło finansowania: środki własne; dostępna na stronie norwid.koszykowa.pl. Wystawa, podzielona na kilka części, prezentuje różne aspekty fenomenu odkrycia Cypriana Norwida w okresie Młodej Polski (1890-1918). Protagonistami wystawy są tytułowi odkrywcy „czwartego wieszca”: Wiktor Gomulicki, Zenon Przesmycki, Roman Zrębowicz, Adam Krechowiecki, Cezary Jelenta, Stanisław Brzozowski, Wilhelm Feldman i Bolesław Erzepki.

BIBLIOTEKA POZNAŃSKIEGO TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK

1. *Bibliografia historii Wielkopolski za lata 1939-2000*; bibliografia sekundarna, kontynuowana także dla dzieł wydanych po 2000 r.; dostępna na stronie WWW Biblioteki PTPN <http://www.biblioteka.ptpn.poznan.pl/>; źródło finansowania: dofinansowanie ze środków MNiSW w ramach działalności upowszechniającej naukę, umowa nr 688/P-DUN/ZO/2013). Cel: stworzenie elektronicznej bazy informacji o osobach i miejscowościach historycznej Wielkopolski; od strony metodyki jest ona kontynuacją *Bibliografii historii Wielkopolski* autorstwa Andrzeja Wojtkowskiego (wyd. Poznań 1938-1939; reprint Poznań 1994-1995 – edycja z uzupełnieniami przygotowanymi w Bibliotece PTPN dla miejscowości: Stodoły-Żytowiecko); kierownik projektu: Elżbieta Stelmaszczyk, zespół: Michał Boksa, Joanna Jahns; termin realizacji: od 1997 r., projekt kontynuowany.

2. *Elektroniczna baza danych o zabytkowych, artystycznych oprawach książkowych XV-XVIII wieku w Bibliotece PTPN*; źródło finansowania: dofinansowanie ze środków MNiSW w ramach działalności upowszechniającej naukę, umowa nr 688/P-DUN/ZO/2013). Cel: stworzenie ogólnodostępnego materiału do tегumentologicznych badań, jak i hobbystycznego oglądu, a także zaprezentowanie zasobów starodru cznych księżnicy jak najszerszemu gronu odbiorców. Do końca 2013 r. umieszczono w bazie 232 opisy zabytkowych opraw, które zawierają: fotografię (obie okładziny i grzbiet), skany przerysów ołówkowych dekoracji opraw, zdjęcia znaków wodnych (filigranów) z wyklejek, opis bibliograficzny z sygnaturą Biblioteki PTPN, danymi o wykonawcach opraw, materiale użytym do oprawy, proveniencjach. Baza dostępna na stronie WWW Biblioteki PTPN <http://www.biblioteka.ptpn.poznan.pl/>; kierownik projektu w 2013 r.: Elżbieta Stelmaszczyk; zespół: Elżbieta Stelmaszczyk, Blanka Kienitz; termin realizacji: bazę uruchomiono 15 kwietnia 2011 r., projekt kontynuowany.

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA im. JERZEGO GIEDROYCIA W BIAŁYMSTOKU

1. *Wprowadzenie księgozbioru Kolekcji Humanistycznej do katalogu komputerowego Biblioteki Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroyciaw Białymstoku*; źródło finansowania: dofinansowanie ze środków MNiSW w ramach działalności upowszechniającej naukę, umowa nr 898/P-DUN/ZO/2013 – 90%, środki własne – 10%; koordynator: mgr Mirosława Roszczyc, mgr Agnieszka Frankowska, zespół realizujący: 15 pracowników Biblioteki Uniwersyteckiej; termin realizacji: 2 grudnia 2013 r. – 31 grudnia 2014 r.

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA KATOLICKIEGO UNIWERSYTETU LUBELSKIEGO W LUBLINIE

1. *Lubelska Biblioteka Wirtualna*; źródło finansowania: projekt realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013, oś priorytetowa IV. Społeczeństwo Informacyjne, działanie 4.1. Społeczeństwo informacyjne. Nr projektu PK/10-WND-RPLU.04.01.00-06-003/11. Liderem projektu jest Miasto Lublin. Partnerami są biblioteki lubelskich uczelni: Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej i Uniwersytetu Medycznego, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego, Miejska Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego, Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN”, Miasto Zamość i Książnica Zamojska; cel: digitalizacja wybranych materiałów z zasobów bibliotek i instytucji kultury Lublina i utworzenie biblioteki wirtualnej, umożliwienie szybkiego i powszechnego dostępu do elektronicznych zasobów poprzez wspólny portal wyszukiwawczy, zabezpieczenie cennych dokumentów regionu i piśmienniczych zabytków kultury, zwiększenie dostępności do materiałów dydaktycznych, w tym do materiałów wykorzystywanych w kształceniu na odległość; koordynatorzy w BU KUL: Barbara Zezula, Magdalena Katyńska, Artur Podsiadły; termin realizacji: kwiecień 2011 r. – marzec 2015 r.

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA UNIWERSYTETU WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO W OLSZTYNIE

1. *Badania satysfakcji i potrzeb użytkowników Biblioteki Uniwersyteckiej*; źródło finansowania: środki własne. Cel: stałe badania satysfakcji użytkowników biblioteki m.in. w związku z wewnętrznym Systemem Zapewnienia Jakości Kształcenia; projekt realizowany od 2012 r.; osoby odpowiedzialne: Scholastyka Baran (koordynator), Katarzyna Bikowska, Katarzyna Maćkiewicz, Jolanta Osiecka-Murawa, Ewa Rudnicka; termin realizacji: bezterminowo.

2. *Najwcześniejsze zbiory Biblioteki Uniwersyteckiej w Olsztynie (geneza, tematyka, proveniencja)*; źródło finansowania: środki własne; osoby odpowiedzialne: Anna Bujko, Agnieszka Obębka; termin realizacji: listopad 2014 r.

3. *Rękopiśmienne notatki Mikołaja Kopernika w starych drukach znajdujących się w Bibliotece „Hosianum” w Olsztynie*; współpartnerzy Instytut Historii UWM w Olsztynie; źródło finan-

sowania: środki własne; zespół: Tomasz Garwoliński – koordynator, Zoja Jaroszewicz-Pieresławcew (Instytut historii UWM), Teresa Borawska (Instytut Historii UMK w Toruniu); termin realizacji: zakończenie badań planowane na 2015 r.

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA W KIELCACH

1. *Kolekcja Nordycka*; źródło finansowania: dofinansowanie ze środków MNiSW w ramach działalności upowszechniającej naukę, umowa nr 716/P-DUN/ZO/2013; cel: utworzenie, przy współpracy z Katedrą Krajów Europy Północnej funkcjonującej na Wydziale Zarządzania i Administracji Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, kolekcji obejmującej specjalistyczne wydawnictwa, wybrane, najnowsze publikacje ze światowej literatury z zakresu nauk społecznych dotyczących krajów nordyckich, w szczególności skandynawskich. Kierownik projektu: dr Henryk Suchojad, koordynatorzy: Karolina Wicha, Tomasz Pawłuszko; termin realizacji: 2 stycznia 2013 r. – 31 grudnia 2013 r.

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA W POZNANIU

1. *Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce (AFBN)*; źródło finansowania: środki własne. Cel: wypracowanie standardów i wzorców funkcjonowania bibliotek, służy przede wszystkim bibliotekom naukowym do wypełniania w tym celu ankiet. Projekt realizowany od 2001 r.; koordynator: dr hab. Artur Jazdon; termin realizacji: bezterminowo.

2. *Dokumenty Życia Społecznego – informator*; źródło finansowania: środki własne; cel: utworzenie bazy danych, rejestru dokumentów życia społecznego w Wielkopolsce, informującego o stanie opracowania, przechowywania oraz sposobach ich udostępniania. Projekt realizowany od 2003 r.; osoba odpowiedzialna: mgr Aleksandra Szulc; termin realizacji: bezterminowo.

3. *Innovative Scholarship for Digitized Medieval Manuscripts Delivered in an Interoperable Environment at Johns Hopkins University*; źródło finansowania: Andrew W. Mellon Foundation; kierownik projektu – prof. Stephen G. Nichols; uczestnik projektu – dr Rafał Wójcik; termin realizacji: lata 2010-2013.

4. *Obserwatorium bibliotek: Analiza funkcjonowania bibliotek*; źródło finansowania: Program MKiDN Obserwatorium Kultury. Cel: opracowanie i pilotażowe wdrożenie metody systematycznej oceny funkcjonowania bibliotek poprzez utworzenie ogólnopolskiego obserwatorium bibliotek we wszystkich obszarach działania, na podstawie analizy wskaźników efektywności obliczanych na poziomie pojedynczych bibliotek i wartości średnich dla grup placówek o wspólnych cechach; koordynator projektu: dr hab. Artur Jazdon; termin realizacji: lata 2013-2014, kontynuacja.

5. *Poszerzenie zasobów bibliotecznych bazy repozytorium instytucjonalnego AMUR o pełnotekstową kolekcję czasopism naukowych wydawanych na UAM oraz szerokie upowszechnianie informacji o dorobku naukowym pracowników dla międzynarodowego środowiska naukowego*; źródło finansowania: dofinansowanie ze środków MNiSW w ramach działalności upowszechniającej naukę, umowa nr 592/P-DUN/2012; koordynator: Piotr Karwasiński, zespół realizujący: redakcja AMUR, Emilia Karwasińska, Małgorzata Rychlik (Oddział Informacji i Transferu Wiedzy) oraz Firma outsourcingowa; termin realizacji: lata 2012-2013.

6. *Poznańska Dyskusyjna Akademia Komiksu (PDAK)*; źródło finansowania: środki własne. Cel: prezentacja sztuki komiksowej jako obiektu badań naukowych dla osób reprezentujących różne dziedziny humanistyki, sztuki i nauk społecznych, w formie cyklicznych wykładów, prezentacji i dyskusji. Projekt realizowany wspólnie z Fundacją Tranzyt (w ramach projektu: Centrala-sztuka Komiksu Europy środkowej) od 2010 r.; osoba odpowiedzialna: dr Rafał Wójcik (Oddział zbiorów Specjalnych Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu); termin realizacji: bezterminowo.

7. *Program komputerowy nowej generacji do analizy łacińskich tekstów narracyjnych i dokumentowych wraz z elektroniczną bazą tekstów i bazą urzędników państwa polskiego XII-XVIII w.*; źród-

ło finansowania: Narodowe Centrum Nauki, grant Nr 11H 12 0511 81; kierownik projektu: prof. dr hab. Tomasz Jasiński, Biblioteka Kórnicka PAN, uczestnik grantu – dr Rafał Wójcik; termin realizacji: kontynuacja (projekt w realizacji od 2012 r.).

8. *Repozytorium Uniwersytetu Adama Mickiewicza (AMUR)*; źródło finansowania: środki własne. Cel: utworzenie repozytorium instytucjonalnego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, upowszechnianie dorobku naukowego pracowników oraz promowanie badań naukowych prowadzonych na UAM. Repozytorium to archiwum własnych dokumentów elektronicznych. Projekt realizowany od 2010 r. przez Oddział Informacji i Transferu Wiedzy Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu – redakcja AMUR; osoby odpowiedzialne: Emilia Karwasińska, Małgorzata Rychlik; termin realizacji: bezterminowo.

9. *Sensualność w kulturze polskiej*. Cel: przedstawienie zmysłów człowieka w języku, piśmiennictwie i sztuce od średniowiecza do współczesności; kierownik projektu: prof. dr hab. Włodzimierz Bolecki, Instytut Badań Literackich, Polish Academy of Sciences, Warsaw, uczestnik grantu: dr Rafał Wójcik; termin realizacji: 2011-2013 (projekt zakończony).

10. *Studium: Among Polish Vitae Christi and Passiones from the Late Middle Ages (15th-first half of the 16th Century)*. Study; koordynator: dr Pavlina Rychterová (Österreichische Akademie der Wissenschaften), uczestnik projektu: dr Rafał Wójcik; ERC-Projekt „OVERMODE – Origins of the Vernacular Mode”; strona WWW projektu: <http://overmode.oeaw.ac.at/index.php>; termin realizacji: 2012-2014, projekt kontynuowany.

11. *Upowszechnianie informacji bibliotecznej o zasobach unikatowej kolekcji Kaiser-Wilhelm-Bibliothek pochodzącej ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu dla międzynarodowego środowiska naukowego*; źródło finansowania: dofinansowanie ze środków MNiSW w ramach działalności upowszechniającej naukę, umowa nr 593/P-DUN/2012; koordynator: Piotr Karwasiński, zespół realizujący: Oddział Opracowania Formalnego Zbiorów Zwartych, Oddział Opracowania Rzeczowego, Oddział Opracowania Czasopism i Wydawnictw Ciągłych, Oddział Magazynowania i Ochrony Zbiorów, firma outsourcingowa; termin realizacji: lata 2012-2013.

12. *W kręgu Stanisława Samostrzelnika*; źródło finansowania: Narodowe Centrum Nauki, grant Nr 11H 12 0217 81. Cel: edycje reprintowe modlitewników Jagiellonów oraz Olbrachta Gasztołda i Krzysztofa Szydłowieckiego z obszernym komentarzem historycznoliterackim i historycznoartystycznym; kierownik projektu: dr Katarzyna Krzak-Weiss, UAM; termin realizacji: lata 2012-2016.

13. *Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa (WBC)*; źródło finansowania: środki własne. Cel: udostępnienie w postaci cyfrowej najważniejszych i najstarszych zabytków piśmiennictwa polskiego; zawiera bibliotekę skryptów i podręczników oraz wystawy unikatowych zbiorów z kolekcji bibliotek wielkopolskich. Projekt realizowany we współpracy Oddziału Digitalizacji BU w Poznaniu z Poznańską Fundacją Bibliotek Naukowych od 2002 r.; 2013 r. – poszerzenie kolekcji o kolejne 17 194 jednostki; termin realizacji: bezterminowo.

14. *Żywot Pana Jezu Krysta Baltazara Opeca z 1522 r. Krytyczna edycja transkrypcji*; źródło finansowania: grant Nr NN 103 144438 MNiSW; kierownik projektu: dr Rafał Wójcik, współwykonawca: prof. dr hab. Wiesław Wydra, UAM; termin realizacji: lata 2010-2014.

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA W WARSZAWIE

1. *Cyfrowy Gabinet Rycin Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*; źródło finansowania: dofinansowanie ze środków MNiSW w ramach działalności upowszechniającej naukę, umowa nr 630/P-DUN/2013; działania realizowane w ramach projektu: utworzenie witryny internetowej Cyfrowy Gabinet Rycin Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie i udostępnienie online rekordów opisujących 6000 rycin i rysunków wraz z dołączonymi ich wizerunkami (kopiami cyfrowymi), realizatorzy: zespół Gabinetu Rycin BUW, termin realizacji: 2013-2014.

2. *Digitalizacja i udostępnienie wybranych druków z kolekcji Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*; źródło finansowania: środki MKiDN, Program Dziedzictwo kulturowe; priorytet:

ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego, umowa: nr 07219/13/FPK/NIMOZ; działania realizowane w ramach projektu: digitalizacja i opublikowanie w elektronicznej bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego e-bUW 272 woluminów z kolekcji Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk – dzieła z kolekcji E – „Nauki i sztuki piękne”; termin realizacji: 2013-2014.

3. *Digitalizacja katalogów kartkowych i kartotek zbiorów specjalnych BUW*; źródło finansowania: dofinansowanie ze środków MNiSW w ramach działalności upowszechniającej naukę, umowa nr 630/P-DUN/2013; działania realizowane w ramach projektu: zeskanowano 291 253 karty katalogowe z 464 skrzynek katalogowych; zawartość katalogów jest dostępna na stronie WWW BUW; koordynator: Grzegorz Kłębek; termin realizacji: 2013 r.

4. *Dziedzictwo kulturowe po klasztorach skasowanych za ziemiach dawnej Rzeczypospolitej oraz na Śląsku w XVIII i XIX w.: losy, znaczenie, inwentaryzacja*; źródło finansowania: środki MNiSW w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki, moduł 1.1; nr projektu 11H 11 021280. Realizatorzy ze strony BUW: zespół Gabinetu Starych Druków, zespół Gabinetu Zbiorów Muzycznych, kierownik prof. Marek Derwich (UWr); termin realizacji: 2012-2016.

5. *Katalog druków XVI wieku w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. T. 5-7*; źródło finansowania: środki MNiSW w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki, moduł 1.1, nr projektu 11H 12 0214 81; realizatorzy: zespół Gabinetu Starych Druków BUW; kierownik: mgr Halina Mieczkowska; termin realizacji: 2013-2014.

6. *Konferencja „Bibliotheca Lindiana. Samuel Bogumił Linde (1771-1847), pierwszy dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. W 165. rocznicę śmierci”*; źródło finansowania: dofinansowanie ze środków MNiSW w ramach działalności upowszechniającej naukę, umowa nr 681/P-DUN/2012; działania realizowane w ramach projektu: konferencja naukowa poświęcona S.B. Lindemu (19-20 listopada 2012), wirtualna wystawa (kwiecień 2013; www.buw.uw.edu.pl/images/Linde.pps); koordynator: Halina Mieczkowska; termin realizacji: 2012-2013.

7. *Konserwacja i upublicznienie dwóch starych druków ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*; źródło finansowania: dofinansowanie ze środków MNiSW w ramach działalności upowszechniającej naukę, umowa nr 681/P-DUN/2012; działania realizowane w ramach projektu: gruntowna konserwacja obiektów z kolekcji Gabinetu Starych Druków BUW: Bartoli Pietro Santi (1635-1700): *Colonna Traianaeretta dal Senato e popolo Romano all'imperatore Traiano Augusto nelsuo foro in Roma* [aut. ilustr.: Pietro Santi Bartoli, aut. tekstu: Alfonso Ciaccone]. – Rzym: Gio. Giacomo di Rossi, [ca 1673]. – [10] k., 126 tabl.; 4 obl. (35x47cm); sygnatura 8.19.1.21; Serlio Sebastiano (1475–1554): *Il primo [-quinto] libro d' architettura* – Wenecja: Pietro de Nicolini da Sabbio, 1551. – 220 k., il. drzewor.; 2o.; sygnatura Sd.602.2348. Obiekty zostały zdigitalizowane i opublikowane w elektronicznej bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego e-bUW; koordynator: dr Włodzimierz Daszewski; termin realizacji: 2012-2013.

8. *Konserwacja i upublicznienie w elektronicznej bibliotece e-bUW czterech starodrucznych atlasów ze zbiorów BUW*; źródło finansowania: dofinansowanie ze środków MNiSW w ramach działalności upowszechniającej naukę, umowa nr 630/P-DUN/2013; działania realizowane w ramach projektu: pełna konserwacja czterech unikatowych starodrucznych atlasów (z XVII i XVIII w.) i ich upublicznienie w elektronicznej bibliotece e-bUW; koordynator: Ewa Urzykowska; termin realizacji: 2013-2014.

9. *NUKAT – Autostrada Informacji Cyfrowej*; źródło finansowania: projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego POIG.02.03.00-00-012/08). Projekt realizowany w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, Priorytet 2 Infrastruktura sfery B+R, Poddziałanie 2.3.2. Projekty w zakresie rozwoju zasobów informacyjnych nauki w postaci cyfrowej oraz 2.3.3. Projekty w zakresie rozwoju zaawansowanych aplikacji i usług teleinformatycznych; działania realizowane w ramach projektu: retrokonwersja czasopism ze zbiorów BUW i bibliotek wydziałowych UW, scalanie katalogów lokalnych z NUKAT, modernizacja wyszukiwarki KaRo oraz digitalizacja i publikowanie w e-bUW najcenniejszych czasopism ze zbiorów XIX-wiecznych BUW; koordynator: Anna Wołodko; termin realizacji: 1 września 2008 r. – 30 czerwca 2013 r.

10. *Retrokonwersja alfabetycznego katalogu kartkowego Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*; źródło finansowania: dofinansowanie ze środków MNiSW w ramach działalności upowszechniającej naukę, umowa nr 681/P-DUN/2012; działania realizowane w ramach projektu: utworzenie w OPAC BUW 11 834 nowych rekordów bibliograficznych, skopiowanie 2665 rekordów z NUKAT; koordynator: Jadwiga Lizurek; termin realizacji: 2012-2013.

11. *Rękopisy muzyczne w Archiwum Kompozytorów Polskich Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. Katalog*. Projekt badawczy własny; źródło finansowania: środki MNiSW Narodowego Centrum Nauki; nr projektu N N103 443740, realizator; kierownik projektu: mgr Elżbieta Jasińska-Jędrasz; termin realizacji: 2011-2014.

12. *Rozbudowa kolekcji „Księgozbiór Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk” w elektronicznej bibliotece e-bUW*; źródło finansowania: dofinansowanie ze środków MNiSW w ramach działalności upowszechniającej naukę, umowa nr 630/P-DUN/2013; działania realizowane w ramach projektu: rozbudowa w elektronicznej bibliotece e-bUW kolekcji „Księgozbiór Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk”, stworzonej w 2008 r. i liczącej obecnie 387 pozycji, o 350 książek z działów „Teologia” (dawna sygnatura WTPN „A”) i „Filozofia” (dawna sygnatura WTPN „B”); koordynator: Wojciech Dołęgiwicz; termin realizacji: 2013-2014.

13. *Wprowadzenie do katalogu online opisów 20 000 tytułów wydawnictw zamawianych do czytelni Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie na podstawie jej katalogów kartkowych*, źródło finansowania: dofinansowanie ze środków MNiSW w ramach działalności upowszechniającej naukę, umowa nr 681/P-DUN/2012; działania realizowane w ramach projektu: wprowadzenie do OPAC BUW 24 375 tytułów wydawnictw, w tym 18 389 nowych rekordów bibliograficznych oraz skopiowanie 5986 rekordów z katalogu centralnego NUKAT; koordynator: Ewa Józefowicz; termin realizacji: 2012-2013.

BIBLIOTEKA UNIWERSYTETU ŁÓDZKIEGO

1. *Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Łódzkiego*; źródło finansowania: środki własne. Cel: rozszerzenie i ułatwienie dostępu do zbiorów bibliotecznych i ich popularyzacja przy jednoczesnej ochronie materiałów oryginalnych. Projekt realizowany od 2008 r.; termin realizacji: bezterminowo.

2. *Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego*; źródło finansowania: środki własne. Cel projektu: tworzenie repozytorium instytucjonalnego Uniwersytetu Łódzkiego, upowszechnianie dorobku naukowego pracowników. Projekt realizowany od 2010 r. przez Oddział Informacji Naukowej i Prac Naukowo-Dydaktycznych Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego; osoby odpowiedzialne: Aleksandra Brzozowska, Agnieszka Goszczyńska; termin realizacji: bezterminowo.

CENTRALNA BIBLIOTEKA STATYSTYCZNA im. STEFANA SZULCA

1. *Budowa Statystycznej Biblioteki Cyfrowej*; źródło finansowania: budżet własny i dotacja MNiSW na digitalizację zbiorów. Cel: zabezpieczenie unikalnych kolekcji publikacji statystycznych GUS od 1918 r. i kolekcji statystycznych i demograficznych XIX-wiecznych dotyczących ziem polskich pod zaborami oraz upowszechnienie dorobku naukowego GUS: roczniki statystyczne, analizy, publikacje spisowe, plakaty, mapy wśród szerokiego grona użytkowników w Internecie; koordynator: mgr Bożena Łazowska, zespół realizujący: pracownicy Centralnej Biblioteki Statystycznej; termin realizacji: lata 2009-2013.

CENTRALNA BIBLIOTEKA WOJSKOWA im. MARSZAŁKA JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO W WARSZAWIE

1. *Adiutanci Marszałka Józefa Piłsudskiego*; źródło finansowania: środki własne; projekt realizowany we współpracy z Centralnym Archiwum Wojskowym im. mjr. Bolesława Waligóry. Cel: dokumentacja życia i działalności wojskowej i politycznej Marszałka Polski, Józefa Piłsudskiego oraz jego współpracowników, m.in. na podstawie akt personalnych i odzna-

zeniowych oficerów Wojska Polskiego w okresie II Rzeczypospolitej; projekt realizowany przez Ośrodek Informacji Naukowej; osoby odpowiedzialne: Krystyna Koza, Jerzy Kuniowski; termin realizacji: prace badawcze rozpoczęto w kwietniu 2013 r., publikacja planowana jest na 2014 r.

2. *Bibliografia zawartości „Bellony” za lata 1945-1950*; źródło finansowania: środki własne. Cel: przygotowanie materiału źródłowego, rejestrującego wszystkie artykuły, które ukazały się w czasopiśmie „Bellona” w latach 1945-1950. Materiał jest uzupełnieniem do wydanych w poprzednich latach publikacji: *Bibliografia zawartości Bellony: 1918-1939* (Warszawa 2003, ISBN 83-916429-5-X) i *Bibliografia zawartości Bellony: 1944-1964* (Warszawa 2008, ISSN 1897-7065); osoba odpowiedzialna: Bożena Chlebicka-Abramowicz; termin realizacji: styczeń-grudzień 2013 r. Planowany termin publikacji: 2014 r.

3. *Digitalizacja kartotek kartkowych CBW*; źródło finansowania: dofinansowanie ze środków MNiSW w ramach działalności upowszechniającej naukę. Cel: przeniesienie z formy papierowej na wersję elektroniczną i umożliwienie nieograniczonego dostępu do Kartoteki piśmiennictwa wojskowego, scalającej informacje zawarte w „Polskiej Bibliografii Wojskowej”, „Komunikacie Bibliograficznym”, „Bibliografii Historii Polski” oraz innych źródłach. Projekt realizowany przez Ośrodek Informacji Naukowej CBW; osoby odpowiedzialne: Krystyna Koza, Jerzy Kuniowski; termin realizacji: lipiec-grudzień 2013 r.

4. *10 lat Polski w Unii Europejskiej*; źródło finansowania: środki własne. Cel: opracowanie materiału źródłowego, publicystycznego i naukowego, przedstawiającego proces przystąpienia Polski do Unii Europejskiej oraz jej działalność na arenie politycznej w ramach członkostwa we Wspólnocie Europejskiej. Bibliografia zawiera artykuły z prasy ogólnopolskiej oraz czasopism naukowych i specjalistycznych, a także wydawnictw zwartych publikowanych w języku polskim, angielskim, niemieckim, francuskim i rosyjskim – w Polsce i poza jej granicami w latach 1994-2014; opracowanie: Dział Bibliografii Wojskowej CBW, osoba odpowiedzialna: Maksymilian Sokół-Potocki; termin realizacji: listopad 2013 r. – maj 2014 r. Projekt zakończony drukiem książki pod tym samym tytułem (ISBN 978-83-63050-17-7).

5. *Legiony Polskie 1914-2014. Album*; projekt realizowany we współpracy oraz na podstawie zbiorów Centralnej Biblioteki Wojskowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, Centralnego Archiwum Wojskowego im. mjr. Bolesława Waligóry oraz Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie, we współpracy z Muzeum Wojska Polskiego; źródło finansowania: środki własne. Cel: prezentacja bogatego materiału ikonograficznego, faktograficznego i dokumentacyjnego, pochodzącego ze zbiorów współpracujących instytucji na temat powstania Legionów Polskich Józefa Piłsudskiego, organizacji i struktury Legionów, prowadzonych walk oraz życia codziennego żołnierzy Legionów Polskich. Wydawnictwo wydane z okazji 100-lecia powstania Legionów Polskich; osoba odpowiedzialna: Beata Czekaj-Wiśniewska; termin realizacji: listopad 2013 – sierpień 2014. Projekt zakończony publikacją albumu *Legiony Polskie 1914-1918*.

6. *Legiony Polskie 1914-2014*. Bibliografia selektywna; źródło finansowania: środki własne; cel: opracowanie materiału źródłowego, publicystycznego i naukowego, przedstawiającego Legiony Polskie Józefa Piłsudskiego we wszystkich aspektach istnienia, działalności i walk, a także tradycje legionowe i biografie Legionistów. Bibliografia zawiera artykuły z prasy ogólnopolskiej oraz czasopism naukowych i specjalistycznych, a także wydawnictw zwartych publikowanych w języku polskim, angielskim, niemieckim, czeskim, francuskim i rosyjskim – w Polsce i poza jej granicami w latach 1914-2014; opracowanie: Dział Bibliografii Wojskowej CBW, osoba odpowiedzialna: Maksymilian Sokół-Potocki; termin realizacji: październik 2013 – sierpień 2014 r.

7. *Opracowanie inwentaryzacji i wstępnej dokumentacji konserwatorskiej samochodu Cadillac Fleetwood Special Józefa Piłsudskiego*; źródło finansowania: środki własne; Projekt realizowany w ramach Społecznego Zespołu ds. Opracowania Inwentaryzacji i Wstępnej Dokumentacji Konserwatorskiej Samochodu Cadillac Fleetwood Special Józefa Piłsudskiego. Cel: wprowadzenie w świadomość społeczną samochodu Cadillac Fleetwood Special Józefa

Piłsudskiego, unikatowego zabytku, związanego w szczególny sposób z historią naszego narodu, inwentaryzacja oraz przygotowanie dokumentacji konserwatorskiej samochodu, opracowanie programu odbudowy tego zabytku techniki i historii; projekt realizowany przez pracowników CBW w zakresie inwentaryzacji oraz przygotowanie dokumentacji konserwatorskiej; osoba odpowiedzialna: dr Jan Tarczyński; termin realizacji: luty 2013 r. – listopad 2014 r.

8. *15 sierpnia – Święto Wojska Polskiego: tradycja i współczesność*; źródło finansowania: środki własne, projekt realizowany we współpracy z MON, Departamentem Wychowania i Promocji Obronności, Centralnym Archiwum Wojskowym im. mjr. Bolesława Waligóry, Wojskowym Centrum Edukacji Obywatelskiej, Muzeum Wojska Polskiego oraz Instytutem Polskim i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie. Cel: przygotowanie publikacji poświęconej obchodom Święta Wojska Polskiego, obejmującej materiały faktograficzne z lat 1920-2012 pochodzące ze zbiorów Centralnego Archiwum Wojskowego im. mjr. Bolesława Waligóry, Centralnej Biblioteki Wojskowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, Wojskowego Centrum Edukacji Obywatelskiej, Muzeum Wojska Polskiego, Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie oraz jednostek wojskowych, które dostarczyły zdjęcia dokumentujące obchody Święta Wojska Polskiego w miejscach ich codziennej, trudnej służby. Wydawnictwo uzupełniono o bibliografię załącznikową, która zawiera opisy bibliograficzne artykułów oraz wydawnictw zwartych publikowanych w języku polskim i angielskim w Polsce i poza jej granicami w latach 1921-2012; osoba odpowiedzialna: Beata Czekaj-Wisniewska; termin realizacji: czerwiec-sierpień 2013 r. Projekt zakończony w 2013 r. drukiem książki pod tym samym tytułem (ISBN 978-83-63050-13-9).

9. *Polskie nekropolie w Iraku*; źródło finansowania: środki własne, projekt, realizowany we współpracy z Ambasadą Rzeczypospolitej Polskiej w Bagdadzie. Cel: odnalezienie i skatalogowanie polskich miejsc pamięci na terenie Iraku. W ramach współpracy przygotowano, na podstawie zbiorów CBW; szereg opracowań, m.in.: *Groby żołnierzy Armii Polskiej na Wschodzie, w regionie Kurdystanu, Szlak bojowy Wojska Polskiego na wschodzie na terenie Iraku (1942-1943), Ślady pobytu Armii gen. Władysława Andersa w Iraku (1942-1943) – fotografie pomocne w identyfikacji grobów żołnierzy polskich i miejsc stacjonowania*. Opracowania zawierają m.in. materiały ikonograficzne i faktograficzne dotyczące cmentarzy i grobów polskich żołnierzy, zmarłych i pochowanych na terenie Iraku w latach 1942-1943, a także mapy szlaku bojowego Armii Polskiej na Wschodzie itp.; projekt, realizowany przez Ośrodek Informacji Naukowej CBW, osoba odpowiedzialna: Joanna Kurczab; termin realizacji: bezterminowo.

10. *Powstanie Styczniowe w zbiorach Centralnej Biblioteki Wojskowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie oraz Biblioteki Litewskiej Akademii Wojskowej im. gen. Jonasa Žemaitisa w Wilnie*; źródło finansowania: środki własne, projekt realizowany we współpracy z Biblioteką Litewskiej Akademii Wojskowej im. gen. Jonasa Žemaitisa w Wilnie. Cel: prezentacja, zgromadzonych w obu bibliotekach materiałów na temat powstania styczniowego oraz współpracy polsko-litewskiej w tym okresie, jako zwieńczenie obchodów 150. rocznicy tego wielkiego wydarzenia w historii obu narodów. Projekt zakończony prezentacją wystawy „Powstanie Styczniowe w zbiorach Centralnej Biblioteki Wojskowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie oraz Biblioteki Litewskiej Akademii Wojskowej im. gen. Jonasa Žemaitisa w Wilnie”; projekt realizowany w 2013 r. przez Dział Zbiorów Specjalnych CBW i Ośrodek Informacji Naukowej; osoby odpowiedzialne: Renata Jabłkowska-Marek, Bożena Chlebicka-Abramowicz; termin realizacji: 4 czerwca 2013 r. – 21 stycznia 2014 r.

11. *Przeniesienie na nośnik cyfrowy oraz utworzenie bazy z przeglądarką oryginalnych stron gazety wojskowej „Wiarus. Organ Podoficerów Wojska Lądowego i Marynarki Wojennej” z lat 1930-1939*; źródło finansowania: dofinansowanie ze środków MNiSW w ramach działalności upowszechniającej naukę. Cel: przeniesienie na nośnik cyfrowy oraz utworzenie bazy oryginalnych stron gazety wojskowej „Wiarus. Organ Podoficerów Wojska lądowego i Ma-

rynarki Wojennej” z lat 1930-1939; projekt realizowany przez Dział Zbiorów Głównych; osoba odpowiedzialna: Beata Czekaj-Wiśniewska; termin realizacji: lipiec-grudzień 2013 r.

12. *Sztab Generalny Wojska Polskiego 1918-2013. Bibliografia selektywna*; źródło finansowania: środki własne. Cel: opracowanie materiału źródłowego, publicystycznego i naukowego, a następnie przygotowanie bibliografii, obejmującej zbiór artykułów oraz wydawnictw zwartych w języku polskim, angielskim i niemieckim o historii i dzisiejszych dokonaniach Sztabu Generalnego Wojska Polskiego; opracowanie: Dział Bibliografii Wojskowej CBW; osoba odpowiedzialna: Maksymilian Sokół-Potocki; termin realizacji: marzec – październik 2013 r., projekt zakończony drukiem książki pod tym samym tytułem (ISBN 978-83-63050-14-6).

13. *Wigilie polskiego żołnierza* (wyd. 3); źródło finansowania: środki własne, projekt realizowany we współpracy z Departamentem Wychowania i Promocji Obronności, Centralnym Archiwum Wojskowym im. mjr. Bolesława Waligóry oraz Instytutem Polskim i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie. Cel: prezentacja bogatego materiału faktograficznego, pochodzącego ze zbiorów instytucji i jednostek wojskowych, uporządkowany i podzielony chronologicznie, począwszy od walk Legionów Polskich o niepodległą Ojczyznę, poprzez dwudziestolecie międzywojenne, II wojnę światową, okres powojenny, aż do czasów współczesnych; osoby odpowiedzialne: Krzysztof Sikora, Beata Czekaj-Wiśniewska, Aleksandra Skrabacz, Andrzej Wesołowski, Jan Tarczyński; termin realizacji: listopad – grudzień 2013 r. Projekt zakończony drukiem książki pod tym samym tytułem (ISBN 978-83-63050-15-3).

14. *Wojsko Polskie w Afganistanie: Bibliografia selektywna*; źródło finansowania: środki własne. Cel: opracowanie materiału źródłowego, publicystycznego i naukowego, a następnie przygotowanie bibliografii na temat udziału polskich żołnierzy w misji stabilizacyjnej Międzynarodowych Sił Wsparcia Bezpieczeństwa (ISAF) w Islamskiej Republice Afganistanu, obejmującej artykuły z prasy ogólnopolskiej i wojskowej oraz czasopism naukowych i specjalistycznych, a także wydawnictw zwartych publikowanych w latach 2001-2013 w języku polskim i angielskim, w Polsce i poza jej granicami; opracowanie: Dział Bibliografii Wojskowej CBW, osoba odpowiedzialna: Maksymilian Sokół-Potocki; termin realizacji: styczeń-kwiecień 2013 r. Projekt zakończony drukiem książki pod tym samym tytułem (ISBN 978-83-63050-12-2).

KSIĄŻNICA PODLASKA im. ŁUKASZA GÓRNICKIEGO W BIAŁYMSTOKU

1. *Naukowa edycja krytyczna „Pism rozproszonych” Zygmunta Glogera w trzech tomach*; projekt realizowany we współpracy z Katedrą Badań Filologicznych „Wschód – Zachód” (Wydział Filologiczny Uniwersytetu w Białymstoku); źródło finansowania: Narodowy Program Rozwoju Humanistyki (MNiSW). Cel: wydanie w formie III-tomowej edycji ponad ośmiuset artykułów (dotąd nie publikowanych jako całość) tego wybitnego badacza i literata, pisanych na przestrzeni jego całego życia (1845-1910); zespół badawczy: prof. J. Ławski (kierownik projektu); prof. A. Sitarska, J. Leończuk, G. Kowalski, Ł. Zabielski, D. Znamierowski; termin realizacji: 2013-2017.

KSIĄŻNICA POMORSKA im. STANISŁAWA STASZICA W SZCZECINIE

1. *Internetowa Encyklopedia Pomorza Zachodniego pomeranica.pl*; źródło finansowania: Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, wspólny projekt Książnicy Pomorskiej i Fundacji sedina.pl. Cel: promocja i upowszechnianie wiedzy o regionie. W pierwszym roku funkcjonowania projektu wypracowano metodologię pracy, opracowano i wprowadzono do bazy danych 955 haseł związanych z Pomorzem Zachodnim. Wszystkie hasła wyposażone są w bibliografię, przypisy oraz, w miarę możliwości, w grafikę. Hasła te, inaczej niż w Wikipedii, zostały znormalizowane tak, aby stanowiły rzetelne źródło informacji o regionie i – obok logo – znak rozpoznawczy Encyklopedii Pomorza Zachodniego pomeranica.pl. W ramach współpracy hasła funkcjonujące już w Internetowej Encyklopedii Szczecina poddawane są weryfikacji i standaryzacji przed przeniesieniem do encyklopedii pomera-

nica.pl; koordynator projektu: Sylwia Wesołowska (Książnica Pomorska); termin realizacji: projekt kontynuowany.

2. *Wydanie albumu „Szczecin oczami Andrzeja Wajdy. Rok 1948”*; źródło finansowania: środki własne. Cel: przedstawienie widoków Szczecina w 1948 r., zniszczonego przez naloty dywanowe na miasto. Album jest dokumentacją secesji szczecińskiej, utrwalonej w grafikach młodego Andrzeja Wajdy, ówczesnego studenta Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Album zawiera współczesne fotografie tych samych obiektów oraz komentarz historyka sztuki; osoby odpowiedzialne: dr Wojciech Łopuch, mgr Cecylia Judek; projekt zakończony w 2013 r. drukiem książki *Andrzej Wajda: Szczecin 1948* (ISBN 978-83-64070-00-6).

POLSKA AKADEMIA NAUK BIBLIOTEKA GDAŃSKA

1. *Dokumentacja ikonograficzna zabytkowych budowli Gdańska* – kartoteka na nośnikach elektronicznych; źródło finansowania: Fundacja Biblioteki Gdańskiej i Urząd Miasta Gdańska; współpartnerzy: Muzeum Historyczne Miasta Gdańska; zespół PAN BG: Helena Dzienis, Krystyna Jackowska-Sarnowska, Wanda Pętlicka, Anna Wytyk; termin realizacji: od 2004 r., kontynuacja.

2. *Edition of Hevelius' Correspondence*; międzynarodowy projekt mający na celu przygotowanie krytycznego wydania korespondencji Jana Heweliusza; organizacja i pozyskiwanie funduszy: International Committee for the Edition of Hevelius' Correspondence; współpartnerzy: Uniwersytet w Ratyźbonie, Biblioteka Narodowa w Paryżu, Observatoire de Paris, Instytut Historii PAN; zespół PAN BG: dr Maria Pelczar i dr Maria Otto; termin realizacji: od 2011 r., kontynuacja.

3. *Gdańsk w literaturze: bibliografia od roku 997 do dzisiaj*. Cel: opracowanie pierwszych trzech tomów (do roku 1814); źródło finansowania: Urząd Miasta Gdańska; koordynator: dr Zofia Tylewska-Ostrowska, zespół: Dagmara Binkowska, Ewa Chmielewska-Tomczak, Roman Dziegielewski, Agata Larczyńska, Tomasz Larczyński, Magdalena Madeja-Grzyb, Beata Meller, Maria Otto, Ewa Penkalla, Maria Sokołowska, Urszula Szybowska, Anna Walczak; termin realizacji: 2008-2015.

4. *Muzyczne Dziedzictwo Miasta Gdańska*; źródło finansowania: Urząd Miasta Gdańska. Cel: wydanie kolejnej płyty CD z nagraniami utworów pochodzących z rękopiśmiennych zbiorów muzycznych PAN BG (vol. 5: *Kantaty Wielkanocne*); koordynator: Agnieszka Kubiak, współpartnerzy: Akademia Muzyczna w Gdańsku, Goldberg Baroque Ensemble pod kier. Andrzeja Szadejki; termin realizacji: od 2008 r., kontynuacja.

WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA im. EMANUELA SMOŁKI W OPOLU

1. *Rozwój Pracowni Digitalizacji Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu*; źródło finansowania: dotacja pozyskana z Narodowego Instytutu Audiowizualnego grant nr 00242/13/NInA; koordynator: Rafał Kurdziel, zespół realizujący: Dział Wspomagania Procesów Bibliotecznych WBP w Opolu. Cel: digitalizacja kolekcji cennych i wymagających ochrony starodruków i innych zbiorów Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu. Przewiduje się możliwość digitalizacji również zabytkowych materiałów bibliotecznych instytucji, które przystąpią do konsorcjum digitalizacyjnego (zbiory klasztorów, parafii, muzeów, bibliotek, osób prywatnych). Większość ucyfrowionych materiałów udostępniana jest na stronach Opolskiej Biblioteki Cyfrowej i Europeany; termin realizacji: IV kw. 2013 r. – 2014 r.

WOJEWÓDZKA I MIEJSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA im. C. NORWIDA W ZIELONEJ GÓRZE

1. *Bibliografia Ziemi Lubuskiej za lata (1945) 1987-2013*, elektroniczna baza bibliograficzna dostępna przez Internet; źródło finansowania: środki własne. Cel: przedstawienie piśmiennictwa dotyczące regionu stanowiącego poważny materiał źródłowy dla prac badawczych

przedstawicieli wielu dyscyplin naukowych. W bibliografii uwzględnione są wydawnictwa zwarte i ciągłe, zarówno publikacje naukowe, jak i artykuły prasowe, a także fragmenty obszerniejszych prac na temat regionu. Baza bibliograficzna obejmuje piśmiennictwo od 1987 r. i uzupełniana jest na bieżąco. Sukcesywnie wprowadzane są opisy z lat 1945-1986; projekt realizowany przez Dział Informacji Regionalnej i Bibliograficznej Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. C. Norwida w Zielonej Górze; zespół: Anna Urbaniak (koordynator), Alina Matuszewicz, Małgorzata Ulanicka, Monika Gumienna, dr Paweł Liefhebber, dr Przemysław Bartkowiak; termin realizacji: bezterminowo.

2. „*Bibliotekarz Lubuski*” czasopismo wydawane przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich – Zarząd Okręgu w Zielonej Górze oraz Pro Libris – wydawnictwo Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. C. Norwida w Zielonej Górze; źródło finansowania: środki własne. Cel: wydanie następujących numerów tego czasopisma 2(34)2012/1(35)2013, 2(36)2013; termin realizacji: bezterminowo.

3. *Elektroniczna baza katalogowa starodruków w formacie Prolib M21/STD*; źródło finansowania: środki własne. Cel: rozwój ogólnodostępnej, nowoczesnej bazy elektronicznej skupiającej komplet rekordów bibliograficznych księgozbioru historycznego zielonogórskiej ksiąźnicy, stanowiący poważny materiał źródłowy do prac badawczych dla przedstawicieli wielu dyscyplin naukowych; projekt realizowany od 2002 r. przez Dział Zbiorów Specjalnych Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. C. Norwida w Zielonej Górze; zespół: Alicja Lipińska (koordynator), Maria Radziszewska; termin realizacji: bezterminowo.

4. *Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne „Pro Libris”*; źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie z MKiDN. Cel: wydanie przez Pro Libris – wydawnictwo Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. C. Norwida w Zielonej Górze następujących numerów tego czasopisma: 1(42), 2(43), 3(44), 4(45)2013; termin realizacji: bezterminowo.

5. *Muzeum Ilustracji Książkowej*; źródło finansowania: środki własne. Cel: prezentacja narodowych i europejskich walorów ikonografii na przykładzie heterogenicznych dokumentów, poczynając od rękopiśmiennych i drukowanych kodeksów, poprzez czasopisma, zabytkową kartografię, notacje muzyczne, oryginalne projekty ilustracji. Poprzez położenie akcentów na związki eksponatów z historią Środkowego Nadodrza – również uświadomienie społeczności lokalnej bogactwa kulturowego tkwiącego w regionalnym dziedzictwie piśmienniczym; projekt realizowany od 2011 r. przez Dział Zbiorów Specjalnych Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. C. Norwida w Zielonej Górze; koordynatorzy: Maria Radziszewska, Alicja Lipińska; termin realizacji: bezterminowo.

6. *News365.pl – miejski portal wymiany informacji dla dziennikarzy i organizatorów wydarzeń medialnych*; źródło finansowania: dofinansowano ze środków Województwa Lubuskiego. Cel: budowa bazy informacji o życiu społeczno-kulturalnym Zielonej Góry; projekt realizowany od grudnia 2010 r.; koordynator: dr Dawid Kotlarek; termin realizacji: bezterminowo.

7. *Oblicza prasy Ziemi Zachodnich w latach 1945-2012*; źródło finansowania: środki własne oraz środki z Uniwersytetu Zielonogórskiego, Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Sulechowie i Instytutu Pamięi Narodowej, Oddział w Poznaniu. Cel: przygotowanie publikacji, przedstawiającej ukazanie roli lokalnej prasy na Ziemiach Zachodnich w perspektywie blisko 70 lat; redakcja naukowa: Andrzej Buck, Przemysław Bartkowiak, Dawid Kotlarek; projekt zakończony w 2013 r. drukiem książki pod tym samym tytułem (ISBN; 978-83-88336-95-9).

8. „*Pro Libris*” nr: 1(42), 2(43), 3(44), 4(45)2013; *Bibliotekarz Lubuski*” nr: 2(34)2012/1(35)2013, 2(36)2013; źródło finansowania: środki własne. Cel: przygotowanie stron internetowych obu czasopism (umieszczenie na nich przedstawionych wyżej numerów a także treści archiwalnych); termin realizacji: bezterminowo.

9. *Wirtualna Biblioteka Norwida* – tworzą ją następujące bazy elektroniczne: Wirtualna Biblioteka Nauki (WBN); źródło finansowania: przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego – do najważniejszych zasobów licencyjnych WBN należy baza pełnotekstowa

ScienceDirect zawierająca wydawnictwa Elsevier (ponad 1700 tytułów, roczniki od 1995) oraz baza pełnotekstowa SpringerLink zawierająca wydawnictwa Springer (ponad 1800 tytułów, roczniki od 1996). Wirtualna Biblioteka Norwida posiada także jedną z najważniejszych światowych baz bibliograficzno-bibliometrycznych – Web of Science. Wszystkie zasoby licencyjne udostępniane są na serwerach wydawców, a większość z nich (w tym m.in. Elsevier, Springer, Web of Science) jest równolegle archiwizowana i udostępniana na serwerach Centrum Otwartej Nauki (CeON). Ibuk to czytelnia online podręczników akademickich i książek naukowych w języku polskim; współfinansowana w ramach projektu „Nowoczesne e-usługi Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. C. Norwida w Zielonej Górze” przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013. Finansowanie do końca 2018 r. Inforlex to baza prawnicza pism podatkowych i orzecznictwa, ujednoliconych aktów prawnych polskich oraz unijnych, komentarzy ekspertów z czasopism INFOR z ostatnich 10 lat. Współfinansowanie jak w przypadku Ibuka. Archiwum Gazety Lubuskiej (dostęp do treści opublikowanych od stycznia 2010 r.). Współfinansowanie jak w przypadku Ibuka. Archiwum Rzeczypospolitej (dostęp do treści opublikowanych od 1993 r.). Współfinansowanie jak w przypadku Ibuka. Archiwum Gazety Wyborczej (dostęp do treści opublikowanych od 1989 r.). Współfinansowanie jak w przypadku Ibuka. Koordynator Wirtualnej Czytelni Norwida Jarosław Głuszek. Resztę zasobów Czytelni stanowią ogólnie dostępne bazy w Internecie.

10. *Zielonogórska Biblioteka Cyfrowa (ZBC)*; współpartner: Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Zielonogórskiego; źródło finansowania: środki własne. Cel: upowszechnianie i popularyzowanie dorobku naukowego środowiska akademickiego, jego zasobów edukacyjnych, udostępnienie w postaci cyfrowej najważniejszych i najstarszych posiadanych zabytków piśmiennictwa polskiego ze szczególnym naciskiem na dokumenty zabytkowe i współczesne regionu lubuskiego; projekt realizowany przez Bibliotekę Uniwersytecką Uniwersytetu Zielonogórskiego przy współpracy z Wojewódzką i Miejską Biblioteką Publiczną im. C. Norwida w Zielonej Górze, od 2005 r.; zespół: Anna Urbaniak (koordynator merytoryczny), Alicja Lipińska (koordynator merytoryczny), Maria Radziszewska, Łukasz Mikołajczuk (koordynator techniczny); termin realizacji: bezterminowo.

11. *Zielonogórskie Studia Bibliotekoznawcze. Zeszyt 5*; źródło finansowania: środki własne. Cel: przygotowanie w cyklu rocznym (jeden tom na rok) recenzowanej publikacji. Tematyka drukowanych tekstów, artykułów dotyczy zagadnień szeroko pojętego bibliotekoznawstwa i jego nauk szczegółowych; redakcja naukowa: Andrzej Buck, Przemysław Bartkowiak, Dawid Kotlarek; projekt dotyczący Zeszytu 5 zakończony w 2013 r. drukiem publikacji pod tym samym tytułem (ISBN 978-83-88336-94-2).

ZAKŁAD NARODOWY im. OSSOLIŃSKICH

1. *Czytanie poetów polskiego oświecenia. Krasicki – Naruszewicz – Trembecki – Karpiński*; źródło finansowania: grant zespołowy Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki nr 0091/NPRH2/H11/81/2013; koordynator: dr hab. Bożena Mazurek (UŚ); uczestnik z ZNiO: dr Paweł Pluta; termin realizacji: 2013-2018.

2. *Dzieje kolekcji monet rzymskich dynastii Sewerów*; źródło finansowania: środki własne. Cel: przygotowanie kolejnego tomu *Katalogu monet antycznych w zbiorach ZNiO*; wykonawca: dr Adam Degler; termin realizacji: 2011-2013.

3. *Znaleziska monet rzymskich z ziem Polski i historycznie z Polską związanych (FMRPL)*; źródło finansowania: grant Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki nr 0047/NPRH2/H11/81/2012 realizowany w Instytucie Archeologii UW; koordynator: prof. dr hab. Aleksander Bursche, uczestnik z ZNiO: dr Adam Degler (Gabinet Numizmatyczno-Sfragistyczny); termin realizacji: 2012-2017.

KONFERENCJE MIĘDZYNARODOWE I KRAJOWE (porządek chronologiczny)

STYCZEŃ

Świadomość i kultura prawna w społeczeństwie obywatelskim: symposium naukowe. Organizacja: Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego; zakres problemowy: problemy dialogowości w demokratycznym państwie prawa, zapewnienie każdemu obywatelowi dostępu do pomocy prawnej, edukacyjne i społeczne cele studenckich poradni prawnych w Polsce i na Opolszczyźnie oraz korzyści płynące z działającego przy Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Opolu Punktu Informacji Prawnej prowadzonego przez studentów Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego; miejsce i termin: Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu, 9.01.2013 r.

Konwersatoria bibliotekoznawcze. Do tej pory zorganizowano trzy cykle spotkań w ramach konwersatoriów bibliotekoznawczych, na które zostali zaproszeni prelegenci z różnych ośrodków akademickich.

II edycja 2012/2013: 15 stycznia 2013 r. – dr hab. Bożena Koredczuk, prof. UW (Uniwersytet Wrocławski) „Kobiety – miłośniczki książek znane i nieznanne. Przyczynek do badań bibliofilstwa polskiego”; 19 lutego 2013 r. – dr hab. Maria Piđtypczak-Majerowicz, prof. Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie „Badanie znaków własnościowych na współczesnych zbiorach bibliotecznych”; 19 marca 2013 r. – prof. dr hab. Anna Migoń (UWr) „Publikowanie w nauce: tradycje i współczesność naukowego ruchu wydawniczego”; 16 kwietnia 2013 r. – prof. dr hab. Małgorzata Komza (UWr) „Dlaczego i jak powinniśmy badać książkę ilustrowaną?”; 21 maja 2013 r. – dr hab. Franciszek Pilarczyk (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Gorzowie Wielkopolskim) „Elementarze polskie II połowy XX wieku”.

III edycja 2013/2014: 20 listopada 2013 r. – dr Małgorzata Górska (Uniwersytet Wrocławski) „Oferty księgarń internetowych a kierunki rozwoju piśmiennictwa”; 18 grudnia 2013 r. – prof. dr hab. Krzysztof Migoń „Bibliologia polityczna czyli pracownicy książki w trybach ideologii”. Organizator: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze, Zielona Góra; termin realizacji: styczeń – maj 2013 r.; listopad – grudzień 2013 r.

Biblioteka Cyfrowa dziś a wyzwania jutra – Digital Library of Today and Challenges of Tomorrow. Międzynarodowa konferencja naukowa zorganizowana w ramach projektu „Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa” współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007–2013, Priorytet XI. Kultura i Dziedzictwo Kulturowe, Działanie 11.1. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym; zakres problemowy: obiekty oryginalne, w szczególności te należące do dziedzictwa narodowego: dobór, zabezpieczanie, konserwacja, obiekty cyfrowe: tworzenie, formaty, jakość, metadane: standaryzacja, przetwarzanie; miejsce i termin: Kraków, 24-25.01.2013 r.

LUTY

Księgozbiór oo. Kamedułów z Bielán w Bibliotece Jagiellońskiej. Konferencja podsumowująca projekt „Zabezpieczenie i opracowanie zbiorów biblioteki Klasztoru oo. Kamedułów na Bielánach w Krakowie”, realizowany w latach 2007-2012, w ramach którego oo. Kameduli przekazali Bibliotece w depozyt na czas nieokreślony księgozbiór klasztorny liczący 11 tys. wol., wśród których znalazło się m.in. 70 inkunabułów, 2130 pozycji z XVI w., 4400 dzieł z XVII w. i 1400 XVIII-wiecznych; w trakcie trwania projektu zabezpieczono, skatalogowano, poddano konserwacji i przeniesiono do bibliotecznego magazynu księgozbiór kamedulski; miejsce i termin: Kraków, 27.02.2013 r.

Seminarium kierowników wojskowych bibliotek oświatowych „Biblioteka przestrzeni dla kreatywnych”. Organizacja: Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie, we współpracy z Departamentem Wychowania i Promocji Obronności MON oraz Klubem Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych w Bydgoszczy; zakres programowy m.in.: działalność bibliotek oświatowych w resorcie obrony narodowej, biblioteki epoki cyfrowej, zbiory specjalne – starodruki „Bernardinum”, uniwersalność i innowacyjność profesji bibliotekarza. Miejsce i termin: Bydgoszcz, Klub Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych w Bydgoszczy, 26-28.02.2013 r.

MARZEC

Nowe technologie w bibliotekach. E-booki na e-regałach: ogólnopolska konferencja. Organizacja: Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu, konferencja współfinansowana przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego; zakres problemowy: nakreślenie wizji bibliotek przyszłości, w których obok tradycyjnej książki funkcjonuje również książka elektroniczna, zapoznanie z możliwościami rynku książki elektronicznej, sposobami wprowadzania e-booków do oferty bibliotecznej; miejsce i termin: Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu, 6.03.2013 r.

Kierunek e-książka. Stare po nowemu – spotkanie w ramach Tygodnia Książki Elektronicznej. Organizacja: Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego; zakres problemowy: zagadnienia związane z e-książkami oraz pokazanie ich mobilności; miejsce: Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 8.03.2013 r.

Konferencja naukowa *NUKAT – autostrada informacji cyfrowej.* Organizacja: Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie; zakres problemowy: podsumowanie doświadczeń z realizacji projektu *NUKAT – Autostrada Informacji Cyfrowej* finansowanego ze środków Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, a także omówienie szczegółowych problemów związanych z działaniami podejmowanymi w ramach tego projektu, do których należały retrokonwersja czasopism ze zbiorów BUW i bibliotek wydziałowych UW, scalanie katalogów lokalnych bibliotek biorących udział w projekcie z katalogiem centralnym NUKAT, modernizacja wyszukiwarki KaRo oraz digitalizacja i publikowanie w elektronicznej bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego (e-bUW) najcenniejszych czasopism ze zbiorów XIX-wiecznych BUW; miejsce i termin konferencji: Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, Warszawa, 18.03. 2013 r.

Joachim Oelhafius i jego następcy. W 400-lecie pierwszej publicznej sekcji zwłok w Polsce – konferencja naukowa; współpartnerzy: Gdański Uniwersytet Medyczny – organizator, Muzeum Narodowe w Gdańsku, Uniwersytet Gdański; udział PAN BG: przygotowanie wystawy „Alchemicy, medycy, uczeni – medycyna na przestrzeni wieków”, wykład dr Marii Otto „Książka medyczna w gdańskich księgozbiorach prywatnych między XV a XVIII w.”; miejsce i termin: Muzeum Narodowe w Gdańsku, 27.03.2013 r.

KWIECIEŃ

Dokumenty elektroniczne tworzone i udostępniane w bibliotekach – konferencja dyrektorów bibliotek publicznych powiatowych i pełniących funkcje powiatowe zorganizowana przez Książnicę Pomorską wraz z Książnicą Stargardzką; zakres tematyczny: digitalizacja zbiorów bibliotecznych, współpraca bibliotek przy tworzeniu Internetowej Encyklopedii Pomorza Zachodniego, wyniki statystyczne bibliotek za 2012 r., stan realizacji PRB i programu Biblioteka+ w regionie; miejsce i termin: Stargard Szczeciński, Książnica Stargardzka, 17-19.04.2013 r.

Otwarta nauka w naszych rękach – od projektu do wdrożenia repozytorium uczelnianego. Organizacja: Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu; zakres problemowy: praktyczne umiejętności projektowania repozytorium uczelnianego; zapoznanie się z oprogramowaniem DSpace oraz administrowanie platformą; tworzenie zespołów i kolekcji; nauka zarządzania grupami użytkowników oraz deponowania pracy w repozytorium; zapoznanie z kwestiami prawa autorskiego i zagadnieniami upowszechnienia dorobku naukowego w sieci; miejsce i termin: Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu, Poznań 16.04.2013 r.

Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. II konferencja naukowa Konsorcjum BazTech pod patronatem Jego Magnificencji Rektora Politechniki Poznańskiej prof. dr. hab. inż. Tomasza Łodygowskiego. Organizacja: Biblioteka Politechniki Poznańskiej wraz z Biblioteką Politechniki Krakowskiej i Biblioteką Główną Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy; zakres problemowy: przegląd zagadnień związanych z tworzeniem i udostępnianiem polskich bibliograficznych baz danych oraz wyznaczenie takich kierunków dalszego rozwoju, które pozwolą zwiększyć powszechny i otwarty dostęp do polskich publikacji naukowych, oraz upowszechnienie wiedzy o bazach bibliograficznych oraz związanych z nimi zagadnień praw autorskich wśród wydawców polskich czasopism naukowych; miejsce i termin konferencji: Biblioteka Politechniki Poznańskiej, Poznań, 17-19.04.2013 r.

Prawna strona interesu autorów naukowych. Prawo autorskie oraz licencje Creative Commons, Seminarium; organizacja: Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu; zakres problemowy: prawo autorskie, licencje; miejsce i termin konferencji: Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu, Poznań 23.04.2013 r.

MAJ

Elektroniczne źródła informacji, ogólnopolski kurs dokształcający specjalny. Organizacja: Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej; zakres problemowy: sposoby dostępu do książek i czasopism elektronicznych oraz ich funkcjonalność, e-książki w bibliotece naukowej, konsorcja czasopism elektronicznych, Open Access – serwisy i polityka wydawców, czasopisma naukowe w Web of Science, ewaluacja dorobku publikacyjnego w szkole wyższej, wyszukiwanie wieloaspektowe w wybranych serwisach, technologie wspomagające zarządzanie i dostęp do e-źródeł informacji, wybrane zagadnienia prawa autorskiego; udział: 17 osób, w większości pracownicy bibliotek naukowych oraz branżowych ośrodków informacji w kraju; miejsce i termin kursu: Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej, Wrocław, 8-10.05.2013 r.

Savoir-vivre współczesnego bibliotekarza bez tajemnic. Warsztaty w ramach XXVII Forum Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych SBP. Organizacja: Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej; zakres problemowy: szkolenie dotyczące form zachowania i sposobów prowadzenia rozmowy przy obsłudze czytelników oraz ubioru i kosmetyki służbowej; miejsce i termin konferencji: Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej, Gliwice, 9.05.2012 r.

Ludzie książki Pomorza Zachodniego; I symposium naukowe zorganizowane przez Książnicę Pomorską im. Stanisława Staszica wspólnie z Zachodniopomorskim Okręgiem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich; zakres problemowy: zachodniopomorskie bibliotekarstwo, księgarstwo, wydawnictwa, biografie bibliotekarzy, księgarzy, edytorów; miejsce i termin: Szczecin, Książnica Pomorska, 14.05.2013 r.

IX Ogólnopolskie Forum Wojskowych Bibliotek i Ośrodków Informacji Naukowej. Organizacja: Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie we współ-

pracy z Biblioteką Główną Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni; zakres programowy: zarządzanie przez jakość, czyli polityka gromadzenia zbiorów, funkcjonowanie Resortowej Sieci Bibliotecznej Sił Zbrojnych RP, Nowoczesne technologie informacyjne w bibliotece; miejsce i termin: Gdynia, Biblioteka Główna Akademii Marynarki Wojennej, 14-17.05.2013 r.

IV Forum Opolskich Środowisk Literackich: Trudna sztuka reportażu. Organizacja: Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu; zakres problemowy: teoria i praktyka reportażu, promocja współczesnej literatury reportażowej. Reportażysty z miejscowego oddziału Związku Literatów Polskich, lokalnych periodyków oraz radia i telewizji przedstawiali obraz współczesnego świata z jego problemami, dotyczącymi przede wszystkim kondycji człowieka we wszystkich jej aspektach oraz relacji społecznych; miejsce i termin: Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu, 21.05.2013 r.

Milion rekordów bibliograficznych w Komputerowym Katalogu Zbiorów Bibliotek Uniwersytetu Jagiellońskiego; uroczyste spotkanie emerytowanych i obecnych katalogerów UJ z bibliotek wydziałowych i instytutowych UJ, Biblioteki Medycznej CM UJ oraz z Biblioteki Jagiellońskiej; zakres problemowy: historia KKZBUJ, analiza statystyczna, dynamika przyrostu bazy, różnorodność typów katalogowanych dokumentów, nowe formy dokumentów, oprogramowanie, współpraca lokalna i z Centrum NUKAT; miejsce i termin: Kraków, 22.05.2013 r.

Biblioteka w przestrzeni edukacyjnej. Bibliotekarz 2.0 – nowoczesność na bazie tradycji. II Międzynarodowa Konferencja Naukowa. Organizacja: Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie i Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UP; zakres problemowy: media społecznościowe, zawód bibliotekarza, użytkownicy i usługi, współpraca bibliotek, innowacje w bibliotekach; miejsce i termin: Kraków, 23-24.05.2013 r.

Ocena nauki i dorobku naukowców. Założenia a praktyka. Seminarium. Organizacja: Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu; zakres problemowy: przedstawienie założeń i praktycznych kwestii związanych z oceną nauki i dorobku naukowego; miejsce i termin: Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu, Poznań, 28.05.2013 r.

CZERWIEC

Biblioteka w komórce? Przyszłość usług bibliotecznych. Międzynarodowa Konferencja Bibliotek Uniwersytetu Łódzkiego. Library in a Cell Phone? The Future of the Library Services; zakres problemowy: przyszłość usług bibliotecznych, ich mobilność, dostosowanie usług do potrzeb społeczeństwa informacyjnego, wyzwania stojące przed bibliotekarstwem w związku z rozwojem technologii informacyjnych i elektronicznych, dostęp do usług informacyjnych za pomocą urządzeń mobilnych; miejsce: Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 4-6.06.2013 r.

Stefan Flukowski – oblicza człowieka i poety; symposium naukowe zorganizowane przez Książnicę Pomorską im. Stanisława Staszica w Szczecinie wspólnie z Zakładem Teorii i Antropologii Literatury Instytutu Polonistyki i Kulturoznawstwa Uniwersytetu i Miejską Biblioteką Publiczną im. S. Flukowskiego w Świnoujściu; zakres tematyczny: literatura polska, polska awangarda poetycka XX w., warsztaty interpretacyjne; miejsce i termin: Świnoujście, Miejska Biblioteka Publiczna im. Stefana Flukowskiego, 10.06.2013 r.

IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Bibliotekarz uwolniony – deregulacja czy degradacja?”. Organizacja: Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku; zakres problemowy: skutki deregulacji zawodu dla bibliotekarzy i bibliotek naukowych, w tym kwestia dostępu do zawodu i zasad awansowania, a także propozycje dotyczące metod sprawdza-

nia wiedzy, umiejętności oraz dorobku naukowego bibliotekarza; miejsce i termin: Biały-
stok, 12-14.06.2013 r.

I Ogólnopolskie Forum Bibliotek Pedagogicznych: „Miejsce biblioteki pedagogicznej w zmieniającej się przestrzeni edukacji i informacji”. Organizacja: PBW Kraków wspólnie z IINiB UP; zakres problemowy: biblioteka pedagogiczna jako ośrodek pedagogiki informacyjnej i mentor edukacji medialnej, nowa rola i nowe formy pracy bibliotek pedagogicznych w przestrzeni regionalnej i lokalnej, biblioterapia w bibliotekach pedagogicznych, współcześni użytkownicy bibliotek pedagogicznych, prezentacje wybranych bibliotek pedagogicznych, współpraca bibliotek pedagogicznych z bibliotekami szkolnymi; Kraków, 13-14.06.2013 r.

IV Wrocławskie Spotkania Bibliotekarzy (Fourth Wrocław Meetings of the Librarians), międzynarodowa konferencja naukowa. Organizacja: Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej; zakres tematyczny: biblioteka w uczelni, regionie i chmurze, dokumentowanie dorobku naukowego, źródła elektroniczne w bibliotece i na rynku; warsztaty DONA w Alephie, warsztaty RDA w Bibliotece Kongresu w Waszyngtonie; uczestnicy: ponad 150 przedstawicieli, m.in. z USA, Niemiec, Słowacji, Litwy, Ukrainy, Finlandii, Holandii, Macedonii, Węgier i Polski; miejsce i termin konferencji: Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej, Wrocław, 19-21.06.2013 r.

Współczesne bezpieczeństwo kulturowe i kultura bezpieczeństwa. IV Międzynarodowa Konferencja Naukowa. Organizacja: Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie, we współpracy z Instytutem Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Zakres programowy: kultura bezpieczeństwa, bezpieczeństwo kulturowe, spotkania kultur z perspektywy bezpieczeństwa – szanse i zagrożenia, rola i znaczenie kultury bezpieczeństwa w życiu człowieka, trychotomiczna struktura kultury bezpieczeństwa (media – odbiorcy – rzeczywistość społeczna). Miejsce i termin: Warszawa, Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, 20.06.2013 r.

Bezpiecznie i kompleksowo w Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej. Konferencja podsumowująca realizację projektu „Bezpieczne i kompleksowe udostępnienie zasobów cyfrowych Uniwersytetu Jagiellońskiego w sieci Internet. Etap I”, współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, Oś Priorytetowa 1. Warunki dla rozwoju społeczeństwa opartego na wiedzy, Działanie 1.2. Rozwój Społeczeństwa Informacyjnego; zakres problemowy: zamysł i zakres projektu, inwestycje, kierunki rozwoju JBC, zbiory objęte projektem: unikatowość, związki z regionem, zbiory muzyczne i prawnicze, współpraca z jednostkami UJ w zakresie udostępniania zbiorów cyfrowych w Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej; miejsce i termin: Kraków, 21.06.2013 r.

Polsko-Niemieckie Kolokwium Bibliotekarskie. Organizacja: Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu, współorganizator: Biblioteka Uniwersytetu Europejskiego Viadrina; zakres problemowy: zarządzanie wiedzą, szkolenia informacyjne, digitalizacja zbiorów oraz kwestie organizacyjne dotyczące wspólnych działań; miejsce i termin: Biblioteka Uniwersytetu Europejskiego Viadrina, Ślubice, 26.06.2013 r.

WRZESIEŃ

XV Ogólnopolskie Warsztaty Języka Haseł Przedmiotowych BN i Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej. Organizacja: Biblioteka Narodowa; w warsztatach uczestniczyło ponad 200 osób z bibliotek wszystkich typów z całej Polski. Uczestnicy wysłuchali 19 referatów wygłoszo-

nych przez prelegentów reprezentujących, obok BN, biblioteki wojewódzkie, pedagogiczne, specjalistyczne oraz ośrodki naukowe. Tematyka wystąpień obejmowała w szczególności kwestie wyrażania zakresu chronologicznego i geograficznego, rozwiązania w zakresie stosowania tematów i określników chronologicznych, propozycje zmian w opracowaniu materiałów z zakresu szkolnictwa zawodowego. W szerszej dyskusji dotyczącej kierunku rozwoju JHP BN zastanawiano się nad stopniem uszczegóławiania słownictwa oraz rozważano możliwości zmniejszenia roli określników na rzecz budowania wielowyrazowych tematów. Porównano także hasła przedmiotowe ze słowami kluczami stosowanymi w nowej Cyfrowej Bibliotece Narodowej Polona. Zaprezentowano także stan prac nad Poradnikiem UKD, tłumaczeniem pliku wzorcowego oraz nad *Tablicami skróconymi UKD*. Omówiono też organizację zbiorów z wolnym dostępem do półek z użyciem UKD. Przedstawiono wykorzystanie systemów klasyfikacji do tworzenia ontologii dziedzinowych; miejsce i termin: Biblioteka Narodowa, 11-13.09. 2013 r.

8. *Forum Młodych Bibliotekarzy „Biblioteka – twój czas – twoje miejsce”*; współorganizatorzy: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Olsztynie, Miejska Biblioteka Publiczna w Olsztynie; zakres problemowy: miejsce bibliotekarzy i bibliotek we współczesnym i przyszłym świecie oraz szanse rozwoju zawodowego i osobistego; możliwości kariery w bibliotece, kreatywność bibliotekarzy, asertywność i komunikacja z klientem, praca z seniorami, dziećmi i młodzieżą; cyfrowa oferta bibliotek, self publishing, współpraca bibliotek z innymi instytucjami; miejsce i termin konferencji: Olsztyn, Biblioteka Uniwersytecka UWM, 12-13.09.2013 r.

Rola biblioteki w zakresie parametryzacji uczelni. 28. Forum Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych SBP przy Zarządzie Okręgu w Katowicach. Organizacja: Biblioteka Główna Politechniki Częstochowskiej; zakres problemowy: płaszczyzny i formy współpracy biblioteki z uczelnią w zakresie parametryzacji uczelni, bibliografie publikacji pracowników naukowych, narzędzia bibliometryczne i ich wykorzystanie, szkolenia i instruktaże w zakresie narzędzi bibliometrycznych prowadzone przez bibliotekarzy; miejsce i termin konferencji: Częstochowa, 18.09.2013 r.

Dylematy opracowania – V Ogólnopolska Konferencja Naukowa. Organizacja: Biblioteka Główna Uniwersytetu Szczecińskiego, zakres problemowy: opracowanie zbiorów bibliotecznych – książek, czasopism, zbiorów specjalnych, materiałów bibliotecznych na nośnikach elektronicznych, współpraca z NUKAT, normy opracowania a oczekiwania użytkowników; miejsce i termin: Szczecin, 18-20.09.2013 r.

Ekologia informacji w regionalnym środowisku edukacyjnym. II ogólnopolska konferencja naukowa. Organizacja: Biblioteka Uczelniana Akademii Pomorskiej w Słupsku, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku oraz Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich; zakres problemowy: badanie wartości informacji; odpowiedzialność za informację i związane z tym skutki społeczne; relacje między informacją a zdrowiem człowieka, zarządzanie informacją w pracy, w domu, w społeczeństwie; ocena jakości usług informacyjnych; informacja naukowa wobec zachodzących zmian; badanie potrzeb informacyjnych użytkowników; badanie metod przechowywania informacji; rozwój (ewolucja) środowiska informacyjnego; selekcja i utylizacja informacji; rola kultury informacyjnej w tworzącym się społeczeństwie wiedzy; miejsce i termin konferencji: Słupsk, 20.09.2013 r.

Jak skutecznie prowadzić rzecznictwo na rzecz bibliotek; konferencja dyrektorów bibliotek publicznych powiatowych i pełniących funkcje powiatowe zorganizowana przez Książnicę Po-

morską wraz z Miejską i Powiatową Biblioteką w Myśliborzu; zakres tematyczny: promocja i rzecznictwo bibliotek wśród lokalnej społeczności i władz samorządowych; miejsce i termin: Myślibórz, Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Myśliborzu, 25-27. 09.2013 r.

IV Konferencja Regionalna Programu Rozwoju Bibliotek „Lubię to! Biblioteka w przestrzeni wirtualnej i rzeczywistej”. Organizacja: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze. Współorganizator: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Z. Herberta w Gorzowie Wielkopolskim; zakres tematyczny: analiza i wymiana doświadczeń na temat strategii promowania placówek bibliotecznych, ze zwróceniem szczególnej uwagi na ich skuteczność marketingową w odniesieniu do wybranych aspektów kulturalnych i społecznych; miejsce i termin: Zielona Góra 25.09.2013 r.

Epika antyczna i jej kontynuacje w literaturze nowołacińskiej i bizantyjskiej – CV Zjazd i Konferencja Polskiego Towarzystwa Filologicznego; spotkanie nauczycieli, lektorów języków klasycznych oraz osób, którym bliskie są sprawy nauczania języka łacińskiego oraz kultury antycznej na wszystkich szczeblach edukacji; współpartnerzy: Koło Gdańskie Polskiego Towarzystwa Filologicznego (organizator), Katedra Filologii Klasycznej Uniwersytetu Gdańskiego, PAN Biblioteka Gdańska; miejsce i termin: Ratusz Głównego Miasta i Dom Uphagena w Gdańsku oraz PAN Biblioteka Gdańska, 26-28.09.2013 r.

PAŹDZIERNIK

Zabezpieczanie zbiorów bibliotecznych. Konferencja Naukowa Dyrektorów Bibliotek Publicznych i Naukowych Zachodniopomorskiego Porozumienia Bibliotek oraz Stowarzyszenia Krajowego Bibliotek Meklemburgii Pomorze Przednie; zakres tematyczny: analiza problemu i historyczna, nowe technologie, cyfryzacja zbiorów; miejsce i termin: Gross Raden (Niemcy), Archäologische Freilichtmuseum, 7-9.10.2013 r.

Międzynarodowe Sympozjum Naukowe „Biblioteka jako trzecie miejsce” (Internationales Wissenschaftliches Symposium Die Bibliothek als ein dritter Ort; International Scientific Symposium Library as the third place) z udziałem przedstawicieli polskich bibliotek publicznych i naukowych oraz zagranicznych bibliotek z miast i regionów partnerskich: Zielonej Góry i województwa lubuskiego, z Czech, Danii, Niemiec (Brandenburgia, Saksonia), Norwegii, Rosji, Serbii, Słowacji, USA. Organizacja sympozjum: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze; partnerzy: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, Okręg w Zielonej Górze, Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego; zakres tematyczny: biblioteka w procesie wychowania i wypełniania czasu wolnego dzieci i młodzieży; biblioteka w procesie ustawicznego kształcenia i samokształcenia; biblioteka w procesie normalizacji środowiska życia osób z niepełnosprawnością; biblioteka w procesie animacji kulturalnej środowiska lokalnego; biblioteka w procesie kształtowania i ochrony tożsamości regionalnej, a tym samym poznanie metod pracy bibliotek w różnych krajach i regionach, wymiana myśli i doświadczeń, dzielenie się dobrymi praktykami. Uczestnicy zastanawiali się nad rolą księżnic we współczesnym życiu społecznym i modelem funkcjonowania bibliotek w przyszłości; miejsce i termin: Zielona Góra, 15-17.10. 2013 r.

Konferencja Polskiej Grupy Użytkowników Systemu Aleph – PolALEPH 2013. Organizacja: Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej i firma Aleph Polska; zakres problemowy: zintegrowany system biblioteczny Aleph oraz Alma – system zarządzania biblioteką następnej generacji, grupa PolAleph – idea i działanie; miejsce i termin: Centrum Kongresowe Politechniki Wrocławskiej, Wrocław, 16.10.2013 r.

Sztab Generalny Wojska Polskiego wczoraj i dziś. W 95. rocznicę ustanowienia. Konferencja popularnonaukowa. Organizacja: Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie, we współpracy ze Sztabem Generalnym Wojska Polskiego; zakres tematyczny: historia i terażniejszość Sztabu Generalnego Wojska Polskiego; miejsce i termin: Warszawa, Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, 16.10.2013 r.

Turystyka i sakroturystyka. IV konferencja z cyklu Kultura umysłowa a tożsamość narodowa i europejska, zorganizowana przez Książnicę Pomorską im. Stanisława Staszica w Szczecinie wspólnie z Archiwum Archidiecezjalnym w Szczecinie, ponadto w programie: spotkanie autorskie z ks. kan. Dariuszem Doburzyńskim, autorem książki *Camino znaczy Droga. W 98 dni do Santiago* (Szczecin 2012); zakres problemowy: turystyka religijna współczesna i dawna, regionalne piśmiennictwo krajoznawcze, poznawanie przestrzeni sakralnej jako element budowania tożsamości lokalnej; miejsce i termin: Szczecin, Książnica Pomorska, 17.10.2013 r.

Jak promować badania naukowe z wykorzystaniem otwartych repozytoriów? seminarium naukowe. Organizacja: Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej; zakres problemowy: otwarty dostęp do nauki – idea i założenia, korzyści publikowania w modelu Open Access, prawo autorskie a wolne licencje, warunki umieszczania publikacji w otwartych repozytoriach, otwarte repozytoria – projekt Repozytorium Wiedzy Politechniki Wrocławskiej; miejsce i termin seminarium: Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej, Wrocław, 21.10.2013 r.

IV Seminarium Open Access. Organizacja: Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego; zakres problemowy: polityka Open Access, jej wdrażanie na uczelniach, problemy prawne i organizacyjne, przedstawienie dotychczasowej działalności i doświadczeń związanych z wdrażaniem OA oraz propagowanie idei OA wśród społeczności akademickiej Uniwersytetu Łódzkiego; miejsce i termin: Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 22.10.2013 r.

Warszawskie pracownice konserwacji papieru i skóry. XXIII Sesja Varsavianistyczna. Organizacja: Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego; zakres problemowy: doświadczenia praktyków w zakresie konserwacji zbiorów, kształcenie w tej dziedzinie, ochrona zbiorów w warszawskich bibliotekach i archiwach; miejsce i termin: Warszawa, siedziba Biblioteki, 24.10. 2013 r.

Seminarium „STOP THIEF! Preventing and Investigating Theft from Collections in the Digital Age” – otwarte seminarium w ramach dorocznej konferencji Konsorcjum Europejskich Bibliotek Naukowych (CERL); zakres problemowy: seminarium poświęcone było problematyce kradzieży i bezpieczeństwa zbiorów specjalnych. Udział wzięło ponad 70 pracowników bibliotek narodowych i akademickich z całej Europy. Współorganizatorem tego wydarzenia była Biblioteka Narodowa, jako lider polskiej grupy CERL, skupiającej osiem największych bibliotek naukowych; miejsce i termin: Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, 29.10. 2013 r.

Mikołaja Kopernika Harmonia Sfer. Sesja naukowa w ramach krakowskich obchodów rocznic 540-lecia urodzin i 470-lecia śmierci Mikołaja Kopernika, zorganizowana we współpracy z Wydziałem Fizyki, Astronomii i Informatyki Stosowanej Uniwersytetu Jagiellońskiego; zakres tematyczny: sesji poświęconej życiu i działalności wielkiego uczonego, towarzyszyła wystawa w Bibliotece Jagiellońskiej, na której eksponowano oryginał najśłynniejszego dzieła astronoma *O obrotach sfer niebieskich (De revolutionibus orbium coelestium)*, kilkanaście innych cennych druków z XV, XVI i XVII w., wśród nich pierwsze wydanie *De revolutionibus* z 1543 r., starodruki opisujące teorię geocentryczną, atlasy ilustrujące teorię heliocentrycz-

ną oraz portrety Kopernika i grafiki obrazujące miejsca, z którymi uczony był związany; miejsce i termin: Kraków, 30.10. 2013 r.

Rzecz o Bernardzie z Lublina, zwanym przez potomnych Biernatem. Sesja naukowa w ramach Festiwalu Kultury Rodzimej przy współudziale Fundacji im. Karola E. Lewakowskiego oraz Muzeum Niepodległości w Warszawie; zakres tematyczny: Biernat z Lublina; miejsce i termin: Kraków, 30.10.2013 r.

LISTOPAD

Jak cię widzą tak cię piszą. Budowanie dobrej marki biblioteki. Konferencja Regionalna Programu Rozwoju Bibliotek zorganizowana przez Książnicę Pomorską; zakres tematyczny: wizerunek bibliotek i bibliotekarzy, budowanie marki, kontakty z mediami, promocja i rzecznicтво bibliotek; miejsce i termin: Szczecin, Książnica Pomorska, 5.11.2013 r.

Verba volant, scripta manent: in memoriam kustosza Jana M. Krzemińskiego, sesja naukowa. Organizacja: Biblioteka Gdańska PAN; zakres problemowy: różnorodne tematy zaprezentowane przez filologów, historyków, badaczy kultury, sztuki, muzyki, oświaty i medycyny, którym Jan Krzemiński przez wiele lat służył pomocą merytoryczną w badaniach naukowych; miejsce i termin: Biblioteka Gdańska PAN, 15.11.2013 r.

Modernizacja biblioteki a bezpieczeństwo zbiorów. Konferencja naukowa. Organizacja: Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie; zakres programowy: ochrona zbiorów bibliotecznych, szczególnie w okresie remontów i modernizacji; miejsce i termin: Warszawa, Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, 26.11.2013 r.

Przywrócić pamięć. Historyczne pasje Stanisława Milewskiego. Sympozjum poświęcone dziennikarzowi, historykowi obyczajowości Warszawy, znawcy czasopiśmiennictwa warszawskiego. Organizacja: Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy – Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego, Wydawnictwo „Iskry”, Zakład Prawa i Polityki Penitencjarnej Uniwersytetu Warszawskiego; zakres problemowy: „Więzienia w przekazach z przeszłości Stanisława Milewskiego”, „Pionier badań nad dziejami czasopiśmiennictwa prawniczego”, „Stanisław Milewski – historyk wstydlivej strony Warszawy”; miejsce i termin: Warszawa, Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy – Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego, 26.11.2013 r.

GRUDZIEŃ

Historia Informatyki Polskiej. III Seminarium Sekcji Historycznej PTI. Organizacja: Polskie Towarzystwo Informatyczne i Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej; zakres problemowy: historia informatyki w kraju w XX w.; miejsce i termin konferencji: Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej, Gliwice, 10.12.2012 r.

ZMIANY KADROWE

(porządek alfabetyczny wg nomenklatury jednostek)

Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej:
Anna Wałek – pełnomocnik Rektora PWr ds. Organizacji Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej od 11 października do 31 grudnia 2013 r.
Mirosław Ziótek – dyrektor BG i OINT PWr od 2 stycznia do 31 grudnia 2013 r.

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie:
Elżbieta Golec-Nycz – dyrektor od 1 lutego 2013 r.
Elżbieta-Kochan – zastępca dyrektora od 1 lutego 2013 r.

Biblioteka Główna Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego:
Dobromiła Anhalt – zastępca dyrektora ds. zasobów, od 1 lipca 2013 r.

Biblioteka Główna Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu:
Grażyna Talar – dyrektor do 31.10. 2013 r. – przejście na emeryturę
Barbara Barańska-Malinowska – dyrektor od 01.10.2013 r. (konkurs)

Biblioteka Jagiellońska:
Krzysztof Frankowicz – zastępca dyrektora od 1 października 2013 r.

Biblioteka Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk:
Elżbieta Stelmaszczyk – p.o. dyrektora.

Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie:
dr hab. Jolanta Talbierska – dyrektor od 1 kwietnia 2013 r.
Roman Tabisz – wicedyrektor od 1 maja 2013 r.
Anna Pełka – wicedyrektor od 6 lipca 2013 r.

Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego:
dr Jan Tarczyński – dyrektor od 2 stycznia 2013 r.

Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica:
Bożena Winiarska – zastępca dyrektora od 3 maja 2013 r.
Zakład Narodowy im. Ossolińskich:
mgr inż. Janusz Szczytkowski – wicedyrektor ds. administracyjno-technicznych ZNiO od 1 sierpnia 2013 r.

ODZNACZENIA, NAGRODY (porządek alfabetyczny osobowy)

Izabela Ajdacka (CBW) – Srebrny Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”
Wiesława Alechno (CBW) – Srebrny Medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju”
Maciej Anteki (BJ w Krakowie) – Srebrny Medal za Długoletnią Służbę
Mariola Augustyniak (BUŁ) – Medal UŁ w Służbie Społeczeństwu i Nauce
Elżbieta Barańska (CBW) – Brązowy Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”
Teresa Bednarczyk (BN) – odznaka honorowa „Zasłużony dla Kultury Polskiej”
Bogumiła Błaszczewicz (BG UKW w Bydgoszczy) – Złoty Medal za Długoletnią Służbę
Agnieszka Brachfogel (BN) – odznaka honorowa „Zasłużony dla Kultury Polskiej”
Dorota Breborowicz (WiMBP w Zielonej Górze) – Dyplom Marszałka Województwa Lubuskiego
Bożena Budrewicz (BG PO) – Brązowy Medal za Długoletnią Służbę
Henryk Bułhak (BN) – Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski
Iwona Cieniewska-Zajdel (BUŁ) – Złota Odznaka UŁ
Małgorzata Cieślak (BUŁ) – Złota Odznaka UŁ
Maria Cybulska (BUŁ) – Złota Odznaka UŁ

- Daniel Czarniecki (CBW) – Brązowy Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”
Beata Czekaj-Wiśniewska (CBW) – Srebrny Medal „Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej”
Elżbieta Czerwińska (BG PO) – Złoty Medal za Długoletnią Służbę
Piotr Dobrowolski (CBW) – Srebrny Medal „Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej”
Małgorzata Domagała (WiMBP w Zielonej Górze) – Dyplom Marszałka Województwa Lubuskiego
Barbara Dzierżanowska (BN) – odznaka honorowa „Zasłużony dla Kultury Polskiej”
Janina Gajna (WiMBP w Zielonej Górze) – Dyplom Marszałka Województwa Lubuskiego
Mirosława Gołębiowska (CBS) – Złoty Medal za Długoletnią Służbę
Anna Helbik (BUŁ) – Złota Odznaka UŁ
Elżbieta Hopej (WiMBP im. C. Norwida w Zielonej Górze) – Dyplom Prezydenta Zielonej Góry
Natalia Ismagiłowa (BN) – odznaka honorowa „Zasłużony dla Kultury Polskiej”
Renata Jabłkowska-Marek (CBW) – Srebrny Medal „Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej”
Renata Jabłkowska-Marek (CBW) – Srebrny Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”
Artur Jazdon (BU w Poznaniu) – Nagroda Naukowa Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich im. A. Łysakowskiego za książkę *Wydawcy poznańscy 1815-1914. Kształtowanie środowiska i repertuaru wydawniczego* w kategorii: prace o charakterze teoretycznym, metodologicznym, źródłowym
Izabela Jeżyk-Herbuś (BF – Wałbrzych, PWr) – Srebrny Medal za Długoletnią Służbę
Robert Jędrzejak (CBW) – Srebrny Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”
Andrzej Kaszlej (BN) – Złoty Krzyż Zasługi
Marta Kołomańska (BU w Kielcach) – Srebrny Medal za Długoletnią Służbę
Elżbieta Kopczyńska (CBW) – Srebrny Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”
Ewa Kornecka - Mogielska (BU w Kielcach) – Srebrny Medal za Długoletnią Służbę
Urszula Korzeniewska (WiMBP w Zielonej Górze) – Dyplom Prezydenta Zielonej Góry
Agnieszka Kosińska (BPB) – Srebrny Medal za Długoletnią Służbę
Krystyna Kotlarek (WiMBP w Zielonej Górze) – Dyplom Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Dyplom Prezydenta Zielonej Góry
Magdalena Kowalska (CBW) – Brązowy Medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju”
Agnieszka Kozłowska (CBW) – Brązowy Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”
Anna Krajewska (BN) – Brązowy Krzyż Zasługi
Rafał Krysztofczyk (BUŁ) – Medal UŁ w Służbie Społeczeństwu i Nauce
Krystyna Kuca (WiMBP w Zielonej Górze) – Dyplom Prezydenta Zielonej Góry
Piotr Kuliszewicz (BJ w Krakowie) – Srebrny Medal za Długoletnią Służbę
Jerzy Kunikowski (CBW) – Brązowy Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”
Bożena Łazowska (CBS) – Złoty Medal za Długoletnią Służbę
Barbara Maklakiewicz (BG UKW w Bydgoszczy) – Złoty Medal za Długoletnią Służbę
Alina Matusiewicz (WiMBP w Zielonej Górze) – Dyplom Marszałka Województwa Lubuskiego
Elżbieta Mickiewicz (BPB) – Złoty Medal za Długoletnią Służbę
Anna Teresa Mrówczyńska (BU w Białymstoku) – Złoty Medal za Długoletnią Służbę
Alicja Mróz (CBW) – Srebrny Medal „Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej”
Zofia Barbara Murzińska (BU w Białymstoku) – Srebrny Medal za Długoletnią Służbę
Mariola Nałęcz (BN) – odznaka honorowa „Zasłużony dla Kultury Polskiej”
Katarzyna Niewczas (BN) – odznaka honorowa „Zasłużony dla Kultury Polskiej”
Andrzej Nowak (WiMBP w Zielonej Górze) – Dyplom Prezydenta Zielonej Góry
Elżbieta Oblacewicz (BPB) – Srebrny Medal za Długoletnią Służbę
Anna Opaczyńska-Ofoedu (WiMBP w Zielonej Górze) – Dyplom Prezydenta Zielonej Góry
Alicja Optołowicz-Jagannathan (BG UE w Krakowie) – Złoty Medal za Długoletnią Służbę
Aleksandra Ościk (BUŁ) – Złoty Medal za Długoletnią Służbę

Maria Otto – nagroda naukowa Prezesa Polskiej Akademii Nauk – za badania nad życiem i twórczością Jana Heweliusza oraz za badania kultury antycznej i jej wpływu na nowożytną literaturę gdańską

- Karolina Paćko (CBW) – Brązowy Medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju”
Aneta Pajka (CBW) – Srebrny Medal „Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej”
Aneta Pajka (CBW) – Srebrny Medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju”
Dariusz Paradowski (BN) – Srebrny Krzyż Zasługi
Joanna Piekarska (BN) – odznaka honorowa „Zasłużony dla Kultury Polskiej”
Zdzisław Pietrzyk (BJ w Krakowie) – Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski
Krystyna Piwowarska (CBW) – Srebrny Medal „Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej”
Małgorzata Plebańska (CBW) – Brązowy Medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju”
Aureliusz Potempa (BG UE w Krakowie) – Srebrny Medal za Długoletnią Służbę
Beata Maria Prokop (BU w Białymstoku) – Srebrny Medal za Długoletnią Służbę
Jadwiga Pudełko (BG UE w Krakowie) – Złoty Medal za Długoletnią Służbę
Maria Remisz (BN) – odznaka honorowa „Zasłużony dla Kultury Polskiej”
Dorota Romanowska (BU w Białymstoku) – Srebrny Medal za Długoletnią Służbę
Adam Rosa (WiMBP w Zielonej Górze) – Dyplom Marszałka Województwa Lubuskiego
Piotr Rosłonec (CBW) – Brązowy Medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju”
Robert Rudiak (WiMBP w Zielonej Górze) – Dyplom Prezydenta Zielonej Góry
Wanda Rudzińska (BUW) – Złoty Medal za Długoletnią Służbę
Hanna Rzeźnik (WiMBP w Zielonej Górze) – Dyplom Prezydenta Zielonej Góry
Irena Sawicka (CBW) – Srebrny Medal „Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej”
Monika Simonjetz (WiMBP w Zielonej Górze) – Odznaka Honorowa „Zasłużony dla Kultury Polskiej”
Anna Sobol (BG UP w Krakowie) – Medal Komisji Edukacji Narodowej
Maksymilian Sokół-Potocki (CBW) – Brązowy Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”
Alicja Spaleniak (BU w Poznaniu) – Nagroda Główna im. Andrzeja Wojtkowskiego SBP
Wiesława Studzińska (BUŁ) – Złota Odznaka UŁ
Anna Szacoń (CBW) – Srebrny Medal „Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej”
Marek Szczepaniak (BUŁ) – Złoty Medal za Długoletnią Służbę
Sławomir Szyller (BN) – Złoty Krzyż Zasługi
Katarzyna Szymańska (WiMBP w Zielonej Górze) – Dyplom Prezydenta Zielonej Góry
Beata Krystyna Taraszkiewicz (BU AP w Słupsku) – Medal „W dowód uznania” SBP za zasługi dla bibliotekarstwa oraz SBP
Wojciech Tomaszewski (BN) – Brązowy Krzyż Zasługi
Anna Urbaniak (WiMBP w Zielonej Górze) – Dyplom Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Janina Wielowiejska (BN) – Srebrny Krzyż Zasługi
Elżbieta Woźna (WiMBP w Zielonej Górze) – Dyplom Prezydenta Zielonej Góry
Barbara Woźniak (WiMBP w Zielonej Górze) – Dyplom Marszałka Województwa Lubuskiego
Maria Wrocławska (BUŁ) – Złoty Medal za Długoletnią Służbę
Agnieszka Wyczółkowska (CBW) – Brązowy Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”
Maria Zander (BU w Białymstoku) – Złoty Medal za Długoletnią Służbę
Jadwiga Zegarek (CBW) – Brązowy Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”
Wojciech Zieliński (CBS) – Złoty Medal za Długoletnią Służbę
Małgorzata Zimny (BN) – Medal za Długoletnią Służbę
Anna Żugaj (BG UKW w Bydgoszczy) – Złoty Medal za Długoletnią Służbę

NEKROLOGI

(porządek alfabetyczny osobowy)

Dr Irena Bryll (1940-2013), kustosz dyplomowany, absolwentka filologii polskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu. W 1980 r. obroniła pracę doktorską na Wydziale Filologiczno-Historycznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu. Opublikowała ponad dwadzieścia prac z zakresu literatury polskiej i bibliotekoznawstwa. W latach 1975-1995 pełniła funkcję dyrektora w Bibliotece Głównej Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Opolu. Jako członek Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich działała w Kolegium ds. Koordynacji i Współpracy Bibliotek Opolszczyzny. Przez wiele lat była członkiem Senatu Wyższej Szkoły Inżynierskiej i komisji senackich. Za swoje osiągnięcia, umiejętności organizacyjne oraz działalność naukowo-badawczą i społeczną otrzymała: Złoty Krzyż Zasługi, Nagrodę Prezydenta Miasta Opola za działalność kulturalno-oświatową, medale Zasłużony dla Miasta Opola, Zasłużony dla Opolszczyzny oraz liczne nagrody rektora Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Opolu. W 2005 r. Irena Bryll została wpisana do Księgi Zasłużonych Bibliotekarzy Opolszczyzny (zm. 5 grudnia 2013 r.).

Dr Jadwiga Bzinkowska (1945-2013), absolwentka Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego. Pracowała w Bibliotece Jagiellońskiej w latach 1963-1966 i 1982-2007 oraz w Instytucie Geografii UJ w latach 1967-1981. Poza działalnością biblioteczną prowadziła badania naukowe, była znanym w polskim środowisku badaczem dziejów dawnej kartografii. W swoim dorobku posiada monografie, katalogi wystaw, kilka artykułów. Brała czynny udział w konferencjach naukowych krajowych i zagranicznych.

Mgr Ryszard Grabałowski (1923-2013), absolwent historii na Uniwersytecie Wrocławskim. Od 1950 r. związany z Ossolineum, początkowo jako stypendysta, następnie pracownik Działu Rękopisów, Działu Prac Edytorskich, a w latach 1963-1969 Gabinetu Marksizmu-Leninizmu. Od 1969 r. do odejścia na emeryturę w 1988 r. kierował Działem Kartografii, którego zbiory znacząco powiększył. Był też organizatorem wielu wystaw ze zbiorów ZNiO (zm. 13 listopada 2013 r.).

Barbara Jandzińska, wieloletni pracownik Zakładu Zbiorów Mikrofilmowych, związana z BN ponad 30 lat (zm. 16 marca 2013 r.).

Prof. dr hab. Barbara Koc, wieloletni pracownik Zakładu Rękopisów Biblioteki Narodowej, redaktor „Biuletynu Informacyjnego Biblioteki Narodowej”, wybitna znawczyni literatury XIX i XX w., autorka prac o Józefie Conradzie, Władysławie Reymoncie, Zenonie Przesmyckim i Krzysztofie Kamiliu Baczyńskim, autorka opracowań tomów VIII i IX Katalogu Rękopisów Biblioteki Narodowej i współautorka Inwentarza rękopisów Biblioteki Ordynacji Zamojskiej (zm. 9 sierpnia 2013 r.).

Mgr Halina Kozakiewicz (1938-2013), absolwentka Uniwersytetu Gdańskiego, starszy kustosz, długoletni pracownik Biblioteki Gdańskiej PAN. Zatrudniona w 1961 r., pracowała w Dziale Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów, a od 1985 r. pełniła obowiązki zastępcy kierownika Działu. Związana z Biblioteką do 1999 r., kiedy przeszła na emeryturę (zm. 26 kwietnia 2013 r., w wieku 75 lat).

Hanna Kurowska, wieloletni pracownik Oddziału Rachunkowo-Budżetowego BN (zm. 21 marca 2013 r.).

Maria Labocha (1925-2013), emerytowana kustosz Biblioteki Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej. 1 grudnia 1958 r. podjęła pracę w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej, w Oddziale Opracowania Druków Zwartych na stanowisku starszego referenta administracyjnego. Kolejno awansowała na stanowisko pomocnika bibliotekarza (1959), bibliotekarza (1961), starszego bibliotekarza (1972) i kustosza (1982). Została odznaczona m.in. Brązowym Krzyżem Zasługi (1985) i Złotą Odznaką Politechniki Wrocławskiej. Była członkiem „Solidarności” przy PWR (1980-2013). W 1986 r. przeszła na emeryturę. W latach 1987-1990 pracowała na ½ etatu w Oddziale Opracowania Druków Zwartych (zm. 9 listopada 2013 r.).

Maria Danuta Łomniewska (1914-2013), długoletni pracownik Biblioteki Gdańskiej PAN. Zatrudniona w latach 1954-1974, początkowo pracowała jako pomocnik bibliotekarza, później jako bibliotekarz i starszy bibliotekarz, pełniła obowiązki pracownika naukowo-technicznego w Dziale Udostępniania Zbiorów. Z Biblioteką związana była do czasu przejścia na emeryturę (zm. 19 grudnia 2013 r., w wieku 99 lat).

Mgr Hanna Plutecka (1957-2013), pracownik Biblioteki Uniwersyteckiej w Kielcach od 1987 r. Ostatnim miejscem Jej pracy była Czytelnia Matematyczno-Przyrodnicza.

Mgr Elżbieta Prus (1925-2013), starszy kustosz dyplomowany (1988), absolwentka Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Poznańskiego (1952). Na Politechnice Poznańskiej pracowała od 1947 r. Od 1956 r. zatrudniona jako kustosz dyplomowany pełniła funkcję kierownika Oddziału Udostępniania, Magazynów i Konserwacji Zbiorów Biblioteki Politechniki Poznańskiej. Jako nauczyciel akademicki prowadziła przez 29 lat zajęcia dydaktyczne ze studentami studiów stacjonarnych i zaocznych. Zajmowała się opracowaniem bibliografii publikacji PP, która jako rocznik ukazywała się w Zeszytach Naukowych PP. Przez 35 lat pracy w bibliotece wykształciła wielu pracowników. Została odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (zm. 9 lutego 2013 r.).

Mgr Anna Sokołowska-Gogut (1944-2013), absolwentka Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, kierunek bibliotekoznawstwo i informacja naukowa. Pracę w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego rozpoczęła w 1985 r., początkowo na stanowisku kierownika Oddziału Opracowania Zbiorów oraz kierownika Oddziału Informacji Naukowej. Dyrektor Biblioteki Głównej UEK w latach 1992-2009, do przejścia na emeryturę. Założycielka Fundacji Biblioteki Głównej UEK. Współzałożycielka i przewodnicząca Konsorcjum Bibliotek Kierunków Ekonomicznych w Polsce. W latach 2003-2009 członek Rady Wykonawczej Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich. Odznaczona Medalem Komisji Edukacji Narodowej. Organizatorka konferencji i autorka licznych publikacji naukowych (zm. 9 lipca 2013 r.).

Halina Wołejko, wieloletni pracownik Pracowni Bibliografii Poloników Zagranicznych BN, redaktor roczników „Polonica Zagraniczne. Bibliografia”, związana z BN ponad 30 lat (zm. 27 marca 2013 r.).

Mgr Krystyna Zacharewicz (1936-2013). Po przyjeździe z terenu ówczesnego ZSRR (ośmiokrotnie rodzinie odmawiano zgody na wyjazd do Polski) całe życie zawodowe związała z bibliotekarstwem szczecińskim. Przez wiele lat wyróżniała się w udostępnianiu zbiorów, pracując w filiach bibliotecznych. Szybko awansowała na kierownika filii, w której wprowadziła nowe formy pracy, uzyskując znaczny wzrost odwiedzin bibliotecznych. Kierowała później Oddziałem Opracowania Druków Ciągłych w Dziale

Gromadzenia i Opracowania Zbiorów w Bibliotece Głównej WiMBP w Szczecinie. Dobra organizatorka, przygotowująca nowe kadry do pracy bibliotecznej, odznaczona regionalnym odznaczeniem „Gryf Pomorski” (1973 r.) oraz odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1972 r.). Na emeryturze prowadziła społecznie punkt biblioteczny w Domu Pomocy Społecznej w Szczecinie (zm. 23 października 2013 r.).

Oprac. *Dorota Grabowska*

Tekst wpłynął do Redakcji 29 października 2014 r.

WSKAZÓWKI DLA AUTORÓW

„Przegląd Biblioteczny” drukuje materiały oryginalne i tylko takie, których autor nie zamierza opublikować w innych czasopismach lub pracach zbiorowych.

Teksty artykułów są recenzowane zgodnie z zasadami *double-blind peer review*. Każdy artykuł recenzowany jest przez dwóch recenzentów dobieranych spośród specjalistów problematyki w nim poruszanej, na podstawie jednolitego formularza. Podstawowymi kryteriami oceny artykułu są: zgodność tematu z profilem czasopisma, wartość merytoryczna tekstu, jego organizacja logiczna i forma językowa. O przyjęciu tekstu do publikacji autorzy informowani są w ciągu 6-10 tygodni od otrzymania go przez Redakcję.

Redakcja „Przeglądu Bibliotecznego” uprzejmie prosi autorów o przestrzeganie przedstawionych poniżej zasad przygotowania i przesyłania materiałów do publikacji.

1. ZASADY OGÓLNE

Teksty powinny być napisane w programie WORD w formacie RTF. Artykuł nie powinien przekraczać 36 000 znaków (ze spacjami), a recenzja, sprawozdanie itp. – 14 000 znaków (ze spacjami). Teksty należy nadsyłać w formie elektronicznej na adres e-mail redakcji: przeglad.biblioteczny.iinsb@uw.edu.pl, ewentualnie na płycie CD/DVD wraz z jednym egzemplarzem wydruku na adres: Redakcja „Przeglądu Bibliotecznego”, Wydawnictwo SBP, 00-335 Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7.

Do każdego artykułu należy dołączyć **streszczenie autorskie** w języku polskim o objętości ok. 100 wyrazów (ok. 1000 znaków), słowa kluczowe oraz przekład tytułu artykułu i streszczenia na język angielski. **Streszczenie powinno zawierać następujące informacje: teza/cel artykułu, metody badań, najważniejsze wyniki, wnioski.**

Wydawnictwo SBP i Redakcja „Przeglądu Bibliotecznego” podpisała porozumienie z redakcją „The Central European Journal of Social Sciences and Humanities” (CEJSH) w sprawie elektronicznej publikacji streszczeń prac naukowych ukazujących się w „Przeglądzie Bibliotecznym”. Przedsięwzięcie to nie ma charakteru komercyjnego, a służyć ma popularyzacji polskiego dorobku naukowego. Jeśli Autor nadsyłanego do „PB” artykułu **nie wyraża zgody** na publikację jego abstraktu w CEJSH, prosimy o wyraźne określenie na piśmie swego stanowiska.

Autorzy artykułów proszeni są o przygotowanie odrębnej strony tytułowej, zawierającej tytuł artykułu, nazwisko autora oraz adres do korespondencji i *e-mail*. Zgodnie z zasadami przeciwdziałania zjawiskom *ghostwritingu* i *guest authorship*. Redakcja prosi również, aby na tej stronie ujawnione zostały nazwiska i afiliacje wszystkich osób, które przyczyniły się do powstania artykułu, ich rola i udział w przygotowaniu publikacji (kto jest autorem koncepcji, założeń, metod itp. wykorzystywanych w pracy zgłoszonej do druku; procentowy udział w przeprowadzonych badaniach i opracowaniu artykułu). Redakcja zobligowana jest do poinformowania, iż *ghostwriting* i *guest authorship* są przejawem nierzetelności naukowej, a wszelkie wykryte przypadki muszą być przez Redakcję demaskowane, włącznie z powiadomieniem odpowiednich podmiotów (instytucje zatrudniające autorów, towarzystwa naukowe, stowarzyszenia edytorów naukowych itp.). Redakcja

prosi także o podanie informacji o źródłach finansowania publikacji, wkładzie instytucji naukowo-badawczych, stowarzyszeń i innych podmiotów (*financial disclosure*).

Na pierwszej stronie artykułu powinien być umieszczony jedynie tytuł oraz oświadczenie Autora/Autorów, że tekst przedstawiany redakcji „Przeglądu Bibliotecznego” nie był dotychczas opublikowany ani zgłoszony do publikacji w żadnym innym czasopiśmie. Jeśli tekst był prezentowany na konferencji, należy podać jej szczegółowe dane wraz z ewentualnymi informacjami o publikacji materiałów konferencyjnych. Jeśli artykuł jest częścią przygotowywanej do druku książki, należy podać jej dane oraz planowany termin publikacji. Zapewnienie anonimowości tekstów przekazywanych do recenzji wymaga, aby w tekście artykułu w żadnym miejscu nie była umieszczona informacja umożliwiająca identyfikację autora.

2. ZASADY SZCZEGÓŁOWE OPRACOWANIA ARTYKUŁU

Tekst artykułu powinien być podzielony na nienumerowane podrozdziały zaopatrzone w tytuły. W pierwszej części zaleca się umieścić informacje wprowadzające w problematykę prezentowaną w artykule. W części ostatniej – wnioski końcowe i podsumowanie przedstawionych rozważań.

Tytuły czasopism, wystaw, konferencji, programów itp. powinny być zapisane w cudzysłowie; tytuły publikacji (książek, artykułów itp.) należy wyróżnić kursywą.

Materiały ilustracyjne (tabele, wykresy itp.) powinny być przygotowane w odcieniach szarości z zaznaczeniem ich miejsca w tekście; wszystkie ilustracje powinny mieć własną numerację oraz tytuły (dopasowany stopień pisma legendy danego rysunku czy wykresu [8 p. Arial]).

Przypisy powinny być umieszczone na dole strony i ponumerowane liczbami arabskimi; zaleca się ograniczenie liczby przypisów do niezbędnego minimum.

Przypisy bibliograficzne zastępuje się odesłaniem do bibliografii załącznikowej, którą należy opracować zgodnie z zasadami APA Style; odesłanie w tekście umieszcza się w nawiasie okrągłym wg poniższych zasad. Ogólne powołania na literaturę w tekście należy podawać w formie:

- odesłanie do jednego dzieła: (Kowalski, 1990) lub (*Biblioteki...*, 1976);
- odesłanie do kilku dzieł: (Abramowicz, 2001; Kowalski, 1990; 1995) lub (*Biblioteki...*, 1976; Jankowska & Majewski, 2004, Berners-Lee et al., 2001).

Odwołania do określonych stron cytowanych tekstów należy podawać w formie: (Iyer, 1995, p. 15) albo (Taradejna & Taradejna, 2004, s. 231-233) albo [Zybert, red., 2004, s. 18].

Opisy bibliograficzne wykorzystanych źródeł należy umieścić na końcu tekstu w bibliografii załącznikowej w układzie alfabetycznym autorów. Prace zbiorowe należy umieszczać pod nazwiskiem redaktora. Jeśli brak w źródle nazwy autora lub redaktora pracy zbiorowej, na pierwszym miejscu umieszcza się tytuł. W opisach dzieł wydanych za granicą obowiązuje pisownia stron, numerów, skrótów w języku tekstu (np. „W” w języku polskim „In” w języku angielskim, „s.” w języku polskim „p.” w języku angielskim). Opisy prac tego samego autora powinny być uporządkowane według chronologii występującej, a w każdym z nich należy powtórzyć nazwisko i imię (imiona) autora. Prace tego samego autora opublikowa-

ne w tym samym roku należy oznaczać wg zasady: Dembowska, Maria (1976a)..., Dembowska, Maria (1976b)..., itd. Przykłady redagowania opisów bibliograficznych przedstawiono poniżej.

KSIĄŻKA

Dembowska, Maria (1991). *Nauka o informacji naukowej: organizacja i problematyka badań w Polsce*. Warszawa: IINTE.

Iyer, Hamalata (1995). *Classificatory structures. concepts, relations and representation*. Frankfurt/Main: Indeks Verlag.

Taradejna, Małgorzata; Taradejna, Ryszard (2003). *Dostęp do informacji publicznej a prawna ochrona informacji dotyczących działalności gospodarczej, społecznej i zawodowej oraz życia prywatnego*. Toruń: Wydaw. Adam Marszałek.

PRACA ZBIOROWA

Biblioteki publiczne województwa toruńskiego: informator (1976). Toruń: Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Książnica Miejska im. M. Kopernika.

Burgess, Robert G., ed. (1993). *The research process in educational settings : ten case studies*. London: Falmer Press.

Zybert, Elżbieta B., red. (2002). *Książka i biblioteka w środowisku edukacyjnym*. Warszawa: Wydaw. SBP.

ARTYKUŁ W CZASOPIŚMIE

Augustyniak, Anna (2004). Międzynarodowa Federacja Informacji i Dokumentacji. *Przegląd Biblioteczny*, z. 1/2, s. 3-21.

Dervin, Brenda; Nilan, Michael (1986). Information Needs. *Annual Review of Information Science and Technology*, vol. 21, pp. 3-31.

ARTYKUŁ W PRACY ZBIOROWEJ

Gawrysiak, Piotr (2000). W stronę inteligentnych systemów wyszukiwawczych. W: *Multimedialne i sieciowe systemy informacyjne*. Materiały konferencyjne pod red. Cz. Daniłowicza. Wrocław: Oficyna Politechniki Wrocławskiej, s. 59-69.

Hartley, Joellen T.; Harker, Judith O.; Walsh, David A. (1980). Contemporary issues and new directions in adult development of learning and memory. In: *Aging in the 1980's : Psychological issues*. Ed. by L. W. Poon. Washington, DC: American Psychological Association, pp. 239-252.

ion Science and Technology, vol. 21, pp. 3-31.

ARTYKUŁ W CZASOPIŚMIE ELEKTRONICZNYM

Berners-Lee, Tim; Hendler, James; Lassila, Ora (2001). The Semantic Web. *Scientific American* [online], May [dostęp: 30.06.2004]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.sciam.com/article.cfm?articleID=00048144-10D2-1C70-84A9809EC588EF21>>.

Frederickson, B.L. (2000). Cultivating positive emotions to optimize health and well-being. *Prevention & Treatment* [online], vol. 3 [dostęp: 11.12.2001]. Dostępny w World Wide Web: <<http://journals.apa.org/prevention/volume3/pre0030001a.html>>.

Glapa, Janusz (2002). Informacja gospodarcza w Książnicy Pomorskiej. *EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy* [online], nr 11 (40); [dostęp: 11.03.2003]. Dostępny w World Wide Web: <<http://ebib.oss.wroc.pl/2002/40/glapa.php>>.

DOKUMENT Z WITRYNY INSTYTUCJI, ORGANIZACJI LUB OSOBY PRYWATNEJ

APA (1995). *APA public policy action alert: Legislation would affect grant recipients* [online]. American Psychological Association [dostęp: 25.01.1996]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.apa.org/ppo/istook.html>>.

Chou, Luyen; McClintock, Robbie; Moretti, Frank; Nix, Don. H. (1993). *Technology and education; Choosing pasts and imagining educational futures* [online]. Columbia University, Institute for Learning Technologies; [dostęp: 25.11.1996]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ilt.columbia.edu/publications/papers/newwine1.html>>.

MENiS (2004). *PISA 2003 – Informacja przygotowana przez OECD* [online]. Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu; [dostęp: 14.12.2004]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.men.waw.pl/wspolpraca/biezace/pisa_oecd.php>.

Smith, Brian (2004). *Ontology and information systems* [online]. The Buffalo University, Department of Philosophy; [dostęp: 30.06.2004]. Dostępny w World Wide Web: <<http://ontology.buffalo.edu/ontology.doc>> .

US NLM (2004). *Unified Medical Language System* [online]. US National Library of Medicine. National Institutes of Health; [dostęp: 30.06.2004]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.nlm.nih.gov/research/umls/umlsmain.html>>.

Po przyjęciu artykułu do druku autorzy proszeni są o przesłanie swojej fotografii o dobrej rozdzielczości (elektronicznie, w formie pliku JPG lub TIF, ewentualnie pocztą, w formie odbitki o dobrej jakości) oraz krótkiej informacji biograficznej (do 70 słów), która powinna zawierać następujące elementy: tytuł/stopień naukowy lub zawodowy autora, aktualne miejsce pracy i zajmowane stanowisko; specjalności naukowe lub zawodowe, najważniejsze publikacje (maks. 3).

Redakcja nie przyjmuje tekstów, które nie są opracowane zgodnie z powyższymi wskazówkami i zastrzega sobie prawo skracania tekstów oraz wprowadzania zmian w uzgodnieniu z Autorem. Redakcja nie zwraca przesłanych materiałów.

GUIDELINES FOR AUTHORS

The editors of „Library Review” accept only manuscripts that have not been published before and are not planned to be published in other journals or collective works.

Papers are reviewed through a double-blind peer review process. Each paper is reviewed with a standard review form filled in by two referees selected from professionals with expertise in appropriate domain. The reviewers use the following evaluation criteria: compatibility of the subject discussed with the journal profile, scientific merit, appropriate text arrangement and correct language use.

The editors of „Library Review” kindly requests Authors to follow the journal guidelines while preparing and sending papers for publication.

1. GENERAL GUIDELINES

Papers should be submitted as RTF (Rich Text Format) files with maximum of 36,000 characters including spaces per paper and 14,000 characters including spaces per review, report, etc. Papers saved as RTF files should be sent by e-mail to: przeglad.biblioteczny.iinsb@uw.edu.pl. Files saved on CD or DVD together with one printed copy of the paper may also be mailed to: Redakcja Przeglądu Bibliotecznego, Wydawnictwo SBP, 00-335 Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7.

Each paper should be accompanied by keywords and an abstract maximum 100 words/1000 characters long **prepared by the author. The abstract should present a thesis/objective of the paper, research methods applied, most important results and conclusions.**

Wydawnictwo SBP (Polish Librarians Association Publishing House) and the editors of “Library Review” have signed an agreement with the editors of “The Central European Journal of Social Sciences and Humanities” (CEJSH) concerning electronic publishing of abstracts of papers published in “Library Review”. This agreement is non-commercial and focused on the promotion of Polish scientific achievements. The Authors of papers sent to “Library Review” who do not give their consent to the publication of their abstracts in CEJSH are kindly asked to express their view in written form.

Authors are expected to prepare a separate title page including the title of the paper, the Author’s name, mailing and e-mail address. Furthermore, in compliance with the policy against ghostwriting and guest authorship Authors are requested to reveal names and affiliations of all persons who contributed to the paper and the extent of their contribution (the author of the concept, assumptions, methods, etc. used in the submitted manuscript; the percentage of the author’s contribution to the research and the paper preparation). **Ghostwriting** and **guest authorship** are the mark of scientific dishonesty and all their occurrences have to be brought to public attention by the editors even if appropriate institutions need to be informed (institutions employing authors, scientific associations, associations of scientific editors, etc.) Authors are also requested to describe sources of funding that have supported the work and the financial involvement of research institutes, associations and other entities (financial disclosure).

First page of the submitted paper should include only the title and Authors' statement that the text presented to "Library Review" has neither been published nor considered for publication in any other journal. If the paper was presented at a scientific meeting, Authors should provide detailed information about the event and the conference proceedings. If the paper is planned as a part of a book, Authors should provide its metadata and planned publishing date. In order to ensure the anonymity of the review process, Authors are asked not to place any information in the text that could be used to identify the author.

2. DETAILED GUIDELINES FOR PAPER PREPARATION

The text should be organized into unnumbered subtitled sections. It should start with an introductory overview and end with conclusions and the summary of the discussion.

Titles of journals, exhibitions, conferences, programs, etc. should be put in double quotation marks; titles of publications (books, journal papers, etc.) should be italicized.

Illustrative content (tables, graphs, etc.) should be saved as greyscale or black-white pictures and their place within the text should be clearly marked; all illustrations should be numbered and entitled.

Footnotes should be placed at the bottom of appropriate pages and numbered with Arabic numerals; it is recommended to limit the number of footnotes to the most indispensable ones.

Bibliographic footnotes should be replaced with references to the end-of-work bibliography prepared according to APA Style; references within the body of the paper should be placed in brackets according to the rules provided below. General references to literature within the body of the paper should be formed as follows:

- the reference to one work: (Kowalski, 1990) or (*Biblioteki...*, 1976);
- the reference to several works: (Abramowicz, 2001; Kowalski, 1990; 1995) or (*Biblioteki...*, 1976; Jankowska & Majewski, 2004, Berners-Lee et al., 2001).

The references to the specified pages of publications cited in the text should be written as follows: (Iyer, 1995, p. 15) or (Taradejna & Taradejna, 2004, pp. 231-233).

Bibliographic descriptions of the sources cited in the paper should be placed in the end of the text as a bibliography ordered alphabetically by authors. Collective works should be ordered by the name of the editor. If the work lacks the name of the author or the editor, it should be ordered by title. The descriptions of foreign publications should include page numbering, numbers and abbreviations in the language of the text (e.g. "W" in Polish "In" in English, "s." in Polish "p." in English). The descriptions of several works by the same author should be ordered by the year of publication, ascending, and each of these descriptions should include the last and first name of the author. Several works of the same author published in the same year should be additionally marked with letters added to the year of publication, e.g. Dembowska, Maria (1976a)..., Dembowska, Maria (1976b)..., etc. See below the examples of correct bibliographic descriptions.

BOOKS

Dembowska, Maria (1991). *Nauka o informacji naukowej: organizacja i problematyka badań w Polsce*. Warszawa: IINTE.

Iyer, Hamalata (1995). *Classificatory structures. concepts, relations and representation*. Frankfurt/Main: Indeks Verlag.

Taradejna, Małgorzata; Taradejna, Ryszard (2003). *Dostęp do informacji publicznej a prawna ochrona informacji dotyczących działalności gospodarczej, społecznej i zawodowej oraz życia prywatnego*. Toruń: Wydaw. Adam Marszałek.

COLLECTIVE WORKS

Biblioteki publiczne województwa toruńskiego: informator (1976). Toruń: Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Książnica Miejska im. M. Kopernika.

Burgess, Robert G., ed. (1993). *The research process in educational settings : ten case studies*. London: Falmer Press.

Zybert, Elżbieta B., red. (2002). *Książka i biblioteka w środowisku edukacyjnym*. Warszawa: Wydaw. SBP.

JOURNAL PAPERS

Augustyniak, Anna (2004). Międzynarodowa Federacja Informacji i Dokumentacji. *Przegląd Biblioteczny*, z. 1/2, s. 3-21.

Dervin, Brenda; Nilan, Michael (1986). Information Needs. *Annual Review of Information Science and Technology*, vol. 21, pp. 3-31.

PAPERS IN COLLECTIVE WORKS

Gawrysiak, Piotr (2000). W stronę inteligentnych systemów wyszukiwawczych. W: *Multimedialne i sieciowe systemy informacyjne*. Materiały konferencyjne pod red. Cz. Daniłowicza. Wrocław: Oficyna Politechniki Wrocławskiej, s. 59-69.

Hartley, Joellen T.; Harker, Judith O.; Walsh, David A. (1980). Contemporary issues and new directions in adult development of learning and memory. In: *Aging in the 1980's : Psychological issues*. Ed. by L. W. Poon. Washington, DC: American Psychological Association, pp. 239-252.

ELECTRONIC JOURNAL PAPERS

Berners-Lee, Tim; Hendler, James; Lassila, Ora (2001). The Semantic Web. *Scientific American* [online], May [accessed on: 30.06.2004]. Available on WWW: <<http://www.sciam.com/article.cfm?articleID=00048144-10D2-1C70-84A9809EC588EF21>>.

Frederickson, B.L. (2000). Cultivating positive emotions to optimize health and well-being. *Prevention & Treatment* [online], vol. 3 [accessed on: 11.12.2001]. Available on WWW: <<http://journals.apa.org/prevention/volume3/pre0030001a.html>>.

Glapa, Janusz (2002). Informacja gospodarcza w Książnicy Pomorskiej. *EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy* [online], nr 11 (40); [accessed on: 11.03.2003]. Available on WWW: <<http://ebib.oss.wroc.pl/2002/40/glapa.php>>.

DOCUMENT FROM THE WEBSITE OF AN INSTITUTION, ORGANIZATION OR INDIVIDUAL

APA (1995). *APA public policy action alert: Legislation would affect grant recipients* [online]. American Psychological Association [accessed on: 25.01.1996]. Available on WWW: <<http://www.apa.org/ppo/istook.html>>.

Chou, Luyen; McClintock, Robbie; Moretti, Frank; Nix, Don. H. (1993). *Technology and education; Choosing pasts and imagining educational futures* [online]. Columbia University, Institute for Learning Technologies; [accessed on: 25.11.1996]. Available on WWW: <<http://www.ilt.columbia.edu/publications/papers/newwine1.html>>.

MENiS (2004). *PISA 2003 – Informacja przygotowana przez OECD* [online]. Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu; [accessed on: 14.12.2004]. Available on WWW : <http://www.men.waw.pl/wspolpraca/biezace/pisa_oecd.php>.

Smith, Brian (2004). *Ontology and information systems* [online]. The Buffalo University, Department of Philosophy; [accessed on: 30.06.2004]. Available on WWW: <<http://ontology.buffalo.edu/ontology.doc>>.

US NLM (2004). *Unified Medical Language System* [online]. US National Library of Medicine. National Institutes of Health; [accessed on: 30.06.2004]. Available on WWW:<<http://www.nlm.nih.gov/research/umls/umlsmain.html>>.

When the paper is accepted for publication, the Authors are asked to send in their high resolution photographs (by e-mail, as JPG or TIF files, or by regular mail, as high resolution printouts) and short biographical notes of maximum 70 words which should include the Authors' scientific/professional titles, current employers and positions occupied, scientific/professional specializations and most important publications (max. 3).

The editors do not accept texts which do not follow the guidelines listed above and stipulate the right to reduce texts and introduce changes accepted by the authors. The editors do not return materials sent to "Library Review".

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

Warunki prenumeraty

Zamówienia na „Przegląd Biblioteczny” prosimy kierować na adres:

Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich
02-086 Warszawa
Al. Niepodległości 213

- pocztą
- telefonicznie – tel. (22) 825-50-24, (22) 608-28-26
- faksem – (22) 825-53-49
- pocztą elektroniczną – e-mail: sprzedaz@sbp.pl

Sprzedaż odręczna (w godz. 9⁰⁰ – 15⁰⁰)

- w siedzibie SBP (Al. Niepodległości 213)
- w Wydawnictwie SBP (ul. Konopczyńskiego 5/7, 00-335 Warszawa
tel/fax (22) 827-52-96)

Nasze konto: Credit Agricole Bank Polska S.A. 46 1940 1076 3122 4176 0000 0000

„Przegląd Biblioteczny” można otrzymywać:

- składając zamówienie na dowolny okres lub na poszczególne zeszyty zarówno archiwalne, jak i bieżące; odbiorca wnosi wówczas opłatę po otrzymaniu przesyłki (zeszytu) wraz z rachunkiem
- za gotówkę bezpośrednio w Dziale Sprzedaży Wydawnictwa SBP

Cena prenumeraty na 2015 r. – 184 zł

Wydawnictwo SBP. Warszawa 2014
Nakład 470 egz. Ark. wyd. 14,75. Ark. druk. 12,75
Łamanie: Robert Lis
Druk i oprawa: Mazowieckie Centrum Poligrafii
ul. Piłsudskiego 2A, 05-270 Marki, www.c-p.com.pl
e-mail: biuro@c-p.com.pl, tel. (22) 497-66-55

